

ALDOUS HUXLEY
HEERLIJKE NIEUWE WERELD

uitgeverij bert bakker

Aldous Huxley

Heerlijke Nieuwe Wereld

vertaling van Brave New World (1932)

vert. uit het Engels door M. Mok. 24e dr. Amsterdam : Bakker, 1990.

EEN

Een plomp, grijs gebouw van niet meer dan vierendertig verdiepingen. Boven de hoofdingang de woorden: LONDENSE BROED EN KWEEKCENTRALE, en op een schild het devies van de Wereldstaat: GEMEENSCHAPPELIJKHEID, GELIJKVORMIGHEID, GELIJKMATIGHEID.

De reusachtige zaal lag gelijkvloers op het noorden. Ondanks de zomer achter de vensters en de tropische hitte in de ruimte zelf viel er door de ramen een kil, schraal licht, dat hongerig zocht naar de een of andere geklede lededop, een bleke gedaante van kunstmatig kippevel, maar niets anders vond dan het glas, nikkel en flauwtjes blinkende porselein van een laboratorium. Het was een zeer winters geheel. De overalls van de laboranten waren wit, hun handen gestoken in handschoenen van bleek, lijkkleurig gummi. Het licht was ijzig, dood, spookachtig. Alleen aan de gele oculairs der microscopen ontleende het een zekere rijkdom en een zeker leven; het lag als bot

er op de gladde buizen, die als een lange rij glanzende strepen op de werktafels stonden.

'En dit', zei de directeur, terwijl hij de deur opende, 'is de Bevruchtungskamer'.

Toen de directeur van het Broeden Kweekwezen de zaal betrad, zaten driehonderd bevruchtters over hun instrumenten gebogen in de nauwelijks ademende stilte, de gedachtenloze, eenzame zoem- of fluittoon der algehele concentratie. Een groep pas aangekomen studenten, zeer jong, roze en onervaren, volgde de directeur zenuwachtig en tamelijk onderdanig op de hielen. Zij hadden allen een cahier bij zich, waarin zij, telkens wanneer de grote man sprak, ijverig notities maakten. Heet van de naald. Het was een zeldzaam voorrecht. De D.B.K. voor Centraal-Londen stond er altijd op, zijn nieuwe studenten persoonlijk de verschillende afdelingen rond te leiden.

'Alleen maar om jullie een algemene indruk te geven', placht hij hun te verklaren. Want ze moesten natuurlijk een algemene indruk hebben om hun werk met begrip te kunnen verrichten -

al diende deze indruk zo gering mogelijk te zijn, als zij goede en gelukkige leden van de samenleving wilden worden. Want bijzonderheden waarborgen, zoals ieder weet, deugdzzaamheid en geluk; algemeenheden zijn een noodzakelijk geestelijk kwaad.

Niet wijsgeren, maar figuurzagers en postzegelverzamelaars vormen de ruggegraat der samenleving. 'Morgen', zei hij er altijd bij, terwijl hij hen met een minza-me, lichtelijk dreigende glimlach aankeek, 'beginnen jullie met ernstig werk. Voor algemeenheden zullen jullie geen tijd hebben. Inmiddels...' Inmiddels was het een voorrecht. Heet van de naald in het opschrijfboek De jongens schreven als gekken.

Lang en vrij mager, maar kaarsrecht, liep de directeur verder de zaal in. Hij had een lange kin en grote, ietwat vooruitstekende tanden, die wanneer hij niet sprak juist bedekt werden door zijn volle, weelderige gekrulde lippen. Oud, jong! Dertig? Vijftig? Vijfenvijftig? Het was moeilijk te zeggen. De vraag deed zich overigens niet voor; in dit jaar van stabiliteit, 632 n. F., kwam het bij niemand op, haar te stellen.

'Ik zal bij het begin beginnen', zei de D.B.K. en de vlijtigste studenten noteerden zijn voornemen in hun cahier: Bij het begin beginnen. 'Dit', hij wuifde met de hand, 'zijn de broedstoven'. Hij opende een ged'soleerde deur en toonde hun vele rekken met genummerde reageerbuisjes. 'De eitjes-opbrengst van deze week', verklaarde hij. 'Ze worden op bloedwarmte gehouden. De mannelijke gameten daarentegen', en hier opende hij een andere deur, 'moeten op vijfendertig in plaats van op zevenendertig worden gehouden. De volle bloedtemperatuur maakt onvruchtbaar'. In thermogene watten gewikkelde rammen ver-wekken geen lammeren.

Terwijl hij nog tegen de broedstoven leunde en de potloden de bladzijden haastig met onleesbare krabbels overdekten, gaf hij hun een korte beschrijving van het moderne bevruchtings-proces. Eerst sprak hij natuurlijk over het chirurgische begin

-
'de operatie, vrijwillig ondergaan ten behoeve van de Gemeenschap, ongeacht het feit dat er een premie aan verbonden is, gelijkstaande met zes maanden salaris'. Hij vervolgde met enige woorden over de techniek van het levend en actief houden van de weggenomen eierstok; ging over tot een beschouwing inzake de beste temperatuur, het beste zoutgehalte, de beste viscositeit maakte melding van de vloeistof waarin de losgeraakte en ge-rijpte eitjes werden gekweekt, en terwijl hij zijn pupillen naar de werktafels bracht, liet hij hun zien hoe deze vloeistof uit de reageerbuisje werd verwijderd; hoe men haar druppel na druppel op de speciaal verwarmde glaasjes onder de microscopen liet vallen; hoe de eitjes die zij bevatte op afwijkingen werden onderzocht, geteld en in een poreuze vergaarbak overgebracht hoe (en nu toonde hij hun de handeling van nabij) deze vergaarbak werd ondergedompeld in een warm aftreksel dat vrij zwemmende spermatozoën bevatte - met een minimumdicht-heid van honderdduizend per kubieke centimeter, verklaarde hij nadrukkelijk; en hoe de vergaarbak na tien minuten uit de vloeistof werd genomen en de inhoud opnieuw onderzocht; hoe, indien er eitjes onbevrucht waren gebleven, ze weer werd ondergedompeld en zo nodig nog eens; hoe de bevruchte eitjes naar de broedstoven teruggingen, waar de alfa's en de beta's bleven tot ze in flessen werden gedaan, terwijl de gamma's, delta's en ypsilons er slechts zesendertig uur later weer uit werden ge-haald om het Bokanovsky-proces te ondergaan.

'Het Bokanovsky-proces', herhaalde de directeur, en de studenten onderstreepten het woord in hun opschrijfboeken.

Eén ei, één embryo, één volwassene - dat was normaal. Maar een gebokanovskyseerd ei vormt knoppen, vermenigvuldigt zich, deelt zich. Van acht tot zesennegentig knoppen, en elke knop ontwikkelt zich tot een volmaakt gevormd embryo en ieder embryo tot een volwassene van normale lengte. Zodat er

zesennegentig menselijke wezens ontstaan, waar er vroeger maar één ontstond. Vooruitgang. 'In wezen', besloot de D.B.K., 'bestaat de bokanovskysering uit een reeks remmingen in de ontwikkeling. We houden de normale groei tegen en, wonderlijk genoeg, het ei reageert daarop door knopvorming'. De potloden hadden druk werk.

Hij wees. Op een zeer langzaam bewegende band schoof een rek vol reageerbuisjes een grote metalen trommel binnen, terwijl een ander vol rek eruitkwam. De machine zoemde zachtjes.

In acht minuten gingen de buisjes door de trommel, vertelde hij hun. Acht minuten bestraling met sterke x-stralen was zo ongeveer het maximum dat een eitje kon verdragen. Enkele stierven; van de overige verdeelden de minst gevoelige zich in tweeën; de meeste zetten vier knoppen; sommige acht; alle gingen terug naar de broedstoven, waar de knoppen zich begonnen te ontwikkelen; dan, twee dagen later, werden ze plotseling afgekoeld, afgekoeld en in hun ontwikkeling gestuit. Twee, vier, acht, de knoppen vormden op hun beurt knoppen en daarna kregen ze een bijna dodelijke dosis alcohol; vervolgens zwollen ze weer en nadat ze knoppen hadden gevormd - knoppen van knoppen van knoppen - liet men hen - daar verdere remming gewoonlijk noodlottig was - zich rustig ontwikkelen. Inmiddels was het oorspronkelijke ei bezig van acht tot zesennegentig embryo's op te leveren - naar men zal toegeven, een reusachtige verbetering van de natuur. Identieke mensen - maar niet in een schamel aantal van twee of drie stuks, zoals in de oude levendbarende tijd, toen een ei zich soms toevallig deelde; neen, bij dozijnen, bij twintigtallen te gelijk.

'Twintigtallen', herhaalde de directeur en hij zwaaide met zijn armen alsof hij geschenken om zich heen strooide. 'Twintig tallen'.

Een der studenten was echter zo dwaas om te vragen waarin het voordeel bestond.

'Maar beste jongen!' De directeur draaide zich met een ruk naar hem toe. 'Begrijp je dat niet? Begrijp je dat hus niet?' Hij hief een hand op; zijn gelaatsuitdrukking was plechtig. 'Het Bokanovsky-proces is een der belangrijkste factoren van het maatschappelijk evenwicht!'

Belangrijkste factoren van het maatschappelijk evenwicht.

Standaard-mannen en -vrouwen; van hetzelfde bloed. Heel een kleine fabriek gedreven door de produkten van één enkel gebokanovskyseerd ei.

'Zesennegentig precies dezelfde mensen die zesennegentig precies dezelfde machines bedienen!' De stem trilde bijna van geestdrift. 'Men weet nu werkelijk waar men aan toe is. Voor het eerst in de geschiedenis'. Hij haalde het planetaire devies 'Gemeenschappelijkheid, Gelijkvormigheid, Gelijkmatigheid'. Grootse woorden. 'Als we op onbeperkte schaal konden bokanovskyseren, zou het hele probleem zijn opgelost'.

Opgelost door standaard-gamma's, gelijke delta's, eenvormige ypsilon's. Miljoenen identieke mensen. Het beginsel der massaproductie eindelijk toegepast op de biologie.

'Maar helaas', zei de directeur hoofdschuddend, 'wij kunnen niet onbeperkt bokanovskyseren'. Zesennegentig scheen de grens te zijn; tweeënzeventig een goed gemiddelde. Uit dezelfde eierstok en met gameten van dezelfde man zoveel mogelijk broedsels van identieke mensen te maken - dat was het beste (jammer genoeg niet het allerbeste) dat zij konden doen. En zelfs dat was moeilijk.

'De natuur heeft dertig jaar nodig om tweehonderd eieren volwassen te laten worden. Maar het is onze taak de bevolking reeds nu te stabiliseren. De productie van tweelingen over een kwart eeuw te verdelen - welk nut zou dat hebben?'

Klaarblijkelijk geen enkel. Maar de methode van Podsnap had het rijpingsproces ontzaglijk versneld. Ze konden rekenen op minstens honderdvijftig volwassen eieren binnen de twee jaar. Bevrucht en bokanovskysereer - met andere woorden, vermenigvuldig met tweeënzeventig - en men krijgt een gemiddelde van bijna elfduizend broers en zusters uit honderdvijftig broedsels van identieke exemplaren, allen met een leeftijdsverschil van nog geen twee jaar.

'En in buitengewone gevallen kunnen wij van één eierstok een opbrengst krijgen van ruim vijftienduizend volwassen individuen'.

Hij wenkte een blonde, blozende jongeman, die toevallig juist voorbijkwam. 'Mijnheer Foster', riep hij. De blozende jongeman kwam naderbij. 'Kunt u ons zeggen wat het record is van één enkele eierstok, mijnheer Foster?'

'In deze centrale zestienduizendtwaalf', antwoordde de heer Foster zonder aarzelen. Hij sprak heel vlug, had levendige blauwe ogen en schepte kennelijk behagen in het noemen van cijfers. 'Zestienduizendtwaalf; in honderdnegenentachtig broedsels van identieke exemplaren. Maar natuurlijk hebben sommige tropische centrales', ratelde hij voort, 'veel meer succes ge-boekt. Singapore heeft vaak meer dan zestienduizendvijfhonderd geproduceerd en Mombasa is zelfs aan zeventienduizend toegekomen. Maar zij werkten met voordeliger materiaal. U moest eens zien hoe een negereierstok op pituitrine reageert!'

Het is verbazingwekkend, als je gewend bent met Europees materiaal te werken. Maar toch', voegde hij er lachend aan toe (er was echter een strijdlustige glans in zijn ogen en hij hield zijn kin uitdagend opgeheven), 'toch zullen wij ze verslaan als we kunnen. [k ben. op het ogenblik met een prachtige delta-minus-eierstok bezig. Pas achttien maanden oud. En nu al meer dan twaalfduizend kinderen, uitgebroed of in embryo. En het gaat nog steeds door. We zullen ze nog wel verslaan'.

'Zo hoor ik het graag!' riep de directeur uit en hij sloeg de heer Foster op de schouder. 'Gaat u eens met ons mee en laat u deze jongens van uw kennis profiteren'.

De heer Foster glimlachte bescheiden. 'Met genoeg'. Ze gingen verder.

In de bottelarij heerste een harmonische drukte, een ordelijke bedrijvigheid. Stukjes vers varkensbuikvlies, op de juiste maat gesneden., kwamen met kleine liften omhooggesneld uit het magazijn

van organische produkten in het souterrain. Zzijt en dan, floeps! de liftdeurtjes vlogen open; de flessenvoerder hoefde slechts een hand uit te steken, het lapje te grijpen, het naar binnen te duwen, glad te strijken, en vóór de gevoerde fles door de lopende band buiten het bereik was gebracht, was reeds een ander stukje buikvlies - zzijt, floep! - uit de diepte omhooggeschoten, om in een nieuwe fles te worden gedaan, de volgende van de langzame, eindeloze processie op de band.

Naast de flessenvoerders stonden de enters. De processie ging voort; één voor één werden de eitjes uit de reageerbuisjes in de grotere flessen overgebracht; snel werd er een gleufje in de voering gesneden, de kiem op haar plaats gebracht, de zoutoplos-sing toegevoegd... en reeds was de fles voorbij en nu waren de etiketteurs aan de beurt. Erfelijkheid, datum van bevruchting, tot welke Bokanovskygroep behorend - deze bijzonderheden werden van het reageerbuisje op de fles overgenomen. Niet meer anoniem, maar voorzien van naam en identiteit vervolgde de processie langzaam haar weg; door een opening in de muur naar de sociale predestinatiekamer.

'Achtentachtig kubieke meter kaartsysteem', zei de heer Foster voldaan, terwijl ze er binnengingen.

'Met alle noodzakelijke bijzonderheden', voegde de directeur eraan toe.

'Iedere morgen bijgewerkt'.

'En iedere middag gerangschikt'.

'Aan de hand waarvan ze hun berekeningen maken'.

'Zoveel individuen van die en die kwaliteit', zei de heer Foster.

'Verdeeld over die en die hoeveelheden'.

'Het hoogste broedcijfer op ieder ogenblik'.

'Onvoorzien verliezen onmiddellijk aangevuld'.

'Onmiddellijk', herhaalde de heer Foster. 'U moest eens weten hoeveel overwerk wij na de laatste Japanse aardbeving hebben moeten doen!' Hij lachte opgewekt en schudde het hoofd.

'De predestinateurs geven hun cijfers door aan de bevruchters'.

'Die hun de embryo's geven waar ze om vragen'.

'En de flessen komen hier om in bijzonderheden te worden gepredestineerd'.

'Waarna ze naar het embryomagazijn worden gestuurd'.

'Daar gaan wij nu zelf heen'.

En terwijl hij een deur opende, ging de heer Foster hen voor op een trap naar het souterrain.

De temperatuur was nog steeds tropisch. Naarmate ze afdaalden werd de schemering dichter. Twee deuren en een gang met een dubbele bocht beschermden de kelder tegen de geringste infiltratie van daglicht.

'Embryo's zijn precies fotografische films', zei de heer Foster ondeugend, terwijl hij de tweede deur openduwde. 'Ze kunnen alleen tegen rood licht'.

Inderdaad was de zwefel duisternis, waarin de studenten hem nu volgden, zichtbaar en rood als de duisternis van gesloten ogen op een zomermiddag. De ronde buiken van boven en achter elkaar geplaatste rijen flessen glansden als ontelbare robijnen, en tussen de robijnen bewogen zich de doffe rode schimmen van mannen en vrouwen met purperen ogen en alle verschijnselen van lupus. Het gezoem en geratel van machines bracht de lucht zachtjes in beweging.

'Noemt u hun eens een paar cijfers, mijnheer Foster', zei de directeur, die het praten beu was.

De heer Foster wilde niets liever.

Tweehonderdzwintig meter lang, tweehonderd breed, tien hoog. Hij wees naar boven. Als drinkende kuikens sloegen de studenten hun ogen naar de verre zoldering op.

Drie rijen rekken: gelijkvloers, eerste galerij, tweede galerij.

De spinnwebachtige staalconstructie van de boven elkaar gelegen galerijen vervaagde naar alle richtingen in de duisternis.

Dicht bij hen waren drie rode spoken druk bezig flessen bij in de manden van een roltrap af te tillen.

De roltrap van de sociale predestinatiezaal.

Iedere fles kon op een van de vijftien rekken worden geplaatst; ieder rek was, al kon men het niet zien, een transportband die zich voortbewoog met een snelheid van drieëndertig en een derde centimeter per uur. Tweehonderdenzestig dagen met een snelheid van acht meter per dag. Tweeduizendhonderdzesen-dertig meter in totaal. Eenmaal de kelder rond gelijkvloers, eenmaal op de eerste galerij, een halve ronde op de tweede, en op de tweehonderdzevenenzestigste morgen daglicht in de broedkamer. Een onafhankelijk bestaan - zogenaamd.

'Maar intussen', besloot de heer Foster, 'hebben wij heel wat aan hen kunnen doen. Ja, geweldig veel'. Hij lachte triomfantelijk, een ingewijde.

'Zo hoor ik het graag', zei de directeur andermaal. 'Laten we een rondwandeling maken en vertelt u hun alles, mijnheer Foster'.

De heer Foster voldeed aan dit verzoek.

Hij vertelde hun van het groeiende embryo in zijn bed van buikvlies. Hij liet hun het rijke bloedsurrogaat proeven, waarmee het zich voedde. Hij verklaarde hun waarom het moest worden geprikkeld met placentine en thyroxine. Hij vertelde hun van het corpus-luteum-extract. Hij liet hun de buisjes zien, waardoor het om de twaalf meter van nul tot 2040 automatisch werd ingespoten. Hij sprak van de geleidelijk groter wordende doses pituitrine, die gedurende de laatste zesennegentig meter van de reis werden toegediend. Hij beschreef de kunstmatige moederlijke bloedsomloop, waarmee elke fles bij 112 meter werd uitgerust; hij toonde hun het reservoir met surrogaat-bloed, de centrifugaalpomp die de vloeistof boven de moeder-koek in beweging hield en haar door de synthetische long en het afvalfilter voerde. Hij sprak van de onrustbarende aanleg van het embryo voor bloedarmoede en van de grote doses

varkens-maagextract en ongeboven-veulenlever, die het met het oog daarop moesten worden toegediend. Hij toonde hun het eenvoudige mechanisme, met behulp waarvan alle embryo's gedurende de laatste twee van iedere acht meter gelijktijdig door schudden aan beweging werden gewend. Hij maakte melding van de ernst van het zogenaamde 'uitbroedtrauma' en somde de voorzorgsmaatregelen op, die beoogden door een juiste oefening van het gebottelde embryo deze gevaarlijke schok zo gering mogelijk te maken.

Hij vertelde hun van de onderzoeken naar het geslacht, die omstreeks de tweehonderdste meter werden ingesteld. Hij verklaarde het etiketteerstelsel - een T voor de mannetjes, een cirkel voor de wijfjes, en voor hen die bestemd waren neutralen te worden een vraagteken, zwart op witte grond.

'Want natuurlijk', zei de heer Foster, 'is vruchtbaarheid in verreweg de meeste gevallen alleen maar een last. Eén vruchtba-re eierstok op de twaalfhonderd - dat zou voor ons doel ruim-schoots voldoende zijn. Maar we willen een ruime keus hebben.

En natuurlijk moet men altijd voor een grote veiligheidsmarge zorgen. Daarom laten we wel dertig procent van de vrouwelijke embryo's zich normaal ontwikkelen. De anderen krijgen gedurende de verdere reis om de vierentwintig meter een dosis mannelijk geslachtshormoon. Resultaat ze worden uitgebreed als neutralen - volkomen normaal gebouwd (behalve', moest hij toegeven, 'dat ze een zeer geringe neiging tot baardgroei hebben), maar onvruchtbaar. Gegarandeerd onvruchtbaar. Hetgeen ons ten slotte', vervolgde de heer Foster, 'uit het gebied van de louter slaafse navolging der natuur naar de veel belangwekkender wereld der menselijke vindingrijkheid brengt'.

Hij wreef zich in de handen. Want natuurlijk stelden ze zich er niet mee tevreden alleen maar embryo's uit te broeden: dat kon iedere koe.

'Wij predestineren en classificeren óók. Wij laten onze kinderen geboren worden als maatschappelijke wezens, als alfa's of ypsilons, als toekomstige rioleringsarbeiders of toekomstige...'

Hij had bijna gezegd 'toekomstige wereldbestuurders', maar verbeterde zichzelf en zei: 'toekomstige directeuren van het broedwezen'.

De D.B.K. nam het compliment met een glimlach in ontvangst.

Ze kwamen voorbij de 320ste meter op rek II. Een jonge be-ta-minus -monteur was met een schroevendraaier en een moer-sleutel bezig aan de bloedsurrogatpomp van een passerende fles. Het gezoem van de elektromotor ging met fracties van een toon omlaag, terwijl hij aan de schroeven draaide. Lager, lager...

Een laatste slag, een blik op de omwentelingenteller en hij was klaar. Hij deed twee passen langs de rij terug en begon dezelfde handeling aan de volgende pomp.

'Hij vermindert het aantal omwentelingen per minuut', legde de heer Foster uit. 'Het surrogaat circuleert langzamer; het gaat dus met grotere tussenpozen door de long en geeft daardoor het embryo minder zuurstof. Niets is zo goed als tekort aan zuurstof om een embryo onder peil te houden'. Opnieuw wreef hij zich in de handen.

'Maar waarom wilt u het embryo onder peil houden?' vroeg een na'deve student.

'Ezel!' zei de directeur, een langdurige stilte verbrekend. 'Is het niet bij je opgekomen dat een ypsilonembryo zowel een ypsilonomgeving als een ypsilonerfelijkheid moet hebben?'

Blijkbaar was het niet bij hem opgekomen. Hij schaamde zich dood.

'Hoe lager de kaste', zei de heer Foster, 'des te minder zuurstof'. Het eerste orgaan dat werd bed'nvloed waren de hersenen.

Daarna het skelet. Met zeventig procent van de normale hoeveelheid zuurstof kreeg men dwergen. Met minder dan zeventig procent monsters zonder ogen.

'Die nergens voor te gebruiken zijn', besloot de heer Foster.

Maar (zijn stem kreeg een vertrouwelijke en geestdriftige klank) als ze een methode konden vinden om de periode van volwassenwording te bekorten - welk een triomf, welk een zegen voor de samenleving!

'Denk eens aan het paard'.

Ze dachten eraan.

Met zes jaar volwassen; een olifant met tien. Terwijl een mens op zijn dertiende jaar nog niet eens geslachtsrijp is en pas op zijn twintigste jaar volwassen. Vandaar natuurlijk die vrucht van de trage ontwikkeling, het menselijk verstand.

'Maar bij ypsilons', zei de heer Foster zeer terecht, 'hebben we geen menselijk verstand nodig'.

Ze hadden het niet nodig en kregen het niet. Maar hoewel het ypsilonverstand met tien jaar volwassen was, werd het ypsi-lonlichaam pas op achttienjarige leeftijd geschikt om te werken.

Lange jaren van overbodige en nutteloze onvolwassenheid. Indien de lichamelijke ontwikkeling bespoedigd kon worden tot ze even snel verliep als bijvoorbeeld die van een koe - welk een enorme besparing voor de gemeenschap!

'Enorm!' mompelden de studenten. De geestdrift van de heer Foster was aanstekelijk.

Hij werd tamelijk technisch; sprak van de abnormale endo-crine co"ordinatie, waardoor de mensen zo langzaam groeiden; opperde een mutatie in de kiem als verklaring daarvan. Konden de gevolgen van deze kiemmutatie ongedaan worden gemaakte Kon het individuele ypsilonembryo door een geschikte methode worden teruggebracht tot de normaliteit van honden en koeien? Dat was het probleem. En het was zo goed als opgelost.

Pilkington had in Mombasa individuen geproduceerd, die op hun vierde jaar geslachtsrijp en met zeseneenhalfjaar volwassen waren. Een wetenschappelijke overwinning. Maar maatschappelijk nutteloos. Mannen en vrouwen van zes jaar waren zelfs te dom om het werk van ypsilons te doen. En het was een proces van alles of niets; óf men bewerkstelligde geen enkele wijziging, óf men wijzigde alles. Ze waren nog bezig het ideale compromis te zoeken tussen volwassenen van twintig en volwassen van zes jaar. Tot

nu toe zonder succes. De heer Foster zuchtte en schudde het hoofd.

Hun wandeling door de rode schemering had hen in de buurt gebracht van de 170ste meter op rek 9. Voorbij dit punt was rek g afgeschermd en de flessen volbrachten het overige deel van hun reis in een soort tunnel, hier en daar onderbroken door openingen van twee of drie meter breed.

'Temperatuurtraining', zei de heer Foster.

Hete tunnels wisselden af met koude. De koude ging gepaard met onaangename gewaarwordingen in de vorm van sterke x-stralen. Tegen de tijd dat ze werden uitgebroed hadden de embryo's een afschuw van koude. Ze waren voorbestemd om naar de tropen te emigreren, om mijnwerkers, arbeiders in kunstzijdefabrieken en staalgietereien te worden. Later zou hun geest aan het oordeel van het lichaam worden aangepast. 'Wij kweken hen zo op, dat ze in hitte gedijen', besloot de heer Foster. 'Onze collega's boven zullen hun leren, hitte aangenaam te vinden'.

'En dat', bracht de directeur op gewichtige toon in het midden, 'dat is het geheim van geluk en deugdzaamheid - houden van wat je móet doen. De hele kwekerij is daarop gericht: ervoor zorgen dat de mensen van hun onafwendbaar maatschappelijk lot houden'.

In de opening tussen twee tunnels was een verpleegster bezig, een lange, dunne injectienaald voorzichtig in de gelatine-achtige inhoud van een passerende fles te steken. De studenten en hun gidsen bleven enkele ogenblikken stil naar haar staan kijken.

'Zo, Lenina', zei de heer Foster, toen zij eindelijk de injectienaald terugtrok en rechtop ging staan. Het meisje draaide zich met een ruk om. Men kon zien, dat zij ondanks haar lupuskleurige huid en purperen ogen bijzonder knap was.

'Henry!' Ze keek hem aan met een rode, flitsende glimlach - een rij koralen tanden.

'Schattig, schattig', mompelde de directeur. Hij gaf haar een paar liefkozende tikjes en kreeg in ruil daarvoor een tamelijk eerbiedige glimlach.

'Wat geeft u hun?' vroeg de heer Foster op zeer ambtelijke toon.

'O, de gewone tyfus en slaapziekte'.

'Arbeiders voor de tropen worden vanaf de 150ste meter in-geënt', legde de heer Foster aan de studenten uit. 'De embryo's hebben dan nog kieuwen. Wij maken de vissen immuun voor de ziekten van de toekomstige mens'. Toen wendde hij zich weer tot Lenina: 'Tien voor vijf op het dak vanmiddag', zei hij, 'zoals gewoonlijk'.

'Schattig', zei de directeur nogmaals en na een laatste tikje volgde hij de anderen.

Op rek 10 werden rijen toekomstige arbeiders voor de chemische fabrieken geoefend in het verdragen van lood, bijtende soda, teer, chloor. De eerste van een broedsel van tweehonderdvijftig embryonale monteurs van raketvliegtuigen passeerde op rek 3 juist de 110ste meter. Een speciaal mechanisme hield hun flessen voortdurend in draaiende beweging. 'Om hun even-wichtsgevoel te verbeteren', verklaarde de heer Foster. 'Midden in de lucht reparaties verrichten aan de buitenkant van een raket is een moeilijk baantje. Als ze rechtop staan, verminderen wij de bloedsomloop, zodat ze half verhongeren, en wij verdub-belen de toevoer van surrogaat, als ze ondersteboven staan. Ze leren op de kop staan associëren met een gevoel van welbehagen; ze zijn dan ook alleen maar gelukkig als ze op hun hoofd staan'.

'En nu', vervolgde de heer Foster, 'zou ik u graag een heel belangwekkende kweekmethode voor alfa-plus-intellectuelen willen laten zien. We hebben daarvan een groot broedsel op rek 5. Op de eerste galerij', riep hij tot twee jongens, die reeds naar beneden gingen.

'Ze zijn ongeveer bij de 900ste meter', verklaarde hij. 'Men kan eigenlijk geen doeltreffende intellectuele methodiek toepassen eer het embryo zijn staart heeft verloren. Volgt u mij maar'.

Maar de directeur had op zijn horloge gekeken. 'Tien voor drie', zei hij. 'Ik vrees dat we voor de intellectuele embryo's geen tijd meer hebben. We moeten naar de kleuterzalen gaan vóór de kinderen hun middagslaap hebben beëindigd'.

De heer Foster was teleurgesteld. 'Heel even kijken in de uitbroedkamer', verzocht hij.

'Nu, goed'. De directeur glimlachte toegeefflijk. 'Heel even dan'.

TWEE

Ze lieten de heer Foster in de uitbroedkamer achter. De D.B.K.

en zijn studenten stapten in de dichtstbijzijnde lift, die hen naar de vijfde verdieping bracht.

KLEUTERBEWAARPLAATSEN. NEO-PAVLOVIAANSE KWEEKKAMERS vermeldde het bord.

De directeur opende een deur. Ze stonden in een grote kale kamer, heel licht en zonnig, want de hele zuidelijke muur was één raam. Een half dozijn verpleegsters, gehuld in de broek en jas van de voorgeschreven uniform van wit kunstlinnen, het haar aseptisch verborgen onder een witte kap, was bezig vazen met rozen in een lange rij op de vloer te zetten. Grote vazen propvol bloesems. Duizenden bloembladen, in volle rijpheid en zijdeachtig zacht als de wangen van talloze engeltjes, maar van engeltjes die, in dit heldere licht, niet alleen blank en Arisch waren, doch ook stralend Chinees, ook Mexicaans, ook vuurrood van het te veel blazen op hemelse trompetten, ook bleek als de dood, bleek als het dode wit van marmer.

De zusters namen een strakke, aandachtige houding aan, toen de D.B.K. binnenkwam.

'Zet de boeken neer', zei hij kortaf.

Zwijgend gehoorzaamden de zusters zijn bevel. Tussen de vazen met rozen werden de boeken gezet - een rij prentenboeken, elk uitnodigend opengeslagen bij de een of andere vrolijk gekleurde plaat van een zoogdier, een vis of een vogel.

'Haal nu de kinderen'.

Ze snelden de kamer uit en kwamen binnen een paar minuten terug, elk een soort grote dientafel voor zich uit duwend. De tafels hadden vier etages van kippengaas, op elk waarvan een acht maanden oud kind lag, allen precies gelijk (blijkbaar een Bokanovskygroep) en allen (daar zij tot de deltakaste behoorden) in kaki gekleed.

'Zet ze op de vloer'.

De kinderen werden neergezet.

'Draai ze nu zo dat ze de bloemen en boeken kunnen zien'.

Nadat ze gedraaid waren, werden de kinderen dadelijk stil, toen begonnen ze naar de trossen blinkende kleuren te kruipen, naar de zo vrolijke en schitterende figuren op de witte bladzijden. Terwijl zij dichterbij kwamen, kwam de zon juist van achter een wolk te voorschijn. De rozen vlamden op, als door een vlaag van hartstocht bezield; een nieuwe en diepe betekenis scheen in de stralende bladzijden van de boeken te varen. Uit de rijen der kruipende kinderen klonken kreetjes van opwinding, gegorgel en getjilp van plezier.

De directeur wreef zich in de handen. 'Uitstekend!' zei hij.

'Het lijkt wel met opzet gedaan'.

De snelste kruipers hadden hun doel reeds bereikt. Handjes strekten zich onzeker uit, tastten, grepen, ontbladerden de veranderde rozen, kreukelden de blinkende bladzijden van de boeken. De directeur wachtte tot allen opgewekt bezig waren. 'Let nu goed op', zei hij toen. En terwijl hij de hand ophief, gaf hij het teken.

De hoofdzuster, die bij een schakelbord aan de andere kant van de kamer stond, drukte een kleine hefboom neer.

Er volgde een hevige ontploffing. Steeds schriller gilde een sirene. Alarmschellen luidden als waanzinnig.

De kinderen schrokken, schreeuwden; hun gezichtjes waren verwrongen van angst.

'En nu', schreeuwde de directeur (want het rumoer was oor-verdovend), 'nu zullen wij de les kracht bijzetten met een lichte elektrische schok'.

Hij wuifde weer met de hand en de hoofdzuster drukte een tweede hefboom neer. Het geschreeuw der kinderen veranderde eensklaps van toon. Er was iets wanhopigs, bijna krankzinnigs, in het schelle, krampachtige gejam dat ze nu uitstieten.

Hun lichaampjes schokten en verstijfden; hun leden bewogen zich met rukken, alsof er met onzichtbare draden aan werd getrokken.

'We kunnen die hele strook van de vloer elektriseren', verklaarde de directeur schreeuwend. 'Maar zo is het wel genoeg', beduidde hij de zuster.

De ontploffingen hielden op, de schellen luidden niet meer, het gegil van de sirene zakte langzaam en stierf eindelijk weg.

De krampachtige wringende lichaampjes ontspanden zich, en wat was aangegroeid tot het snikken en schreeuwen van kleine krankzinnigen, verbreedde zich weer tot het normale gehuil van gewone angst.

'Geef hun de bloemen en de boeken weer'.

De zusters gehoorzaamden, maar reeds bij de aanblik van die vrolijk gekleurde prenten van poesjes, haantjes en schaapjes krompen de zuigelingen van afschuw ineens: het volume van hun gebrul nam plotseling toe.

'Kijk eens', zei de directeur triomfantelijk, 'kijk eens'.

Boeken en harde geluiden, bloemen en elektrische schokken — reeds in de geest van de zuigeling raakten deze onderling vijandige elementen met elkaar verbonden; en nadat deze of een soortgelijke les tweehonderd maal was herhaald, zouden ze onscheidbaar met elkaar versmolten zijn. Wat de mens heeft verenigd, is de natuur niet bij machte te scheiden.

'Ze zullen opgroeien met wat de psychologen een "instinct-tieve" haat voor boeken en bloemen plachten te noemen. Onveranderlijke voorwaardelijke reflexen. Ze zullen hun leven lang niet naar boeken en

planten talen'. De directeur wendde zich tot zijn verpleegsters. 'Breng ze weer weg'.

Nog steeds gillend werden de kakizuigelingen op hun dientafels geladen en naar buiten gereden; ze lieten een lucht van zure melk en een hoogst welkome stilte achter.

Een van de studenten stak zijn hand op. Ofschoon hij zeer wel begreep dat men mensen van lagere kaste de tijd der gemeenschap niet met boeken kon laten verspillen en dat men steeds het risico liep, dat ze iets zouden lezen, waardoor een van hun reflexen een ongewenste afwijking zou gaan vertonen, kon hij toch... nu ja, dat met die bloemen begreep hij niet. Waarom getroostte men zich de moeite het voor delta's psychologisch onmogelijk te maken van bloemen te houden?

De D.B.K. legde het geduldig uit. Indien men de kinderen bij de aanblik van een roos aan het huilen bracht, gebeurde dit om redenen van hoge economische politiek. Niet zo heel lang geleden (ongeveer een eeuw) had men gamma's, delta's en zelfs ypsilons op liefde voor bloemen gekweekt - bloemen in het bijzonder en de vrije natuur in het algemeen. Het was de bedoeling hun het verlangen bij te brengen, bij iedere mogelijke gelegenheid naar buiten te gaan en hen aldus te dwingen van vervoermiddelen gebruik te maken.

'En maakten ze geen gebruik van vervoermiddelen.' vroeg de student.

'Heel veel', antwoordde de D.B.K. 'Maar ook van niets anders'.

Sleutelbloemen en landschappen, betoogde hij, hebben één ernstig gebrek: ze zijn kosteloos. Liefde voor de natuur houdt geen fabrieken gaande. Men besloot daarom de liefde voor de natuur af te schaffen, althans onder de lagere klassen, maar niet de neiging om van vervoermiddelen gebruik te maken. Want het was natuurlijk van het hoogste belang dat ze naar buiten bleven gaan, ook al haatten ze de natuur. Het probleem was een economisch gezondere reden voor het gebruik der vervoermiddelen te vinden dan alleen maar liefde voor sleutelbloemen en landschappen. En die reden werd te zijner tijd ook gevonden.

'We kweken de massa's op in haat voor de vrije natuur', besloot de directeur. 'Maar tegelijk kweken we liefde voor alle buitensporten bij hen aan, zodat ze evenzeer fabrieksgoederen als verkeersmiddelen gebruiken. Vandaar die elektrische schokken'.

'O, juist', zei de student en hij zweeg, wg van bewondering.

Er viel een stilte; toen schraapte de directeur zijn keel en begon: 'Eens, toen onze Ford nog op aarde leefde, was er een jongetje dat Reuben Rabinovitch heette. Reuben was het kind van Pools sprekende ouders'. De directeur onderbrak zichzelf: 'Jullie weten toch wat Pools is.?'

'Een dode taal'.

'Net als Frans en Duits', vulde een andere student aan, die graag met zijn kennis wilde pronken.

'En "ouder"?' vroeg de D.B.K.

Er viel een pijnlijke stilte. Verschillende jongens bloosden. Ze hadden nog niet geleerd, het belangrijke, maar dikwijls zeer fijne onderscheid te maken tussen viezigheid en zuivere wetenschap. Eén vond eindelijk de moed om zijn hand op te steken.

'De mensen waren vroeger...' hij aarzelde; het bloed schoot naar zijn wangen. 'Nu ja, ze waren levendbarend'.

'Heel juist'. De directeur knikte goedkeurend.

'En als de kinderen werden uitgebroed...'

'Geboren', verbeterde de directeur.

'Nu, dan waren ze de ouders - ik bedoel natuurlijk niet de kinderen, maar de anderen'. De arme jongen was diep verlegen.

'Kortom', vatte de directeur samen, 'de ouders waren de vader en de moeder'. De vunsheid, die feitelijk wetenschap was, viel met een smak neer op de verlegen zwiggende jongens.

'Moeder', herhaalde hij luid, hun de wetenschap inscherpend.

Terwijl hij in zijn stoel achterover leunde, zei hij ernstig: 'Dat zijn onplezierige feiten, ik weet het. Maar de meeste historische feiten zijn nu eenmaal onplezierig'.

Hij keerde terug tot de kleine Reuben - de kleine Reuben in wiens kamer zijn vader en moeder (pats, pats!) op een avond per vergissing de radio hadden laten aanstaan.

('Want jullie moeten bedenken dat in die dagen van grove levendbarendende voortplanting de kinderen altijd door hun ouders werden grootgebracht en niet in staatskweekcentra'.) Terwijl het kind sliep, kwam er plotseling een radiopro-gramma uit Londen door, en de volgende morgen na het ont-waken herhaalde de kleine Reuben, tot verbazing van zijn pats en pats (de vrijmoedigsten van de jongens waagden het elkaar grijnzend aan te kijken), woord voor woord een lange lezing van die merkwaardige oude schrijver ('een van de zeer weinigen, wiens werken aan ons mochten worden doorgegeven'), George Bernard Shaw, die volgens een betrouwbare overlevering over zijn eigen genialiteit sprak. Voor de knipogende en giechelende kleine Reuben was deze lezing natuurlijk volkomen onbegrijpelijk, en in de mening dat hun kind plotseling gek was geworden, lieten ze een dokter komen. Deze verstond Engels, herkende de rede als die, welke Shaw de vorige avond voor de radio had gehouden, besepte het belang van wat er was gebeurd en zond er een brief over aan de medische pers.

'Het beginsel van het slaaponderwijs of de hypnopaedia was ontdekt'. De D.B.K. liet een indrukwekkende pauze volgen.

Het beginsel was ontdekt, maar er zouden nog vele, vele jaren verlopen eer dit beginsel praktisch werd toegepast.

'Het geval van kleine Reuben deed zich drieëntwintig jaar nadat het eerste model T van onze Ford op de markt werd gebracht voor'. (Hierbij maakte de directeur het teken van de T op zijn maag en alle studenten volgden zijn voorbeeld eerbiedig.) 'En toch...'

De studenten schreven verwoed. 'Hypnopaedia het eerst officieel gebruikt in A.F. 214. Waarom niet

eerder. Twee redenen.

(a)...'

'Bij die eerste proefnemingen', zei de D.B.K., 'was men op het verkeerde spoor. Men dacht dat de hypnopaedia bij de intellectuele opleiding kon worden gebruikt...'

(Een kleine jongen slaapt op zijn rechterzij, de rechterarm boven dek, de rechterhand slap over de rand van het bed. Door een rond rooster in de zijkant van een kastje spreekt zachtjes een stem.

'De Nijl is de langste rivier van Afrika en op een na de langste van alle rivieren op aarde. Ofschoon hij korter is dan de Missis-sippi- Missouri, staat de Nijl wat zijn stroomgebied aangaat aan het hoofd van alle rivieren, want dit strekt zich uit over 35

breedtegraden...'

De volgende morgen aan het ontbijt zegt iemand: 'Tommy, weetje wat de langste rivier van Afrika is?' Hij schudt het hoofd.

'Maar herinner je je niet iets dat begint met: De Nijl is de...'

'De - Nijl - is - de - langste - rivier - van - Afrika - en - op -

een - na - de - langste - van - alle - rivieren - op - aarde...'

De woorden rollen eruit. 'Ofschoon - hij - korter - is...'

'En wat is nu de langste rivier van Afrika.'

De ogen kijken wezenloos. 'Ik weet het niet'.

'De Nijl immers, Tommy'.

'De - Nijl - is - de - langste - rivier - van - Afrika - en - op -

een - na...'

'Wat is dus de langste rivier, Tommy'

Tommy barst in tranen uit. 'Ik weet het niet', brult hij. Dat gebrul, verklaarde de directeur, ontmoedigde de eerste onderzoekers. De proefnemingen werden gestaakt. Men deed geen pogingen meer om kinderen in hun slaap de lengte van de Nijl te leren. Zeer terecht. Je kunt geen wetenschap leren, als je niet weet waar het over gaat.

'Als ze maar met moréél onderwijs waren begonnen', zei de directeur, terwijl hij hen voorging naar de deur. De studenten volgden hem, onder het lopen en terwijl de lift hen omhoog-bracht wanhopig in hun cahiers schrijvend. 'Moreel onderwijs dat nooit, onder geen enkele voorwaarde, rationeel mag zijn...'

'Stilte, stilte', fluisterde een luidspreker, toen zij op de veertiende verdieping uitstapten en 'Stilte, stilte' herhaalden de onvermoeibare hoorns met tussenpozen op iedere gang. De studenten en zelfs de directeur gingen werktuiglijk op hun tenen lopen. Zij waren natuurlijk alfa's, maar zelfs alfa's zijn goed opgekweekt. 'Stilte, stilte'. Door heel de lucht van de veertiende verdieping siste de categorische imperatief.

Nadat ze vijfendertig meter op hun tenen hadden gelopen, kwanten ze bij een deur die de directeur behoedzaam opende.

Ze stapten over de drempel en kwamen in de schemering van een slaapzaal met gesloten blinden. Tachtig ledikanten stonden in een rij tegen de muur. Men hoorde het geluid van licht, regelmatig ademen en een voortdurend gemompel, of zeer zwakke stemmen in de verte aan het fluisteren waren.

Toen zij binnenkwamen, stond een verpleegster op en meldde zich bij de directeur.

'Welke les hebben ze vanmiddag?' vroeg hij.

'De eerste veertig minuten hebben we elementair geslachts-leven gehad', antwoordde zij. 'Maar nu hebben we overgescha-keld op elementair klassebewustzijn'.

De directeur liep langzaam voorbij de lange rij bedden. Rozig lagen daar in de ontspanning van de slaap tachtig jongetjes en meisjes zachtjes te ademen. Onder ieder kussen werd gefluisterd. De D.B.K. bleef staan, boog zich over een van de bedjes en luisterde aandachtig.

'Elementair klassebewustzijn zei u? We zullen het eens iets duidelijker door de luidspreker laten herhalen'.

Aan het eind van de zaal stak een luidspreker uit de muur naar voren. De directeur liep erheen en draaide aan een schakelaar.

'...dragen allen groen', zei een zachte, maar zeer duidelijke stem, midden in een zin beginnend, 'en deltakinderen dragen kaki. O nee, ik wil niet met deltakinderen spelen. En ypsilons zijn nog erger. Ze zijn te dom om te kunnen lezen of schrijven.

Bovendien dragen ze zwart, wat een afschuwelijke kleur is. Ik ben toch zo blij dat ik een beta ben'.

Er volgde een pauze; toen begon de stem weer.

'Alfakinderen dragen grijs. Ze werken veel harder dan wij, omdat ze zo verschrikkelijk knap zijn. Ik ben heus heel blij dat ik een beta ben, want ik werk niet zo hard. En bovendien zijn wij veel beter dan de gamma's en delta's. Gamma's zijn dom. Ze dragen allen groen en deltakinderen dragen kaki. En ypsilons zijn nog erger. Ze zijn te dom om te kunnen...'

De directeur draaide de schakelaar terug. De stem zweeg. Alleen haar magere schaduw bleef onder de tachtig kussens moppelen.

'Eer ze wakker worden, wordt dat nog veertig of vijftig keer herhaald; en dan weer op donderdag en op zaterdag. Honderdtwintig maal driemaal per week gedurende dertig maanden.

Daarna gaan ze tot een meer gevorderde les over'.

Rozen en elektrische schokken, het kaki van delta's en een vleugje duivelsdrek - onscheidbaar doorengemengd vóór het kind kan spreken. Maar het kweken van voorwaardelijke reflexen zonder woorden is grof en massaal; het kan de fijnere onderscheidingen niet bijbrengen, het kan de meer ingewikkelde gedragslijnen niet inprenten. Daarvoor heeft men woorden nodig, maar woorden zonder zin.

Kortom, hypnopaedia.

'De grootste morele en sociale kracht van alle tijden'.

De studenten noteerden het in hun schriften. Heet van de naald.

Nogmaals draaide de directeur de schakelaar om.

'...zo verschrikkelijk knap zijn', sprak de zachte, doordringende, onvermoeibare stem. 'Ik ben heus heel blij dat ik een beta ben, want...'

Niet zozeer druppels water, ofschoon water het hardste gra-niet kan uithollen; veeleer druppels vloeibare zegellak, druppels die kleven, binnendringen, zich verenigen met datgene waarop ze vallen, tot de rots ten slotte één scharlaken klomp is.

'Tot de geest van het kind ten slotte deze suggesties is en de som van de suggesties de geest van het kind is. En niet alleen de geest van het kind. Ook de geest van de volwassene - zijn leven lang. De geest die oordeelt en wenst en beslist - opgebouwd uit deze suggesties. Maar al deze suggesties zijn ónze suggesties!' De directeur schreeuwde bijna van geestdrift. 'Suggesties van de staat'. Hij sloeg met de vuist op de dichtstbijzijnde tafel. 'Daaruit blijkt dus...'

Een geluid deed hem zich omkeren.

'O Ford!' zei hij op andere toon, 'nu heb ik de kinderen wakker gemaakt'.

DRIE

Buiten in de tuin was het speekwartier. Zes-of zeventien kleine jongens en meisjes renden, naakt in de warme junizon, met schrille kreten over de grasvelden, deden balspelletjes of zaten stilletjes in groepjes van twee of drie tussen het bloeiende struikgewas. De rozen stonden in bloei, twee nachtegaleen hielden een samenspraak in het bosje, een koekoek raakte juist van de wijs tussen de linden. De lucht was slaapwekkend door het gezoem van bijen en helikopters.

De directeur en zijn studenten bleven een ogenblik naar een partij centrifugaal tennis staan kijken. Twintig kinderen stonden in een kring om een toren van verchromd staal. Indien op het platform boven op de toren een bal werd geworpen, rolde deze in het inwendige omlaag, viel op een snel draaiende schijf, werd door een van de talrijke openingen geslingerd, die in het cilindrische omhulsel waren aangebracht, en moest worden gevangen.

'Wonderlijk', mompelde de directeur terwijl zij verdergingen, 'wonderlijke gedachte, dat zelfs in de tijd van Onze Ford de meeste spelletjes nog werden gespeeld met niet meer toestellen dan een of twee ballen, een paar stokken en misschien wat net-werk. Stel je eens de dwaasheid voor om mensen ingewikkelde spelletjes te laten spelen, die de consumptie hoegenaamd niet bevorderen. Dat is waanzin. Tegenwoordig keuren de beheerders geen enkel nieuw spel goed, tenzij bewezen wordt dat er minstens evenveel toestellen voor nodig zijn als voor het meest ingewikkelde bestaande spel'. Hij onderbrak zichzelf.

'Dat is een aardig groepje', zie hij, wijzend.

Op een grasveldje tussen grote bossen struikheide waren twee kinderen, een jongetje van een jaar of zeven en een meisje dat misschien een jaar ouder was, zeer ernstig en met de gespannen aandacht van geleerden die een onderzoek verrichten een primitief seksueel spelletje aan het doen.

'Alleraardigst, alleraardigst!' herhaalde de D.B.K. sentimenteel.

'Alleraardigst', stemden de jongens beleefd toe. Maar hun glimlach was ietwat beschermend. Ze waren dergelijke kinderlijke vermaken nog te kort geleden ontgroeid om er nu zonder eenzeker verachting naar te kunnen kijken. Aardig? maar bet waren maar een paar dartelende kinderen; dat was alles. Kinderen, en anders niet.

'Ik vind altijd', vervolgde de directeur op dezelfde enigszins sentimentele toon, toen hij werd onderbroken door een luid ge-schrei.

Uit een naburig bosje kwam een verpleegster te voorschijn met aan de hand een jongetje dat liep te huilen. Een bezorgd kijkend meisje tippelde achter haar aan.

'Wat is er aan de hand?' vroeg de directeur.

De zuster haalde haar schouders op. 'Niets bijzonders', antwoordde zij. 'Dit jongetje schijnt er weinig zin in te hebben om met het gewone erotische spelletje mee te doen. Ik heb het al een paar keer eerder gemerkt. En vandaag weer. Hij begon zoë-

ven te huilen...'

'Heus', bracht het bezorgd kijkende meisje in het midden, 'ik heb hem geen pijn willen doen of zoiets. Heus niet'.

'Natuurlijk niet, liefje', zei de zuster geruststellend. 'En daarom', vervolgde zij, zich weer tot de directeur wendend, 'ga ik nu met hem naar de assistent-superintendent voor psychologie. Ik wil zien of er iets abnormaals is'.

'Heel verstandig', zei de directeur. 'Brenge u hem maar weg.

Jij blijft hier, kindje', voegde hij eraan toe, terwijl de verpleegster met haar nog steeds schreiende pupil wegging. 'Hoe heet je?'

'Polly Trotsky'.

'Een heel mooie naam', zei de directeur. 'Ga nu maar gauw iken of je een ander jongetje kunt vinden om mee te spelen'.

Het kind snelde naar het struikgewas en verdween uit het zicht.

'Allerliefst schepseltje!' zei de directeur terwijl hij haar na-keek. Toen wendde hij zich tot zijn studenten en vervolgde: 'Wat ik jullie nu ga vertellen, klinkt misschien ongelooflijk.

Maar als je niet met geschiedenis vertrouwd bent, klinken de meeste feiten uit het verleden nu eenmaal ongelooflijk'.

Hij onthulde de verbazingwekkende waarheid. Gedurende een heel lange periode vóór de tijd van Onze Ford en zelfs nog gedurende enige generaties daarna, werd erotisch spel onder kinderen als abnormaal beschouwd (er klonk een bulderend gelach); en niet alleen als abnormaal, maar zelfs als immoreel (nee!). Daarom was het ten strengste onderdrukt.

Op de gezichten van zijn toehoorders verscheen een uitdrukking van verbaasde ongelovigheid. Mochten de arme kleintjes zich niet vermaken. Ze konden het niet geloven.

'Zelfs jongelui', sprak de D.B.K., 'zelfs jongelui zoals jullie...' 'Niet mogelijk!'

'Behalve wat heimelijke auto-erotiek en homoseksualiteit - absoluut niets'.

'Niets.'

'Meestal niets, tot ze over de twintig waren'.

'Twintig.' herhaalden de studenten in koor, op ongelovige toon.

'Twintig', bevestigde de directeur. 'Ik heb jullie wel gezegd dat je het ongelooflijk zou vinden.' 'Maar wat gebeurde er dan.' vroegen ze. 'Wat waren de gevolgen?'

'De gevolgen waren verschrikkelijk'. Tot hun onsteltenis mengde een zware, doordringende stem zich in het gesprek.

Ze keken om. Naast het groepje stond een vreemdeling - een man van gemiddelde lengte, met zwart haar, een haakneus, dikke rode lippen en donkere ogen met een borende blik. 'Verschrikkelijk', herhaalde hij.

De D.B.K. was op dat ogenblik gaan zitten op een der banken van staal en rubber, die behaaglijk in de tuinen verspreid stonden, maar toen hij de vreemdeling zag, sprong hij op en snelde met uitgestoken hand en een glimlach, die al zijn tanden ont-blootte, naar hem toe.

'Beheerder! Wat een onverwacht genoeg! Jongens, wat denken jullie? Dit is de beheerder; dit is zijn fordschap Mustapha Mond'.

In de vierduizend vertrekken van de centrale sloegen de vier-pluizend elektrische klokken tegelijkertijd vier. Lichaamloze stemmen riepen door de luidsprekers.

'Eerste dagploeg vrij. Tweede dagploeg aan het werk. Eerste dagploeg vrij' '

In de lift die hen naar de kleedkamers bracht, keerden Henry Foster en de onderdirecteur van de predestinatie vrij duidelijk de rug toe aan Bernard Marx van het psychologisch bureau: zij schuwden zijn onfrisste reputatie.

Het vage gezoem en geratel van machines vervulde nog steeds de rode lucht in het embryopakhuys. Ploegen kwamen en gingen, het ene lupuskleurige gelaat maakte plaats voor het andere; onaandoenlijk, onafgebroken bewogen de transportban-den met hun vracht toekomstige mannen en vrouwen zich voort.

Lenina Crowne liep opgewekt naar de deur.

Zijn fordschap Mustapha Mond! De ogen van de groetende studenten rolden bijna uit hun kassen. Mustapha Mond! De resident-beheerder van West- Europa! Een van de tien wereldbeheerders. Een van de tien... en hij ging met de D.B.K. op de bank zitten, hij bleef, ja zeker, hij bleef en hij zou met hen praten...

heet van de naald. Zo uit de mond van Ford zelf.

Twee garnaalbruine kinderen kwamen uit een naburig bosje te voorschijn, staarden hen even met grote, verbaasde ogen aan en gingen toen weer spelen tussen de bladeren.

'U herinnert u allen', zei de beheerder met zijn zware, diepe stem, 'u herinnert u allen, naar ik vermoed, die mooie diepzin-nige uitspraak van Onze Ford: Geschiedenis is apekool. Geschiedenis', herhaalde hij langzaam, 'is apekool'.

Hij wuifde met zijn hand en het was alsof hij met een onzichtbare wiek wat stof had weggevaagd, en het stof was Harappa en Ur der Chaldeeën; een paar spinnewebben, en dat waren Thebe en Babylon en Cnossos en Mycenae. Een veeg - en waar was Odysseus, waar was Job, waar waren Jupiter en Gautama en Jezus? Een veeg - en die antieke spatjes vuil, Athene en Rome, Jeruzalem en het Koninkrijk van het Midden geheten - ze waren alle verdwenen. Een veeg - de plek waar Italië had gelegen was ledig. Een veeg, de kathedralen; een veeg, een veeg. Koning Lear en de Gedachten van Pascal. Een veeg, Passion; een veeg, Requiem; een veeg, symfonie; een veeg...

'Ga je vanavond naar de Feelies, Henry?' vroeg de assistent- predestinator. 'Naar ik hoor is die nieuwe in Alhambra prima. Er komt een liefdesscène op een berevel in voor, ze zeggen dat die prachtig is. Ieder haartje van de beer komt over. De geweldigste tasteffecten'.

'Daarom krijgen jullie geen geschiedenisonderricht', zei de beheerder. 'Maar nu is het ogenblik gekomen...'

De D.B.K. keek hem zenuwachtig aan. Er gingen vreemde geruchten over oude verboden boeken, verborgen in een brandkast op de studeerkamer van de beheerder. Bijbels, poëzie — Ford mocht weten wat.

Mustapha Mond ving zijn ongeruste blik op en er kwam een ironische trek om zijn rode lippen.

'Stel je maar gerust, directeur', zei hij op ietwat spottende toon, 'ik zal ze niet van streek brengen'.

De D.B.K. schaamde zich dood.

Zij die voelen dat men hen veracht, doen er goed aan een verachtelijk gezicht te zetten. De glimlach op Bernard Marx' gelaat was hooghartig. Inderdaad, ieder haartje van de beer!

'Ik ga er zeker naar toe', zei Henry Foster.

Mustapha Mond boog zich naar voren en hief zijn vinger naar hen op. 'Probeer het je eens in te denken', zei hij en de klank van zijn stem deed een vreemde huivering langs hun ruggegraat lopen. 'Probeer je eens in te denken wat het betekende een levendbarende moeder te hebben'.

Alweer dat vieze woord.

'Probeer je eens in te denken wat "leven in gezinsverband" betekende'.

Ze probeerden het, maar blijkbaar zonder enig succes.

'En weten jullie wat een "thuis" was?'

Ze schudden het hoofd.

Uit haar schemerige rode kelder schoot Lenina Crowne zeventien verdiepingen omhoog; toen ze uit de lift was gestapt, sloeg ze rechtsaf, liep een lange gang door, opende de deur met het opschrift MEISJESKLEEDKAMER en belandde in een verbijsterende chaos van armen, boezems en onderkieren. In

honderd badkuipen vielen stromen heet water of liepen er gorgelend uit weg. Dreunend en sissend waren tachtig vibro-vacuüm- massa-gemachines tegelijk bezig het stevige, door de zon verbrande vlees van tachtig voortreffelijke vrouwelijke exemplaren te kneden en te zuigen. Allen praatten zo luid mogelijk. Een machine voor synthetische muziek bracht een hoornsolo ten gehore.

'Zo, Fanny', zei Lenina tot de jonge vrouw, die de kapstok en het kastje naast de hare in gebruik had. Fanny werkte in de bottelarij en haar achternaam was ook Crowne. Maar aangezien de tweeduizendmiljoen bewoners van de planeet allen tezamen slechts tienduizend namen hadden, was de overeenkomst niet bijzonder verrassend.

Lenina trok aan haar ritsluitingen - met één hand die van het jasje, met twee handen de beide sluitingen van de broek en toen weer één van haar ondergoed. Met schoenen en kousen nog aan liep ze naar de badkamers.

Een huis, een eigen huis - een paar kleine kamers, verstikkend overbevolkt door een man, door een periodiek zwangere vrouw, een troep jongens en meisjes van alle leeftijden. Geen lucht, geen ruimte; een onhygiënische gevangenis; duisternis, ziekte en stank.

(De beheerder gaf een zo levendige schildering, dat een van de jongens, gevoeliger dan de anderen, alleen reeds van de beschrijving bleek werd en op het punt stond misselijk te worden.) Lenina stapte uit het bad, droogde zich af, nam een lange, buigzame slang die in de muur was bevestigd, hield het mondstuk tegen haar borst, alsof ze zelfmoord wilde plegen en drukte de trekker neer. Een warme luchtstroom bestrooide haar met het fijnste talkpoeder. Kraantjes boven de wastafel leverden acht verschillende parfums en eau de cologne. Ze draaide het derde kraantje van links open, parfumeerde zich met chypre en ging, met haar schoenen en kousen in de hand, kijken of een van de vibro-vacuum-machines vrij was.

En het eigen huis was psychisch even smerig als fysiek. Psychisch was het een konijnenhol, een mesthoop, gloeiend door de wrijving van dicht opeengepakte levens, stinkend van emoties. Welk een verstikkende gemeenzaamheid, welk een gevaarlijke, waanzinnige, obscene betrekkingen tussen de leden van de gezinsgroep! Bezeten waakte de moeder over haar kinderen (haar kinderen)... ze waakte over hen als een kat over haar jongen; maar als een kat die kon spreken, een kat die telkens weer 'Mijn kindje, mijn kindje' kon zeggen. 'Mijn kindje, en o, o, aan mijn borst, de kleine handjes, de honger en dat onuitsprekelijke zalig genot! Tot mijn kindje eindelijk slaapt, mijn kindje slaapt met een wit melkbelletje in de hoek van zijn mondje. Mijn kindje slaapt...'

'Ja', zei Mustapha Mond knikkend, 'het is wel om van te huiveren'.

'Met wie ga je vanavond uit?' vroeg Lenina, toen ze van de vibrovac terugkwam als een van binnen verlichte, roze glanzende parel.

'Met niemand'.

Lenina trok verbaasd de wenkbrauwen op.

'Ik voel me de laatste tijd niet erg lekker', verklaarde Fanny.

'Dr. Wells heeft me aangeraden een zwangerschapssurrogaat te nemen'.

'Maar, lieve kind, je bent pas negentien. Het eerste zwangerschapssurrogaat is pas verplicht als je eenentwintig bent'.

'Dat weet ik wel. Maar voor sommige vrouwen is het beter als ze er eerder mee beginnen. Dr. Wells vertelde me dat brunettes met een breed bekken, zoals ik, eigenlijk op hun zeventiende jaar hun eerste zwangerschapssurrogaat moesten hebben. Ik ben dus feitelijk twee jaar te laat en niet twee jaar te vroeg'. Ze opende de deur van haar kastje en wees op de rij dozen en geëtiketteerde medicijnenflesjes op de bovenste plank Lenina las de namen hardop: CORPUS-LUTEUM-STROOP.

OVARINE, GEGARANDEERD VERS, NIET GEBRUIKEN NA 1 AUGUSTUS, A.F. 632.

MELKKLIEREXTRACT: DRIEMAAL DAAGS

VOOR DE MAALTIJD, MET EEN WEINIG WATER. PLACENTINE: 500 CC OM DE TWEE DAGEN

INTRAVENEUS INSPUITEN ... Oef!

Lenina rilde. 'Ik heb een afschuw van intraveneuze inspuitingen, jij niet?' 'Ja, maar als het goed voor je is...' Fanny was een bijzonder gevoelig meisje.

Onze Ford - of Onze Freud, zoals hij zich om een ondoorgrondelijke reden verkoos te noemen, wanneer hij over psychologische zaken sprak - Onze Freud is de eerste geweest, die de ontzettende gevaren van het gezinsleven heeft onthuld. De wereld was vol vaders - en daardoor vol ellende; vol moeders - en daardoor vol van alle mogelijke perversiteiten, van sadisme tot kuisheid toe; vol broers, zusters, ooms, tantes - vol krankzinnigheid en zelfmoord.

'En toch, onder de wilden van Samoa, op bepaalde eilanden bij de kust van Nieuw-Guinea...'

De tropische zonneschijn lag als warme honing op de naakte lichaampjes van kinderen die zonder onderscheid van geslacht tussen de hibiscusbloemen dartelden. Ieder van de twintig met palmladeren bedekte huizen was hun thuis. Volgens de Trobrianders was bevruchting het werk van voorouderlijke geesten; niemand had ooit van een vader gehoord.

'Uitersten', zei de beheerder, 'raken elkaar. Om de eenvoudige reden dat men ervoor heeft gezorgd dat ze elkaar raken'.

'Dr. Wells zegt dat een zwangerschapssurrogaat van drie maanden heel belangrijk zal zijn voor mijn gezondheid in de komende drie a vier jaar'.

'Nu, ik hoop dat hij gelijk heeft', zei Lenina. 'Maar, Fanny, meen je werkelijk dat je in de komende drie maanden niet kunt...'

'Welnee, lieveling. Een paar weken maar, langer niet Ik ga 's avonds in de club muziekbridge spelen. Jij gaat zeker uit?'

Lenina knikte.

'Met wie?'

'Henry Foster'.

'Alweer?' Op Fanny's vriendelijk, enigszins maanvormig gezicht verscheen een zonderlinge trek van pijnlijke verbazing. 'Je wilt toch niet zeggen dat je nóg stééds met Henry Foster uit-gaat?'

Moeders en vaders, broers en zusters. Maar er waren ook mannelijke en vrouwelijke echtgenoten, minnaars, minnaressen. Er bestond ook monogamie en romantiek.

'Maar waarschijnlijk weten jullie niet wat dat is', zei Mustapha Mond.

Ze schudden het hoofd.

Gezin, monogamie, romantiek. Overal exclusiviteit, overal concentratie van belangstelling, een strenge kanalisering van aandrift en energie.

'Maar iedereen behoort aan iedereen', besloot hij, het hypnopedische spreekwoord aanhalend.

De studenten knikten, ten teken van nadrukkelijke instemming met een uitspraak, die zij, na meer dan tweeënzestigduizend herhalingen in het donker, hadden leren aanvaarden, niet alleen als waar, maar als een onweersprekelijk axioma.

'Maar per slot van rekening', protesteerde Lenina, 'heb ik Henry pas een maand of vier'.

'Pas een maand of vier! Die is goed. En wat erger is', vervolgde Fanny, een beschuldigende vinger opheffend, 'je hebt al die tijd niemand anders dan Henry gehad, is 't niet?'

Lenina werd vuurrood, maar haar ogen, de klank van haar stem bleven tartend. 'Nee, ik heb niemand anders gehad', antwoordde ze bijna woest. 'En ik zie niet in wat dat hindert'.

'O, ze ziet niet in wat dat hindert', herhaalde Fanny, als tot een onzichtbare Toehoorder achter Lenina's linkerschouder.

Toen, eensklaps van toon veranderend: 'In alle ernst, ik vind heus dat je moet oppassen. Het is zo vreselijk ongemanierd om steeds maar met dezelfde man te blijven gaan. Als je veertig of vijfendertig was zou het niet zo erg zijn. Maar op jÓuw leeftijd, Lenina! Nee, dat gaat echt niet En je weet hoezeer de D.B.K tegen is op alle verhoudingen van diepere aard of lange duur. Vier maanden Henry Foster en geen enkele andere man - hij zou woedend zijn als hij het wist...'

'Stel je water onder druk in een buis voor'. Ze stelden het zich voor. 'Ik boor er één gat in', zei de beheerder. 'Wat een straal!'

Hij maakte er twintig gaten in. Er kwamen twintig nietige fonteintjes.

'Mijn kindjes. Mijn kindjes...'

'Moeder!' De waanzin is aanstekelijk.

'Mijn liefje, mijn één en al, schatje, schatje...'

Moeder, monogamie, romantiek. Hoog spuit de fontein; fel en schuimend is de wilde straal. De aandrang heeft maar één uitweg. Mijn liefje, mijn kindje. Geen wonder dat die arme pre-modernen gek en slecht en ellendig waren. Hun wereld stond hun toe, de dingen licht op te vatten, ze stond hun niet toe verstandig, deugdzaam, gelukkig te zijn. Door al die moeders en minnaars, door de vele verboden waren ze niet op gehoorzaamheid ingesteld; door al de verleidingen en de eenzame wroeging, door al de ziekten en de eindeloze, eenzaammakende pijn, door al de onzekerheden en de armoede moesten ze wel hevige gevoelens hebben. En met die hevige gevoelens (en dat nog wel in eenzaamheid, in hopeloze individuele afzondering) konden ze immers niet gelijkmatig zijn.

'Natuurlijk hoef je hem niet op te geven. Neem heel gewoon zo af en toe iemand anders. Hij heeft toch ook andere meisjes?'

Lenina gaf het toe.

'Natuurlijk. Geloof maar dat Henry een heer is - altijd correct. En dan moet je ook om de directeur denken. Je weet wat een ijveraar...'

'Hij heeft me vanmiddag een paar tikjes op mijn achterste gegeven', zei Lenina knikkend.

'Zie je wel!' zei Fanny triomfantelijk. 'Dat bewijst hoe hij erover denkt. Streng conventioneel'.

'Gelijkmatigheid', zei de beheerder, 'gelijkmatigheid. Geen beschaving zonder maatschappelijke gelijkmatigheid. Geen maatschappelijke gelijkmatigheid zonder individuele gelijkmatigheid'. Zijn stem was een bazuin. Terwijl zij luisterden, voelden zij zich groter, warmer worden.

De machine draait, draait en moet blijven draaien - voorgoed. Als ze stilstaat, betekent dat de dood. Duizendmiljoen mensen wriemelden op de aardkost. De wielen begonnen te draaien. Honderdvijftig jaar later waren er tweeduizendmiljoen. Zet al de wielen stil. Honderdvijftig weken later zullen er opnieuw slechts duizendmiljoen zijn; duizendmaal duizendmaal duizend mannen en vrouwen zullen van honger zijn om-gekomen.

De wielen moeten voortdurend draaien, maar ze kunnen niet vanzelf draaien. Er moeten mensen zijn

die erop letten, mensen even standvastig als de wielen om hun assen, verstandige mensen, gehoorzame mensen, gelijkmatig door tevredenheid.

Als ze schreeuwen: 'Mijn kindje, mijn moeder, mijn enige, enige lieveling; als ze kreunen: Mijn zonde, mijn verschrikkelijke God; als ze gillen van pijn, mompelen van koorts, hun oude dag en hun armoede bejammeren - hoe kunnen ze dan op de wielen letten? En als ze niet op de wielen kunnen letten... Het zou moeilijk zijn de lijken van duizendmaal duizendmaal duizend mannen en vrouwen te begraven of te verbranden.

'En per slot van rekening', zei Fanny op flemmerige toon, 'is het helemaal niet pijnlijk of onaangenaam als je buiten Henry om nog een of twee mannen hebt. Als je dat bedenkt, móet je werkelijk een beetje vrijer leven...'

'Gelijkmatigheid', herhaalde de beheerder, 'gelijkmatigheid. De eerste en laatste noodzaak. Gelijkmatigheid. Vandaar dit alles'.

Met een breed gebaar wees hij op de tuinen, het reusachtige gebouw van de kweekcentrale, de in het struikgewas of op de grasvelden dartelende naakte kinderen.

Lenina schudde het hoofd. 'En toch', sprak zij peinzend, 'voel ik de laatste tijd niet zoveel meer voor seksuele ongebondenheid.

Je hebt dat zo af en toe. Vind je ook niet, Fanny?'

Fanny knikte instemmend en begrijpend. 'Maar je moet je best doen', zei ze gewichtig, 'je moet het spel meespelen. Tenslotte behoort iedereen aan iedereen'.

'Ja, iedereen behoort aan iedereen', herhaalde Lenina langzaam. Ze zuchtte en zweeg even. Toen nam ze Fanny's hand en drukte die zacht: 'Je hebt volkomen gelijk, Fanny. Zoals altijd. Ik zal mijn best doen'.

Een geremde aandrift springt uit de band, en die buitensporigheid is gevoel, is hartstocht, ja zelfs waanzin: dat hangt af van de kracht van de aandrift, de hoogte en de sterkte van de belemmering. De onbelemmerde stroom vloeit zoetjes door de aangewezen kanalen en mondt uit in een kalm welbehagen. (Het embryo heeft honger; de bloedsurrogatpomp maakt dag in dag uit haar achthonderd omwentelingen per minuut. Het uitgebroede kind huilt; dadelijk verschijnt er een zuster met een fles externe secretie. In de tijd tussen het ontstaan van het verlangen en de bevrediging daarvan ligt het gevoel op de loer. Verkort die tussentijds, neem al die oude overbodige belemmeringen weg.) 'Gelukkige jongens!' zei de beheerder. 'Er is geen moeite ge-spaard om jullie leven emotioneel te effenen - om jullie iedere emotie zoveel mogelijk te besparen'.

'Ford zit in zijn wagentje', mompelde de D.B.K. 'Het gaat best met de wereld'.

'Lenina Crowne?' zei Henry Foster, de vraag van de assistent -predestinator herhalend, terwijl hij de ritssluiting van zijn broek ophaalde. 'O, dat is een prachtmeisje. Verrukkelijk elastisch. Het verbaast me dat je haar nog niet hebt gehad.'

'Ik begrijp het zelf niet', zei de assistent-predestinator. 'Maar ik maak het wel in orde. Bij de eerste gelegenheid'.

Op zijn plaats aan de overzijde van het gangpad door de kleedkamer hoorde Bernard Marx wat zij zeiden en hij verbleekte.

'Om je de waarheid te zeggen', sprak Lenina, 'elke dag niets anders dan Henry - daar begin ik juist een beetje genoeg van te krijgen'. Ze trok haar linkerkous op. 'Ken je Bernard Marx.'

vroeg ze op een toon, waarvan de buitensporige onverschilligheid kennelijk geforceerd was. Fanny keek ontsteld op. 'Je bedoelt toch niet...?'

'Waarom niet? Bernard is een alfa plus. Bovendien heeft hij mij gevraagd mee te gaan naar een van de wildenreservaten. Ik heb altijd een wildenreservaat willen bezoeken'.

'Maar zijn reputatie.'

'Wat kan mij zijn reputatie schelen?'

'Ze zeggen, dat hij van hindernisgolf houdt'.

'Ze zeggen, ze zeggen', herhaalde Lenina spottend.

'En bovendien is hij meestal alleen - alléén'. Er klonk afschuw in Fanny's stem.

'Nu, als hij in mijn gezelschap is, is hij niet alleen. Trouwens, waarom doen de mensen eigenlijk zo naar tegen hem? Ik vind hem heel leuk'. Ze glimlachte voor zich heen; wat was hij idioot verlegen geweest! Bijna geschrokken - alsof zij een wereldbeheerder was en hij een gamma-minus-machinecontroleur.

'Denk eens aan jullie eigen leven', zei Mustapha Mond. 'Is een van jullie ooit op een onoverkomelijke moeilijkheid gestuit?'

De vraag werd beantwoord door een ontkennend stilzwijgen.

'Is een van jullie na het opkomen van een verlangen ooit gedwongen geweest lange tijd op de bevrediging daarvan te wachten?'

'Tja', begon een van de jongens en aarzelde.

'Vertel op', zei de D.B.K. 'Laat zijn fordschap niet wachten'.

'Ik heb eens vier weken moeten wachten eer een meisje dat ik wilde hebben zich aan mij wou geven'. 'En heb je daardoor een sterke emotie ondergaan?'

'Afschuwelijk!'

'Afschuwelijk; precies', zei de beheerder. 'Toen de eerste hervormers hun kwamen aanbieden om hen van die afschuwelijke emoties te verlossen, waren onze voorouders zo dom en kort-zichtig dat ze niets met hen te maken wilden hebben'.

'Ze praten over haar alsof ze een stuk vlees is'. Bernard knarsetandde. 'Ze willen haar hebben voor en na. Net schapevlees. Ze vernederen haar tot een stuk schapevlees. Ze zei dat ze erover zou denken, ze zei dat ze me van de week antwoord zou geven.

O, Ford, Ford, Ford'. Hij had graag naar hen toe willen gaan en hen op hun gezicht slaan - hard, en nog eens en nog eens.

'Ja, ik raadje heus aan, haar eens te proberen', zei Henry Foster.

'Ectogenese bijvoorbeeld. Pfitzner en Kawaguchi hadden de he-le techniek reeds op papier. Maar wilden de regeringen eraan?

Nee. Er was iets dat Christendom heette. De vrouwen werden gedwongen levendbarend te blijven'.

'Hij is zo lelijk', zei Fanny.

'Ik vind juist dat hij er leuk uitziet'.

'En dan zo klin'. Fanny zette een vies gezicht; kleinheid was zo'n afschuwelijk kenmerk van de lagere kasten.

'Ik vind dat wel lief, zei Lenina. 'Je krijgt zo het gevoel datje hem zou willen liefkozen. Je weet wel. Net als een kat'.

Fanny was ontsteld. 'Ze zeggen dat iemand een fout heeft gemaakt, toen hij nog in de fles was - hij dacht dat het een gamma was en deed alcohol in zijn bloedsurrogaat. Daardoor is hij zo'n dwerg'.

'Wat een onzin!' zei Lenina verontwaardigd.

'Het slaaponderwijs werd in Engeland verboden. Er bestond iets dat liberalisme heette. Het parlement, als jullie weten wat dat was, nam een wet ertegen aan. De documenten daaromtrent bestaan nog. Redevoeringen over de vrijheid van de onderdaan.

De vrijheid om ondoelmatig en ellendig te zijn. De vrijheid om een ronde pin in een vierkant gat te zijn'.

'Maar, beste kerel, ga gerust je gang'. Henry Foster klopte de assistent-predestinator op de schouder. 'Iedereen behoort toch aan iedereen'.

Drie nachten per week honderdmaal herhaald gedurende vier jaar, dacht Bernard Marx, die specialist was in hypnopaedia.

Tweeënzestigduizendvierhonderd herhalingen maken één waarheid. Idioten!

'Of het kastestelsel. Voortdurend voorgesteld, voortdurend ver-worpen. Er bestond iets dat democratie heette. Alsof de mensen meer dan fysisch-chemisch gelijk waren'.

'Alles wat ik kan zeggen is dat ik zijn uitnodiging zal aannemen'.

Bernard haatte hen, hij haatte hen. Maar zij waren met zijn tweeën, zij waren groot, zij waren sterk.

'De Negenjarige Oorlog begon in A.F. 141'.

'Zelfs al was het waar van die alcohol in zijn bloedsurrogaat'.

'Fosgeen, chloropicrine, ethyl -joodacetaat, difenylcyanarsine, trichlormethyl, chloroformaat, dichlorethyl-sulfide. Om maar te zwijgen van hydrocyaanzuur'.

'Ik geloof het eenvoudig niet', besloot Lenina.

'Het geluid van veertienduizend vliegtuigen die in open forma-tie naderen. Maar op de Kurfrstendamm en in het achtste ar-rondissement klinkt het ontploffen van de antraxbommen nauwelijks harder dan het klappen van een papieren zak'.

'Ik wil nu eenmaal een wildenreservaat zien'.

$CH_3C_6H_2(NO_2)_3 + Hg(CNO)_2 = nu, wat?$ Een geweldig gat in de grond, een berg puin, een paar stukjes vlees en slijmvlies, een voet, met de schoen er nog aan, die door de lucht vliegt en, floep, midden in de geraniums belandt - de rode; wat een prachtvertoning die zomer!

'Je bent hopeloos, Lenina, ik geef het op'.

'De Russische methode voor het besmetten van drinkwater was bijzonder vernuftig'.

Met de ruggen naar elkaar toe kleedden Fanny en Lenina zich zwijgend verder aan.

'De Negenjarige Oorlog, de grote economische ineenstorting.

De keus ging tussen wereldbeheer en vernietiging. Tussen stabiliteit en...' 'Fanny

Crowne is ook een aardig meisje', zei de assistent-predestinator.

In de kleuterkamer was de les in elementair klassebewustzijn voorbij, de stemmen waren doende de toekomstige vraag in overeenstemming te brengen met het toekomstige industriële aanbod. 'Ik houd zo van vliegen', fluisterden ze, 'ik houd zo van vliegen, ik houd zo van nieuwe kleren, ik houd zo...'

'Het liberalisme was natuurlijk aan de antrax bezwaken, maar toch kon men de dingen niet forceren'.

'Lang niet zo elastisch als Lenina. O, lang niet'.

'Maar oude kleren zijn vreselijk', vervolgde de onvermoeibare fluisterstem. 'Wij gooien oude kleren altijd weg. Wegsmijten is beter dan verslijten, wegsnijten is beter dan verslijten, wegsnijten is beter...' 'Regeren is een kwestie van zitten, niet van slaan. Men regeert met de hersens en met het zitvlak, nooit met de vuisten. Daar had je bijvoorbeeld de consumptieplicht'.

'Zo, ik ben klaar', zei Lenina, maar Fanny hield zich zwijgend afgewend. 'Laten we vrede sluiten, lieve Fanny'.

'Iedere man; iedere vrouw en ieder kind gedwongen zo en zoveel per jaar te verbruiken. In het belang van de industrie. Het enige resultaat...'

'Wegsmijten is beter dan verslijten. Hoe meer repareren, des te minder produceren; hoe meer repareren...'

'Vandaag of morgen', zei Fanny met sombere nadrukkelijkheid, 'kom je in moeilijkheden'.

'Een reusachtig aantal gewetensbezwaren. Hoe dan ook: geen consumptie. Terug naar de natuur'.

'Ik houd zo van vliegen, ik houd zo van vliegen'.

'Terug naar de cultuur. Ja, inderdaad, terug naar de cultuur. Je kunt niet veel verbruiken, als je maar boeken zit te lezen'.

'Zie ik er behoorlijk uit' vroeg Lenina. Haar mantel was van flessegroen kunstlaken met groen kunstbont aan de manchet-ten en de kraag.

'Achthonderd aanhangers van de beweging Eenvoudig Leven werden in Golders Green door machinegeweren neergemaaid'.

'Wegsmijten is beter dan verslijten, wegsmijten is beter dan verslijten'.

Een groen manchester broekje en onder de knie omgeslagen kunstwollen kousen.

'Toen kwam de beroemde slachting in het Brits Museum.

Tweeduizend cultuurmaniakken met dichloorethyl-sulfide ver-gast'.

Een groen-met-witte jockeypet beschaduwde Lenina's ogen; haar schoenen waren lichtgroen en blinkend gepoetst.

'Ten slotte', zei Mustapha Mond, 'zagen de beheerders in dat geweld niet hielp. De langzamer, maar oneindig zekerder methoden van ectogenese, neo-Pavloviaanse aankweking van voorwaardelijke reflexen en hypnopaedia...'

En om haar middel droeg zij een met zilver gegarneerde groene kunstleren patroongordel, puilend (want Lenina was niet ge-slachtloos) van de voorgeschreven hoeveelheid voorbehoedmiddelen.

'Eindelijk maakte men gebruik van de ontdekkingen van Pfitzner en Kawaguchi. Een intensieve propaganda tegen de levendbarende voortplanting...'

'Enig!' riep Fanny geestdriftig uit. Ze kon nooit lang weerstand bieden aan Lenina's bekoering. 'En wat heb je daar een allerliefste Malthusgordel!'

'Begeleid door een campagne tegen het verleden; door het sluiten van musea, het opblazen van historische monumenten (gelukkig waren de meeste reeds gedurende de Negenjarige Oorlog vernietigd); door het verbod van alle vóór A.F. 150 gepubli-ceerde boeken'.

'Ik moet er beslist ook zo eentje hebben', zei Fanny. 'Daar waren bijvoorbeeld de zogenaamde piramiden'. 'Mijn oude ceintuur van zwart lakleer...'

'En een man die Shakespeare heette. Jullie hebben daar natuurlijk nooit van gehoord'.

'Hij is werkelijk schandalig - die ceintuur van mij'.

'Dat zijn de voordelen van een waarlijk wetenschappelijke opvoeding'.

'Hoe meer repareren, des te minder produceren; hoe meer repareren, des te minder...'. 'De invoering van het eerste model T van Onze Ford...' 'Ik heb hem al bijna drie maanden'.

'Werd als begindatum van de nieuwe tijdrekening gekozen'. 'Wegsmijten is beter dan verslijten; wegsmijten is beter...' 'Zoals ik al heb gezegd, bestond er iets dat Christendom heette'. 'Wegsmijten is beter dan verslijten'.

'De ethiek en de filosofie van de onderconsumptie...'

'Ik houd zo van nieuwe kleren, ik houd zo van nieuwe kleren, ik houd...'

'Van het hoogste gewicht toen er nog onderconsumptie bestond; maar in een tijd van machines en het binden van stikstof — een regelrechte misdaad tegen de gemeenschap'.

'Henry Foster heeft hem me gegeven'.

'Van alle kruisen werd de top weggenomen, zodat ze T's werden. Er was ook iets dat men God noemde'.

'Hij is van echt imitatie-marokijnleer'.

'Nu hebben we de wereldstaat. En Forddag en gemeenschapszang en solidariteitsdiensten'.

'Ford, wat heb ik een hekel aan hen', dacht Bernard Marx.

'Er was iets dat ze hemel noemden; maar toch dronken ze reusachtige hoeveelheden alcohol'.

'Als vlees, als een portie vlees'.

'Er was iets dat men de ziel en iets dat men onsterfelijkheid noemde'.

'Vraag Henry vooral waar hij hem vandaan heeft'.

'Maar ze waren gewend morfine en cocad'ne te gebruiken'.

'En wat nog erger is, ze beschouwt zichzelf ook als een stuk vlees'.

'In A.F. 178 kregen tweeduizend farmacologen en biochemici een toelage'.

'Hij kijkt sip', zei de assistent-predestinator, op Bernard Marx wijzend.

'Zes jaar later werd het op commerciële basis geproduceerd. Het volmaakte verdovingsmiddel'.

'Laten we hem wat opmonteren'.

'Euforisch, narcotisch, aangenaam hallucinatorisch'.

'Wat kijk je somber, Marx'. De klap op zijn schouder deed hem verschrikt opkijken. Het was die bruit

van een Henry Foster. 'Jij hebt een gram soma nodig'.

'Alle voordelen van Christendom en alcohol; geen van hun na-delen'.

'Ford, ik zou hem kunnen vermoorden!' Maar hij zei niets anders dan: 'Nee, dank je', en maakte een afwerend gebaar naar de aangeboden tube tabletten.

'Neem vakantie van de werkelijkheid wanneer je maar wilt en kom terug zonder hoofdpijn of het geloof aan een mythe'.

'Toe, neem het', drong Henry Foster aan, 'neem het'.

'De stabiliteit was nagenoeg verzekerd'.

'Eén kubieke centimeter geneest tien sombere buien', zei de assistent-predestinator, een stukje alledaagse hypnopedische wijsheid aanhalend.

'Alleen de ouderdom moest nog worden overwonnen'.

'Verdomme!' schreeuwde Bernard Marx.

'Tut tut'.

'Gonadehormonen, transfusie van jong bloed, magnesiumzou-ten...'

'En denk erom dat een gram beter is dan een vloek'. Ze gingen lachend naar buiten.

'Alle fysiologische kenmerken van de ouderdom zijn verdwenen. En daarmee natuurlijk ook...' 'Vergeet vooral niet hem naar die Malthusgordel te vragen', zei Fanny.

'En daarmee ook de geestelijke eigenaardigheden van de ouderdom. Het karakter blijft het hele leven constant'.

'...nog twee rondes hindergolf vóór donker. Ik moet me haasten'.

'Arbeid, spel - met ons zestigste jaar zijn onze vermogens en liefhebberijen precies dezelfde als ze op ons zeventiende jaar waren. In de slechte oude tijd plachten oude mensen zich terug te trekken, godsdienstig te worden, hun tijd door te brengen met lezen en denken - dénken!'

'Idioten, zwijgen!' mompelde Bernard, terwijl hij door de gang naar de lift liep.

'Nu - en dat is de vooruitgang - werken de oude mannen, ze paren, ze hebben geen tijd, alleen maar plezier, geen ogenblik om te gaan zitten denken - en als er door een ongelukkig toeval ooit een kloof in het hechte geheel van hun ontspanningen mocht ontstaan, dan is er nog altijd soma, het heerlijke soma, een half gram voor een halve vrije dag, een gram voor een weekeinde, twee gram voor een tochtje naar het schitterende oosten, drie voor een donkere eeuwigheid op de maan; en als ze daarvan terugkeren, merken ze dat ze aan de andere kant van de kloof zijn, veilig op de vaste grond van dagelijkse arbeid en ontspanning, van de ene feely naar de andere dravend, van het ene elastische meisje naar het andere, van het elektromagnetische golfveld naar...'

'Ga weg, meisje', riep de D.B.K. boos. 'Ga weg, jongetje! Zien jullie niet dat zijn fordschap bezig is? Gaan jullie je erotische spelletje maar ergens anders spelen'.

'Arme kinderen!' zei de beheerder.

Langzaam, statig, zachtjes gonzend, bewogen de transportban-den zich voort, drieëndertig centimeter per uur. In de rode duisternis glinsterden talloze robijnen.

VIER

De lift was vol mannen uit de alkaleedkamers en Lenina werd, toen zij binnenkwam, met vele vriendelijke knikjes en glimlachjes begroet. Men mocht haar graag en ze had met bijna allen wel eens een nacht doorgebracht.

Het waren lieve jongens, dacht ze, terwijl ze hun groet beantwoordde. Alleraardigste jongens! Toch had ze wel gewild dat George Edzels oren niet zo groot waren (misschien had hij bij de 328ste meter een tikje te veel parathyroïde gekregen). En toen ze naar Benito Hoover keek, bedacht ze werktuiglijk dat hij wel wat al te harig was als hij zich uitkleedde.

Terwijl ze zich omwendde, de ogen iets droeviger door de herinnering aan Benito's krullende zwartheid, zag ze in een hoek het kleine magere lichaam en het melancholieke gezicht van Bernard Marx.

'Bernard!' Ze stapte op hem toe. 'Ik keek juist naar je uit'.

Haar stem klonk helder boven het gezoem van de stijgende lift.

De anderen keken nieuwsgierig om. 'Ik wou je spreken over ons Nieuw -Mexico-plan'. Uit de hoek van haar oog kon ze Benito's mond verbaasd zien opengaan. Dit ergerde haar. 'Hij is verbaasd omdat ik niet smee of ik weer met hem uit mag!' zei ze tot zichzelf. Toen vervolgde ze hardop en met meer warmte dan ooit: 'Ik zou het heerlijk vinden om in juli een week met je mee te gaan. (In elk geval liet ze haar ontrouw jegens Henry nu openlijk blijken. Fanny moest dat prettig vinden, ook al was het Bernard maar.) Dat wil zeggen' - Lenina keek hem met een al-lerverrukelijkste, veelzeggende glimlach aan - 'als je me nog wilt hebben'.

Bernhards gelaat werd rood. 'Waarom eigenlijk?' vroeg ze zich verbaasd af, maar tegelijkertijd was zij getroffen door dit vreemde eerbewijs aan haar macht.

'Zouden we maar niet liever ergens anders over praten?' stamelde hij, kennelijk heel weinig op zijn gemak.

'Net of ik iets onwelvoeglijks heb gezegd', dacht Lenina. 'Hij had er niet ontsteller kunnen uitzien, als ik een vieze grap had gemaakt - hem gevraagd had wie zijn moeder was of zoiets'.

'Ik bedoel, waar al die mensen bij zijn...' Hij verging haast van verlegenheid.

Lenina's lach was oprecht en volkomen goedaardig. 'Wat ben je toch grappig!' zei ze; en ze vond hem inderdaad grappig. 'Je waarschuwt me toch minstens een week van tevoren?' vervolgde ze op andere toon. 'Nemen we de blauwe Stille-Oceaan-raket? Vertrekt die van de Charing-T-toren of van Hampstead?'

Voor Bernard kon antwoorden, stond de lift stil.

'Dak!' riep een krakende stem.

De liftbediende was een klein aapachtig schepsel, gekleed in de zwarte tuniek van een ypsilon-minus-halfzwakzinnige.

'Dak!'

Hij wierp de hekken open. De stralende warmte van het mid-dagzonlicht deed hem schrikken en met de ogen knippen. 'O, het dak!' herhaalde hij op verrukte toon. Het was alsof hij plotseling verheugd was ontwaakt uit een diepe verdoving. 'Dak!'

Met de gespannen verering van een hond keek hij glimlachend op naar de gezichten van zijn passagiers. Pratend en lachend gingen ze naar buiten, in het licht. De liftbediende keek hen na.

'Dak?' zei hij nog eens, op vragende toon.

Toen ging er een bel en aan de zoldering van de lift begon een luidspreker, heel zacht en toch heel gebiedend, bevelen te geven.

'Omlaag', zei hij, 'omlaag. Achttiende verdieping. Omlaag, omlaag. Achttiende verdieping. Omlaag, om...'

De liftman sloeg de hekken dicht, drukte op een knop en viel onmiddellijk terug in de gonzende schemering van de put, de schemering van zijn eigen gewone verdoving.

Het was warm en licht op het dak. De zomermiddag was slaapwekkend door het gezoem der voorbijkomende helikopters; het zwaardere gedreun der raketvliegtuigen, die onzichtbaar acht of negen kilometer hoog door de heldere lucht snelden, was als een streling langs de zachte lucht. Bernard Marx haalde diep adem. Hij keek omhoog, toen naar de blauwe horizon en ten slotte in Lenina's gezicht.

'Wat mooi, hç!' Zijn stem trilde een weinig.

Ze keek hem glimlachend aan, met een welwillende, begrijpende blik. 'Heerlijk voor hindernisgolf', antwoordde ze verrukt 'Maar nu moet ik er gauw vandoor, Bernard. Henry wordt boos als ik hem laat wachten. Laat me bijtijds de datum weten waarop we gaan'. En wuivend snelde ze over het grote platte dak naar de hangars. Bernard keek naar het verdwijnende blinken van de witte kousen, het levendig buigen en strekken van de door de zon verbrande knieën en het zachtere deinen van het goed passende ribfluwelen broekje onder het flessegroene jasje.

Er lag een pijnlijke uitdrukking op zijn gezicht.

'Ik moet zeggen dat ze er lief uitzag', zei een luide, opgewekte stem achter hem.

Bernard schrok en keek om. Het vlezige, rode gezicht van Benito Hoover keek stralend op hem neer - stralend van onmis-kenbare hartelijkheid. Benito stond bekend om zijn goede humeur. De mensen zeiden van hem dat hij door het leven had kunnen gaan zonder ooit soma te gebruiken. De kwaadaardigheid, de boze buien, waaraan andere mensen zich moesten onttrekken, kwelde hem nooit. De werkelijkheid was voor Benito altijd zonnig.

'Elastisch ook. En hoe!' Hij vervolgde op andere toon: 'Nee maar, wat zie jij er triest uit! Je hebt een gram soma nodig'. Benito tastte in zijn rechterbroekzak en haalde een tube te voorschijn. 'Eén kubieke

centimeter geneest tien sombere... Hei daar!

Bernard had zich plotseling omgekeerd en was weggerend.

Benito keek hem na. 'Wat zou er met die knaap aan de hand zijn?' vroeg hij zich af. Toen schudde hij het hoofd en kwam tot de conclusie dat het verhaal over de alcohol die in het bloedsurrogaat van die arme kerel was gedaan, waar moest zijn. 'Het is hem naar het hoofd geslagen, denk ik'.

Hij stak de tube soma weer bij zich, haalde een pakje geslachtshormoonkauwgom voor den dag, stopte een stuk in zijn mond en wandelde, al kauwend, langzaam naar de hangars.

Henry Foster had zijn toestel uit de box gereden en toen Lenina verscheen zat hij in de stuurstoel te wachten.

'Vier minuten te laat', was alles wat hij zei, toen zij in de stoel naast hem klom. Hij bracht de motoren op gang en schakelde de hoogteschroef in. De machine schoot verticaal de lucht in. Henry accelereerde; het gezoem van de propeller werd nijldiger. van horzel tot wesp, van wesp tot mug, de snelheidsmeter wees uit dat ze met een snelheid van bijna twee kilometer per minuut stegen. Londen werd kleiner onder hen. De reusachtige platge- daakte gebouwen waren binnen een paar seconden niets meer dan een bed rechthoekige champignons die oprezen uit het groen van parken en tuinen. In hun midden hief op dunne steel een langere, slankere paddestoel, de Charing-T-toren, een schijf van blinkend beton naar de hemel.

Als de onduidelijke rompen van fabelatleten hingen enorme, vlezige wolken in de blauwe lucht boven hun hoofd. Uit een van die wolken viel eensklaps een klein vuurrood insect, dat bromde terwijl het viel.

'Daar heb je de rode raket', zei Henry. 'Die komt uit New York'. Hij keek op zijn horloge en schudde het hoofd. 'Zeven minuten over tijd', vervolgde hij. 'Die Atlantische diensten zijn werkelijk schandalig weinig stipt'.

Hij nam zijn voet van de versnelling. Het gezoem van de schroeven boven hem daalde anderhalve octaaf, via wesp en horzel terug naar hommelt, naar meikever, naar vliegend hert.

De opwaartse beweging van het toestel verminderde; even later hingen ze bewegingloos in de lucht. Henry haalde een hefboom over; er klonk een tik. Eerst langzaam, toen steeds sneller, tot hij een mistige kring voor hun ogen was, begon de propeller aan de voorzijde te draaien. De wind, door de horizontale vaart opgewekt, floot steeds schriller door de draagvlakken. Henry hield het oog op de toerenteller gericht, toen de naald op twaalfhonderd kwam, schakelde hij de helikopterschroeven uit. De machine had genoeg horizontale snelheid om op haar vleugels te kunnen vliegen.

Lenina keek door de ruit in de vloer tussen haar voeten omlaag. Ze vlogen over de zes kilometer brede zone van parken, die Centraal Londen scheidde van de eerste ring van voorsteden.

Het groen wemelde van miniatuurwezens. Talloze torens voor centrifugaal tennis glinsterden tussen bomen. Bij Shepherd's Bush waren tweeduizend beta-minussen gemengddubbel Rieman-surface tennis aan het spelen. Een dubbele rij banen voor het roltrap-vijftallenspel strekte zich uit langs de hoofdweg van Notting Hill naar Willesden. In het stadion van Ealing gaven delta's een gymnastiekuitvoering, begeleid door gemeenschapszang.

'Wat is kaki toch een afschuwelijke kleur', merkte Lenina op, een van de hypnopedische vooroordelen van haar kaste uitsprekend.

De gebouwen van de Hounslow Feely Studio besloegen zeven en een halve hectare. Dicht daarbij was een leger arbeiders in zwart en kaki het dek van de grote westelijke weg aan het herstellen. Een van de ontzaglijke verplaatsbare smeltovens werd juist leeggestort, toen zij eroverheen vlogen. Het gesmolten steen vloeiende in een verblindend schitterende stroom over de weg; de asbestwalsen gingen heen en weer; achter een gedsoleerde sproeiwagen steeg de stoom in witte wolken op.

In Brentford was de fabriek van de televisie maatschappij een kleine stad.

'Ze schijnen de ploegen te wisselen', zei Lenina.

Als bladluizen en mieren zwermden de bladgroene gamma-meisjes en de zwarte halfzwakzinnigen om de toegangen of stonden in rijen op een plaats in de monorailtramwagens te wachten. Moerbeikleurige beta-minussen liepen door de menigte heen en weer. Op het dak van het hoofdgebouw was het druk door het landen en opstijgen van helikopters.

'Nou', zei Lenina, 'ik ben blij dat ik geen gamma ben'.

Tien minuten later waren ze in Stoke Poges en begonnen met hun eerste ronde hindernisgolf.

De ogen meestentijds neergeslagen en ze dadelijk schichtig afwendend, als hij een medeschepsel ontwaarde, repte Bernard zich over het dak. Hij leek een man die achtervolgd wordt, maar achtervolgd door vijanden die hij niet wil zien, uit angst dat ze nog vijandiger zullen blijken dan hij had vermoed en hij zich daardoor nog schuldiger en nog hulpelozener alleen zal voelen.

'Die afschuwelijke Benito Hoover!' En toch had de man het goed bedoeld. Hetgeen het in zekere zin nog veel erger maakte.

Zij die het goed bedoelden, gedroegen zich precies zo als zij die slechte bedoelingen hadden. Zelfs Lenina deed hem pijn. Hij dacht aan die weken van schuchtere besluiteloosheid, toen hij had gekeken en gehunkerd en eraan had gewanhoopt dat hij ooit de moed zou hebben haar te vragen. Durfde hij het risico lopen van een hooghartige weigering? Maar als ze eens ja zou zeggen, wat een verrukking! En nu had ze het gezegd en hij was toch nog ongelukkig - ongelukkig omdat ze het zo'n prachtige middag voor hindernisgolf had gevonden, omdat ze naar Henry Foster was gestapt, omdat ze hem een rare had gevonden, toen hij niet in het openbaar over hun meest intieme dingen wilde praten. Kortom, ongelukkig omdat ze zich had gedragen zoals ieder gezond en deugdzaam Engels meisje zich diende te gedragen en niet op een andere, abnormale, buitenissige manier.

Hij opende de deur van zijn box en riep een paar lummelen-de delta-minus -helpers toe, dat ze zijn machine het dak op moesten duwen. Het personeel van de hangars behoorde tot één Bokanovskygroep en

de mannen waren tweelingen, allen even klein, zwart en lelijk. Bernard gaf zijn bevelen op de scherpe, tamelijk aanmatigende en zelfs agressieve toon van iemand die niet al te zeker is van zijn meerderheid. De omgang met leden van de lagere kasten was voor Bernard steeds een kwellende ervaring. Want door welke oorzaak ook (en het gangbare praatje over alcohol in zijn bloedsurrogaat kan zeer wel - want er gebeuren soms ongelukken - waar zijn geweest), Bernards lichamelijke conditie was nauwelijks beter dan die van de gemiddelde gamma. Hij was acht centimeter kleiner dan de standaard-alfalengte en naar verhouding magerder. Het contact met leden van de lagere kasten herinnerde hem altijd pijnlijk aan dit lichamenlijk tekort. 'Ik ben zoals ik ben, en ik wou dat ik niet zo was', hij was zich zijn eigen toestand met kwellende intensiteit bewust. Telkens als hij van gelijke hoogte in plaats van naar beneden in het gelaat van een delta keek, voelde hij zich vernederd.

Zou het schepsel hem met de aan zijn kaste verschuldigde eerbied behandelen? De vraag vervolgde hem. Niet zonder reden.

Want gamma's, delta's en ypsilons waren er tot op zekere hoogte op gekweekt om lichamelijke massa met maatschappelijke meerderheid te verbinden. Inderdaad, er heerste een zwak, maar algemeen verbreid hypnopedisch vooroordeel ten gunste van grootte. Vandaar het gelach der vrouwen die hij vroeg, het ge-plaag van zijn gelijken onder de mannen. Die spotterij gaf hem het gevoel een buitenstaander te zijn, en daar hij zich een buitenstaander voelde, gedroeg hij zich ook als zodanig, hetgeen het vooroordeel jegens hem versterkte en de door zijn lichamelijke gebreken veroorzaakte minachting en vijandigheid deed toenemen. Hetgeen wederom zijn gevoel versterkte dat hij een vreemdeling en een eenzame was. Een chronische angst voor een kleinerende bejegening deed hem zijn gelijken mijden en tegenover zijn minderen zelfbewust aan zijn waardigheid vasthouden. Hoe fel benijdde hij mannen als Henry Foster en Benito Hoover! Mannen die nooit tegen een ypsilon hoefden te schreeuwen om gehoorzaamd te worden; mannen die hun positie als natuurlijk beschouwden; mannen die zich in het kastestelsel bewogen als een vis in het water - zo volkomen thuis dat zij noch op zichzelf, noch op het weldadige en behaaglijke element, waarin zij gedijden, hoefden te letten.

Laks, zo leek het hem, en met tegenzin reden de tweelinghel-pers zijn vliegtuig het dak op.

'Maak voort!' zei Bernard geprikkeld. Eén hunner keek hem aan. Was het een soort dierlijke hoon, wat hij in die lege grijze ogen bespeurde? 'Maak voort!' riep hij nog luider en er was een nare, scherpe klank in zijn stem.

Hij klom in het toestel en vloog een minuut later naar het zuiden, in de richting van de rivier.

De verschillende propagandabureaus en de hogeschool voor emotionele techniek waren gehuisvest in één gebouw op zestig verdiepingen in Fleet Street. In het souterrain en op de onderste verdiepingen waren de drukkerijen en kantoren van de drie grote Londense kranten - De Uurradio, een blad voor de hoogste kaste, de lichtgroene Gammagazet en, op kaki papier en in louter éénlettergrepige woorden, De Deltaspiegel. Dan kwamen achter -eenvolgens de propagandabureaus van televisie, van voelfilm en van synthetische stemmen en muziek - samen tweeëntwintig verdiepingen. Daarboven lagen de laboratoria en de gekapiton-nerde kamers, waar de geluidsroulineschrijvers en synthetische componisten hun kiese arbeid verrichtten. De bovenste achttien verdiepingen werden in beslag genomen door de hogeschool voor emotionele techniek.

Bernard landde op het dak van het propagandahuis en stapte uit.

'Bel mijnheer Helmholtz Watson op', beval hij de gamma-plus-portier, 'en zeg hem dat mijnheer Bernard Marx op het dak op hem wacht'.

Hij ging zitten en stak een sigaret op.

Helmholtz Watson zat te schrijven, toen hij bericht kreeg.

'Zeg hem dat ik dadelijk kom', zei hij en hing de hoorn op.

Toen wendde hij zich tot zijn secretaresse. 'Bergt u mijn spullen op', vervolgde hij op dezelfde zakelijke en onpersoonlijke toon.

Zonder op haar stralende glimlach te letten, stond hij op en liep snel naar de deur.

Hij was een forsgebouwd man met brede borst en brede schouders, massief en toch vlug in zijn bewegingen, kwiek en levendig. De ronde sterke zuil van zijn nek droeg een mooige-vormd hoofd. Zijn haar was donker en krullend, zijn trekken waren scherp getekend. Met zijn stoere, indrukwekkende verschijning was hij knap en hij zag er, zoals zijn secretaresse niet moe werd te herhalen, van top tot teen als een alfa-plus uit. Van beroep was hij lector aan de hogeschool voor emotionele techniek (afdeling schrijven) en, tussen zijn werkzaamheden als opvoeder door, actief emotie -ingenieur. Hij schreef geregeld in De Uurradio, stelde feely-scenario's samen en had bijzonder veel talent voor het vervaardigen van slagzinnen en hypnopedische rijmen.

'Bekwaam', was het oordeel van zijn superieuren. 'Misschien'

(en dan schudden zij het hoofd en dempten veelzeggend hun stem) 'een tikje té bekwaam'.

Ja, een tikje te bekwaam; ze hadden gelijk. Een geestelijk teveel had bij Helmholtz Watson gevolgen gehad, die veel leken op die, welke bij Bernard Marx het resultaat waren van een lichamenlijk gebrek. Een tekort aan botten en spieren had Bernard van zijn medemensen afgezonderd, en het gevoel van deze afzondering, dat volgens alle gangbare maatstaven een geestelijke buitensporigheid was, werd op zijn beurt de oorzaak van nog grotere verwijdering. Wat Helmholtz zo hinderlijk van zichzelf bewust en eenzaam maakte, was een te grote bekwaamheid.

Wat beide mannen gemeen hadden, was de wetenschap dat ze individuen waren. Maar terwijl de lichamenlijk gebrekkige Bernard zijn hele leven had geleden onder het bewustzijn dat hij alleen stond, was het pas kort geleden dat Helmholtz Watson zijn geestelijk teveel had ontdekt en zich daardoor was bewust geworden dat hij verschilde van de mensen in zijn omgeving. De-ze roltraptennis-kampioen, deze

onvermoeibare minnaar (men zei dat hij in nog geen vier jaar zeshonderdveertig meisjes had gehad), deze bewonderenswaardige functionaris en uitstekende mixer was eensklaps tot het inzicht gekomen dat sport, vrouwen en sociale bezigheden, wat hem aanging, pas op de tweede plaats kwamen. In het diepst van zijn wezen stelde hij in iets anders belang. Maar waarin? Waarin?. Dat was het probleem dat Bernard met hem kwam bepraten - of liever, daar Helmholtz altijd het woord voerde, waarover hij nog eens zijn vriend kwam aanhoren.

Drie lieve meisjes van het bureau voor propaganda voor synthetische stemmen vergezelden hem toen hij uit de lift stapte.

'Toe, Helmholtz, lieverd, ga met ons mee picknicken op Ex-moor'. Ze verdrongen zich smekend om hem.

Hij schudde het hoofd en duwde hen opzij. 'Nee, nee'.

'We hebben geen enkele andere man uitgenodigd'.

Maar zelfs na deze verrukkelijke belofte bleef Helmholtz onverzettelijk. 'Nee', herhaalde hij, 'ik ben bezet'. En hij vervolgde vastberaden zijn weg. De meisjes liepen hem na. Pas toen hij in Bernards toestel was geklommen en de deur had dichtgeslagen, gaven zij de vervolging op. Niet zonder verwijten.

'Die vrouwen!' zei hij, terwijl de machine zich in de lucht verhief. 'Die vrouwen!' Hij schudde het hoofd en fronste de wenkbrauwen. 'Vreselijk', gaf Bernard huichelachtig toe. Terwijl hij de woorden uitsprak, wenste hij dat hij evenveel meisjes als Helmholtz kon krijgen en met even weinig moeite. Hij voelde plotseling een dringende behoefte om op te snijden. 'Ik neem Lenina Crowne mee naar Nieuw-Mexico', zei hij zo onverschillig mogelijk.

'O, ja?' zei Helmholtz zonder enige belangstelling. Na een korte pauze vervolgde hij: 'De laatste paar weken heb ik al mijn vergaderingen en al mijn meisjes afgezegd. Je kunt je niet voorstellen wat een herrie ze er op school over hebben gemaakt.

Toch is het de moeite waard geweest, geloof ik. De gevolgen...' Hij aarzelde. 'Tja, ze zijn merkwaardig, heel merkwaardig'.

Een lichamelijk tekort kon een soort geestelijk teveel voort-brengen. Het proces was, naar het scheen, omkeerbaar. Een geestelijk teveel kon ten eigen behoeve de vrijwillige blindheid en doofheid van de gewilde eenzaamheid, de kunstmatige on-macht van het ascetisme teweegbrengen.

De rest van de korte vlucht werd zwiingend volbracht. Toen ze waren aangekomen en behaaglijk op de luchtkussensofa's in Bernards kamer lagen uitgestrekt, begon Helmholtz weer.

'Heb jij ooit het gevoel gehad', vroeg hij, zeer langzaam sprekend, 'alsof er iets in je was dat er alleen maar op wachtte tot je het een kans gaf om naar buiten te komen? Een soort extra kracht die je niet gebruikt - net zoiets als al het water dat zo-maar omlaagvalt in plaats van door de turbines te stromen?' Hij keek Bernard vragend aan.

'Je bedoelt alle emoties die iemand zou kunnen ondergaan, als de omstandigheden anders waren?' Helmholtz schudde het hoofd. 'Niet helemaal. Ik denk aan een raar gevoel dat ik soms krijg, het gevoel dat ik iets belangrijks te zeggen heb en het vermogen om het te zeggen - alleen weet ik niet wat het is en kan ik dat vermogen niet gebruiken.

Als er een andere manier van schrijven bestond... Of iets anders om over te schrijven...' Hij zweeg; ten slotte vervolgde hij: 'Zie je, ik ben tamelijk goed in het bedenken van uitdrukkingen - je weet wel, het soort woorden waarbij je plotseling opspringt, bijna alsof je op een speld was gaan zitten, zo nieuw en prikkelend lijken ze, al betreffen ze duidelijk iets van hypnopedische aard.

Maar dat schijnt niet genoeg. Het is niet genoeg dat de uitdrukkingen goed zijn; wat je ermee doet, moet ook goed zijn'.

'Maar wat jij doet is goed, Helmholtz'.

'Och ja, in zekere zin'. Helmholtz haalde de schouders op.

'Maar het betekent zo weinig. Het is feitelijk niet belangrijk genoeg. Ik voel dat ik veel belangrijker werk zou kunnen doen. Ja, en intenser, feller. Maar wat? Wat voor belangrijkers is er te zeggen? En hoe kun je je opwinden over het soort dingen datje geacht wordt te schrijven? Woorden kunnen als x- stralen zijn, als je ze behoorlijk gebruikt - ze gaan overal doorheen. Je leest en ze doorboren je. Dat is een van de dingen die ik mijn studenten poog bij te brengen - hoe ze doordringend moeten schrijven. Maar wat heb je eraan, gegrepen te worden door een artikel over gemeenschapszang of de laatste verbeteringen van het reukorgel? Kun je iets zeggen over niets? Daar komt het tenslotte op neer. Ik probeer en probeer...'

'St!' zei Bernard plotseling en hief een waarschuwend vinger op; ze luisterden. 'Ik geloof dat er iemand aan de deur is', fluisterde hij.

Helmholtz stond op, liep op zijn tenen door de kamer en gooide met een heftige, snelle beweging de deur open. Er was natuurlijk niemand.

'Het spijt me', zei Bernard, wiens gezicht het onbehaaglijke gevoel weerspiegelde dat hij belachelijk was. 'Ik vermoed dat ik het een beetje op mijn zenuwen heb. Als de mensen je wantrouwen, word jij ook wantrouwig'.

Hij streek met de hand over de ogen, zuchtte, zijn stem werd klagend. Hij rechtvaardigde zich. 'Als je wist wat ik de laatste tijd heb uitgestaan', zei hij bijna huilerig - en het opwellende zelfbeklag was als een plotseling geopende fontein. 'Als je het eens wist!' Helmholtz Watson luisterde met een zeker gevoel van onbehagen. 'Arme kleine Bernard!' zei hij in zichzelf. Maar tegelijkertijd schaamde hij zich enigszins voor zijn vriend. Hij wilde dat Bernard wat meer trots toonde.

VIJF

Tegen acht uur werd het donker. De luidsprekers in het club-huis van Stoke Poges begonnen met een niet meer menselijke tenor het sluiten van de banen aan te kondigen. Lenina en Henry hielden op met spelen en wandelden naar de club terug. Van de terreinen van de in-en uitwendige-secretie-trust klonk het geloei van de duizenden stuks vee, die met hun hormonen en hun melk de grondstoffen voor de grote fabriek in Farnham Royal leverden.

De schemering was vervuld van een onophoudelijk gegons van helikopters. Iedere tweeëneenhalve minuut kondigden een bel en het snerpen van fluiten het vertrek van een der lichte mo-norailtreinen aan, die de golfspelers der lagere kasten van hun afzonderlijk terrein naar de metropolis terugbrachten.

Lenina en Henry klommen in hun toestel en vertrokken. Op tweehonderdvijftig meter liet Henry de helikopterschroeven langzamer draaien en ze hingen een paar minuten stil boven het vervagende landschap. Het bos van Burnham Beeches strekte zich als een grote poel van duisternis tot de heldere kustlijn van de westelijke horizon uit. Het rood van de zonsondergang vervaagde aan de einder van oranje tot geel en bleek, waterachtig groen. In het noorden, boven de bomen uit, schitterden alle ramen der twintig verdiepingen hoge fabriek van de in-en uitwendige-secretie-trust van een schel elektrisch licht. Onder hen lagen de gebouwen van de golfclub - de reusachtige barak-ken voor de lagere kasten en, achter een scheidsmuur, de kleinere huizen, gereserveerd voor alfa-en betaleden. De toegangen tot het monorailstation waren zwart van het mierachtige gekrioel der lagere kasten. Een verlichte trein schoot van onder de glazen kap te voorschijn. Terwijl zij hem in zuidoostelijke richting over de donkere vlakte zagen voortsnelen, werd hun aandacht getrokken door de majestueuze gebouwen van het Slough Crematorium. Ter beveiliging van het nachtelijk luchtverkeer waren de vier hoge schoorstenen met schijnwerpers verlicht en wan rode waarschuwingssignalen voorzien. Het was een baken.

'Waarom zijn er om de schoorstenen vandie dingen die op balkons lijken?' vroeg Lenina. 'Fosforwinning', sprak Henry in telegramstijl. 'Op hun reis door de schoorsteen ondergaan de gassen vier verschillende be-handelingen. Vroeger ging de P,O, volkomen verloren als er iemand werd gecremeerd. Nu vangen ze er meer dan achtenne -gentig procent van op. Meer dan anderhalve kilo per volwassen lijk Dat betekent alleen voor Engeland bijna vierhonderd ton fosfor per jaar'. Henry sprak met blijde trots, zich van harte ver-heugend over de prestatie, alsof ze van hemzelf was. 'Het is een plezierige gedachte dat we ook na onze dood nog sociaal van nut zijn doordat we de plantengroei bevorderen'.

Lenina had inmiddels haar ogen afgewend en keek recht omlaag naar het monorailstation. 'Maar het is vreemd dat alfa's en beta's de plantengroei niet méér bevorderen dan die kleine gamma's en delta's en ypsilons daar beneden'.

'Alle mensen zijn fysisch-chemisch gelijk', zei Henry gewichtig. 'Bovendien, zelfs ypsilons verrichten onmisbare diensten'.

'Zelfs een ypsilon...' Lenina herinnerde zich plotseling dat ze eens, als klein meisje op school, midden in de nacht was wakker geworden en voor het eerst de fluistering had bemerkt, die steeds door haar slaap had gespoekt. Ze zag weer de straal maneschijn, de rij kleine witte bedden; ze hoorde opnieuw de zachte stem die zei (daar had je die woorden weer, onvergeten, onvergetelijk na zoveel nachtelijke herhalingen): 'Iedereen werkt voor ieder ander. We kunnen niemand missen. Zelfs ypsilons zijn nuttig. Wij zouden niet zonder ypsilons kunnen.'

'Iedereen werkt voor ieder ander. We kunnen niemand missen...' Lenina herinnerde zich haar eerste schok van angst en verrassing; haar gissingen gedurende een slapeloos halfuur; en toen, onder de invloed van die eindeloze herhalingen, het geleidelijk tot rust komen van haar geest, het sussende, het gladstrij-kende, de steelse nadering van de slaap...

'Ik geloof dat het ypsilons eigenlijk niet kan schelen dat ze ypsilons zijn', zei ze hardop. 'Natuurlijk niet Hoe zou dat ook kunnen? Ze weten niet wat het is anders te zijn. Wij zouden het natuurlijk erg vinden. Maar wij hebben andere reflexen gekregen. Bovendien beginnen wij met een andere erfelijkheid'.

'Ik ben blij dat ik geen ypsilon ben', zei Lenina overtuigd.

'En als je een ypsilon was', zei Henry, 'zouden je reflexen je niet minder dankbaar hebben gemaakt om het feit dat je geen beta of alfa was'. Hij schakelde zijn voortbewegingspropeller in en stuurde het toestel in de richting Londen. Achter hen, in het westen, waren het rood en oranje bijna vervaagd; een donkere wolkenbank was naar het zenit opgeschoven. Toen ze over het crematorium vlogen, schoot het toestel omhoog op de zuil hete lucht die uit de schoorsteen opsteeg, en viel plotseling omlaag, toen het weer in de koude lucht kwam.

'Wat een heerlijke roetsjbaan!' lachte Lenina verrukt.

Maar Henry's toon was een ogenblik bijna weemoedig.

'Weetje wat die roetsjbaan was?' zei hij. 'Het was een menselijk wezen dat eens en voorgoed verdween. Dat opging in een straal heet gas. Het zou interessant zijn te weten wie het was: een man of een vrouw, een alfa of een ypsilon...' Hij zuchtte. Toen besloot hij, op vastberaden, opgewekte toon: 'In elk geval kunnen we van één ding zeker zijn: wie het ook geweest is, tijdens zijn leven was hij gelukkig. Iedereen is nu gelukkig'.

'Ja, iedereen is tegenwoordig gelukkig', herhaalde Lenina. Ze had deze woorden twaalf jaar lang iedere nacht honderdvijftig keer horen herhalen.

Toen ze op het dak van Henry's veertig verdiepingen hoge flatgebouw in Westminster waren geland, gingen ze rechtstreeks naar de eetzaal beneden. Daar gebruikten zij in een luidruchtig en vrolijk

gezelschap een uitstekend maal. Bij de koffie werd soma geserveerd. Lenina nam twee tabletten van een halve gram en Henry drie. Om tien voor half tien staken ze de straat over en gingen naar het pas geopende Westminster Abbey Cabaret. Het was een bijna onbewolkte avond, zonder maan en met sterren; maar van dit nog al deprimerende feit waren Lenina en Henry zich gelukkig niet bewust. De elektrische luchtreclames sloten de duisternis van de straten doeltreffend buiten.

'Calvin Stopes en zijn Zestien Seksofonisten'. Aan de voorgevel van het nieuwe cabaret straalden de reusachtige letters uitnodigend. 'Het Mooiste Reuk-en Kleurorgel van Londen. Alle Nieuwste Synthetische Muziek'.

Ze gingen er binnen. De lucht leek warm en zwaar van de geur van ambergrijs en sandelhout. Op de koepelvormige zoldering van de hal had het kleurenorgel juist een tropische zonsondergang geschilderd. De zestien seksofonisten speelden een oud populair lied: 'In de hele wereld is geen fles als jij'. Vierhonderd paren waren aan het five-stappen op de gladde vloer. Lenina en Henry waren weldra het vierhonderdeneerste. De seksofonisten jammerden als muzikale katten in de maneschijn, ze kermden in de alt-en tenorregisters, alsof de dood hen op de hielen zat. Met een overvloed van flageolettonen steeg hun trillend koor naar een climax, luider en luider - tot ten slotte de di-rigent met een handgebaar de laatste overweldigende noot ethermuziek losliet en de zestien slechts menselijke blazers radicaal overstemde. Onweer in a -majeur. En toen, in een bijna volkomen stilte en bijna volkomen duisternis, volgde er een geleidelijk wegsterven, een diminuendo dat langzaam, met kwart-noten, afgleed naar een gefluisterd hoofdthema, dat bleef voortduren (terwijl daaronder het vijf-vier-ritme doorklopte) en de donkere seconden met een intense verwachting laadde. En ten slotte werd de verwachting vervuld. Plotseling, als een ontploffing, ging de zon op en de zestien barstten tegelijkertijd in zingen uit:

Flesje, aan jou hangt mijn gemoed,
Flesje, waarom ben ik uitgebroed?
Binnen in jou is de hemel blauw,
Het weer is er altijd blij;
Want
Er is in de hele wereld geen fles
Als die dierbare fles van mij.

Terwijl ze met de andere vierhonderd paren telkens weer five -steppend hun ronde in Westminster Abbey volbrachten, dansten Lenina en Henry toch in een andere wereld - de warme, de kleurige, de oneindig vriendelijke wereld der somavakantie.

Hoe aardig, hoe knap, hoe amusant was iedereen! 'Flesje, aan jou hangt mijn gemoed...' Lenina en Henry hadden datgene waaraan hun gemoed hing... Ze waren erin, hier en nu - veilig erin, met het mooie weer, de eeuwig blauwe hemel. En toen de zestien, uitgeput, hun seksofoon hadden weggelegd en het synthetische-muziektoestel het allernieuwste op het gebied van de langzame Malthusiaanse blues liet horen, hadden ze tweeling-embryo's kunnen zijn, die samen zachtjes wiegden op de golven van een gebottelde oceaan van bloedsurrogaat.

'Goede nacht, beste vrienden. Goede nacht, beste vrienden'.
De luidsprekers hulden hun bevelen in een welwillende, muzikale beleefdheid. 'Goede nacht, beste vrienden...'

Gehoorzaam verlieten Lenina en Henry, met alle anderen het gebouw. De deprimerende sterren hadden een hele weg langs de hemel afgelegd. Maar ofschoon het scherm van luchtreclames nu grotendeels was verdwenen, bleven de beide jonge mensen in hun gelukkige onwetendheid ten aanzien van de nacht verkeren.

Een half uur voor sluitingstijd ingenomen, had die tweede dosis soma een volkomen ondoordringbare muur tussen het heelal en hun geest opgericht. Gebotteld staken ze de straat over; gebotteld namen ze de lift naar Henry's kamer op de acht-entwintigste verdieping. En toch, hoe gebotteld zij ook was en ondanks dat tweede gram soma, vergat Lenina niet één van de voorgeschreven contraceptieve voorzorgsmaatregelen. Jaren van intensieve hypnopaedia en, van haar twaalfde tot haar zeventiende jaar, driemaal per week herhaalde Malthusiaanse oefeningen, hadden het nemen van deze maatregelen tot een bijna even automatische en onvermijdelijke handeling gemaakt als het knippen met de ogen.

'Dat is waar ook', zei ze toen ze uit de badkamer terugkwam, 'Fanny Crowne wou graag weten waar je die leuke groene kunstleren patroongordel vandaan hebt, die je mij hebt gegeven'.

Om de andere donderdag had Bernard solidariteitsdienst. Na een vroeg middagmaal in het aphroditeum (waarvan Helmholtz kort geleden op grond van regel twee tot lid was gekozen) nam hij afscheid van zijn vriend, riep op het dak een taxi aan en gaf de chauffeur opdracht naar het Fordson gemeenschapszanghuis te vliegen. Het toestel steeg een paar honderd meter en zette toen koers naar het oosten. Terwijl het wendde, verrees in gigantische schoonheid voor Bernards ogen het zanghuis. Onder de schijnwerpers straalde het driehonderdtwintig meter ho-ge gebouw van wit imitatiemarmor met sneeuwachtige glinstering boven Ludgate Hill; op elk der vier hoeken van het heli-kopterplatform stak een reusachtige T rood tegen de nacht af, en uit de hoorn van vierentwintig grote gouden trompetten klonk plechtige synthetische muziek

'Verdikkie, ik ben laat', zei Bernard tot zichzelf, toen hij Big Henry, de klank van het zanghuis, in het oog kreeg. En inderdaad, terwijl hij zijn taxi betaalde, sloeg Big Henry het uur.

'Ford', zong een ontzaglijke basstem in alle gouden trompetten, 'Ford, Ford, Ford...' Negen maal. Bernard snelde naar de lift.

De grote zaal voor Forddagvieringen en andere massale ge-meenschapszangbijeenkomsten was beneden in het gebouw.

Daarboven lagen, honderd op elke verdieping, de zeventuizend kamers die door solidariteitsgroepen voor hun veertiendaagse diensten werden gebruikt. Bernard daalde naar de drieëndertigste verdieping, snelde de gang door en bleef aarzelend voor kamer 3210 staan; toen vermande hij zich, opende de deur en ging naar binnen.

Ford dank! hij was niet de laatste. Drie van de twaalf stoelen om de ronde tafel waren nog onbezet. Hij ging zo onopvallend mogelijk in de dichtstbijzijnde zitten en bereidde er zich op voor, boos te kijken naar degenen die nog later kwamen, wanneer ze arriveerden.

Het meisje links van hem wendde zich naar hem toe. 'Wat heb je vanmiddag gespeeld? Hindernis of elektromagnetische Bernard keek haar aan (Ford! het was Morgana Rothschild) en moest blozend toegeven dat hij geen van beiden had gespeeld. Morgana staarde hem verbaasd aan. Er viel een pijnlijke stilte.

Toen wendde ze zich nadrukkelijk af en sprak de sportieve man aan haar linkerzijde aan.

'Een mooi begin voor een solidariteitsdienst', dacht Bernard verslagen, en hij voorzag al dat hij er wéér niet in zou slagen tot verzoening te komen. Had hij zich de tijd maar gegund om rond te kijken, in plaats van in de eerste de beste stoel neer te vallen! Hij had tussen Fifi Bradlaugh en Joanna Diesel kunnen zitten. Nu had hij zich domweg naast Morgana neergezet. Morgana! Ford! Die zwarte wenkbrauwen van haar - of liever wenkbrauw - want ze ontmoetten elkaar boven de neus. Ford! En aan zijn rechterhand zat Clara Deterding. Zeker, Clara's wenkbrauwen liepen niet ineen. Maar ze was werkelijk wat al te corpu-lent. Fifi en Joanna daarentegen voldeden aan de eisen. Mollig, blond, niet te groot... En nu ging die grote lummel van een Tom Kawaguchi tussen hen in zitten.

Sarajini Engels kwam het laatst.

'Je bent te laat', zei de president van de groep streng. 'Laat dat niet weer gebeuren'.

Sarajini verontschuldigde zich en glipte op haar plaats tussen Jim Bokanovsky en Herbert Bakoenin. De groep was nu voltal-ig, de solidariteitskring gesloten en zonder breuk. Man, vrouw, man, in een ring van eindeloze afwisseling om de tafel. Twaalf mensen, bereid om één te worden, wachtend om samen te komen, in elkaar op te gaan, hun twaalf afzonderlijke persoonlijk-heden te verliezen aan een groter wezen.

De president stond op, maakte het teken van de T en ontketende, door de synthetische muziek in te schakelen, het zachte, onvermoeibare tromgeroffel en een koor van instrumenten -

tuba en superharp - dat luid de korte en obsederende melodie van de eerste solidariteitspsalm telkens weer herhaalde. Telkens weer - en het was niet het oor dat het pulserende ritme hoorde, het was het middenrif; het gejammer en getokkel van dat steeds terugkerende thema obsedeerde niet de geest, maar het huileri-ge sentiment.

De president maakte opnieuw het teken van de T en ging zit- tten. De dienst was begonnen. De gewijde somatabletten werden in het midden van de eettafel gelegd. De vriendschapsbeker met aardbeiensoma ging van hand tot hand en werd twaalfmaal naar de mond gebracht, onder het uitspreken van de formule: 'Ik drink op mijn vernietiging'. Toen werd, met begeleiding van het synthetisch orkest, de eerste solidariteitspsalm gezongen.

Ford, wij zijn twaalf; o, maak ons één,
Als druppels in de grote zee;
O, voer ons al tezamen heen,
Zo snel als Uwe glimmende slee.

Twaalf smachtende coupletten. Toen ging de vriendschapsbeker voor de tweede maal rond. 'Ik drink op het Grotere Wezen'

was nu de formule. Allen dronken. Onvermoeid speelde de muziek. De trommels roffelden. Het geraas en gedaver van de melodieën was een obsessie voor het gesmolten innerlijk. De tweede solidariteitspsalm werd gezongen.

Kom, Groter Wezen, bondgenoot,
Vernietig deze twaalf-in-eeen!
Wij sterven graag, bij onze dood
Begint ons groter leven eerst.

Weer twaalf coupletten. Inmiddels begon de soma haar werk te doen. De ogen blonken, er kwam een blos op de wangen, het innerlijk licht van een algemene welwillendheid werd op ieder gezicht in een gelukkige, vriendelijke glimlach weerspiegeld.

Zelfs Bernard voelde zich enigszins bevrijd. Toen Morgana Rothschild zich omwendde en hem stralend aankeek, deed hij zijn best stralend terug te kijken. Maar de wenkbrauw, die zwarte twee-eenheid - helaas, die was er nog, die kon hij met geen mogelijkheid negeren, hoezeer hij ook zijn best deed. Het proces van versmelting was niet ver genoeg gegaan. Misschien als hij tussen Fifi en Joanna had gezeten... Voor de derde maal ging de vriendschapsbeker rond. 'Ik drink op Zijn spoedige komst', zei Morgana Rothschild, wier beurt het toevallig was om de kringritus te openen. Haar toon was luid en jubelend. Zij dronk en gaf de beker aan Bernard. 'Ik drink op Zijn spoedige komst', herhaalde hij, met een ernstige

poging om te voelen dat de komst nabij was; maar de wenkbrauw bleef hem kwellen en de komst was, wat hem betrof, verschrikkelijk veraf. Hij dronk en overhandigde de beker aan Clara Deterding. 'Het wordt weer een mislukking', zei hij in zichzelf. 'Ik weet het zeker'.

Maar hij bleef zijn best doen om stralend te kijken.

De beker had de ronden gedaan. De president gaf door het opheffen van de hand een teken; het koor zette de derde solidariteitspsalm in.

Voel hoe het Groter Wezen komt!

Verblijd u en sterf blij!

Versmelt met de muziek der trom!

Want gij zijt ik en ik ben gij.

Naarmate het ene couplet op het andere volgde, trilden de stemmen van een steeds heviger opwinding. Het gevoel van de ophanden zijnde komst zat als elektrische spanning in de lucht.

De president zette de muziek af en na de laatste noot van het laatste couplet viel er een volkomen stilte - de stilte van een gespannen verwachting, huiverend en trillend van een galvanisch leven. De president stak de hand uit; en plotseling sprak er boven hun hoofden een stem, een diepe, krachtige stem, muzikaler dan enige louter menselijke stem, rijker, warmer, sterker trillend van liefde en hunkering en medegevoel, een heerlijke, geheimzinnige, bovennatuurlijke stem. 'O, Ford, Ford, Ford', zei ze, langzaam en steeds zachter. Een gevoel van warmte zond een verrukkelijke trilling uit van de zonnevlecht naar alle uiteinden van het lichaam der luisteraars; er kwamen tranen in hun ogen; hun hart, hun ingewanden schenen in hen te bewegen, als met een onafhankelijk leven. 'Ford!' zij losten op. Toen, plotseling, ontstellend, schalde de stem op andere toon: 'Luister!' Zij luisterden. Na een pauze, tot fluisteren gedaald, maar een fluisteren dat doordringender was dan de luidste kreet, vervolgde de stem: 'De voeten van het Grotere Wezen' en ze herhaalde: 'De voeten van het Grotere Wezen'. Het fluisteren stierf bijna weg. 'De voeten van het Grotere Wezen zijn op de trap'.

En opnieuw was er stilte; en de verwachting, even verslapt, werd weer gespannen, strakker, strakker, bijna tot het breekpunt. De voeten van het Grotere Wezen - o, zij hoorden ze, zij hoorden ze zacht de trap afdalen, steeds verder de onzichtbare trap afdalen. De voeten van het Grotere Wezen. En plotseling was het breekpunt bereikt. Met strakke ogen en open mond sprong Morgana Rothschild op.

'Ik hoor hem', riep ze. 'Ik hoor hem'. 'Hij komt', schreeuwde Sarojini Engels.

'Ja, hij komt, ik hoor hem'. Fifi Bradlaugh en Tom Kawaguchi stonden tegelijk op. 'O, o, o!' getuigde Joanna ongearticuleerd.

'Hij komt!' gilte Jim Bokanovsky.

De president boog zich voorover en ontketende met een druk op een knop een delirium van cymbalen en koperen blaas-instrumenten, een koortsachtig tromgeroffel.

'O, hij komt!' krijste Clara Deterding. 'Ai!' en het was of haar hals werd afgesneden.

Bernard voelde dat het tijd werd dat hij iets deed. Hij sprong ook op en schreeuwde 'Ik hoor hem, hij komt'. Maar het was niet waar. Hij hoorde niets en voor hem was er niemand op komst. Niemand - ondanks de muziek, ondanks de stijgende opwinding. Maar hij zwaaide met zijn armen, hij schreeuwde om het luidst; en toen de anderen begonnen te wippen en stampen en schuifelen, wipte en schuifelde hij ook.

Ze liepen in een kring, een stoet van dansers, elk met de handen op de heupen van de danser vóór hem, steeds maar in de rondte, stampend op het ritme van de muziek, met de handen de maat slaande op de billen vóór hen; twaalf paar handen die als één paar sloegen; twaalf paar billen die als één vlezig paar weerklonken. Twaalf als één, twaalf als één. 'Ik hoor hem, ik hoor hem komen'. De muziek werd sneller; de voeten stampten vlugger, vlugger vielen de ritmische handen. En eensklaps da-verde een geweldige synthetische bas de woorden uit, die de na-derende verzoening aankondigden, de uiteindelijke voltrekking der solidariteit, de komst van de twaalf-in-een, de incarnatie van het Grotere Wezen. 'Orgy-porgy', zong hij, terwijl de trommels hun koortsachtige taptoe vervolgden: Orgy-porgy, Ford en feest,

Kus de meisjes, één van geest.

Jongens één met meisjes blij; Orgy-porgy maakt ons vrij.

'Orgy-porgy', de dansers namen het liturgische refrein over, 'Orgy-porgy, Ford en feest, kus de meisjes...' En terwijl zij zongen, begonnen de lichten langzaam te doven - te doven en tegelijkertijd warmer, rijker, roder te worden, tot ze tenslotte in de karmozijnen schemering van een embryopakhuis dansten. 'Or -gy -porgy...' In hun bloedkleurige en embryonale duisternis bleven de dansers nog even ronddraaien en op het onvermoeibare ritme de maat slaan. 'Orgy-porgy...' Toen wankelde de kring, brak, viel in stukken uiteen op de kring van divans, die - in cirkels - de tafel en de planetaire stoelen omgaf. 'Orgy-porgy...'

Teder neuriede en kirde de diepe stem; in de rode schemering was het alsof een reusachtige zwarte duif goedaardig boven de nu voor-of achteroverliggende dansers zweefde.

Ze stonden op het dak; Big Henry had juist elf uur gezongen.

De nacht was kalm en warm.

'Was het niet heerlijk?' zei Fifi Bradlaugh. 'Was het niet verrukkelijk?' Ze keek Bernard opgetogen aan, maar het was een opgetogenheid zonder een spoor van opwinding of prikkeling -

want wie geprikkeld is, is nog onbevredigd. Zij verkeerde in de kalme extase ener voltooide

bevrediging; de vrede, niet van lege verzadiging en uitgeblustheid, maar van evenwichtig leven, van rustende, uitgebalanceerde krachten. Een rijke en levende vrede. Want de solidariteitsdienst had zowel gegeven als genomen, afgetapt alleen om weer aan te vullen. Zij was vol, zij was volmaakt, zij was nog steeds meer dan alleen maar zichzelf. 'Vond je het niet heerlijk?' hield zij aan, terwijl ze Bernard met die bovennatuurlijk glanzende ogen aankeek.

'Ja, ik vond het heerlijk', loog hij en wendde de blik af; haar verheerlijkt gelaat vormde tegelijkertijd een beschuldiging en een ironische herinnering aan zijn eigen isolement. Hij was op dit ogenblik nog even ellendig eenzaam als toen de dienst begon — nog eenzamer door zijn onvervulde leegheid, zijn dode verzadiging. Alleen en onverzoend, terwijl de anderen opgingen in het Grotere Wezen; eenzaam zelfs in Morgana's omhelzing -

veel eenzamer zelfs, nog meer op zichzelf teruggeworpen dan hij ooit was geweest. Hij was uit die rode schemering in het gewone elektrische licht gekomen met een tot stikkens toe verhevigd zelfbewustzijn. Hij was rampzalig, en misschien (haar blinkende ogen beschuldigden hem), misschien was het zijn eigen schuld. 'Heerlijk', herhaalde hij; maar het enige waaraan hij kon denken, was Morgana's wenkbrauw.

ZES

Raar, raar, raar, luidde Lenina's oordeel over Bernard Marx. Zo raar zelfs, dat ze zich in de loop van de volgende weken meer dan eens afvroeg, of ze maar niet van die vakantie in Nieuw-Mexico zou afzien en in plaats daarvan met Benito Hoover naar de Noordpool zou gaan. De moeilijkheid was dat ze de Noordpool kende, doordat ze er de vorige zomer nog met George Edzel was geweest en dat ze, wat erger was, het er nogal onbehaaglijk had gevonden. Niets te doen en een hopeloos ouderwets hotel - geen televisie in de slaapkamers, geen reukorgel, alleen de armzaligste synthetische muziek en niet meer dan vijftientig roltrap-vijftallenbanen voor ruim tweehonderd gasten. Nee, zij wilde de Noordpool beslist niet meer zien. Bovendien was ze pas één keer naar Amerika geweest. En hoe dan nog! Een goed-koop weekend in New York - was het met Jean-Jacques Habi-bullah of met Bokanovsky Jones geweest? Zij kon het zich niet herinneren. In ieder geval had het niets te betekenen. Het vooruitzicht weer naar het westen te vliegen, en voor een hele week, was zeer verlokkelijk. Bovendien zouden ze minstens drie dagen van die week in het wildenreservaat doorbrengen. Niet meer dan een half dozijn mensen in de hele centrale waren ooit in een wildenreservaat geweest. Bernard was een van de weinige mannen die zij kende, die als alfa-plus-psycholoog recht had op een vergunning. Het was voor Lenina een unieke gelegenheid.

Maar ook Bernards vreemdheid was zo uniek, dat ze had gearzeld de kans aan te grijpen en er werkelijk over gedacht had, het opnieuw met de Pool te wagen in gezelschap van die leuke Benito. Benito was tenminste normaal. Terwijl Bernard...

'Alcohol in zijn bloedsurrogaat', was Fanny's verklaring van elke afwijking. Maar Henry, met wie zij, toen ze op een avond samen in bed lagen, vrij bezorgd over haar nieuwe minnaar had gesproken, Henry had de arme Bernard met een nijlpaard ver-geleken.

'Je kunt een nijlpaard geen kunstjes leren', had hij op zijn korte en krachtige wijze verklaard. 'Sommige mensen zijn bijna nijlpaarden; ze reageren niet behoorlijk op het kweekstelsel.'

Arme bliksems! Bernard is er zo een. Gelukkig voor hem doet hij zijn werk vrij goed. Anders zou de directeur hem nooit hebben gehouden. Maar', voegde hij er troostend aan toe, 'ik geloof dat hij tamelijk onschuldig is'.

Tamelijk onschuldig, misschien; maar ook tamelijk veront-rustend. Om te beginnen die manie van hem om de dingen in zijn eentje te doen. Wat in de praktijk neerkwam op helemaal niets doen. Want wat kon men eigenlijk in zijn eentje doen?

(Behalve natuurlijk naar bed gaan, maar dat kon men niet voortdurend doen.) Ja, wat kon je eigenlijk? Heel weinig. De eerste middag dat ze samen uit waren, was het bijzonder mooi weer. Lenina had voorgesteld dat ze in de Torquay Country Club zouden gaan zwemmen en daarna in de Oxford Union gaan eten. Maar Bernard dacht dat het er te druk zou zijn. Wat dacht hij dan van een ronde elektromagnetisch golf in St. Andrews? Maar weer, nee: Bernard beschouwde elektromagnetisch golf als tijdverspilling.

'Waar is de tijd dan voor?' vroeg Lenina tamelijk verbaasd.

Blijkbaar om in het merendistrict te gaan wandelen, want dat stelde hij nu voor. Op de top van de Skiddaw landen en een paar uur door de hei wandelen. 'Met jou alleen, Lenina'.

'Maar, Bernard, we zijn de hele nacht al alleen'.

Bernard bloosde en wendde de blik af. 'Ik bedoelde, alleen, om te praten', mompelde hij.

'Praten? Maar waarover? Wandelen en praten - dat leek een heel rare manier om een middag door te brengen.'

Ten slotte haalde ze, zeer tegen zijn zin, hem ertoe over, naar Amsterdam te vliegen om de semi-halve-finale van het vrouwen-zwaargewicht-worstelkampioenschap te gaan zien.

'In een menigte', mopperde hij. 'Als gewoonlijk'. Hij bleef de hele middag koppig uit zijn humeur, wilde niet met Lenina's vrienden praten (die ze tussen de worstelpartijen door bij dozijnen in de roomijs-soma-bar ontmoetten) en weigerde ondanks zijn ellendige toestand hardnekkig de halfgrams-frambozen-plombière die ze hem wilde opdringen. 'Ik wil liever mezelf blijven', zei hij. 'Mezelf en vervelend. Niet iemand anders, hoe vrolijk ook'.

'Een gram op tijd spaart negen uit', zei Lenina, een schitterend juweeltje van in de slaap bijgebrachte wijsheid citerend.

Bernard schoof het aangeboden glas ongeduldig opzij.

'Word nou niet boos', zei ze. 'Bedenk dat één kubieke centimeter tien slechte buien geneest.' 'O, in Fords naam, wees stil!' schreeuwde hij.

Lenina haalde de schouders op. 'Een gram is altijd beter dan een vloek', besloot zij waardig en at zelf de plombière op.

Op hun terugreis over het Kanaal was Bernard er niet vanaf te brengen zijn propeller stil te zetten en op zijn hoogtewieken nog geen dertig meter boven de golven te blijven zweven. Het weer was slecht geworden; er was een zuidwestenwind opgestoken, de hemel was bewolkt.

'Kijk', beval hij.

'Afschuwelijk', zei Lenina, terwijl zij terugdeinsde van het raam. Zij was ontsteld door de jagende leegheid van de nacht, het zwarte, met schuim bedekte water dat onder hen deinde, het bleke gelaat van de maan, zo spookachtig en verbijsterd tussen de ijelende wolken. 'Laten we de radio aanzetten. Vlug!' Ze stak haar hand uit naar de knop op het dashboard en draaide er op goed geluk aan.

'...in jou is de lucht blauw', zongen zestien trillende falsetten, 'het weer is er altijd...' Toen een hikkend geluid en stilte. Bernard had het toestel uitgeschakeld.

'Ik wil rustig naar de zee kijken', zei hij. 'Je kunt niet eens kijken als dat ding zo'n afschuwelijk kabaal'

maakt'.

'Maar ik vind het prachtig. En ik wil niet kijken'.

'Ik wel', hield hij vol. 'Het geeft me een gevoel alsof...' hij aarzelde en zocht naar woorden, waarin hij zijn gevoelens kon uit-drukken, 'alsof ik meer mezélf ben, als je begrijpt wat ik bedoel.

Onafhankelijker, niet zo volmaakt een deel van iets anders. Niet alleen maar een cel in het maatschappelijk lichaam. Geeft het jou ook niet dat gevoel, Lenina?'

Maar Lenina schreide. 'Het is afschuwelijk, het is afschuwelijk', herhaalde zij voortdurend. 'En hoe kun je zeggen dat je geen deel van het maatschappelijk lichaam wilt zijn? Per slot van rekening werkt iedereen toch voor ieder ander. We kunnen niemand missen. Zelfs ypsilons...'

'Ja, dat weet ik', zei Bernard spottend. 'Zelfs ypsilons zijn nuttig! Ik ook En ik wou voor de donder dat ik het niet was!'

Lenina was ontsteld door deze heiligschennis. 'Bernard!' protesteerde zij verwonderd en bedroefd. 'Hoe durf je!'

Op een andere toon herhaalde hij peinzend: 'Hoe ik durf!

Nee, het eigenlijke probleem is: hoe komt het dat ik niet durf, of liever - want ik weet tenslotte heel goed waarom ik niet durf -

hoe ik eraan toe zou zijn als ik durfde, als ik vrij was - niet de slaaf van mijn voorwaardelijke reflexen'.

'Maar, Bernard, je zegt de verschrikkelijkste dingen'.

'Zou jij niet vrij willen zijn, Lenina?'

'Ik begrijp niet wat je bedoelt. Ik ben vrij. Vrij om mij net zoveel te amuseren als ik wil. Iedereen is tegenwoordig gelukkig'.

Hij lachte. 'Ja, iedereen is tegenwoordig gelukkig. Dat beginnen we de kinderen al op hun vijfde jaar in te prenten. Maar zou je niet de vrijheid willen hebben om op een andere manier gelukkig te zijn, Lenina? Op je eigen manier, bijvoorbeeld; niet op de manier van alle anderen'.

'Ik begrijp niet wat je bedoelt', herhaalde ze. Toen keerde ze zich naar hem toe. 'Laten we alsjeblieft teruggaan, Bernard', smeekte ze. 'Ik vind het hier zo afschuwelijk'.

'Vind je het niet prettig bij mij te zijn?'

'Natuurlijk, Bernard! Maar het is hier zo'n akelige plaats'.

'Ik dacht dat we hier meer... meer samen zouden zijn - met niets anders dan de zee en de maan. Meer samen dan in die menigte en zelfs in mijn kamers. Begrijp je dat niet?'

'Ik begrijp helemaal niets', zei ze nadrukkelijk, vastbesloten haar onbegrip in stand te houden. 'Niets. En het minst van al', vervolgde ze op andere toon, 'waarom je geen soma neemt, als er zulke vreselijke gedachten in je opkomen. Dan zou je ze volkomen vergeten. En in plaats van je ellendig te voelen, zou je opgewekt zijn. Héél opgewekt', herhaalde ze, en ondanks de angstige bezorgdheid in haar ogen keek ze hem aan met een glimlach, die als aanmoedigende en wellustige liefkozing was bedoeld.

Hij reageerde niet, maar keek haar zwijgend en diep ernstig aan. Na een paar seconden wendde Lenina haar ogen af, ze liet een zenuwachtig lachje horen, trachtte iets te zeggen, maar kon niets bedenken. De stilte duurde voort.

Toen Bernard eindelijk sprak, klonk zijn stem zacht en vermoeid. 'Goed dan', zei hij, 'we gaan terug'. En terwijl hij hard op de versnelling trapte, zond hij het toestel pijlsnel de lucht in. Op duizend meter hoogte zette hij de propeller aan. Ze vlogen een paar minuten zwijgend door. Toen begon Bernard plotseling te lachen. Wel een beetje raar, dacht Lenina; maar in elk geval lachte hij.

'Voel je je beter?' waagde zij te vragen.

Als antwoord nam hij één hand van de hendels, sloeg zijn arm om haar heen en begon haar borsten te strelen.

'Forddank', zei zij in zichzelf, 'hij is weer in orde'.

Een half uur later waren ze in zijn kamers terug. Bernard slikte vier somatabletten, zette de radio en de televisie aan en begon zich uit te kleden.

Toen ze elkaar de volgende middag op het dak ontmoetten, vroeg Lenina met veelzeggende schalksheid:

'En heb je het gisteren prettig gevonden?'

Bernard knikte. Ze klommen in het vliegtuig. Een schokje en daar gingen ze.

'Iedereen zegt dat ik erg mollig ben', zei Lenina peinzend, terwijl ze op haar eigen benen tikte. 'Ja, geweldig'.

Maar er lag een pijnlijke uitdrukking in Bernards ogen. 'Net vlees', dacht hij. Iets wat angstig keek ze op. 'Je vindt me toch niet tdik, wel?' Hij schudde het hoofd. Net een klomp vlees.

'Vind je me zo goed?' Weer een knik. 'In alle opzichten?'

'Volmaakt,' zei hij hardop. En in stilte: 'Zo denkt ze over zichzelf. Het kan haar niet schelen dat ze vlees is'.

Lenina glimlachte triomfantelijk Maar haar voldoening was voorbarig.

'En toch', vervolgde hij na een korte pauze, 'zou ik nu nog willen dat het anders was afgelopen'. 'Anders?' Was er een andere afloop mogelijk?

'Ik wilde niet dat het ermee eindigde dat we naar bed gingen', verduidelijkte hij.

Lenina was verbaasd.

'Niet dadelijk, niet de eerste dag al'.

'Maar wat...?'

Hij begon een hoop onbegrijpelijke en gevaarlijke onzin te praten. Lenina deed haar best haar geest af te sluiten, maar af en toe drong er toch een zin tot haar door. '...om te zien wat er gebeurt als ik mijn neigingen onderdruk', hoorde ze hem zeggen.

De woorden schenen een veer in haar hersens te raken.

'Stel nooit het plezier datje vandaag kunt hebben tot morgen uit', zei ze ernstig. 'Tweehonderdmaal herhaald, tweemaal per week van veertien tot zestieneneenhalf', was al zijn commentaar. Hij vervolgde zijn dwaze, slechte praat. 'Ik wil weten wat passie is', hoorde ze hem zeggen. 'ik wil iets sterk voelen'.

'Is de enkeling gevoelig, dan wordt de samenleving woelig', sprak Lenina.

'En waarom zou ze niet een beetje woelig worden?'

'Bernard!'

Maar Bernard liet zich niet van zijn stuk brengen.

'Intellectueel en tijdens de werkuren zijn we volwassen', ging hij voort. 'Wat gevoel en begeerte aangaat, zijn wij kinderen'.

'Onze Ford hield van kinderen'.

Zonder op haar interruptie te letten, vervolgde Bernard: 'Ik kwam onlangs plotseling op de gedachte dat het mogelijk moest zijn, altijd volwassen te wezen'.

'Dat begrijp ik niet'. Lenina's toon was stellig.

'Dat weet ik wel. En daarom zijn we gisteren samen naar bed gegaan - als kinderen - in plaats van te wachten, zoals volwassenen'.

'Maar het was toch prettig', hield Lenina vol. 'Of niet?'

'O, reuze prettig', antwoordde hij, maar op zo'n bedroefde toon en met zo'n ellendige gelaatsuitdrukking, dat Lenina haar triomf eensklaps voelde vervluchtigen. Misschien had hij haar tenslotte toch te dik gevonden.

'Ik heb het je wel gezegd', was alles wat Fanny zei, toen Lenina haar in vertrouwen nam 'Het komt door de alcohol die ze in zijn surrogaat hebben gedaan'.

'En toch mag ik hem', hield Lenina vol. 'Hij heeft zulke enige handen. En de manier waarop hij zijn schouders beweegt - geweldig aantrekkelijk'. Ze zuchtte. 'Maar ik wou dat hij niet zo raar deed'.

Bernard bleef een ogenblik voor de deur van de directeurskamer staan, haalde diep adem en trok zijn schouders recht, om zich schrap te zetten tegen de afkeer en de vijandschap, die hij binnen zeker zou ontmoeten. Hij klopte en trad binnen.

'Wilt u deze vergunning even paraferen, directeur', zei hij zo luchtig mogelijk, terwijl hij het papier op de schrijftafel legde.

De directeur keek hem stuurs aan. Maar het stempel van het bureau van de wereldbeheerder stond aan de kop van het papier, en onderaan de handtekening van Mustapha Mond, fors en zwart. Alles was volmaakt in orde. De directeur had geen keus.

Hij zette met potlood zijn initialen - twee kleine bleke letter-tjes, onderdanig aan de voeten van Mustapha Mond - en wilde het papier reeds zonder commentaar of een hartelijk Ford zij met u teruggeven, toen zijn oog viel op iets dat in de vergunning vermeld stond.

'Voor het reservaat in Nieuw-Mexico?' zei hij, en zijn toon en het gezicht dat hij naar Bernard ophief, verrieden een soort opgewonden verbazing.

Verrast door zijn verrassing knikte Bernard. Er viel een stilte.

De directeur leunde achterover in zijn stoel en fronste de wenkbrauwen. 'Hoe lang is dat al geleden?' zei hij, meer tot zichzelf dan tot Bernard. 'Twintig jaar, denk ik. Eerder vijfentwintig. Ik moet ongeveer zo oud zijn geweest als jij...' Hij zuchtte en schudde zijn hoofd.

Bernard voelde zich heel weinig op zijn gemak. Zo'n conventioneel, zo'n pijnlijk correct man als de directeur - hoe kon die zo ongemanierd zijn! Hij zou zijn gezicht hebben willen verbergen of de kamer uitsnellen. Niet dat hij er eigenlijk iets afkeurenswaardigs in zag, dat mensen over het verre verleden praatten; het was een van die hypnopedische vooroordelen, waarvan hij zich (naar hij meende) volkomen had bevrijd. Wat hem verlegen maakte, was de wetenschap dat de directeur het wel afkeurde - het afkeurde en zich toch had laten verleiden het verbodene te doen. Onder de invloed van welke innerlijke dwang?

Ondanks zijn gevoel van onbehagen luisterde Bernard gespannen.

'Ik had hetzelfde idee als jij', zei de directeur. 'Ik wou een kijkje nemen bij de wilden. Ik kreeg een vergunning voor Nieuw-Mexico en ging er voor de zomervakantie heen. Met het meisje dat ik op dat ogenblik had. Ze was een beta -minus en ik geloof' (hij sloot de ogen) 'Ik geloof dat ze geel haar had. In elk geval was ze mollig, bijzonder mollig; dat herinner ik me. Enfin, we gingen ernaar toe en we bekeken de wilden en we reden paard en wat dies meer zij. En toen - het was bijna de laatste dag van mijn verlof - toen... nu ja, ze raakte zoek. We waren een van die afschuwelijke bergen opgereden en het was vreselijk heet en drukkend, en na de lunch gingen we slapen, ik tenminste. Zij moet in haar eentje een wandeling zijn gaan maken. In ieder geval, toen ik wakker werd, was ze er niet. En het hevigste onweer dat ik ooit heb meegemaakt barstte juist los. Het stortregende en donderde en bliksemde, en de paarden braken los en renden weg. Ik viel toen ik ze probeerde op te vangen en bezeerde mijn knie, zodat ik nauwelijks meer kon lopen. Toch bleef ik zoeken en roepen. Maar er was geen spoor van haar te bekennen. Toen dacht ik dat ze alleen naar de pleisterplaats moest zijn teruggegaan. Daarom strompelde ik langs dezelfde weg die wij gekomen waren naar het dal terug. Mijn knie deed hevig pijn en ik had mijn soma verloren. Ik heb er uren over gedaan. Pas na middernacht kwam ik bij de pleisterplaats aan. En ze was er niet', herhaalde de directeur. Hij zweeg. 'Enfin', hernam hij ten slotte, 'de volgende dag werd er gezocht. Maar we konden haar niet vinden. Ze moet ergens in een ravijn zijn gevallen of door een bergleeuw opgegeten. Ford mag

het weten. In ieder geval, het was verschrikkelijk. Ik was er indertijd erg van ondersteboven.

Meer dan te pas kwam, mag ik wel zeggen. Omdat per slot van rekening iedereen zo'n soort ongeluk zou hebben kunnen overkomen, en natuurlijk blijft het maatschappelijk lichaam bestaan, al veranderen de cellen'. Maar deze in de slaap onderwezen troost scheen niet zeer doeltreffend te zijn. Terwijl hij het hoofd schudde, ging de directeur met zachte stem voort: 'Ik droom er soms nog van. Ik droom dat ik wakker word van die donderslag en merk dat zij verdwenen is; ik droom dat ik haar onder de bomen almaar loop te zoeken'. Zwijgend gaf hij zich over aan zijn herinneringen.

'U moet een vreselijke schok hebben gehad', zei Bernard bijna jaloers.

Door de klank van zijn stem werd de directeur zich met een schuldig gevoel bewust van de plaats waar hij zich bevond; hij wierp Bernard een snelle blik toe en wendde met een diepe blos de ogen af, hij keek hem plotseling achterdochtig weer aan en zei met waardige toorn: 'Verbeeld je maar niet dat ik een onbehoorlijke verhouding met dat meisje had. Niets van emotionele aard, niets van lange duur. Het was allemaal volkomen gezond en normaal'. Hij overhandigde Bernard de vergunning. 'Ik begrijp eigenlijk niet waarom ik je met dat banale voorval heb verveeld'. Woedend op zichzelf, omdat hij een schandelijk geheim had verraden, luchtte hij zijn toorn op Bernard. De blik in zijn ogen was nu inderdaad kwaadaardig. 'En ik zou graag van deze gelegenheid gebruik maken, mijnheer Marx', vervolgde hij, 'om u te zeggen dat ik volstrekt niet ben ingenomen met de rapporten die ik over uw gedrag buiten de werkuren ontvang. Misschien zult u zeggen dat dat niet mijn zaken zijn. Maar dat is onjuist. Ik moet aan de goede naam van de centrale denken. Mijn medewerkers moeten boven iedere verdenking verheven zijn, speciaal die van de hoogste kasten. Alfa's zijn zodanig geconditioneerd dat ze in hun emotionele gedragingen niet infantiel hóeven te zijn. Maar dat is voor hen een reden te meer om alles in het werk te stellen teneinde zich aan de regels te houden. Het is hun plicht infantiel te zijn, zelfs tegen hun neiging in. En daarom, mijnheer Marx, moet ik u ernstig waarschuwen'. De stem van de directeur trilde van een verontwaardiging die inmiddels volkomen gerechtvaardigd en onpersoonlijk was geworden - de afkeurende uiting van de maatschappij zelf. 'Als ik ooit weer hoor van enige afwijking van een behoorlijke norm van infantiele etiquette, zal ik om uw overplaatsing naar een ondercentrale verzoeken - liefst naar IJsland. Goede morgen'. En terwijl hij in zijn stoel ronddraaide, nam hij zijn pen en begon te schrijven.

'Dat is een les voor hem', zei hij in zichzelf. Maar hij vergiste zich. Want Bernard verliet trots als een pauze de kamer, sloeg de deur achter zich dicht en juichte inwendig bij de gedachte dat hij alleen stond, op voet van oorlog met de normale orde; verrukt door het bedwelmende gevoel van zijn persoonlijke betekenis en belangrijkheid. Zelfs de gedachte aan vervolging schrikte hem niet af, was eerder opwekkend dan neerdrukkend.

Hij voelde zich sterk genoeg om beproevingen tegemoet te treden en te overwinnen, zelfs sterk genoeg om IJsland te doorstaan. En dit vertrouwen was des te groter, doordat hij geen ogenblik werkelijk geloofde dat hij wat dan ook zou hoeven te doorstaan. Je werd voor zulk soort dingen niet overgeplaatst.

IJsland was maar een dreigement. Een hoogst stimulerend en bezielend dreigement. Fluitend liep hij de gang door.

Heldhaftig was het verslag dat hij die avond van zijn onderhoud met de D.B.K. gaf. 'Waarop', zo eindigde het, 'ik hem eenvoudig vertelde dat hij naar het bodemloos verleden kon lopen en de kamer uitwandelde. En daarmee uit'. Hij keek Helmholtz Watson aan, in afwachting van de hem toekomende beloning in de vorm van begrip, aanmoediging, bewondering. Maar er kwam geen woord. Helmholtz zat zwijgend naar de vloer te staren.

Hij mocht Bernard; hij was hem dankbaar, omdat hij de enige man onder zijn kennissen was, met wie hij kon praten over de onderwerpen die hij als belangrijk beschouwde. Toch waren er in Bernard dingen die hij haatte. Deze opschepperij bijvoorbeeld. En de daarmee afwisselende uitbarstingen van een laf medelijden met zichzelf. En zijn jammerlijke gewoonte om als alles voorbij was moedig te worden en achteraf een zeldzame tegenwoordigheid van geest ten toon te spreiden. Hij verafschuwde die dingen - juist omdat hij Bernard wel mocht. Er gingen seconden voorbij. Helmholtz bleef naar de vloer staren.

En plotseling bloosde Bernard en wendde zich af.

De reis verliep zonder opmerkelijke gebeurtenissen. De blauwe Stille-Oceaan-raket was tweeënehalve minuut te vroeg boven New Orleans, verloor vier minuten in een tornado boven Texas, maar kwam op 95 graden westerlengte in een gunstige luchtstroming en kon nog geen veertig seconden na de vastgestelde tijd in Santa Flanden.

'Veertig seconden op een vlucht van zesenehalf uur. Lang niet kwaad', gaf Lenina toe. Zij sliepen die nacht in Sante F. Het hotel was uitstekend -

niet te vergelijken bijvoorbeeld met dat afschuwelijke Aurora Bora Palace Hotel, waar Lenina de vorige zomer zo had geleden.

Vloeiende lucht, televisie, vibro-vacuum-massage, radio, ko-kende cafédne-oplossing, warme voorbehoedmiddelen en acht verschillende geuren in alle kamers. De synthetische-muziek-installatie werkte toen ze de hal inkwamen en liet niets te wensen over. Een kaart in de lift vermeldde dat er zestig roltrap-raketbanen in het hotel waren en dat men in het park zowel hindernis-als elektromagnetisch golf kon spelen.

'Het klinkt eenvoudig heerlijk', riep Lenina. 'Ik wou haast dat we hier konden blijven. Zestig roltrap-raketbanen...'

'In het reservaat is er geen een', waarschuwde Bernard haar.

'En geen geur, geen televisie, zelfs geen warm water. Als je denkt dat je er niet tegen kunt, blijf dan

hier tot ik terugkom'.

Lenina was diep beledigd. 'Natuurlijk kan ik ertegen. Ik zei alleen dat ik het hier heerlijk vond, omdat... nu ja, omdat vooruitgang inderdaad heerlijk is, niet?'

'Vijfhonderdmaal herhaald eenmaal per week van het dertiende tot het zeventiende jaar', zei Bernard vermoeid, als tot zichzelf.

'Wat zei je?'

'Ik zei dat vooruitgang heerlijk is. Daarom moetje niet meegaan naar het reservaat, tenzij je het werkelijk wilt'.

'Maar ik wil het graag'.

'Goed dan', zei Bernard, en het klonk haast als een bedreiging.

Ze hadden op hun vergunning de handtekening van de gouverneur van het reservaat nodig en de volgende morgen gingen ze dan ook naar diens kantoor. Een ypsilon-plus-neger-portier nam Bernards kaartje in ontvangst en ze werden bijna onmiddellijk toegelaten.

De gouverneur was een blonde, kortschedelige alfa-minus, klein, rood, met een vollemaansgezicht, brede schouders en een luide, dreunende stem, die uitstekend was geoefend in het uiten van hypnopedische wijsheid. Hij was een mijn van niet ter zake dienende inlichtingen en ongevraagde goede raad. Als hij eenmaal begon, bleef hij maar daveren.

'...vijfhonderdzesigduizend vierkante kilometer, verdeeld in vier verschillende onderreservaten, elk omringd door een hek onder hoogspanning'.

Op dit ogenblik en zonder aantoonbare reden herinnerde Bernard zich eensklaps dat hij de eau-de-cologne-kraan in zijn badkamer wijd had laten openstaan.

'...waarvoor de stroom door de Grand Canyon hydro-elektrische centrale wordt geleverd'.

'Dat kost me een kapitaal als ik terugkom'. In gedachten zag Bernard de naald van de geurmeter onvermoeibaar als een mier rondkruipen. 'Ik moet gauw Helmholtz Watson bellen'.

'...meer dan vijfduizend kilometer omheining op zestigduizend volt'.

'Geweldig', zei Lenina beleefd, zonder in 't minst te weten wat de gouverneur had gezegd, maar louter reagerend op de dramatische pauze die hij maakte. Toen de gouverneur was begonnen te daveren, had ze ongemerkt een halve gram soma ge-slikt, met het resultaat dat ze nu rustig kon zitten, zonder te luisteren, zonder ergens aan te denken, haar grote blauwe ogen met een uitdrukking van levendige belangstelling op het gezicht van de gouverneur gericht.

'Het aanraken van de omheining betekent een onmiddellijke dood', verklaarde de gouverneur plechtig.

'Ontsnapping uit een wildenreservaat is uitgesloten'.

Het woord 'ontsnapping' was suggestief. 'Misschien', zei Bernard half opstaand, 'moesten we nu maar eens gaan'. De kleine zwarte naald jachtte zich als een insect en vrat zich door de tijd en door zijn geld.

'Uitgesloten', herhaalde de gouverneur, terwijl hij hem met een handgebaar beduidde weer te gaan zitten; en aangezien de vergunning nog niet was gecontrasigneerd, had Bernard geen andere keus dan te gehoorzamen. 'Zij die in het reservaat worden geboren - en bedenkt, lieve jongedame', voegde hij er, dub-belzinnig naar Lenina loerend en op een onfatsoenlijke fluister- toon, aan toe, 'bedenk dat in het reservaat de kinderen nog steeds worden geboren, ja, werkelijk geboren, hoe weerzinwekkend dat ook moge lijken...' (Hij hoopte dat deze toespeling op een onbehoorlijk onderwerp Lenina zou doen blozen; maar ze glimlachte slechts met geveinsd begrip en zei 'Nee maar!' Teleurgesteld begon de gouverneur opnieuw). 'Dus zij die in het reservaat worden geboren, zijn voorbestemd om daar ook te sterven'.

Voorbestemd om te sterven... Een deciliter eau de cologne per minuut. Zes liter per uur. 'Misschien', poogde Bernard weer, 'moesten we...'

De directeur boog zich voorover en tikte met zijn wijsvinger op de tafel. 'U vraagt me hoeveel mensen er in het reservaat leven. En ik antwoord' - triomfantelijk - 'ik antwoord dat we het niet weten. We kunnen er slechts naar raden'.

'Nee maar'.

'Mijn lieve jongedame, het is zo'.

Zesmaal vierentwintig - nee, het zou eerder zesmaal zesendertig zijn. Bernard was bleek en beefde van ongeduld. Maar het gedreun duurde onverbiddeijk voort.

'...ongeveer zestigduizend Indianen en halfbloeden... volkomen wilden... onze inspecteurs bezoeken af en toe... verder geen enkel contact met de beschaafde wereld... bewaren nog steeds hun weerzinwekkende zeden en gewoonten... huwelijk, als u weet wat dat is, mijn lieve jongedame; gezinnen... geen aankweking van voorwaardelijke reflexen... monsterachtig bijgeloof... Christendom en totemisme en voorouderverering...'

uitgestorven talen, zoals het Zuni, het Spaans en het Athapas-caans... poema's, stekelvarkens en andere verscheurende dieren... besmettelijke ziekten... priesters... giftige hagedissen...'

'Nee maar!'

Ten slotte konden ze gaan. Bernard rende naar de telefoon.

Vlug, vlug, maar het duurde bijna drie minuten eer hij Helmholtz Watson had. 'We hadden al bij de wilden kunnen zijn', klaagde hij. 'Vervloekt slechte organisatie!'

'Neem een gram', stelde Lenina voor.

Hij weigerde, hij gaf de voorkeur aan zijn woede. En eindelijk, Forddank, kwam de verbinding tot stand en ja, het was Helmholtz, die hij uitlegde wat er was gebeurd en die beloofde er onmiddellijk, onmiddellijk naar toe te gaan en de kraan dicht te draaien, ja, onmiddellijk, maar die de gelegenheid te baat nam om hem te vertellen wat de D.B.K. gisteravond in het openbaar had gezegd...

'Wat? Kijkt hij uit naar iemand die mijn plaats kan innemen?' vroeg Bernard op gekwelde toon. 'Is het dus al beslist Had hij het over IJsland? Werkelijk? Ford! IJsland...' Hij hing de hoorn op en keerde naar Lenina terug. Hij zag bleek, er lag een uitdrukking van diepe verslagenheid op zijn gezicht.

'Wat is er aan de hand?' vroeg ze.

'Wat er aan de hand is?' Hij liet zich zwaar in een stoel vallen.

'Ik word naar IJsland gestuurd'.

Vroeger had hij zich dikwijls afgevraagd, hoe hij eraan toe zou zijn als hij (zonder soma en met niets dan zijn eigen innerlijke kracht om op te vertrouwen) werd onderworpen aan een grote beproeving, pijn, vervolging; hij had zelfs gehunkerd naar tegenspoed. Nog maar een week geleden, in het kantoor van de directeur, meende hij zich moedig te hebben gevoeld, het lijden stodcijs, zonder een woord, te hebben aanvaard. De dreigementen van de directeur hadden hem feitelijk verrukt, hem het gevoel gegeven dat hij het leven de baas was. Maar nu zag hij in dat dit kwam doordat hij de dreigementen niet helemaal ernstig had opgevat; hij had niet geloofd dat als puntje bij paaltje kwam de D.B.K. iets zou doen. Nu het erop leek dat de dreigementen inderdaad zouden worden uitgevoerd, was Bernard hevig ontsteld. Van zijn ingebeeld stodcisme, van zijn theoretische moed was geen spoor meer over.

Hij was woedend op zichzelf - wat een dwaas! - op de directeur - hoe onbillijk om hem niet nog een kans te geven, de kans die hij, daaraan twijfelde hij nu niet in het minst, altijd had willen aangrijpen. En IJsland, IJsland...

Lenina schudde het hoofd. 'Was en zal werkt op mijn gal', ci-teerde ze, 'ik bn doordat ik soma ken'.

Ten slotte overreedde ze hem vier somatabletten te slikken.

Vijf minuten later waren wortels en vruchten verdwenen; de bloem van het heden bloeide rozig. De portier kwam met de boodschap dat er op bevel van de gouverneur een reservaat-wachter met een vliegtuig was gekomen. Hij wachtte op het dak van het hotel. Ze gingen dadelijk naar boven. Een kleurling in een gammagroen uniform groette en begon het ochtendpro-gramma op te sommen.

Tien of twaalf van de voornaamste pueblo's in vogelvlucht, daarna een landing voor de lunch in het dal van Malpais. De pleisterplaats daar was gerieflijk en in de pueblo zouden de wilden waarschijnlijk hun zomerfeest aan het vieren zijn. Daar zouden zij het best de nacht kunnen doorbrengen.

Ze namen plaats in het vliegtuig en vertrokken. Tien minuten later passeerden zij de grens die de beschaving van de wil-dernis scheidde. Heuvel op en af, door woestijnen van zout of zand, in de violette diepten van canons, over kammen en toppen en tafelland, zette de omheining zich voort, de onweerstaanbare rechte lijn, het geometrische symbool van het zegevierende menselijke streven. En aan de voet ervan gaf hier en daar een mozaïek van witte beenderen, een nog niet verrot karkas, op de geelbruine grond, de plek aan, waar een hert of een stier, een poema of een stekelvarken of een prairiewolf of gulzige gieren, aangelokt door een aaslucht en vernietigd als door een poëtische gerechtigheid, te dicht bij de dodelijke draden waren gekomen.

'Ze leren het nooit', zei de piloot in zijn groene uniform, op de skeletten op de grond onder hen wijzend. 'Nee, ze zullen het nooit leren', voegde hij eraan toe en lachte alsof hij een persoonlijke triomf op de geëlektrokuteerde dieren had behaald.

Ook Bernard lachte; na twee gram soma leek het om de een of andere reden een goede grap. Hij lachte en viel toen bijna onmiddellijk in slaap. Slappend werd hij over Taos en Tesuque gevoerd, over Nambe en Picuris en Pojoaque, over Sia en Cochiti, over Laguna en Acoma en het betoverde tafelland, over Zuni en Cibola en Ojo Caliente. Toen hij eindelijk wakker werd, zag hij dat het toestel op de grond stond, terwijl Lenina de koffers naar een klein vierkant huis bracht en de gammagroene kleurling in een onverstaanbare taal met een jonge Indiaan aan het praten was.

'Malpais', verklaarde de piloot, toen Bernard uitstapte. 'Dit is de pleisterplaats. En er wordt vanmiddag in de pueblo gedanst.

Hij zal u erheen brengen'. Hij wees op de gemelijke jonge wilde.

'Grappig, denk ik'. Hij grijnsde. 'Alles wat ze doen is grappig'. En daarmee klom hij in het vliegtuig en zette de motoren aan. 'Ik kom morgen terug. En denkt u eraan', voegde hij er geruststellend tot Lenina aan toe, 'ze zijn volkomen tam; de wilden zullen u niets doen. Ze hebben genoeg ervaring met gasbommen om te weten dat ze geen trucs hoeven uit te halen'. Nog lachend schakelde hij de hoogtewieken in, trapte op de versnelling en was verdwenen.

ZEVEN

Het tafelland leek een in een zeeëngte van geelbruin stof door windstilte overvallen schip. Het kanaal slingerde zich tussen steile oevers, en schuin over de vallei, van de ene muur naar de andere, liep een groene strook - de rivier en haar uiterwaarden.

Op de voorstevan van dat stenen schip midden in de engte, en schijnbaar een deel ervan, stond de pueblo van Malpais als een gemodelleerde, rechthoekige uitwas van de naakte rots. Blok boven blok, in naar boven toe steeds kleinere verdiepingen, verhieven de grote huizen zich als van treden voorziene, afgeknotte piramiden in de blauwe hemel. Aan hun voet lag een warwinkel van lage gebouwen, een wirwar van muren; en aan drie kanten daalde de afgrond loodrecht naar de vlakke af. Een paar rook-pluimen stonden recht omhoog in de windstille lucht en ver-vaagden.

'Vreemd', zei Lenina. 'Erg vreemd'. Dit was het woord, waarme ze haar afkeuring te kennen placht te geven. 'Het staat me niet aan. En die man staat me ook niet aan'. Ze wees op de Indiaanse gids, die opdracht had hen naar de pueblo te brengen.

Het gevoel was blijkbaar wederkerig; reeds de rug van de man, zoals hij voor hen uit liep, was vijandig, wrevelig, laatsdunkend.

'Bovendien', zei ze op zachtere toon, 'ruikt hij'.

Bernard poogde het niet te ontkennen. Ze liepen voort.

Plotseling was het of heel de lucht levend was geworden en klopte, klopte met de onvermoeibare beweging van bloed.

Daarginds in Malpais werden de trommen geroerd. Hun voeten richtten zich naar het ritme van dat geheimzinnige hart; zij ver-snelde hun pas. Hun weg leidde naar de voet van de afgrond.

De zijden van het grote tafelschip staken torenhoog boven hen uit, honderd meter tot het dolboord. 'Ik wou dat we het vliegtuig hadden kunnen meenemen', zei Lenina, terwijl ze verwijtend omhoogkeek naar de kale, overhangende rotswand. 'Ik heb een hekel aan wandelen. En je voelt je zo klein op de grond aan de voet van een heuvel'.

Ze liepen een eindje voort in de schaduw van het tafelland, gingen om een vooruitspringend gedeelte heen, en daar, in een door water uitgeslepen ravijn, voerde de gemeenschappelijke trap naar boven. Ze klommen omhoog. Het was een zeer steil pad dat zigzagsgewijs van de ene naar de andere kant van de kloof liep. Soms was de trommelslag bijna onhoorbaar, dan weer scheen men vlak om de hoek aan het trommelen te zijn.

Toen ze halverwege waren, vloog een arend zo dicht langs hen heen, dat de wind van zijn vleugels hun koud in het gezicht woei. In een spleet van de rots lag een hoop beenderen. Het was allemaal beklemmend vreemd en de Indiaan begon hoe langer hoe sterker te ruiken. De top van het tafelland was een plat stenen dek.

'Net de Charing-T-toren', was Lenina's commentaar. Maar zij mocht zich niet te lang in deze geruststellende gelijkenis ver-heugen. Het geklepper van zachte voeten deed hen zich omkeren. Twee Indianen kwamen het pad afrennen, naakt van de hals tot de navel, hun donkerbruine lichamen met witte strepen beschilderd ('net asfalttennisbanen', zou Lenina later verklaren), hun gezichten onmenselijk door rode, zwarte en gele vlekken.

In hun zwarte haar was vossebont en rood flanel gevlochten.

Om hun schouders wapperden mantels van kalkoeneveren; reusachtige diademen van veren verhieven zich opzichtig om hun hoofd. Bij iedere stap die ze deden rinkelde en rammelden hun zilveren armbanden, hun zware halssnoeren van benen en turkooizen kralen. Ze naderden zonder een woord, rustig voortsnellend op hun herteleren moccasins. Een van hen droeg een plumeau; de andere droeg in elke hand iets dat uit de verte op drie of vier stukken dik touw leek. Een van de touwen kronkelde onrustig en plotseling zag Lenina dat het slangen waren.

De mannen kwamen steeds nader; hun donkere ogen keken haar aan, maar gaven geen teken van herkenning, niet het geringste teken dat ze haar hadden gezien of zich van haar bestaan bewust waren. De kronkelende slang hing, evenals de andere, weer slap omlaag. De mannen gingen voorbij.

'Ik vind het niet leuk', zei Lenina. 'Ik vind het niet leuk'.

Wat haar bij de ingang van de pueblo wachtte, waar hun gids hen had achtergelaten, terwijl hij om instructies te halen naar binnen was gegaan, vond zij nog minder leuk Om te beginnen het vuil, de hopen afval, het stof, de honden, de vliegen. Er kwam een uitdrukking van walging op haar gezicht. Ze hield haar zakdoek voor haar neus.

'Maar hoe kunnen ze zo leven?' barstte zij uit op een toon van ongelovige verontwaardiging. (Het was niet mogelijk.) Bernard haalde wijsgerig zijn schouders op. 'In ieder geval', zei hij, 'doen ze het nu zo al vijf-of zesduizend jaar. Ik vermoed dus dat ze er inmiddels wel aan gewend zijn'.

'Maar zindelijkheid komt vlak na fordheid', hield zij vol.

'Ja, en civilisatie is sterilisatie', vervolgde Bernard, op ironische toon de tweede hypnopedische les in elementaire hygiëne besluitend. 'Maar deze mensen hebben nooit van onze Ford gehoord en ze zijn niet geciviliseerd. Het heeft dus geen zin...'

'O!' Ze greep hem bij de arm. 'Kijk eens'.

Een bijna naakte Indiaan klom heel langzaam van een ladder het terras op de eerste verdieping van een naburig huis af - sport na sport, met de beverige behoedzaamheid van een zeer oud mens. Zijn gezicht was diep gerimpeld en zwart als een masker van lavaglas. De tandeloze mond was ingevallen. Aan de mond-hoeken en aan iedere kant van de kin blonken een paar lange borstelharen bijna wit tegen de

donkere huid. Het lange onge-vlochten haar hing in grijze slierten om zijn gezicht. Zijn lichaam was gebogen en uitgeteerd, bijna vel over been. Heel langzaam klom hij omlaag, op iedere sport wachtend voor hij een nieuwe stap waagde.

'Wat scheelt hem?' fluisterde Lenina. Haar ogen waren groot van afschuw en verbazing.

'Hij is oud, anders niet', antwoordde Bernard zo achteloos mogelijk. Ook hij was ontsteld, maar hij trachtte er onbewogen uit te zien.

'Oud?' herhaalde zij. 'Maar de directeur is ook oud; hopen mensen zijn oud en toch zijn ze niet zó'. 'Dat komt doordat wij ze niet toestaan zo te zijn. We behoe-den ze voor ziekten. We houden hun inwendige secretie kunstmatig op een jeugdig niveau in evenwicht. We laten niet toe dat hun magnesium-calcium-voorraad lager wordt dan hij op hun dertigste jaar was. We geven hun transfusies van jong bloed. We zorgen voor een voortdurende prikkeling van hun stofwisseling. Daardoor zien ze er natuurlijk niet zo uit. Gedeeltelijk', voegde hij eraan toe, 'doordat de meesten van hen al lang zijn gestorven vóór ze de leeftijd van deze oude man hebben bereikt.

Een vrijwel onverzwakte jeugd tot het zestigste jaar en dan, krak, het einde!

Maar Lenina luisterde niet. Ze keek naar de oude man. Langzaam, langzaam daalde hij af. Zijn voeten raakten de grond. Hij wendde zich om. In hun diepe kassen waren zijn ogen nog buitengewoon helder. Ze keken haar een hele tijd zonder enige uitdrukking, zonder verrassing aan, alsof ze er helemaal niet was.

Toen, langzaam en met -gebogen rug, strompelde de oude man hen voorbij en verdween.

'Vreselijk', fluisterde Lenina. 'Afschuwelijk. We hadden hier niet heen moeten gaan'. Ze tastte in haar zak naar haar soma -

om te ontdekken dat ze, door een nog nooit voorgekomen nala-tigheid, de tube in de uitspanning had laten liggen. Ook Bernards zakken waren leeg.

Lenina moest de verschrikkingen van Malpais zonder bij-stand doorstaan. Ze kwamen in menigte op haar af. Het schouwspel van twee jonge vrouwen die hun kind de borst gaven, deed haar blozen en het hoofd afwenden. Zoiets onfatsoenlijks had ze van haar leven nog niet gezien. En wat het nog erger maakte was het feit dat Bernard, in plaats van dit weerzinwekkende levendbarende toneel te negeren, er hardop opmerkin-gen over begon te maken. Nu de soma was uitgewerkt, schaamde hij zich over de zwakheid die hij die morgen in het hotel aan de dag had gelegd en beijverde zich om te tonen hoe sterk en onrechtzinnig hij was.

'Wat een verrukkelijk intieme verhouding', zei hij uitdagend. 'En wat een intensiteit van gevoel moet daaruit voortkomen. Ik denk vaak dat je misschien iets hebt gemist, als je geen moeder hebt gehad. En misschien heb jij iets gemist doordat je geen moeder bent, Lenina. Stel je eens voor dat jij daar met een kindje van jezelf zat...'

'Bernard! Hoe durf je!' Haar verontwaardiging werd afgeleid doordat er een oude vrouw met een oogontsteking en een huidziekte voorbijging.

'Laten we weggaan', smeekte ze. 'Ik vind het vreselijk'.

Maar op dit ogenblik kwam hun gids terug en terwijl hij hen wenkte hem te volgen, ging hij hun voor door de nauwe straat tussen de huizen. Ze sloegen een hoek om. Op een vuilnishoop lag een dode hond. Een vrouw met een kropgezwel zocht in het haar van een klein meisje naar luizen. Hun gids bleef aan de voet van een ladder staan, stak zijn hand loodrecht omhoog en vervolgens horizontaal naar voren. Ze deden wat hij hun zwijgend beval - ze beklommen de ladder en gingen door de deur, waar- heen zij leidde, een lange, smalle kamer binnen, waar het tamelijk donker was en waar een lucht hing van rook, gebraden vet en langgedragen, ongewassen kleren. Achter in de kamer was nog een deur, waardoor een bundel zonlicht en het geluid, zeer hard en dichtbij, van de trommels binnendrong.

Ze stapten over de drempel en stonden op een ruim terras.

Onder hen, ingesloten door de hoge huizen, lag het dorpsplein, vol Indianen. Lichtgekleurde dekens, veren in zwart haar, het geglinster van turkoois en donkere huiden, glimmend van de warmte. Lenina bracht haar zakdoek weer voor haar neus. In de open ruimte midden op het plein stonden twee ronde podiums van metselwerk en aangestampde klei - blijkbaar de daken van onderaardse kamers, want in het midden van iedere verhoging was een open luikgat met een ladder die uit de duisternis beneden kwam. Een geluid van onderaards fluitspel steeg op en ging bijna verloren in het onophoudelijke, hardnekkige gedreun van de trommels.

Lenina hield van de trommels. Met gesloten ogen gaf zij zich aan hun zacht aanhoudend gerommel over, liet het steeds verder in haar bewustzijn doordringen, tot er ten slotte niets anders in de wereld over was dan dat ene diepe, kloppende geluid. Het stelde haar gerust, doordat het haar herinnerde aan de synthetische geluiden van solidariteitsdiensten en Forddagvieringen.

'Orgy-porgy', fluisterde ze voor zich heen. Deze trommen sloegen in precies hetzelfde ritme. Onverhoeds barstte er gezang los - honderden mannenstem-men schreeuwden woest, een rauw, metaalachtig koor. Een paar lange tonen en daarna stilte, de donderende stilte van de trommen; toen schril, met hinnikende sopranen, het antwoord der vrouwen. Daarna weer de trommen; en andermaal bevestigden de mannen met luide, wilde stemmen hun mannelijkheid.

Vreemd - ja. De plaats was vreemd, en de muziek, de kleren en de kropgezwollen en de huidziekten en de oude mensen ook. Maar de uitvoering zelf - daaraan scheen eigenlijk niets vreemds te zijn.

'Het doet me denken aan gemeenschapszang van een lagere kaste', zei ze tot Bernard.

Maar even later deed het haar heel wat minder aan die onschadelijke verrichting denken. Want plotseling was er uit de ronde onderaardse ruimten een afgrijselijke troep monsters komen aanzwermen. Afschuwelijk gemaskerd of beschilderd, zodat ze niets meer van mensen weg hadden, voerden ze een vreemde, kreupele dans rondom het plein uit; al zingende liepen zij steeds weer in de rondte - telkens iets

sneller; en de trommels hadden hun ritme veranderd en versneld, zodat het als een koortsachtig kloppen in de oren begon te klinken; en de menigte was met de dansers gaan meezingen, luider en luider; en eerst had er één vrouw gegild en toen een andere en nog een andere, alsof ze vermoord werden; en plotseling brak de leider van de dansers uit de rij, snelde naar een grote houten kist, die aan het eind van het plein stond, tilde het deksel op en haalde er een paar zwarte slangen uit. Een hevig gekrijs steeg op uit de menigte en alle andere dansers renden met uitgestoken handen naar hem toe. Hij wierp de slangen naar de vorsten en dook opnieuw in de kist om er meer uit te halen. Steeds meer, zwarte slangen en bruine en gevlekte - hij wierp ze weg. En toen begon het dansen opnieuw op een ander ritme. Steeds maar in de rondte dansten zij met hun slangen, slangachtig, met een zachte, golvende beweging van knieën en heupen. Steeds maar in de rondte. Toen gaf de leider een teken en alle slangen werden stuk voor stuk in het midden van het plein geworpen; een oude man kwam onder de grond vandaan en bestrooide ze met mad'smeel, en uit het andere luikgat kwam een vrouw, die ze met water uit een zwarte kruik bĳsprenkelde. Toen hief de oude man zijn hand op en erviel plotseling een. volkomen, angstwekkende stilte. De trommels zwegen. het leven scheen te zijn geëindigd De oude man wees naar de beide luikgaten die toegang gaven tot de onderwereld. En langzaam, door onzichtbare handen opgeheven, rees uit het ene gat de geschilderde afbeelding van een arend, uit het andere die van een man, naakt en aan een kruis genageld. Ze hingen daar schijnbaar zelfstandig en alsof ze toe-keken. De oude man klapte in de handen. Een jongen van ongeveer achttien jaar, met niets anders aan dan een witte lenden-doek, stapte uit de menigte en bleef met op de borst gekruiste handen en gebogen hoofd voor hem staan. De oude man maakte het teken des kruises boven hen en wendde zich af. Langzaam begon de jongen om de wriemelende hoop slangen te lopen. Hij had zijn eerste ronde volbracht en was halverwege de tweede, toen. er uit de groep dansers een man op hem toetrad, die het masker van een prairiewolf droeg en in de hand een zweep van gevlochten leer. De jongen liep door, alsof hij de ander niet gewaar werd. De man met het masker hief zijn zweep op; er volgde een ogenblik van spanning, toen een snelle beweging, het fluiten van de zweep en de luide klap, waarmee zij op het vlees neerkwam. Het lichaam van de jongen. trilde, maar hij gaf geen geluid en liep in hetzelfde langzame, gelijkmatige tem-po verder. De man sloeg weer en nog eens weer, en bij iedere slag steeg er eerst een zware zucht en daarna een diep gekreun uit de menigte op. De jongen liep door. Tweemaal, driemaal, viermaal in het rond. Het bloed stroomde. Vijfmaal rond, zesmaal rond. Plotseling bedekte Lenina het gelaat met de handen en begon te snikken. 'O, laat ze ophouden, laat ze ophouden!'

smeeke ze. Maar de zweep kwam telkens onverbiddelijk neer.

Zevenmaal rond. Toen wankelde de jongen eensklaps en viel, nog steeds zonder een geluid te maken, voorover op zijn gezicht. De oude man boog zich over hem heen, raakte zijn rug met een witte veer aan, hield deze even omhoog om het volk te laten zien dat ze rood was en schudde haar toen driemaal boven de slangen. Er vielen een paar druppels af en plotseling begonnen de trommels weer angstwekkend snel te dreunen; er klonk een luide kreet. De dansers snelden. toe, raapten de slangen op en rem.den het plein af. Mannen, vrouwen, kinderen. heel de menigte holde hen achterna. Een minuut later was het plein verlaten, alleen de jongen lag nog roerloos voorover, zoals hij was neergevallen. Uit een van de huizen kwamen drie oude vrouwen, die hem met en.ge moeite optilden en naar binnen droegen. De arend en de man aan het kuis is hielden nog even de wacht over de lege pueblo, toen, alsof ze genoeg hadden gezien, verdwenen ze langzaam door de luikgaten uit het zicht, naar de wereld beneden.

Lenina snikte nog steeds. 'Afschuwelijk!' herhaalde ze voortdurend, terwijl Bernard haar tevergeefs poogde te troosten. 'Afschuwelijk! Dat bloed! ' Ze huiverde. 'O, ik wou dat ik mijn so-ma had',

In de binnenkamer hoorden zij voetstappen.

Lenina bewoog zich niet en keek niet op, maar zat terzijde, met het gezicht in de handen. Alleen Bernard keerde zich om.

De kledij van de jongeman die thans het terras betrad was Indiaans, maar zijn gevlochten haar was strokleurig, zijn ogen waren lichttblauw en zijn huid was blank, maar gebronsd.

'Hallo. Goedemorgen', zei de vreemdeling in foutloos, maar eigenaardig Engels. 'Jullie zijn geciviliseerd, hĉ? Komen jullie van ginds, buiten het reservaat?'

'Wie ter wereld...?' begon Bernard verbaasd.

De jongeman zuchtte en schudde het hoofd. 'Een hoogst ongelukkige man'. Hij wees naar de bloedvlekken in het midden van het plein en vroeg met een van aandoening trillende stem: 'Ziet u die vervloekte plek?'

'Een gram is beter dan een vloek', zei Lenina werktuiglijk van achter haar handen. 'Ik wou. dat ik mijn soma maar had!'

'Daar had ik moeten zijn', vervolgde de jongeman. 'Waarom wilden ze mij niet als offer hebben? Ik zou tien keer in de rondte zijn gelopen - twaalf keer, vijftien keer. Palowhtiwa is maar tot zeven keer gekomen. Van mij zouden ze tweemaal zoveel bloed hebben gekregen. Om de talloze zeeën rood te kleuren'. Hij wierp met een schenkend gebaar de armen omhoog; toen liet hij ze wanhopig weer vallen. 'Maar ze wilden het mij niet laten doen. Ze hebben een hekel aan mij, wegens mijn huidskleur. Zo is het altijd geweest. Altijd'. Er stonden tranen in de ogen van de jongeman; hij schaamde zich en wendde zich af.

Van verbazing vergat Lenina dat ze geen soma bij zich had.

Ze nam haar handen voor haar gezicht weg en keek de vreemdeling voor het eerst aan. 'Bedoelt u dat u met die zweep geslagen had willen worden.'

Nog steeds van haar afgewend, maakte de jongeman een bevestigend gebaar. 'Terwille van de pueblo - om het te laten regenen en het koren te laten groeien. En om Pookong en Jezus te behagen. En ook om ze te laten zien dat ik zonder te schreeuwen pijn kan verdragen.Ja', en zijn stem kreeg plotseling een andere

klank, terwijl hij zijn schouders rechtrok en zijn kin trots en uitdagend ophief, 'om te laten zien dat ik een man ben... O!' Hij stakte en bleef met open mond staan. Hij had voor het eerst van zijn leven het gezicht van een meisje gezien, wier wangen niet de kleur van chocolade of een hondenhuid hadden, wier haar kastanjebruin was met een permanent wave, en wier uitdrukking (verbazingwekkende nieuwigheid!) van welwillende belangstelling getuigde. Lenina keek hem glimlachend aan; wat een leuke jongen, dacht ze, en hij had werkelijk een mooi lichaam. Het bloed schoot de jongeman naar het gezicht; hij sloeg de ogen neer, hief ze weer op en zag dat ze hem nog steeds glimlachend aankeek. Hij was zo in de war, dat hij zich moest afwenden en net doen of hij heel strak keek naar iets aan de overkant van het plein.

Bernards vragen brachten afleiding. Wie? Waar? Wanneer.

Waarvandaan.' De ogen op Bernards gezicht gericht (hij hun-kerde er zo fel naar, Lenina weer te zien glimlachen, dat hij eenvoudig niet naar haar durfde te kijken), trachtte de jongeman zijn situatie uiteen te zetten. Linda en hij - Linda was zijn moeder (het woord bracht een onbehaaglijke uitdrukking op Lenina's gezicht) - waren vreemdelingen in het reservaat. Linda was lang geleden van ginds gekomen, vóór zijn geboorte, met een man die zijn vader was. (Bernard spitste de oren.) Ze was alleen gaan wandelen in die bergen daar in het noorden, was van een steilte gevallen en had haar hoofd bezeerd. ('Vertel verder, vertel verder', zei Bernard opgewonden.) Een paar jagers uit Malpais hadden haar gevonden en naar de pueblo gebracht. Wat de man betrof, die zijn vader was, Linda had hem nooit meer gezien.

Zijn naam was Tomakin. (Ja, 'Thomas' was de voornaam van de D.B.K.) Hij moest naar ginds zijn teruggevlogen, zonder haar -

een slechte, onvriendelijke, onnatuurlijke man.

'En zo ben ik in Malpais geboren', besloot hij. 'In Malpais'. En hij schudde zijn hoofd.

Het huisje aan de rand van de pueblo was ontzettend vuil.

Een terrein vol stof en afval scheidde het van het dorp. Twee hongerige honden snuffelden in de vuilnis voor de deur. Toen zij binnentraden, sloeg hun uit de schemerige, van vliegen gonzende ruimte de stank tegemoet.

'Linda!' riep de jongeman.

Uit de binnenkamer antwoordde een tamelijk hese vrouwenstem: 'Ik kom'.

Ze wachtten. Op de vloer stonden in kommen resten van een maaltijd, misschien van verschillende maaltijden.

De deur ging open. Een zeer dikke blonde squaw stapte over de drempel en bleef ongelovig, met open mond naar de vreemdelingen staan kijken. Lenina constateerde met walging dat ze twee voortanden miste. En de kleur van degene die ze nog had...

Ze rilde. Het was nog erger dan de oude man. Zo dik. En al die rimpels in haar gezicht, de slappe huid, de plooiën. En de uitge-zakte wangen met die rode vlekken. En de rode adertjes op haar neus, de met bloed doorlopen ogen. En die nek - die nek; en de deken die zij over haar hoofd droeg - voddig en smerig. En onder de bruine zakvormige jurk die enorme borsten, de uitpuilende buik, de heupen. O, veel erger dan de oude man, veel erger! En plotseling brak er een stortvloed van woorden uit het schepsel los, ze rende met uitgestoken armen op Lenina toe en -

Ford! Ford! het was al te weerzinwekkend, aanstonds zou ze moeten braken - drukte haar tegen haar uitpuilende buik, haar boezem en begon haar te kussen. Ford! kussen, kwijlend, en ze rook zo afschuwelijk, ze nam blijkbaar nooit een bad en ze stonk naar dat afschuwelijke goed dat ze in delta-en ypsilon -flessen deden (nee, het was niet waar van Bernard), zij stonk absoluut naar alcohol. Ze maakte zich zo gauw mogelijk los.

Ze zag een behuuld en vertrokken gezicht vóór zich; het schepsel schreide.

'O, lieveling, lieveling'. Terwijl zij snikte, bleef haar voor-denvloed stromen. 'Je moest eens weten hoe blij - na al die jaren! Een beschaafd gezicht. Ja, en beschaafde kleren. Ik had gedacht nooit meer een stuk echte kunstzij te zien'. Ze betastte de mouw van Lenina's blouse. Haar nagels waren zwart. 'En dat schattige kunstfluwelen broekje! Weetje, lieve, ik heb mijn ou-de kleren nog, die waarmee ik hier ben gekomen; ik heb ze in een doos opgeborgen. Ik zal ze je straks laten zien. Natuurlijk zit de kunstzij vol gaten. Maar zo'n snoezige witte gordel - al moet ik zeggen dat die groenmarokijnen van jou nog veel verrukkelijker is. Niet dat ik veel aan die gordel heb gehad'. Haar tranen begonnen weer te stromen. 'John heeft het jullie zeker al verteld. Wat heb ik moeten lijden - en geen gram soma te krijgen.

Alleen af en toe een glas mescal, dat Popaltijd meebracht. Pop

is een man die ik gekend heb. Maar mescal geeft je achteraf zo'n akelig gevoel, je krijgt er een peyotl van; bovendien maakte het dat afschuwelijke gevoel van schaamte de volgende dag veel erger. En ik schaamde me zo hevig. Denk maar eens aan: ik, een beta - en dan een kind krijgen; stel jezelf maar eens in mijn plaats'. (Het denkbeeld alleen al deed Lenina huiveren.) En toch was het niet mijn schuld, dat zweer ik, want ik weet nog steeds niet hoe het kon gebeuren, terwijl ik alle Malthusiaanse voorzorgsmaatregelen nam - je weet wel, volgens de nummers, een, twee, drie, vier, altijd, ik zweer het; en toch is het gebeurd en natuurlijk was er hier niets dat op een abortuscentrale leek. Tussen haakjes: bestaat die in Chelsea nog steeds?' vroeg ze. Lenina knikte. 'En wordt het dinsdags en vrijdags nog altijd door schijnwerpers verlicht?' Lenina knikte weer. 'Die prachtige roze toren van glas!' De arme Linda hief het hoofd op en beschouwde extatisch, met gesloten ogen, het stralende herinneringsbeeld.

'En de rivier bij avond', fluisterde ze. Er drongen grote tranen door haar gesloten oogleden. 'En 's avonds van Stoke Poge terugvliegen. En daarna een warm bad en vibro-vacuum-massage... Maar ja'. Ze haalde diep adem, schudde het hoofd, opende haar ogen weer, snoof een paar keer, snoot toen haar neus in haar vingers en veegde ze aan de rok van haar jurk af. 'O, neem me niet kwalijk', zei ze in antwoord op

het vieze gezicht dat Lenina onwillekeurig trok. 'Dat had ik niet moeten doen. Maar wat moet je beginnen als er geen zakdoeken zijn? Ik herinner me nog hoe ik heb gewalgd, omdat alles hier zo vuil is en niets antiseptisch. Toen ze me indertijd hier naar toe brachten, had ik een vreselijke snee in mijn hoofd. Je hebt geen idee wat ze erop deden. Vuil, alleen maar vuil. "Civilisatie is sterilisatie", zei ik aldoor tegen hen. En "Streptokok- G naar Banbury-T, voor een lekker bad en een wc ", alsof ze kinderen waren. Maar natuurlijk begrepen ze het niet. Hoe zouden ze ook? En ik geloof dat ik er ten slotte aan gewend ben geraakt. Trouwens, hoe kun je de boel schoonhouden, als er geen stromend water is? En kijk eens naar die kleren. Die afschuwelijke wol haalt niet bij kunstzij. Ze wil maar niet slijten. En als er een scheur in komt, verwachten ze dat je het gaat verstellen. Maar ik ben een beta; ik heb in de bevruchtungskamer gewerkt; niemand heeft me ooit zoiets geleerd. Dat was mijn taak niet. Bovendien was het nooit juist om kleren te verstellen. Als er gaten in komen, gooi ze dan weg en koop nieuwe. "Hoe meer repareren, des te minder produceren".

Is het niet zo? Verstellen is antisociaal. Maar hier is het allemaal anders. Het is net of je onder krankzinnigen woont. Alles wat ze doen is waanzinnig'. Ze keek rond en zag dat John en Bernard waren weggegaan en buiten door het stof en de vuilnis heen en weer liepen; niettemin dempte ze vertrouwelijk haar stem en leunde zo dicht over naar Lenina, die verstijfde en terugdeinsde, dat haar naar embryovergift ruikende adem het haar op haar wang bewoog. 'Neem bijvoorbeeld eens', fluisterde ze hees, 'de manier waarop ze hier met elkaar gaan. Waanzinnig, zeg ik je, volslagen waanzinnig. Iedereen behoort aan ieder ander - zo is het toch? zo is het toch?' hield zij aan, terwijl zij aan Lenina's mouw trok. Lenina knikte met afgewend hoofd, ademde de lucht uit die zij had ingehouden en zag kans weer een betrekkelijk zuivere hoeveelheid adem te scheppen. 'Nou', ging de ander voort, 'hier vinden ze dat je maar één mens mag toebehoren. En als je op de gewone manier met mannen omgaat, vinden de mensen je slecht en antisociaal. Ze haten en verachten je. Er is eens een troep vrouwen een scène bij mij komen maken, omdat hun mannen mij kwamen opzoeken. Waarom mocht dat niet?

Toen zijn ze me aangevlogen... Nee, het was afschuwelijk. Ik kan het je niet zeggen'. Linda bedekte het gezicht met de handen en huiverde. 'Ze zijn zo afgrijselijk, de vrouwen hier.

Krankzinnig, krankzinnig en wreed. En natuurlijk weten ze niets van Malthusiaanse voorzorg of flessen of uitbroeden of iets van dien aard. Daardoor krijgen ze almaar kinderen - net als honden. Het is weerzinwekkend. En als ik bedenk dat ik... O, Ford, Ford! En toch was John een hele troost voor mij. Ik weet niet wat ik zonder hem had moeten beginnen. Al werd hij telkens razend, wanneer een man... Als kleine jongen al. Eens (maar toen was hij al groter) heeft hij die arme Waihusiwa - of was het Pop? - proberen te vermoorden, alleen maar omdat ik soms met ze ging. Ik kon hem nooit aan zijn verstand brengen dat beschaafde mensen zo hoorden te doen. Ik geloof dat krankzinnigheid besmettelijk is. John schijnt het in ieder geval van de Indianen te hebben overgenomen. Hij is natuurlijk veel met hen omgegaan, al deden ze altijd gemeen tegen hem en wilden ze hem nooit de dingen laten doen, die de andere jongens deden. In zekere zin was dat wel goed, want daardoor kon ik hem gemakkelijker enkele voorwaardelijke reflexen bijbrengen. Je hebt er overigens geen idee van hoe moeilijk dat is. Er is zoveel dat een mens niet weet; ik hoefde er niets van te weten. Ik bedoel, als een kind je vraagt hoe een helikopter werkt of wie de wereld heeft gemaakt - nou, wat moet je dan antwoorden als je een beta bent en altijd in de bevruchtungskamer hebt gewerkt?

Wat moet je dan antwoorden?'

ACHT

Buiten, in het stof en tussen de vuilnis (er waren nu vier honden), liepen Bernard en John langzaam op en neer.

'Ik kan het me zo moeilijk indenken, de zaak zo moeilijk re-construeren', zei Bernard. 'Net alsof we op verschillende plane-ten leven, in verschillende eeuwen. Een moeder en al die smeer-boel en goden en ouderdom en ziekte...' Hij schudde het hoofd.

'Het is bijna ondenkbaar. Ik zal het nooit begrijpen, tenzij je het uitlegt'.

'Wat uitlegt?'

'Dit hier'. Hij wees naar de pueblo. 'En dat daar'. Hij wees op het huisje buiten het dorp. 'Alles. Je hele leven'.

'Maar wat valt er te zeggen?'

'Van het begin af. Zo ver je herinnering reikt'.

'Zo ver mijn herinnering reikt'. John fronste de wenkbrauwen. Er volgde een langdurige stilte.

Het was zeer warm. Ze hadden en aantal mad'skoeken gegeten.

Linda zei. "Kom jongen, ga naar bed". Ze lagen samen in het grote bed. 'Zing', en Linda zong. Ze zong 'Streptokok-G naar Banbury-T' en 'Dag, baby goed, straks word je uitgebreed'. Haar stem werd hoe langer hoe vager...

Er klonk een hevig rumoer en hij werd met een schok wakker. Naast het bed stond een man, reusachtig, schrikwekkend.

Hij zei iets tegen Linda en Linda lachte. Ze had de deken tot haar kin opgetrokken, maar de man trok de deken weer omlaag.

Zijn haar was als twee zwarte touwen en om zijn arm droeg hij een fraaie zilveren armband, met blauwe stenen bezet. Hij vond de armband mooi, maar toch was hij bang; hij verborg zijn gezicht tegen Linda's lichaam. Linda legde haar hand op hem en hij voelde zich veiliger. Met die andere woorden, die hij niet goed begreep, zei ze tegen de man: 'Niet waar John bij is'. De man keek hm aan en toen weer Linda, en zei zachtjes een paar woorden. Linda zei: 'Nee'. Maar de man boog zich over het bed naar hem toe en zijn gezicht was ontzaglijk, verschrikkelijk; de zwarte haarkoorden raakten de deken. 'Nee', zei Linda weer, en hij voelde hoe haar hand hem vaster tegen zich aandrukte. 'Nee, nee!' Maar de man greep een van zijn armen, en het deed pijn.

Hij gilde. De man stak zijn andere arm uit en tilde hem op. Linda hield hem nog steeds vast en zei nog steeds: 'Nee, nee'. De man zei iets, kortaf en kwaad, en plotseling waren haar handen verdwenen. 'Linda, Linda'. Hij trapte en kronkelde, maar de man droeg hem de kamer door naar de deur, opende deze, zette hem midden in de andere kamer op de vloer, en verdween, na de deur achter zich te hebben gesloten. Hij stond op, hij rende naar de deur. Als hij op zijn tenen stond, kon hij juist bij de grote houten klink. Hij drukte haar omhoog en duwde, maar de deur wilde niet opengaan. 'Linda', riep hij. Zij gaf geen antwoord.

Hij herinnerde zich een reusachtige, vrij donkere kamer; en daar waren grote houten dingen met touwen eraan, en er stonden een heleboel vrouwen omheen - ze maakten dekens, zei Linda. Linda zei hem dat hij in de hoek bij de andere kinderen moest gaan zitten, terwijl zij de vrouwen ging helpen. Hij speelde een hele poos met de jongetjes. Plotseling begonnen er mensen heel luid te praten, en toen duwden de vrouwen Linda opzij en Linda schreide. Ze ging naar de deur en hij snelde haar achterna. Hij vroeg haar waarom ze boos waren. 'Omdat ik iets heb gebroken', zei ze. En toen werd zij ook kwaad. 'Hoe zou ik iets van dat ellendige weven kunnen afweten?' zei ze. 'Ellendige wilden'. Hij vroeg haar wat wilden waren. Toen ze bij hun huis te-rugkwamen, stond Popvoor de deur te wachten en hij ging met hen naar binnen. Hij had een grote kalebas vol met spul dat op water leek, maar het was geen water, doch iets met een nare lucht, en het verbrandde je mond en maakte je aan het hoesten.

Linda dronk ervan en Popdronk ervan en daarna lachte Linda telkens en praatte erg hard; en toen gingen zij en Pop naar de andere kamer. Toen Popwegging, ging hij de kamer binnen.

Linda lag in bed en sliep zo vast, dat hij haar niet kon wekken.

Popkwam dikwijls. Hij zei dat het spul in de kalebas mescal heette; maar Linda zei dat het eigenlijk soma moest heten; alleen gaf het je achteraf een ziek gevoel. Hij haatte Pop. Hij haatte ze allemaal - alle mannen die Linda kwamen opzoeken. Op een middag, toen hij met de andere kinderen had gespeeld - hij herinnerde zich dat het koud was en dat er sneeuw op de bergen lag — kwam hij naar huis terug en hoorde boze stemmen in de slaapkamer. Het waren vrouwenstemmen en ze zeiden woorden die hij niet begreep; maar hij wist dat het vreselijke woorden waren. Toen plotseling, bons! er was iets omgegooid, en er klonk nog een bons en toen een geluid alsof er een muilnier werd geslagen, alleen niet zo benig; toen gilde Linda. 'O, hou op, hou op, hou op!' zei ze. Hij snelde naar binnen. Er waren drie vrouwen in donkere dekens. Linda lag op het bed. Een van de vrouwen hield haar polsen vast. Een andere lag over haar benen, zodat ze niet kon schoppen. De derde sloeg haar met een zweep.

Een, twee, drie keer; en telkens gilde Linda. Huilend trok hij aan de zoom van de deken der vrouw. 'Toe, toe'. Met haar vrije hand hield ze hem van zich af. De zweep kwam weer neer en Linda gilde opnieuw. Hij wist de enorme bruine hand van de vrouw met zijn eigen handen te grijpen en beet er uit alle macht in. Ze slaakte een kreet, rukte haar hand los en gaf hem zo'n duw dat hij omviel. Terwijl hij op de grond lag, sloeg ze hem driemaal met de zweep. Het deed heviger pijn dan alles wat hij ooit had gevoeld - als vuur. De zweep floot weer, daalde. Maar ditmaal was het Linda die gilde.

'Maar waarom wilden ze je pijn doen, Linda?' vroeg hij die avond. Hij schreide, omdat de rode sporen van de zweep op zijn rug nog zo vreselijk pijn deden. Maar hij schreide ook, omdat de mensen zo gemeen en onrechtvaardig waren, en omdat hij nog maar een kleine jongen was en niets tegen hen kon beginnen.

Ook Linda schreide. Het was tegenover haar ook gemeen.

'Waarom wilden ze je pijn doen, Linda?'

'Ik weet het niet. Hoe kan ik dat weten?' Het was moeilijk te horen wat ze zei, doordat ze op haar buik lag, met het gezicht in het kussen. 'Ze zeggen dat die mannen hun mannen zijn', vervolgde ze; en ze scheen helemaal niet tegen hem te praten; ze scheen met iemand binnen in haar te praten. Een lang gesprek dat hij niet begreep; en ten slotte begon ze luider dan ooit te schreien.

'O, huil niet, Linda. Huil niet!'

Hij drukte zich tegen haar aan. Hij sloeg zijn arm om haar hals. Linda gaf een schreeuw. 'O, pas op. Mijn schouder! O!' en ze duwde hem hard van zich af. Zijn hoofd sloeg tegen de muur.

'Kleine idioot!' schreeuwde ze, en toen begon ze hem plotseling te slaan. Slaan, slaan... 'Linda', riep hij uit. 'O moeder, hou op!'

'Ik ben je moeder niet. Ik wil je moeder niet zijn!'

'Maar, Linda... O!' Ze sloeg hem op zijn wang.

'Ik ben een wilde geworden', riep ze uit. 'Ik heb jongen als een dier... Als het niet om jou was geweest, was ik misschien naar de inspecteur gegaan, dan was ik misschien weggekomen. Maar niet met een kind. Dat zou te schandelijk zijn geweest!'

Hij zag dat ze hem weer wilde slaan en hief zijn arm op om zijn gezicht te beschermen. 'O, doe het niet, Linda, doe het niet, alsjeblieft!'

'Kleine ellendeling!' Ze trok zijn arm omlaag; zijn gezicht was onbedekt.

'Doe het niet, Linda'. Hij sloot zijn ogen, in afwachting van de slag.

Maar ze sloeg hem niet. Na een poosje opende hij zijn ogen weer en zag dat ze hem aankeek. Hij trachtte tegen haar te glimlachen. Plotseling sloeg ze haar armen om hem heen en kustte hem vele malen.

Soms stond Linda verscheidene dagen achtereen niet op. Ze lag in bed en was bedroefd. Of ze dronk het spul dat Pop meebracht en lachte veel en ging slapen. Soms was ze ziek. Dikwijls vergat ze hem te wassen, en er was niets te eten behalve koude mad'skoeken. Hij herinnerde zich de eerste keer dat ze die kleine diertjes in zijn haar vond en hoe ze toen steeds weer begon te gillen.

De gelukkigste ogenblikken waren, wanneer ze hem van ginds vertelde. 'En kun je werkelijk gaan vliegen wanneer je wilt?'

'Wanneer je maar wilt'. En ze vertelde hem van de prachtige muziek die uit een doos kwam, en van al de leuke spelletjes die je kon spelen, en van de heerlijke dingen die je kon eten en drinken, en van het licht dat opging als je op een dingetje in de muur drukte, en van de platen die je kon horen en voelen en ruiken en natuurlijk ook zien, en van nog een doos om lekkere geuren te maken, en van de roze en groene en blauwe en zilveren huizen zo hoog als bergen, en dat iedereen gelukkig was en niemand ooit bedroefd of boos, en dat iedereen aan ieder ander toebe-hoorde, en van de dozen waarin je kon zien en horen wat er aan de andere kant van de wereld gebeurde, en van de kindertjes in mooie schone flessen - alles was zo schoon en er waren geen vieze luchtjes, er was helemaal geen vuil - en dat de mensen nooit eenzaam waren, maar samenleefden en zo opgewekt en gelukkig waren als bij de zomerdansen hier in Malpais, maar nog veel gelukkiger, en het geluk heerste daar iedere dag, iedere dag... Hij luisterde uren. En soms, wanneer hij en de andere kinderen moe van het spelen waren, vertelde een van de oude mannen van de pueblo hun, met die andere woorden, van de grote hervormer van de wereld en van de langdurige strijd tussen rechts en links, tussen nat en droog; van Awonawilona die een hevige mist deed ontstaan door 's nachts te denken en toen uit uit die mist de hele wereld maakte; van Moeder Aarde en Vader Hemel; van Ahaiyuta en Marsailema, de tweelingen van oorlog en toeval; van Jezus en Pookong; van Maria en Etsanatilehi, de vrouw die zichzelf weer jong maakt van de zwarte steen in Laguna en de grote adelaar en Onze Lieve Vrouwe van Acoma en de rijen en rijen kindertjes in schone flessen en Jezus die ging vliegen en Linda die ging vliegen en de grote directeur van het broedwezen en Awonawilona.

Vele mannen kwamen Linda opzoeken. De jongens begonnen hem na te wijzen. Met die vreemde andere woorden zeiden ze dat Linda slecht was; ze gaven haar scheldnamen die hij niet begreep, maar hij wist dat het lelijke namen waren. Op een dag zongen ze een liedje op haar, telkens weer. Hij wierp hen met stenen. Zij gooiden terug; een scherpe steen wondde zijn wang.

Het bloeden wilde niet ophouden; hij was overdekt met bloed.

Linda leerde hem lezen. Met een stuk houtskool tekende ze plaatjes op de muur - een zittend dier, een kindje in een fles; toen schreef ze letters. De kat zit op de mat. Het kind is in de fles.

Hij leerde snel en gemakkelijk. Toen hij alle woorden die zij op de muur schreef kon lezen, deed Linda haar grote houten doos open en haalde van onder dat grappige rode broekje dat ze nooit droeg een dun boekje te voorschijn. Hij had het al vaak gezien.

'Als je groter bent', had ze gezegd, 'kun je het lezen'. En nu was hij groot genoeg. Hij was trots. 'Ik ben bang dat je het niet erg boeiend vindt', zei ze. 'Maar het is het enige dat ik heb'. Ze zuchtte. 'Je moest de mooie leesmachines eens zien, die we in Londen hadden!' Hij begon te lezen. Het Chemisch en Bacteriologisch Kweekproces van het Embryo. Praktische Handleiding voor Beta-employs in het Embryomagazijn. Hij had een kwartier nodig alleen om de titel te lezen. Hij gooide het boek op de grond. 'Akelig boek!' zei hij en begon te huilen.

De jongens zongen nog steeds hun afschuwelijke liedje op Linda. Soms lachten ze hem ook uit, omdat hij zulke lompen aan-had. Als hij zijn kleren scheurde, wist Linda niet hoe zij ze moest verstellen. Ginds,

vertelde ze hem, gooiden de mensen de kleren met gaten weg en kochten nieuwe. 'Vodden, vodden!' riepen de jongens hem na. 'Maar ik kan lezen', zei hij in zichzelf, 'en zij niet. Ze weten niet eens wat lezen is'. Als hij maar sterk genoeg aan lezen dacht, kon zich vrij gemakkelijk verbeelden dat het hem niet kon schelen dat ze hem uitlachten. Hij vroeg Linda weer om het boek.

Hoe meer jongens wezen en zongen, des te meer las hij. Weldra kon hij alle woorden heel goed lezen. Zelfs de langste. Maar wat betekenden ze? Hij vroeg het Linda; maar zelfs als ze er antwoord op wist, maakte dit de zaak niet erg duidelijk. En meestal kon ze helemaal niet antwoorden.

'Wat zijn chemische stoffen?' vroeg hij.

'O, spul als magnesiumzout en alcohol om de delta's en ypsilons klein en achterlijk te houden, en calciumcarbonaat voor beenderen, en dergelijke dingen'.

'Maar hoe maak je chemische stoffen, Linda? Waar komen ze vandaan?'

'Dat weet ik niet, hoor. Je haalt ze uit flessen. En als de flessen leeg zijn, laat je uit het chemische magazijn nieuwe halen. Ik denk dat mensen in het chemisch magazijn ze maken. Of ze laten ze van de fabriek komen. Ik weet het niet. Ik heb nooit aan scheikunde gedaan. Ik heb altijd bij de embryo's gewerkt'.

En zo was het met alles waar hij naar vroeg. Linda scheen het nooit te weten. De oude mannen van de pueblo gaven veel nauwkeuriger antwoorden.

'Het zaad van de mensen en van alle schepselen, het zaad van de zon en het zaad van de aarde en het zaad van de hemel - dat heeft Awonawilona allemaal gemaakt uit de mist van de aan-vang. De wereld heeft vier baarmoeders; en hij legde de zaden in de laagste van de vier baarmoeders. En van lieverlee begonnen de zaden te groeien...'

Op een dag (John rekende later uit dat het kort na zijn twaalfde verjaardag moest zijn geweest) zag hij toen hij thuiskwam een boek dat hij nooit eerder had gezien op de vloer van de slaapkamer liggen. Het was een dik boek en zag er heel oud uit.

De band was door muizen opgegeten; sommige bladzijden zaten los en waren gekreukeld. Hij raapte het op en bekeek het titelblad: het boek heette De Volledige Werken van William Shakespeare.

Linda lag op het bed van die afschuwelijke stinkende mescal te slurpen. 'Dat heeft Popmeegebracht', zei ze. Haar stem was dik als de stem van iemand anders. 'Het lag in een van de kisten van de Antilope Kiva. Ze zeggen dat het daar eeuwig heeft gelegen. Ik denk dat dat waar is, want ik heb het ingekeken en het scheen vol onzin te staan. Ongeciviliseerd. Maar het zal toch wel goed genoeg zijn om je ermee in het lezen te oefenen'. Ze nam een laatste teug, zette de kop op de grond naast het bed, ging op haar zij liggen, hikte een paar keer en viel in slaap.

Hij opende het boek op een willekeurige plaats.

Maar dit, te leven

In 't ranzig zweet van een weelderig bed,

Broeiend in vuilnis, koesterend, minnekozend In het naargeestig kot...

De vreemde woorden drongen in hem door, ze rommelden als donderslagen; als de trommels bij de zomerdansen indien de trommels hadden kunnen spreken; als de mannen die het lied van het koren zongen, mooi, mooi, zodat je moest schreien; als de oude Mitsima die toverspreuken zei over zijn veren en zijn bewerkte stokken en zijn stukjes bot en steen - kiathla tsilu silokwe silokwe silokwe. Kiai silu, silu, tsithl - maar mooier dan Mitsima's toverspreuken, omdat het meer betekende, omdat het tot hm sprak; omdat het prachtig en slechts half begrijpelijk, in een verschrikkelijke, mooie tovertaal, over Linda praatte; over Linda die daar lag te snurken, met de lege kop op de vloer naast haar bed; over Linda en Pop, Linda en Pop.

Hij begon Pophoe langer hoe feller te haten. Een mens kan steeds maar glimlachen en toch een schurk zijn. Meedogenloze, verraderlijke, wellustige, harteloze schurk. Wat betekenden die woorden precies? Hij wist het maar half. Maar hun toverkracht was sterk en werkte door in zijn hoofd en in zekere zin leek het alsof hij Popvroeger nooit echt had gehaat, omdat hij nooit had kunnen zeggen hoezeer hij hem haatte. Maar nu had hij de-ze woorden, deze woorden als trommels en zingend en magisch.

Deze woorden en het vreemde, vreemde verhaal waaraan ze ontleend waren (hij kon er geen kop of staart aan vinden, maar toch was het prachtig, wonderbaarlijk) - ze verschaften hem een reden om Popte haten; en ze maakten zijn haat reëler; ze maakten zelfs Popzelf reëler.

Op een dag, toen hij gespeeld had en het huis inging, stond de deur van de binnenkamer open, en hij zag hen samen op het bed liggen slapen - de blanke Linda en Popbijna zwart naast haar, met één arm onder haar schouders en de andere donkere hand op haar borst, en een van zijn lange haarvlechten dwars over haar keel, als een zwarte slang die haar trachtte te worgen. Po-p's kalebas en een kop stonden op de vloer bij het bed. Linda snurkte.

Zijn hart scheen te zijn verdwenen en een gat te hebben achtergelaten. Hij was leeg. Leeg, en koud, en misselijk, en duizelig.

Hij leunde tegen de muur om zichzelf weer meester te worden.

Meedogenloos, verraderlijk, wellustig... Als trommels, als de mannen die voor het koren zongen, als toverspreuken, herhaalden de woorden zich steeds weer in zijn hoofd. Zoëven was hij nog koud geweest, nu was hij plotseling heet Zijn ogen gloeiden doordat het bloed ernaar toestroomde, de kamer deinde en vervaagde voor zijn ogen. Hij knarsetandde. 'Ik zal hem vermoorden, vermoorden, vermoorden', zei hij steeds. En plotseling waren er nog meer woorden.

Als hij zijn roes uitslaapt, of in zijn toorn, Of in 't bloedschendig tieren in zijn bed...

De toverkracht was bij hem, de toverkracht verklaarde en gaf bevelen. Hij ging terug naar de voorkamer. 'Als hij zijn roes uitslaapt...' Het vleesmes lag op de grond bij de stookplaats. Hij raapte het op en liep op zijn tenen weer naar de deur. 'Als hij zijn roes uitslaapt, zijn roes uitslaapt...' Hij snelde de kamer door en stak - o, het bloed! - stak opnieuw, terwijl Popuit zijn slaap oprees, hief de hand op om nog eens te steken, maar voelde dat zijn pols werd vastgegrepen en - o, o! - omgedraaid. Hij kon zich niet bewegen, hij was gevangen, en daar waren Pop's kleine zwarte ogen, heel dichtbij, strak op de zijnen gericht. Hij keek opzij. Pop's linkerschouder vertoonde twee sneden. 'O, kijk dat bloed eens!' schreeuwde Linda. 'Kijk dat bloed eens!' Ze had de aanblik van bloed nooit kunnen verdragen. Pophief zijn andere hand op - om hem te slaan, dacht hij. Hij spande zijn spieren om de slag op te vangen. Maar de hand pakte hem alleen onder de kin en draaide zijn gezicht om, zodat hij Popweer in de ogen moest kijken. Heel lang, uren en uren. En plotseling -

hij kon er niets aan doen - begon hij te schreien. Popbarstte in lachen uit. 'Ga', zei hij met de andere, Indiaanse woorden. 'Ga, mijn dappere Ahaiya'. Hij snelde naar de andere kamer om zijn tranen te verbergen.

'Je bent vijftien jaar', zei de oude Mitsima, met de Indiaanse woorden. 'Nu mag ik je het bewerken van klei leren'.

Bij de rivier neergehurkt, gingen ze samen aan het werk.

'In de eerste plaats', zei Mitsima, terwijl hij een klomp van de natgemaakte klei tussen zijn handen nam, 'maken we een maantje'. De oude man perste de klomp tot een schijf en boog toen de rand omhoog; de maan werd een ondiepe kop.

Langzaam en onhandig bootste hij de precieze gebaren van de oude man na.

'Een maan, een kop en nu een slang'. Mitsima rolde een ander stuk klei tot een lange buigzame cilinder, boog het tot een cirkel en drukte het op de rand van de kop. 'Nu nog een slang. En nog een. En nog een'. Ronde aan ronde bouwde Mitsima de zijden van de kruik op; ze was nauw, ze werd wijder, ze werd naar de hals toe weer nauwer. Mitsima kneep en tikte, streek en krabde; en daar stond ze eindelijk, naar de vorm de bekende waterkruik van Malpais, maar roombank in plaats van zwart, en bij aanraking nog zacht. Als een kromme parodie van Mitsima's produkt stond het zijne ernaast. Toen hij naar de twee kruiken keek, moest hij lachen.

'Maar de volgende wordt beter', zei hij, en begon weer een stuk klei nat te maken.

Modelleren, vormgeven, zijn vingers vaardiger en krachtiger voelen worden - dit verschaftte hem een buitengewoon genoegen. 'A, B, C, vitamine D', zong hij voor zich heen, terwijl hij werkte, 'Het vet is in de lever, de vis is in de zee'. En Mitsima zong ook, een lied over het doden van een beer. Ze werkten de hele dag door, en de hele dag was hij vervuld van een intens, al-omvattend geluk.

'De volgende winter', zei de oude Mitsima, 'zal ik je de boog leren maken'.

Hij stond lange tijd voor het huis; eindelijk waren de plechtigheden daarbinnen geëindigd. De deur ging open; ze kwamen naar buiten. Kothlu kwam het eerst, met uitgestoken en vastge-sloten rechterhand, alsof hij er een kostbaar juweel in hield.

Kiakimvolgde, haar gebalde hand op dezelfde wijze uitgestrekt. Ze wandelden zwiggend voort, en achter hen kwamen, eveneens zwiggend, de broers en zusters en neven en nichten en de hele troep oude mensen.

Ze liepen de pueblo uit en het tafelland over. Aan de rand van de rots hielden zij stil, met het gezicht naar de vroege ochtend-zon. Kothlu opende zijn hand. Een snuifje mad'smeel lag wit op de palm; hij ademde erop, mompelde een paar woorden en wierp het toen, een handvol wit stof, naar de zon. Kiakim deed hetzelfde. Toen trad Kiakim's vader naar voren, hield een ge-vederde gebedsstok omhoog, deed een lang gebed en wierp de stok het mad'smeel achterna.

'Het is afgelopen', zei Mitsima luid. 'Zij zijn getrouwd'.

'Nou', zei Linda, terwijl zij zich afwendden, 'ik kan alleen maar zeggen dat ze over zo'n kleinigheid een heleboel drukte maken. Als in beschaafde landen een jongen een meisje wil hebben, doet hij niets anders... Waar ga je heen John?'

Hij schonk geen aandacht aan haar roepen, maar snelde voort, voort, om alleen te zijn.

Het is afgelopen. De woorden van de oude Mitsima werden in zijn binnenste herhaald. Afgelopen, afgelopen... In stilte en van verre, maar hevig, wanhopig, hopeloos, had hij Kiakim liefgehad. En nu was het afgelopen. Hij was zestien jaar.

Bij volle maan werden er in de Antilope Kiva geheimen verteld, er werden geheime dingen verricht en overgedragen. Ze plachten als jongens naar de Kiva te gaan en er als mannen weer uit te komen. De jongens waren allen bang en tegelijkertijd ongeduldig. En ten slotte was de dag aangebroken. De zon ging onder, de maan kwam op. Hij ging met de anderen mee. Donkere figuren van mannen stonden bij de ingang van de Kiva; de ladder voerde omlaag naar de rood verlichte diepten. Reeds waren de voorste jongens de afdaling begonnen. Plotseling trad een der mannen naar voren, pakte hem bij de arm en trok hem uit de rij.

Hij rukte zich los en snelde terug naar zijn plaats tussen de anderen. Ditmaal sloeg de man hem en trok aan zijn haar. 'Niet voor jou, withaar! "Niet voor de zoon van de teef", zei een van de andere mannen. De jongens lachten. 'Ga!' En daar hij nog bleef rondhangen aan de rand van de groep, riepen de mannen weer.

'Ga!' Een hunner bukte zich, nam een steen en wierp deze naar hem. 'Ga, ga, ga!' Er viel een regen van stenen. Bloedend rende hij de duisternis in. Uit de rood verlichte Kiva klonk het geluid van zingen. De

laatste jongen was de ladder afgedaald. Hij was alleen.

Helemaal alleen, buiten de pueblo, op de kale vlakke van het tafelland. In de maneschijn leek de rots op gebleekte beenderen.

Beneden in de vallei huilden de prairiewolven naar de maan.

Zijn kneuzingen deden hem pijn, de sneden bloedden nog; maar het was niet van pijn dat hij snikte; het kwam doordat hij helemaal alleen was, doordat hij was uitgedreven, alleen, in deze macabere wereld van rotsen en maneschijn. Aan de rand van de afgrond ging hij zitten. De maan stond achter hem; hij keek neer in de diepe duisternis van het tafelland, in de diepe duisternis van de dood. Hij hoefde maar één stap te doen, één kleine sprong... Hij stak zijn rechterhand in het maanlicht uit. Uit de snede aan zijn pols sijpelde nog bloed. Iedere paar seconden viel er een druppel, donker, bijna kleurloos in het dode licht. Drop, drop, drop. Morgen en morgen en morgen...

Hij had tijd en dood en God ontdekt.

'Alleen, altijd alleen', zei de jongeman.

De woorden wekten een weerklank van zelfbeklag in Bernards geest. Alleen, alleen... 'Dat ben ik ook', zei hij, in een vertrouwelijke opwelling. 'Verschrikkelijk alleen'.

'O ja?' John keek verrast. 'Ik dacht dat ginds... Ik bedoel, Linda zei altijd dat daar niemand alleen was'. Bernard bloosde verlegen. 'Ja, zie je', zei hij, mompelend en met afgewende blik, 'ik geloof dat ik nogal anders ben dan de meeste mensen. Als je toevallig anders bent uitgebroed...'

'Ja, dat is het juist'. De jongeman knikte. 'Als je anders bent, moetje wel eenzaam zijn. Ze behandelen je afschuwelijk. Weet je wel dat ze me overal volkomen buiten houden? Toen de andere jongens naar de bergen werden gestuurd om daar de nacht door te brengen - je moet dan dromen watje heilig dier is, zie je — wilden ze me niet met de anderen laten meegaan; ze wilden me niets van de geheimen vertellen. Maar ik ben toch gegaan', vervolgde hij. 'Ik heb vijf dagen langs niets gegeten en toen ben ik op een nacht alleen naar de bergen daar gegaan'. Hij wees.

Bernard glimlachte beschermend. 'En heb je ergens van gedroomd?' vroeg hij.

De ander knikte. 'Maar ik mag je niet vertellen wat'. Hij zweeg even; toen vervolgde hij zachtjes: 'Ik heb eenmaal iets gedaan dat geen van de anderen ooit gedaan heeft: midden op een dag in de zomer ben ik met uitgestrekte armen, als Jezus aan het kruis, tegen een rots gaan staan'.

'Hoe kwam je daarbij?'

'Ik wou weten wat voor gevoel het was om gekruisigd te zijn, daar in de zon te hangen...' 'Maar waarom?'

'Waarom? Nou...' Hij aarzelde. 'Omdat ik het gevoel had dat ik het moest doen. Als Jezus het kon. En bovendien, als je iets verkeerd hebt gedaan... Trouwens, ik was ongelukkig; dat was nóg een reden'.

'Het lijkt me een grappige manier om je verdriet te genezen', zei Bernard. Maar bij nader inzien vond hij dat er toch wel iets inzat. Beter dan soma nemen...

'Na een poosje raakte ik buiten kennis', zei de jongeman. 'Ik viel voorover op mijn gezicht. Zie je het litteken waar ik me heb bezeerd?' Hij streek het dikke gele haar van zijn voorhoofd. Op zijn rechterslaap had hij een bleek, gerimpeld litteken.

Bernard keek ernaar en wendde toen snel en met een lichte huivering de ogen af. Zijn voorwaardelijke reflexen hadden hem niet zozeer medelijdend als wel overgevoelig gemaakt.

Reeds het denkbeeld van ziekten of wonden was voor hem niet alleen verschrikkelijk, maar zelfs afstotelijk en weerzinwekkend. Net als vuil of mismaaktheid of ouderdom. Haastig veranderde hij van onderwerp.

'Zou je graag met ons mee naar Londen gaan?' vroeg hij. Het was de eerste stap ter uitvoering van een plan, dat hij in 't geheim had uitgewerkt sinds hij, in het kleine huisje, had begrepen wie de 'vader' van deze jonge wilde moest zijn. 'Zou je dat willen?'

Het gezicht van de jongeman klaarde op. 'Meen je dat heus?'

'Natuurlijk; tenminste als ik vergunning kan krijgen'. 'Linda ook?'

'Tja...' Hij aarzelde. Dat afschuwelijke schepsel! Nee, het was onmogelijk Tenzij, tenzij ... Plotseling bedacht Bernard dat juist haar afschuwelijkheid een reusachtig voordeel zou kunnen blijken. 'Natuurlijk!' riep hij uit, zijn aanvankelijke aarzeling compenserend door een overmaat aan luidruchtige hartelijkheid.

De jongeman haalde diep adem. 'Als dat eens waar was - ik heb er mijn hele leven van gedroomd. Weet je wat Miranda zegt!'

'Wie is Miranda?'

Maar de jongeman had de vraag blijkbaar niet gehoord. 'O wonder!' zei hij, en zijn ogen blonken en er kwam een lichte bloes op zijn gezicht. 'Wat zijn er hier veel goede mensen! Hoe schoon is de mensheid!' Zijn bloes werd eensklaps dieper; hij dacht aan Lenina, aan een engel in flessegroene kunstzij, stralend van jeugd en cosmetica, mollig, welwillend glimlachend.

Zijn stem haperde. 'O heerlijke nieuwe wereld', begon hij; toen viel hij zichzelf plotseling in de rede; het bloed was uit zijn wangen getrokken; hij was zo bleek als een doek. 'Ben je met haar getrouwd?' vroeg hij.

'Of ik wat ben?'

'Getrouwd. Je weet wel - voorgoed. Ze zeggen in de Indiaanse woorden "voorgoed"; het kan niet worden verbroken'.

'Ford, nee!' Bernard kon zijn lachen niet houden.

John lachte ook, maar om een andere reden - hij lachte van 'pure vreugde'.

'O heerlijke nieuwe wereld', herhaalde hij. 'O heerlijke nieuwe wereld die zulke mensen heeft. Laten we dadelijk gaan'.

'Je hebt soms een allerwonderlijkste manier van spreken', zei Bernard, terwijl hij de jongeman onthutst aanstaarde. 'En zou je bovendien niet liever wachten tot je de nieuwe wereld werkelijk hebt gezien?'

NEGEN

Lenina meende dat zij na deze wonderlijke en vreselijke dag recht had op een volledige, absolute vakantie. Zodra ze in de uitspanning terugwaren, slikte ze zes somatabletten van een halve gram, ging op haar bed liggen en was binnen tien minuten onder zeil naar de eeuwigheid. Het zou minstens achttien uur duren eer zij naar de tijd terugkeerde.

Bernard lag inmiddels met wijd open ogen in het donker te peinen. Het was ver na middernacht toen hij in slaap viel. Ver na middernacht; maar zijn slapeloosheid was niet onvruchtbaar geweest; hij had een plan.

De volgende morgen stipt om tien uur, stapte de groen-ge-niformeerde kleurling uit zijn helikopter. Bernard stond tussen de agaven op hem te wachten. 'Juffrouw Crowne is met somavakantie', verklaarde hij. 'Ze zal wel niet voor vijven terug zijn. We hebben dus zeven uur'.

Hij kon naar Santa Fvliegen, al zijn zaken afhandelen en lang voor zij wakker werd in Malpais terug zijn.

'Is het veilig haar hier alleen te laten?'

'Zo veilig als een helikopter', verzekerde de kleurling hem.

Ze klommen in het toestel en vertrokken onmiddellijk. Om vier minuten over half elf landden ze op het dak van het postkantoor van Santa F; om zeven minuten over half elf had Bernard verbinding met het bureau van de wereldbeheerder in Whitehall; om negen minuten over half elf sprak hij met de vierde particuliere secretaresse van zijn fordschap; om veertien minuten over half elf herhaalde hij zijn relaas voor de eerste secretaresse, en om twaalfeneenhalve minuut voor elf klonk de diepe, klankrijke stem van Mustapha Mond zelf hem in de oren.

'Ik dacht zo', stamelde Bernard, 'dat uw fordschap de zaak misschien van voldoende wetenschappelijk belang zou achten...'

'Ja, ik acht haar van voldoende wetenschappelijk belang', zei de diepe stem. 'Neemt u die twee mensen maar mee naar Londen'.

'Mag ik uw fordschap eraan herinneren dat ik dan een speciale vergunning nodig heb...'

'De noodzakelijke orders', zei Mustapha Mond, 'worden onmiddellijk aan de gouverneur van het reservaat gezonden.

Wendt u zich direct tot het kantoor van de gouverneur. Goedemorgen, mijnheer Marx'.

Het was stil. Bernard hing de hoorn op en snelde naar het dak.

'Naar het kantoor van de gouverneur', zei hij tot de gammagroene kleurling.

Om tien uur vierenvijftig drukte Bernard de gouverneur de hand.

'Heel aangenaam, mijnheer Marx, heel aangenaam'. Zijn zware stem klonk eerbiedig. 'We hebben juist speciale orders ontvangen...'

'Dat weet ik', zei Bernard, hem in de rede vallend. 'Ik heb zoëven met zijn fordschap getelefoneerd'. Zijn verveelde toon gaf te kennen, dat hij gewend was dagelijks met zijn fordschap te telefoneren. Hij viel in een stoel neer. 'Als u zo vriendelijk wilt zijn alle noodzakelijke maatregelen zo spoedig mogelijk te nemen. Zo spoedig mogelijk', herhaalde hij met nadruk. Hij vond de situatie verrukkelijk.

Om drie minuten over elf had hij alle noodzakelijke papieren in zijn zak.

'Tot ziens', zei hij beschermend tot de gouverneur, die hem helemaal tot de lift had gebracht. 'Tot ziens'.

Hij ging te voet naar het hotel, nam een bad, een vibrovac massage, liet zich elektrolytisch scheren, luisterde naar het och-tendnieuws van de radio, keek een half uurtje naar de televisie', lunchte op zijn gemak en vloog om half drie met de kleurling naar Malpais terug.

De jongeman stond buiten de uitspanning.

'Bernard', riep hij. 'Bernard!' Er kwam geen antwoord.

Op zijn moccasins van herteleer snelde hij geruisloos de trap op en poogde de deur te openen. De deur was op slot.

Ze waren weg! Weg! Het was het verschrikkelijkste dat hem ooit was overkomen. Ze had gevraagd of hij hen kwam opzoeken en nu waren ze weg. Hij ging op de bovenste trede zitten en brak in tranen uit.

Een half uur later kwam hij op de gedachte eens door het raam te kijken. Het eerste wat hij zag was een groene koffer met de initialen L.C. op het deksel geschilderd. De vreugde laaide als een vuur in hem op. Hij raapte een steen op. Het verbrijzelde glas viel rinkelend op de vloer. Even later was hij in de kamer.

Hij opende de groene koffer, en plotseling ademde hij Lenina's parfum in, vulde hij zijn longen met haar wezen. Zijn hart klopte wild; bijna was hij flauwgevallen. Toen boog hij zich over de kostbare koffer, betastte dingen, hield ze tegen het licht, onderzocht ze. De ritssluitingen aan Lenina's reserve-kunstfluwelen broekje waren eerst een raadsel, toen, nadat hij dit had opgelost, een genot. Rits en nog eens rits; rits en nog eens rits; hij was verrukt. Haar groene pantoffels waren de mooiste dingen die hij ooit had gezien. Hij vouwde een chemise-enveloppe met ritssluiting open, bloosde, legde haar haastig weer weg; maar hij kuste een geparfumeerde kunstzijden zakdoek en wond een sjaal om zijn hals. Toen hij een doosje opende, morste hij een wolk geurige poeder. Zijn handen zagen er wit van. Hij streek ze over zijn borst, zijn schouders, zijn blote armen. Heerlijk parfum! Hij sloot de ogen; hij wreef zijn wang langs zijn eigen ge-poederde arm. Hij voelde een zachte huid tegen zijn gezicht, in zijn neus drong de geur van muskusachtige stof - ze was er werkelijk. 'Lenina', fluisterde hij. 'Lenina!'

Een geluid deed hem schrikken en zich met een gevoel van schuld omwenden. Hij propte zijn buit in de koffer en sloot het deksel; toen luisterde hij weer en keek Geen teken van leven, geen geluid. En toch had hij stellig iets gehoord - iets als een zucht, iets als het kraken van een plank. Op zijn tenen liep hij naar de deur, opende deze behoedzaam en zag een ruim portaal.

Aan de overkant van het portaal was nog een deur, die op een kier stond. Hij ging naar buiten, duwde, gluurde.

Daar lag op een laag bed, het laken van zich afgeworpen, gehuld in een roze pyjama uit één stuk met ritsluiting, Lenina in diepe slaap, zo mooi met haar krullen om zich heen, zo aandoenlijk kinderlijk met haar roze tenen en haar ernstig slapend gezicht, zo vol vertrouwen met de hulpeloosheid van haar slap neerliggende handen en ontspannen leden, dat de tranen hem in de ogen kwamen.

Met eindeloze, maar volkomen overbodige behoedzaamheid — want behalve een pistoolschot was er niets dat Lenina vóór de vastgestelde tijd van haar somavakantie had kunnen terugroepen - ging hij de kamer binnen en knielde op de grond naast het bed neer. Hij keek, hij sloeg de handen ineen, zijn lippen bewogen zich. 'Haar ogen', mompelde hij.

'Haar oog, haar haar, haar wang, haar tred, haar stem; Waar gij van spreken wilt, O! dat haar hand, Waarnaast beschouwd elk wit, aan inkt gelijk, Zijn eigen schande schrijft; bij welker zachte greep Het dons der zwaan schijnt ruw...'

Er zoemde een vlieg om haar hoofd; hij wuifde haar weg. 'Een vlieg', herinnerde hij zich, 'Meer recht tot liefdesdiensten heeft een vlieg Dan Romeo; dat wonderblank der hand Der dierbare Julia roert vrij zij aan,

En steelt zich hemelwellust van haar lippen, Die rein en met Vestaalse zedigheit Steeds blozen, alsof kussen zonde waar'.

Heel langzaam, met het aarzelende gebaar van iemand die zich buigt om een schuwe en misschien enigszins gevaarlijke vogel te strelen, stak hij zijn hand uit. Ze hing daar trillend, op enkele centimeters van haar slappe vingers, haar bijna aanrakend. Zou hij durven? Zou hij met zijn alleronwaardigste hand... Nee, hij durfde niet. De vogel was te gevaarlijk. Zijn hand viel weer. Wat was ze mooi! Wat was ze mooi! Toen betrapte hij zich eensklaps op de gedachte dat hij de ritsluiting bij haar hals maar hoefde te

grijpen en met één lange, stevige ruk... Hij sloot zijn ogen, hij schudde zijn hoofd met het gebaar waarmee een hond, die uit het water komt, zijn oren schudt. Afschuwelijke gedachte! Hij schaamde zich voor zichzelf. Reine, maagdelijke ingetogenheid...

Er klonk een gezoem in de lucht. Weer een vlieg die hemelse wellust kwam stelen? Een wesp? Hij keek op, hij zag niets. Het gezoem werd steeds luider en bleek van buiten de met blinden afgesloten ramen te komen. Het vliegtuig! In een panische schrik krabbelde hij overeind, rende naar de andere kamer, wipte door het open raam en holde zo vlug het pad tussen de grote agaven af, dat hij Bernard Marx kon opwachten toen deze uit de helikopter klom.

TIEN

De wijzers van alle vierduizend elektrische klokken in alle vierduizend kamers van de Bloomsburycentrale stonden op drie minuten voor half drie. 'Deze bijenkorf van vlijt', zoals de directeur haar graag noemde, gonsde van de arbeid. Iedereen was bezig, alles was in ordelijke beweging. Onder de microscopen boorden spermatozoën zich met de kop vooruit en met woedend zwiepende staart in de eieren; als ze eenmaal bevrucht waren, zetten de eieren uit, deelden zich, of vormden, indien gebo-kanovskiseerd, knoppen en vielen uiteen in hele bevolkingen van afzonderlijke embryo's. Uit de sociale predestinatiekamer daalden de roltrappen rommelend af naar het souterrain, en daar, in de rode duisternis, broeiwarm op het kussen van buikvlies en boordevol surrogaat en hormonen, groeiden de foetus-sen of verkwijnden, indien zij vergiftigd waren, tot een dwerg-achtig ypsilon-schap. Met zwak gezoem en gerammel kropen de bewegende rekken onmerkbaar door de weken en de samenge-vatte eeuwen naar de uitbroedkamer, waar de zojuist uit de fles genomen zuigelingen hun eerste kreet van afschuw en verbazing slaakten.

In het souterrain snorden de dynamo's, de liften snelden op en neer. Op alle elf verdiepingen van de kinderkamers was het voedertijd. Uit achttienhonderd flessen zogen achttienhonderd zorgvuldig geëtiketteerde kinderen gelijktijdig hun halve liter gepasteuriseerde uitwendige secretie.

Boven hen, in tien opeenvolgende lagen van slaapzalen, waren de jongetjes en meisjes die nog jong genoeg waren om een middagslaapje te hebben, even druk bezig als alle anderen, al wisten ze het niet, dat ze onbewust luisterden naar hypnopedische lessen in hygiëne en gemeenschapszin, in klassebewustzijn en het liefdesleven van de kleuter. Daarboven weer de speelkamers waar, aangezien het was gaan regenen, negenhon-derd oudere kinderen zich vermaakten met klinkers en boet-seerklei, met sloffe onder en erotische spelletjes.

Bzz, bzz! er heerste een druk, opgewekt gezoem in de korf.

Vrolijk was het gezang van de jonge meisjes bij hun reageerbuisjes, de predestinators floten bij hun werk, en in de uitbroedkamer werden voortreffelijke moppen getapt boven de lege flessen! Maar het gezicht van de directeur stond ernstig en strak, toen hij met Henry Foster de bevruchtungskamer binnentrad.

'Een openbaar voorbeeld', zei hij. 'In deze kamer, omdat hier meer leden van hoge kasten werken dan waar ook in de centrale.

Ik heb hem gezegd dat hij hier om half drie bij mij moest komen'.

'Hij is heel goed voor zijn werk', bracht Henry met gehui-chelde edelmoedigheid in het midden.

'Dat weet ik. Maar dat is een reden te meer om streng te zijn.

Zijn intellectuele kwaliteiten brengen een evenredige mate van morele verantwoordelijkheid mee. Hoe meer talent iemand heeft, hoe meer macht hij bezit om anderen op een dwaalspoor te brengen. Het is beter dat er één lijdt dan dat er velen worden bedorven. Bekijk u de zaak nuchter, mijnheer Foster, dan zult u zien dat geen enkel vergrijp zo afschuwelijk is als een onrechtzinnig gedrag. Bij moord wordt slechts een individu het slachtoffer - en wat is per slot van rekening een individu? Met een breed gebaar wees hij naar de rijen microscopen, de reageerbui-zen, de broedstoven. 'We kunnen met het grootste gemak een nieuw maken - zoveel als we willen. Onrechtzinnigheid be-dreigt meer dan het leven van een individu; zij treft de samenleving zelf. Ja zeker, de samenleving zelf', herhaalde hij. 'Aha, daar komt hij aan'.

Bernard was de kamer binnengelopen en liep nu tussen de rijen bevruchtters naar hen toe. Een vernisje van monter zelfvertrouwen verborg zijn zenuwachtigheid ternauwernood. De toon waarop hij zei: 'Goedemorgen, directeur', was buitensporig luid; die echter waarop hij, zijn fout herstellend, zei: 'U hebt mij gevraagd hier met u te komen praten', belachelijk zacht, een stameling.

'Ja, mijnheer Marx', zei de directeur gewichtig, 'ik heb u inderdaad gevraagd hier te komen. Naar ik hoor, bent u gisteren van uw vakantie teruggekeerd'.

'Ja', antwoordde Bernard.

'Ja-a', herhaalde de directeur, en hij rekte de klinker boosaar-dig. Toen verhief hij eensklaps zijn stem en bulderde. "Dames en heren, dames en heren'.

Het gezang van de meisjes boven hun reageerbuisjes en het verstrooide gefluit van de microscopisten, hielden plotseling op.

Er viel een diepe stilte; iedereen keek om.

'Dames en heren', herhaalde de directeur nogmaals, 'neem mij niet kwalijk dat ik op deze wijze uw arbeid onderbreek. Een pijnlijke plicht noopt mij daartoe. De veiligheid en de stabiliteit van de maatschappij zijn in gevaar. Ja zeker, in gevaar, dames en heren. Deze man', hij wees beschuldigend op Bernard, 'deze man die hier voor u staat, deze alfa-plus, wie zoveel is gegeven en van wie daarom zoveel mag worden verwacht, deze collega van u - of moet ik vooruitlopen en zeggen deze ex-collega? -

heeft het in hem gestelde vertrouwen schandelijk verraden.

Door zijn ketterse opvattingen over sport en soma, door de schadelijke onrechtzinnigheid van zijn seksueel leven, door zijn weigering om de leringen van onze Ford te gehoorzamen en door zich buiten de werkuren "als een zuigeling in een fles" te gedragen' (hierbij maakte de directeur het teken van de T), 'heeft hij blijk gegeven een vijand van de samenleving te zijn, een omverwerper, dames en heren, van alle orde en stabiliteit, een samenzweerder tegen de civilisatie zelf. Daarom ben ik voornemens hem te ontslaan, hem oneervol te ontslaan uit de functie die hij in deze centrale bekleedt; ik ben voorts van plan zijn overplaatsing te verzoeken naar een ondercentrale van de laagste orde en, opdat zijn straf de

samenleving maximaal ten goede kome, zover mogelijk verwijderd van enig belangrijk bevolkingscentrum. Op IJsland zal hij weinig gelegenheid krijgen anderen door zijn onfordachtige voorbeeld van het rechte pad af te brengen'. De directeur zweeg even; toen kruiste hij zijn armen over elkaar en wendde zich met indrukwekkend gebaar tot Bernard. 'Marx', zei hij, 'kun je enig argument aanvoeren waarom ik het over jou gevelde vonnis niet ten uitvoer zou leggen?'

'Ja zeker', antwoordde Bernard met zeer luide stem.

Enigszins onthutst, maar toch nog hooghartig sprak de directeur: 'Laat horen'.

'Graag. Maar het is in de gang. Een ogenblik'. Bernard snelde naar de deur wierp deze open. 'Kom binnen', beval hij en het argument kwam binnen en vertoonde zich.

Er steeg een zucht op, een gemompel van verbazing en afschuw; een jong meisje gilte; iemand die op een stoel stond om beter te kunnen kijken, wierp twee reageerbuisjes vol spermatozoën om. Opgezwollen, kwabbig, tussen die stevige jonge lichamen, die ongerepte gezichten een vreemd en angstaanjagend monster van beginnende ouderdom, stapte Linda de kamer binnen, met een kokette glimlach haar gebroken en verkleurde tanden ontblotend en onder het lopen quasi wellustig met haar enorme heupen draaiend. Bernard liep naast haar.

'Daar is hij', zei hij, op de directeur wijzend.

'Dacht je dat ik hem niet herkende?' vroeg Linda verontwaardigd; toen, tot de directeur gewend:

'Natuurlijk herken ik je, Tomakin, ik zou je overal hebben herkend, uit duizenden.

Herinner je je niet, Tomakin? Je Linda'. Ze stond hem aan te kijken, het hoofd schuin, nog steeds glimlachend; maar tegenover de uitdrukking van versteende walging op het gelaat van de directeur werd haar glimlach al minder zelfbewust, aarzelde en verdween ten slotte. 'Herinner je je niet, Tomakin?' herhaalde zij met trillende stem. Er lag een angstige spanning in haar ogen. Het vlekkege, slappe gezicht vertrok potsierlijk en er verscheen een uitdrukking van grote smart op. 'Tomakin!' Ze strekte de armen uit. Iemand begon te giechelen.

'Wat betekent deze monsterachtige...' begon de directeur.

'Tomakin!' Ze snelde toe, haar deken achter haar aan wapperend, sloeg haar armen om zijn hals en verborg haar gelaat aan zijn borst.

Er ging een niet te onderdrukken daverend gelach op.

'...deze monsterachtige grap', schreeuwde de directeur.

Met vuurrood gezicht poogde hij zich uit haar omhelzing los te maken. Ze klemde zich wanhopig vast. 'Maar ik ben Linda, ik ben Linda'. Het gelach overstemde haar. 'Van jou heb ik een kind gekregen', gilte ze boven het rumoer uit. Plotseling werd het angstig stil; ogen schoten verlegen heen en weer, niet wetend waar zij moesten kijken. De directeur werd eensklaps bleek, staakte zijn tegenstand en bleef haar, met zijn handen om haar polsen, dodelijk verschrikt aanstaren. 'Ja, een kind - en ik was de moeder'. Ze slingerde de obsceniteit als een uitdaging in het beledigde stilzwijgen; toen, overstelpt door schaamte, rukte ze zich van hem los, bedekte het gezicht met de handen en begon te snikken. 'Het was mijn schuld niet, Tomakin. Ik heb me altijd aan de voorschriften gehouden, nietwaar? Nietwaar? Altijd... Ik weet niet hoe... Als je eens wist hoe afschuwelijk, Tomakin... Maar toch is hij een troost voor me geweest'. Ze keerde zich naar de deur en riep: 'John! John!'

Hij kwam dadelijk binnen, bleef even bij de deur staan, keek rond, liep toen zacht en snel op zijn moccasins de kamer door, viel voor de directeur op zijn knieën en zei met heldere stem: 'Mijn vader!'

Dit woord (want 'vader' was niet zozeer obscene als wel -

door zijn verband met iets dat één stap verwijderd was van de walgelijkheid en morele verdorvenheid van het baren - alleen maar grof, meer een eschatologische dan een pornografische onbehoorlijkheid), dit grappig vieze woord verlichte de bijna ondraaglijk geworden spanning. Een geweldig, schier hysterisch gelach barstte los, de ene vlag na de andere, alsof er geen eind aan zou komen. Mijn vader - en dat was de directeur! Mijn vader! O Ford, o Ford! Het was onbetaalbaar. Het geloei en gebrul barstte weer los, gezichten schenen uit elkaar te zullen springen, tranen stroomden. Er werden nog zes reageerbuisjes met spermatozoën vernield. Mijn vader!

Volkomen verbijsterd door deze vernedering keek de directeur bleek en met wilde ogen om zich heen. Mijn vader! Het gelach, dat de neiging had vertoond uit te sterven, brak luider dan ooit weer los. Hij drukte zijn handen tegen zijn oren en rende de kamer uit.

ELF

Na het toneel in de bevruchtungskamer wilden alle Londense leden van de hogere kasten absoluut dat verrukkelijke wezen zien, dat op zijn knieën was gevallen voor de directeur van het broeden kweekwezen - of liever de ex-directeur, want de arme man had onmiddellijk daarna ontslag genomen en nooit meer een voet in de centrale gezet - dat was neergeploft en hem (de grap was haast te goed om waar te zijn!) 'mijn vader' had genoemd. Linda maakte daarentegen geen opgang; niemand had de minste behoefte om Linda te zien. Te zeggen dat je moeder was - dat was geen grap meer: het was een obsceniteit. Bovendien was ze geen echte wilde, ze was in een fles uitgebroed en net als iedereen met voorwaardelijke reflexen uitgerust, zodat ze geen waarlijk zonderlinge ideeën kon hebben. Ten slotte - en dit was verreweg de voornaamste reden waarom de mensen de arme Linda niet wilden zien - was daar haar voorkomen. Dik; niet jeugdig meer; met slechte tanden en een gevlekte huid, en dan haar figuur (Ford!) - je kon eenvoudig niet naar haar kijken zonder misselijk te worden, ja bepaald misselijk. Daarom waren de voorname lieden vastbesloten, niet naar Linda te gaan kijken.

En Linda van haar kant verlangde er niet naar hen te zien. De terugkeer naar de beschaving betekende voor haar de terugkeer-naar de soma, de mogelijkheid om in bed te liggen en de ene vakantie na de andere te nemen, zonder ooit wakker te worden met hoofdpijn of een neiging tot braken, zonder ooit het gevoel te krijgen dat je altijd na peyotl had: alsof je zoiets schandelijk antisociaals had gedaan datje nooit meer met opgeheven hoofd zou kunnen lopen. Soma speelde je nooit parten. Het gaf je een volmaakte vakantie en indien de morgen erna onaangenaam was, dan was hij dit niet in wezen, maar slechts in vergelijking met de vreugden van de vakantie. Het middel daartegen was de vakantie te doen voortduren. Gulzig eiste ze steeds groter, steeds veelvuldiger doses. Dr. Shaw maakte eerst bezwaar, daarna gaf hij haar wat zij verlangde. Ze nam wel twintig gram per dag in.

'Daarmee is ze er in een maand of twee geweest', vertrouwde de dokter Bernard toe. 'Op een dag wordt het ademhalingscentrum verlamd. Dan krijgt ze geen lucht meer. Afgelopen. En dat is maar goed ook. Als we haar konden verjongen, zou het natuurlijk wat anders zijn. Maar dat kunnen we niet'.

Tot ieders verrassing (want tijdens haar somavakantie was Linda heel plezierig weggewerkt) maakte John bezwaren.

'Verkort u haar leven niet door haar zoveel te geven?'

'In zekere zin wel', gaf dr. Shaw toe. 'Maar in ander opzicht verlengen we het feitelijk'. De jongen staarde hem aan zonder hem te begrijpen. 'Door soma verlies je misschien een paar jaar, in tijd gemeten', vervolgde de dokter. 'Maar denk eens aan de geweldige, onmetelijke duur die het je buiten de tijd kan geven.

Iedere somavakantie is een stukje van wat onze voorouders de eeuwigheid plachten te noemen'.

John begon het te begrijpen. 'De eeuwigheid was in onze lippen en onze ogen', mompelde hij.

'Wat?'

'Niets'.

'Natuurlijk', ging dr. Shaw voort, 'kun je de mensen niet toestaan, telkens een uitstapje naar de eeuwigheid te maken, als ze ernstig werk hebben te doen. Maar aangezien zij geen ernstig werk heeft...'

'En toch', hield John vol, 'geloof ik niet dat het goed is'.

De dokter haalde zijn schouders op. 'Nu ja, als je liever hebt dat ze voortdurend als een gek aan het gillen is...'

Ten slotte moest John het opgeven. Linda kreeg haar soma.

Sindsdien bleef ze in haar kamertje op de zevenendertigste verdieping van Bernards flatgebouw in bed, met de radio en televisie altijd aan, een druppelende patchoelakraan en de somatabletten binnen het bereik van haar hand. Ze bleef daar en toch was ze er niet, ze was voortdurend weg, oneindig ver weg, met vakantie; met vakantie in een andere wereld, waar de radiomu-ziek een labyrint van welluidende kleuren was, een voortglij-dend, trillend labyrint, dat (langs welke schone onvermijdelijke kronkelingen) naar een stralend centrum van volkomen zekerheid leidde; waar de dansende beelden van het televisietoestel de spelers waren in de een of andere onbeschrijflijk heerlijke gezongen feely; waar de druppelende patchoel meer was dan geur - de zon, een miljoen seksofonen, Popdie haar liefhad, alleen veel heviger, onvergelijklijk veel heviger en eindeloos.

'Nee we kunnen haar niet verjongen. Maar ik ben heel blij', had dr. Shaw ten slotte gezegd, 'dat ik deze gelegenheid heb gehad om een voorbeeld van seniliteit bij een menselijk wezen te zien. Ik dank u zeer dat u mij hebt laten roepen'. Hij drukte Bernard hartelijk de hand.

Het was dus John, op wie ze allen aasden. En daar men John slechts te zien kon krijgen door bemiddeling van Bernard, zijn toegewezen voogd, werd Bernard voor het eerst van zijn leven niet alleen normaal, maar zelfs als iemand van groot gewicht behandeld. Er werd niet meer gepraat over de alcohol in zijn bloedsurrogaat, men dreef niet meer de spot met zijn uiterlijk.

Henry Foster putte zich uit in vriendelijkheid; Benito Hoover gaf hem zes pakjes geslachtshormoonkauwgom ten geschenke; de assistent-predestinator kwam bijna kruiperig bij Bernard be-delen om een uitnodiging voor een van zijn avondjes. Wat de vrouwen betreft, hoefde Bernard maar te zinspelen op de mogelijkheid van een uitnodiging, of hij kon krijgen wie hij maar wilde.

'Bernard heeft me gevraagd aanstaande woensdag met de wilde te komen kennismaken', kondigde Fanny triomfantelijk aan.

'Wat leuk', zei Lenina. 'Maar nu zul je toch wel toegeven dat je je in Bernard hebt vergist. Vind je hem eigenlijk niet heel lief?'

Fanny knikte. 'En ik moet zeggen', zei ze, 'dat ik heel aangenaam verrast was'.

De chef van de flessenkamer, de directeur van de predestinatie, drie plaatsvervangend assistent - bevruchtters-generaal, de professor voor de feelies van de hogeschool voor emotionele techniek, de deken van de Westminsterse gemeenschapszang-vereniging, de inspecteur van de bokanovskisering - de lijst van Bernards voorname kennissen was eindeloos.

'En ik heb verleden week zes meisjes gehad', vertrouwde hij Helmholtz Watson toe. 'Maandag één, dinsdag twee, vrijdag nog eens twee, en zaterdag één. En als ik tijd of lust had gehad, zouden er minstens nog een dozijn heel graag gewild hebben...'

Helmholtz luisterde met zulk een somber, afkeurend stilzwijgen naar zijn opschepperijen dat Bernard zich beledigd voelde.

'Je bent jaloers', zei hij.

Helmholtz schudde zijn hoofd. 'Ik ben nogal treurig, dat is alles', antwoordde hij.

Bernard werd nijdig. Hij nam zich voor dat hij nooit, nooit meer met Helmholtz zou praten.

De dagen gingen voorbij. Het succes steeg Bernard naar het hoofd en verzoende hem gaandeweg volkomen (zoals elk goed bedwelmend middel behoort te doen) met een wereld die hij tot dusver zeer onbevredigend had gevonden. Voor zover zij zijn belangrijkheid erkenden, was alles in orde. Maar, hoewel verzoend door zijn succes, weigerde hij afstand te doen van het voorrecht tot het uitoefenen van kritiek. Het kritiseren verhoogde zijn gevoel van eigenwaarde, deed hem zich groter voelen. Bovendien geloofde hij oprecht dat er hier en daar wat viel te kritiseren. (Tegelijkertijd vond hij het ook heel prettig dat hij succes had en alle meisjes kon krijgen die hij wilde.) Tegenover hen die hem, met het oog op de wilde, flikflooiden, legde hij een vitzieke onrechtzinnigheid aan de dag. Men hoorde hem beleefd aan. Maar achter zijn rug schudden de mensen het hoofd.

'Het loopt met die jongeman nog eens slecht af', zeiden ze, iets wat zij met des te meer vertrouwen voorspelden, omdat zij er zelf te zijner tijd voor zouden zorgen dat het slecht afliep. 'Hij vindt niet nóg eens een wilde om hem erdoor te helpen', zeiden ze. Inmiddels was er echter de eerste wilde; ze waren beleefd. En omdat ze beleefd waren, voelde Bernard zich bepaald een reus -

een reus en tegelijkertijd licht van verrukking, lichter dan lucht.

'Lichter dan lucht', zei Bernard, naar boven wijzend.

Als een parel in de hemel, hoog boven hen, glansde de kabel-ballon van het meteorologisch instituut rooskleurig in de zonneschijn.

'...voornoemde wilde', zo luidden Bernards instructies, 'moeten alle aspecten van het geciviliseerde leven worden getoond...'

Op dat ogenblik werd hem van het platform van de Charing-T-toren een overzicht in vogelvlucht van dit leven geboden. De stationschef en de chef-meteoroloog traden als gidsen op. Maar Bernard praatte het meest. In zijn bedwelming gedroeg hij zich alsof hij op zijn minst een wereldbeheerder op bezoek was.

Lichter dan lucht.

De groene raket uit Bombay viel uit de hemel. De passagiers stapten uit. Acht volkomen gelijke Dravidische tweelingen in kaki keken door de acht patrijspoorten van de cabine - de hof-meesters.

'Twaalfhonderdvijftig kilometer per uur', zei de stationschef op indrukwekkende toon. 'Hoe vindt u dat wel, mijnheer de wilde?'

John vond het heel aardig. 'En toch', zei hij, 'kon Ariël in veertig minuten een gordel om de aarde slaan'.

'De wilde', schreef Bernard in zijn rapport aan Mustapha Mond, 'toont verrassend weinig verbazing over of ontzag voor beschaafde uitvindingen. Dit is ongetwijfeld ten dele een gevolg van het feit dat hij er door de vrouw Linda, zijn m - , over heeft horen praten'.

(Mustapha Mond fronste de wenkbrauwen. 'Denkt die dwaas dat ik te preuts ben om het woord voluit geschreven te zien?') 'Ten dele doordat zijn belangstelling gericht is op wat hij "de ziel" noemt, die hij hardnekkig blijft beschouwen als een eenheid welke onafhankelijk is van de stoffelijke omgeving; terwijl zoals ik hem heb trachten uit te leggen...'

De beheerder sloeg de volgende zinnen over en was juist op het punt de bladzijde om te slaan, op zoek naar iets concreters, toen zijn oog viel op een reeks hoogst merkwaardige zinnen.

'...ofschoon ik moet toegeven', las hij, 'dat ik het met de wilde eens ben, wanneer hij de geciviliseerde infantiliteit te gemakkelijk vindt of, zoals hij het uitdrukt, niet kostbaar genoeg. Ik zou gaarne van deze gelegenheid gebruik maken om de aandacht van uw fordschap te vestigen op...'

Mustapha Monds kwaadheid maakte bijna onmiddellijk plaats voor vrolijkheid. De gedachte dat dit creatuur hem - hm — plechtig de les las over de maatschappelijke orde was werkelijk al te bespottelijk. De man moest gek zijn geworden. 'Ik moest hm eens een lesje geven', zei hij in zichzelf, toen wierp hij het hoofd achterover en lachte luidkeels. Voorlopig zou de les in elk geval niet worden gegeven.

Het was een kleine fabriek van lichtinstallaties voor helikopters, een afdeling van de elektrische-apparatenmaatschappij. Reeds op het dak (want die aanbevelingscirculaire van de beheerder had een magische uitwerking) kwamen hun de eerste ingenieur en de leider van het menselijke element tegemoet. Ze gingen de trap af naar de fabriek.

'Ieder onderdeel van de bewerking', verklaarde de leider van het menselijke element, 'wordt zoveel mogelijk door één enkele Bokanovskygroep uitgevoerd'.

En inderdaad, drieëntachtig bijna neusloze zwarte kortschedelige delta's waren aan het koudpersen. De zesenvijftig vier-spoelige stotende en wentelende machines werden bediend door zesenvijftig behoedzame gamma's met adelaarsneuzen.

Honderdzeven op hitte gekweekte ypsilon Senegalezen waren in de gieterij aan het werk. Drieëndertig vrouwelijke delta's, langschedelig, asblond, met smal bekken en allen, met hoog-stens twintig millimeter verschil, een meter negenenzestig lang, trokken schroefdraden. In de montagezaal werden de dynamo's in elkaar gezet door twee ploegen gamma-plusdwergeren. De twee lage werktafels stonden tegenover elkaar; daartussen bewoog zich langzaam de transportband met de onderdelen; zevenenveertig blonde hoofden zaten tegenover zevenenveertig bruine. Zevenenveertig stompneuzen tegenover zevenenveertig haakneuzen; zevenenveertig terugwijkende tegenover zevenenveertig vooruitstekende kinnen. De gemonteerde machines werden gecontroleerd door achttien identieke meisjes met kastanjebruin krulhaar in gammagroen, in kratten gepakt door vierendertig linkshandige mannelijke delta-minussen met korte benen, op de wachtende vrachtauto's en lorries geladen door drieënzestig ypsilon-halfzwakzinnigen met blauwe ogen, vlas-haar en sproeten.

'O heerlijke nieuwe wereld...' De wilde merkte dat een boos- aardige streek van zijn geheugen hem Miranda's woorden deed herhalen. 'O heerlijke nieuwe wereld, waar zulke mensen wonen'.

'En ik verzeker u', besloot de leider van het menselijke element, terwijl zij de fabriek verlieten, 'dat we zelden moeilijkheden met onze arbeiders hebben. We merken steeds weer...'

Maar de wilde had zijn metgezellen plotseling in de steek gelaten en stond achter een laurierbosje hevig te braken, alsof de vaste grond een helikopter in een luchtzak was.

'De wilde', schreef Bernard, 'weigert soma te nemen en schijnt zeer verdrietig, doordat de vrouw Linda, zijn m -, voortdurend met vakantie blijft. Het verdient de aandacht dat ondanks zijn m-s seniliteit en haar bijzonder walgelijk voorkomen, de wilde haar dikwijls gaat opzoeken en zeer aan haar gehecht schijnt -

een belangwekkend voorbeeld van de wijze waarop vroegtijdig aangekweekte voorwaardelijke reflexen een wijziging en zelfs de volslagen ommekeer van natuurlijke neigingen (in dit geval de neiging om zich van een onaangenaam voorwerp af te wenden) kunnen bewerkstelligen'.

In Eton landden zij op het dak van de kopschool. Aan de overkant van het schoolplein glansde de tweeënvijftig verdiepingen hoge Luptontoren wit in de zonneschijn. Links van hen verhief het internaat en rechts het schoolgemeenschapszanghuis zijn eerwaardige massa gewapend beton en vitaglas. In het midden van het vierkante plein stond het eigenaardige oude chromsta-len standbeeld van onze Ford.

Dr. Gaffney, de provoost, en juffrouw Keate, de hoofdlerares, ontvingen hen, toen zij uit het vliegtuig stapten.

'Hebt u hier veel tweelingen?' vroeg de wilde tamelijk angstig, terwijl zij hun inspectietocht begonnen. 'O nee', antwoordde de provoost. 'Eton is uitsluitend gereserveerd voor jongens en meisjes van de hoogste kasten. Eén ei, één volwassene. Dat maakt de opleiding natuurlijk moeilijker. Maar daar zij verantwoordelijkheid zullen moeten dragen en onverwachte moeilijkheden overwinnen, is daar niets aan te doen'.

Hij zuchtte.

Bernard had intussen bijzonder veel op gekregen met juffrouw Keate. 'Als u maandag-, woensdag-of vrijdagavond vrij bent', zei hij. Met zijn duim naar de wilde wijzend, voegde Bernard eraan toe: 'Hij is merkwaardig, weet u. Een rare'.

Juffrouw Keate glimlachte (en haar glimlach was werkelijk heel bekoorlijk, vond hij); ze zei: Heel graag; ze zou het heel prettig vinden om een van zijn avondjes bij te wonen. De provoost opende een deur.

Na een verblijf van vijf minuten in dat alfa-dubbel-plus-klasselokaal was John een tikje verbijsterd.

'Wat is elementaire relativiteit?' fluisterde hij tegen Bernard.

Bernard poogde het uit te leggen, maar bedacht zich en stelde voor naar een andere klas te gaan. Achter een deur in de gang die naar het beta-minus-aardrijkskundelokaal leidde, riep een schelle sopraan: 'Een, twee, drie, vier', en toen, verveeld en ongeduldig: 'Herstel'.

'Malthusiaanse oefeningen', verklaarde de hoofdlerares. De meesten van onze meisjes zijn natuurlijk steriel. Ik ben zelf ook steriel'. Ze keek Bernard glimlachend aan. 'Maar we hebben ongeveer achthonderd ongesteerd, die voortdurend moeten worden geoefend'.

In het beta-minus-aardrijkskundelokaal leerde John dat 'een wildenreservaat een plek is, waar het tengevolge van ongunstige klimatologische of geologische omstandigheden of de armoede aan natuurlijke hulpbronnen de moeite niet loonde de beschaving te brengen'. Een tikje; het lokaal was donker; plotseling verschenen op het scherm boven het hoofd van de meester de boetelingen van Acoma, die zich voor de Maagd neerwierpen en jammerden zoals John hen had horen jammeren, hun zonden beleden voor Jezus aan het kruis en voor de adelaarsbeelte -nis van Pookong. De jeugdige leerlingen bulderden van het lachen. Nog steeds jammerend stonden de boetelingen op, ont -blootten het bovenlijf en begonnen zich te geselen met zweepen waarin knopen waren gelegd. Het gelach werd nog luider en overstemde zelfs de versterkte weergave van het gekreun.

'Waarom lachen ze?' vroeg de wilde pijnlijk verbaasd.

'Waarom?' De provoost keerde hem een nog breed grijnzend gezicht toe. 'Waaróm? Omdat het zo bijzonder grappig is, natuurlijk'.

In de bioscoopschemering waagde Bernard een gebaar, waartoe hij vroeger zelfs in volslagen duisternis niet de moed zou hebben gevonden. Sterk door zijn nieuwe gewichtigheid, sloeg hij zijn arm om

het middel van de hoofdlerares. Ze gaf mee als een wilgetak. Hij wilde juist een paar kusjes stelen en misschien een licht kneepje, toen de gordijnen weer opengingen.

'Misschien moesten we nu maar gaan', zei juffrouw Keate, terwijl ze zich naar de deur begaf.

'En dit', zei de provoost een ogenblik later, 'is de hypnopedische Controlekamer'.

Honderden synthetische muziekdozen, één voor iedere slaapzaal, stonden op planken gerangschikt langs drie wanden van het vertrek; in loketjes langs de vierde muur lagen de papieren geluidsrollen, waarop de verschillende hypnopedische lessen gedrukt waren.

'Hier doe je de rol in', verklaarde Bernard, dr. Gaffney in de rede vallend, 'je drukt deze hendel omlaag...'

'Nee, die daar', verbeterde de provoost geërgerd.

'Die dan. De rol loopt af. De seleniumcellen zetten de licht-indrukken in geluidsgolven om en...' 'En zo zit het in elkaar', besloot dr. Gaffney.

'Lezen ze Shakespeare?' vroeg de wilde, toen ze, op weg naar de biochemische laboratoria, langs de schoolbibliotheek kwamen.

'Natuurlijk niet', zei de hoofdlerares blozend.

'Onze bibliotheek,' zei dr. Gaffney, 'bevat uitsluitend naslag-werken. Als onze jonge mensen afleiding nodig hebben, kunnen ze die bij de feelies krijgen. We moedigen hen niet aan om zich aan eenzame genoegens over te geven'.

Vijf bussen vol jongens en meisjes, zingend of in een zwiigende omhelzing, reden hen op de met glas geplaveide hoofdweg voorbij.

'Die komen juist terug', verklaarde dr. Gaffney, terwijl Bernard fluisterend met de hoofdlerares een afspraak maakte voor diezelfde avond, 'van het Sloughcrematorium. De aanpassing aan de dood begint met achttien maanden. Iedere kleuter brengt twee ochtenden per week in een hospitaal voor stervenden door. Men heeft daar het beste speelgoed en op sterfdagen krijgen ze bonbons. Ze leren het sterven als een natuurlijke zaak beschouwen'.

'Zoals ieder ander fysiologisch proces', merkte de hoofdlerares zakelijk op.

Om acht uur in het Savoy Hotel. Alles was in orde.

Op de terugweg naar Londen stapten zij af bij de fabriek van de televisiemaatschappij in Brentford. 'Zou je hier even willen wachten terwijl ik ga telefoneren?' vroeg Bernard.

De wilde wachtte en keek om zich heen. De hoofddagploeg ging juist weg. Troepen arbeiders van de lagere kasten stonden in de rij voor het monorailstation - zeven- of achthonderd gamma-, delta-en ypsilon-mannen en -vrouwen die niet meer dan een dozijn verschillende gezichten en gestalten hadden. Elk van hen kreeg van de loketbeampte tegelijk met zijn of haar kaartje een kartonnen pillendoosje. De lange rups van mannen en vrouwen bewoog zich langzaam voort.

Toen Bernard zich weer bij hem had gevoegd, vroeg de wilde, die zich De koopman van Venetië herinnerde. "Wat zit er in die doosjes?"

'De dagelijkse dosis soma', antwoordde Bernard vrij onduidelijk, want hij had een van Benito Hoovers stukken kauwgom in de mond. 'Die krijgen ze na afloop van het werk. Vier halvegramstabletten. 's Zaterdags zes'.

Hij pakte John vriendschappelijk bij de arm en ze liepen naar de helikopter terug.

Lenina kwam zingend de kleedkamer binnen.

'Je schijnt erg in je schik te zijn', zei Fanny.

'Dat ben ik ook', antwoordde ze. Rits! 'Bernard heeft een half uur geleden opgebeld'. Rits, rits! Ze stapte uit haar broekje. 'Hij heeft een onverwachte afspraak'. Rits! 'Hij vroeg me of ik vanavond met de wilde naar de feelies wou gaan. Ik moet me haasten'. Ze snelde naar de badkamer.

'Ze is een boffer', zei Fanny in zichzelf, Lenina nakijkend.

Er lag geen jaloezie in haar opmerking de gemoedelijke Fanny constateerde slechts een feit. Lenina bofte inderdaad; ze bofte, doordat ze met Bernard een groot deel van de geweldige roem van de wilde deelde; ze bofte, doordat op haar onbetekende persoon de opperste glorie afstraalde. Had de secretaresse van de Fordiaanse jongevrouwenvereniging haar niet gevraagd een lezing over haar ervaringen te houden? Was ze niet voor het jaarlijks diner van de Aphroditaeumclub uitgenodigd?

Was ze niet reeds in het Feelytonenieuws verschenen - zichtbaar, voelbaar en tastbaar verschenen aan talloze miljoenen op heel de planeet?

Nauwelijks minder vleidend waren de attenties geweest, die haar door vooraanstaande figuren waren bewezen. De tweede secretaris van de plaatsvervangend wereldbeheerder had haar te dineren en te ontbijten gevraagd. Ze had één weekend met de opperrechter en één met de aartsgemeenschapszanger van Canterbury doorgebracht. De president van de in-en uitwendige-secretiemaatschappij was voortdurend aan de telefoon en ze was met de plaatsvervangend gouverneur van de Bank van Europa naar Deauville geweest.

'Het is natuurlijk heerlijk En toch', had ze aan Fanny toevertrouwd, 'heb ik het gevoel alsof ik iets op valse voorspiegelingen krijg. Omdat ze natuurlijk allemaal in de eerste plaats willen weten wat het voor gevoel is om met een wilde de liefde te be-drijven. En dan moet ik bekennen dat ik het niet weet'. Ze schudde het hoofd. 'De meeste mannen geloven me natuurlijk niet. Maar het is waar. Ik wou dat het niet zo was', voegde ze er met een bedroefde zucht aan toe. 'Hij ziet er verschrikkelijk knap uit, vind je ook niet?'

'Maar vindt hij jou dan niet aardig?' vroeg Fanny.

'Soms denk ik van wel en soms van niet. Hij probeert me altijd te ontlopen; hij gaat de kamer uit als ik binnenkom; hij wil me niet aanraken; hij wil niet eens naar me kijken. Maar soms, als ik me plotseling omkeer, betrap ik hem erop dat hij naar me staart; en dan - nou ja, je weet wel hoe mannen kijken als ze je aardig vinden'.

Ja, dat wist Fanny.

'Ik kan er niet uit wijs worden', zei Lenina.

Ze kon er niet uit wijs worden; en ze was daardoor niet alleen verbaasd, maar ook tamelijk overstuurd.

'Want, zie je, Fanny, ik vind hem aardig'.

Ze begon hem hoe langer hoe aardiger te vinden. Enfin, nu kreeg ze een goede kans, dacht ze, terwijl ze zich na haar bad parfumeerde. Dep, dep, dep - een goede kans. Haar opgewekt-heid uitte zich in een lied.

'Koester en bedwelm mij, liefje;

Kus mij langzaam in een coma;

Koester mij, mijn hartediefje;

Liefde is even goed als soma'.

Het reukorgel speelde een heerlijk verfrissend kruidencapriccio - kabbelende arpeggio's van tijm en lavendel, van rosmarijn, mirt en dragon; een reeks gedurfd modulaties door de specerij-registers naar ambergrijs; en een langzame terugkeer over sandelhout, kamfer, ceder en versgemaaid hooi (met hier en daar een lichte dissonant - een vleugje nierpudding, een heel flauw spoortje varkensmest) naar de eenvoudige geuren waarmee het stuk was begonnen. De laatste wolk tijm stierf weg; er klonk ap- plaus; de lichten gingen op. In het synthetische muziekoestel begon de geluidsrol af te lopen. Het was een trio voor hypervi-ool, supercello en hobosurrogaat, dat nu de lucht met zijn aangename, smachtende tederheid vervulde. Dertig of veertig ma-ten - en toen begon tegen deze instrumentale achtergrond een veel meer dan menselijke stem te kwelen, nu eens met keelge-luid, dan met een kopstem; nu eens hol als een fluit, dan weer geladen met smachtende harmonieën, ging zij zonder moeite van Gaspard Forsters laagterecord op de grenzen van het muzikale geluid naar een trillende fluittoon over, hoog boven de hoogste C, zoals (in 1770, in de Hertogelijke Opera van Parma en tot verbazing van Mozart) Lucrezia Ajugari als enige zangeres in de geschiedenis eens tot klinken had gebracht.

In hun mollige fauteuils weggezonden, snoven en luisterden Lenina en de wilde. Nu waren ook de ogen en de huid aan de beurt.

De lichten gingen uit vurige letters stonden massief en als op eigen kracht in de duisternis. DRIE WEKEN IN EEN HELIKOPTER, EEN AL-SUPER-SINGING, SYNTHETISCH SPREKENDE, GEKLEURDE, STEREOSCOPISCHE FEELY. MET GESYNCHRONISEERDE REUKORGELBEGELEIDING.

'Pak die metalen knoppen op de armleningen van je stoel vast', fluisterde Lenina. 'Anders merk je niets van de feely-effecten'.

De wilde deed wat hem was gezegd.

De vurige letters waren inmiddels verdwenen; er volgden tien seconden van volslagen duisternis; toen stonden daar plotseling, verblindend en onvergelykbaar veel tastbaarder dan ze in levende lijve zouden hebben geschiedenis, veel werkelijker dan in werkelijkheid, de stereoscopische beeltenissen van een reusachtige neger en een goudlokkige, jonge, kortschedelige beta-plus-vrouw, die in elkaars armen lagen.

De wilde schrok Dat gevoel op zijn lippen! Hij bracht een hand naar zijn mond; de kitteling hield op; hij liet zijn hand weer op de metalen knop vallen; ze begon weer. Inmiddels ademde het reukorgel zuivere muziek uit. Zacht uitstervend koerde een mechanische superduif 'Oe -oeoe'; en met een trilling van slechts tweeëndertig maal per seconde, antwoordde een stem, die lager was dan een Afrikaanse bas: 'Aa-aaa'. 'Oe-a! Oe-a!' De stereoscopische lippen kwamen weer bij elkaar en opnieuw tintelden de erogene gelaatszones van de zesduizend toe-schouwers in het Alhambra van een schier onduidelijk galvanisch genot. 'Oe...'

De intrige van de film was buitengewoon eenvoudig. Een paar minuten na de eerste Oe's en Aa's (en nadat er een duet was gezongen en een beetje gevrijd op dat beroemde berevel, waarvan men ieder haartje - de assistent-predestinator had volkomen gelijk - afzonderlijk kon voelen), kreeg de neger een heli-kopterongeluk en viel op zijn hoofd. Bom! wat een steek door zijn voorhoofd! Een koor van au's steeg uit het publiek op.

De botsing bracht alle voorwaardelijke reflexen van de neger in de war. Hij vatte voor het betablondje een exclusieve en maniakale hartstocht op. Zij verzette zich. Hij hield vol. Er volgden worstelingen, achtervolgingen, een aanval op een medeminnaar en ten slotte een sensationele ontvoering. De betablondje werd de lucht ingesleurd en zweefde daar drie weken lang, gedwongen tot een ontzettend antisociaal tète-à-tète met de krankzinnige zwarte. Eindelijk, na een hele reeks avonturen en veel luchtacrobatiek, slaagden drie knappe jonge alfa's erin haar te bevrijden. De neger werd naar een herkwake centrale voor volwassenen gestuurd en de film eindigde gelukkig en gepast, doordat de betablondje de maitresse van alle drie haar bevrijders werd. Zij pauzeerden een ogenblik om een synthetisch kwartet te zingen, met volledige superiorkestbegeleiding en gardenia's op het reukorgel. Toen verscheen het berevel voor de laatste maal en te midden van een geloei van seksofonen ging de laatste stereoscopische kus in duisternis over en stierf de laatste elektrische tinteling op de lippen, als een stervende nachtvlinder die steeds zwakker beeft en ten slotte volkomen stilligt.

Maar voor Lenina stierf de nachtvlinder niet geheel. Zelfs toen de lichten waren opgegaan en ze met de menigte langzaam naar de liften voortschuifelden, fladderde zijn schaduw nog tegen haar lippen en

trok trillende lijnen van verlangen en genot over haar huid. Zij had een blos op haar wangen, haar ogen glinsterden vochtig, zij haalde diep adem. Ze greep de wilde bij de arm en drukte deze slappe arm tegen zich aan. Hij keek even op haar neer, bleek, pijnlijk getroffen, met begeerte en zich schamend voor zijn begeerte. Hij was niet waardig, niet... Hun ogen ontmoetten elkaar één moment. Welk een schatten beloofden de hare! Een koninklijke hoeveelheid temperament. Haastig wendde hij de blik af en maakte zijn arm los. Er leefde een vage angst in hem, dat zij zou ophouden iets te zijn dat hij zich onwaardig kon voelen.

'Ik geloof dat je zulke dingen niet moet gaan zien', zei hij, zich beijverend om de schuld voor iedere vroegere of eventuele toekomstige afwijking van de volmaaktheid niet aan Lenina zelf, maar aan de omstandigheden toe te schrijven.

'Wat voor dingen, John?'

'Zoiets als die verschrikkelijke film'.

'Verschrikkelijk?' Lenina was oprecht verbaasd. 'Maar ik vond hem prachtig'.

'Hij was smerig', zei hij verontwaardigd, 'hij was gemeen'.

Ze schudde het hoofd. 'Ik begrijp niet wat je bedoelt'. Waarom deed hij zo raar? Waarom sloofde hij zich zo uit om alles te bederven?

In de taxikopter keek hij haar nauwelijks aan. Gebonden door dure geloften, die nooit waren uitgesproken, gehoorzaam aan wetten, die al lang niet meer van kracht waren, zat hij zwijgend van haar afgewend. Soms, alsof een vinger een strakke, bijna brekende snaar had aangeraakt, voer er een schok door zijn gehele lichaam.

De taxikopter landde op het dak van Lenina's flatgebouw.

'Eindelijk', dacht ze verrukt, toen ze uit de taxi stapte. Eindelijk - al had hij zoëven nog heel raar gedaan. Onder een lamp staande, keek ze in haar handspiegel. Eindelijk. Ja, haar neus glom inderdaad een beetje. Ze schudde de losse poeder van haar dons.

Terwijl hij de taxi betaalde - ze had er net tijd voor. Ze wreef over de glimmende plek en dacht. 'Hij ziet er verschrikkelijk knap uit. Hij hoeft niet verlegen te zijn, zoals Bernard. En toch...

Elke andere man zou het al lang hebben gedaan. Maar nu, eindelijk'. Dat stukje gezicht in het kleine ronde spiegelkje keek haar eensklaps glimlachend aan.

'Welterusten', zei een gesmoorde stem achter haar. Lenina draaide zich om. Hij stond met strakke, starende ogen in het portier van de taxi; blijkbaar had hij haar al die tijd dat ze haar neus poederde zo staan aanstaren en gewacht - maar waarop? of geaarzeld en getracht tot een besluit te komen; al die tijd had hij gedacht en gedacht - ze had er geen idee van, welke buitengewone gedachten er in hem waren omgegaan. 'Welterusten, Lenina', herhaalde hij en deed een vreemde, krampachtige poging tot glimlachen.

'Maar. John, ik dacht dat je... ik bedoel, ga je niet...?'

Hij sloot het portier en boog zich naar voren om iets tegen de chauffeur te zeggen. De taxi schoot de lucht in.

Door het raampje in de vloer kon de wilde Lenina's opgeheven gezicht zien, bleek in het blauwachtige schijnsel van de lampen. Haar mond stond open, zij riep iets. Haar verkorte gestalte snelde van hem weg; het kleiner wordende vierkant van het dak scheen door de duisternis te vallen.

Vijf minuten later was hij in zijn kamer terug. Hij haalde zijn door de muizen aangevreten boek uit zijn schuilplaats en begon Othello te lezen. Hij herinnerde zich dat Othello de held van Drie Weken in een Helikopter was, een zwarte.

Terwijl zij haar ogen afdroogde, liep Lenina over het dak naar de lift. Tijdens haar afdaling naar de zeventwintigste verdieping haalde ze haar tube soma te voorschijn. Eén gram, besloot ze, zou niet genoeg zijn; ze had meer dan een eengrams-tegenslag gehad. Maar als ze twee gram nam, liep ze gevaar dat ze morgenochtend niet op tijd wakker werd. Ze sloot een compromis en schudde drie halvegramstabletten in de holle palm van haar linkerhand.

TWAALF

Bernard moest schreeuwen door de dichte deur, de wilde wou niet opendoen.

'Maar iedereen zit al op je te wachten'.

'Laat ze maar wachten', antwoordde de gedempte stem door de deur.

'Maar je weet toch wel, John' (wat is het moeilijk op overre-dende toon te spreken, als je zo hard moet schreeuwen), 'dat ik ze expres heb gevraagd om met jou kennis te komen maken'.

'Je had mij eerst moeten vragen of ik wel met hn kennis wilde maken'.

'Maar je bent tot nu toe altijd gekomen, John'.

'Dat is juist de reden waarom ik niet meer kom'.

'Om mij een plezier te doen', bulkte Bernard op vleiende toon. 'Wil je het niet doen om mij te plezieren?'

'Nee'.

'Meen je dat heus?'

'Ja'.

'Maar wat moet ik dan beginnen?' jammerde Bernard wanhopig.

'Loop naar de hel!' bulderde de verbitterde stem binnen.

'Maar de aartsgemeenschapszanger van Canterbury is er vanavond'. Bernard was bijna in tranen. 'Ai yaa takwa'

Slechts in het Zuni kon de wilde precies zeggen hoe hij over de aartsgemeenschapszanger dacht. 'Hani!'

voegde hij er bij nader inzien aan toe; en toen (met welk een wrede spot!): 'Sons so tse-na .En hij spuwde op de grond, zoals Pop zou hebben gedaan.

Ten slotte moest Bernard verslagen afdruppen in de richting van zijn kamers en het ongeduldige gezelschap mededelen dat de wilde die avond niet zou verschijnen. Het nieuws werd met verontwaardiging ontvangen. De mannen waren woedend dat ze erin waren gelopen en zich beleefd hadden gedragen jegens deze onbelangrijke knaap met zijn onfrisre reputatie en zijn ketterse opvattingen. Hoe hoger hun positie in de hiërarchie, des te feller was hun woede.

'Mij zo voor de gek te houden', herhaalde de aartzanger voortdurend, 'mij!'

Wat de vrouwen betreft, zij beseften met verontwaardiging dat ze zich onder valse voorspiegelingen hadden gegeven aan een armzalig mannetje, in wiens fles men per ongeluk alcohol had gedaan, aan een schepsel met de gestalte van een gamma-minus. Het was een schandaal en dat zeiden ze ook, hoe langer hoe luider. Vooral de hoofdlerares van Eton was razend.

Alleen Lenina zei niets. Bleek, haar blauwe ogen bewolkt door een ongewone droefgeestigheid, zat ze in een hoek, van hen die haar omringden gescheiden door een emotie die zij niet deelden. Ze was naar het avondje gegaan met een vreemd gevoel van angstige verrukking. 'Over een paar minuten', had ze tot zichzelf gezegd, toen ze de kamer binnentrad, 'zal ik hem zien, met hem praten' (want ze was met een vast besluit gekomen) 'en hem zeggen dat ik hem aardig vind - aardiger dan allen die ik ooit heb ontmoet. En dan zal hij misschien zeggen...'

Wat zou hij zeggen! Het bloed was haar naar de wangen geschoten.

'Waarom heeft hij die avond na de feelies zo vreemd gedaan?'

Zo wonderlijk! En toch ben ik er absoluut zeker van dat hij mij wel aardig vindt. Ik weet het zeker...'

Op dat ogenblik had Bernard zijn mededeling gedaan; de wilde zou het avondje niet bijwonen.

Lenina voelde plotseling alle gewaarwordingen, die men anders slechts kreeg bij het begin van een hevige-hartstocht -sur-rogaatbehandeling - een gevoel van verschrikkelijke leegte, een ademloze verwachting, een misselijkheid. Haar hart scheen op te houden met kloppen.

'Misschien komt het doordat hij me niet mag', zei ze in zichzelf. En deze mogelijkheid werd dadelijk een onomstotelijke zekerheid: John had geweigerd te komen, omdat hij haar niet aardig vond. Hij vond haar niet aardig...

'Dat is werkelijk een beetje al te kras', zei de hoofdlerares van Egon tot de directeur van de crematoria en de fosforwinning.

'Als ik bedenk dat ik zelfs...'

'Ja', klonk de stem van Fanny Crowne, 'dat van die alcohol is absoluut waar. Ik ken iemand, die iemand heeft gekend, die in die tijd in het embryomagazijn werkte. Zij heeft 't tegen mijn vriendin gezegd, en mijn vriendin tegen mij...'

'Vreselijk, vreselijk', zei Henry Foster, die met de aartsgemeenschapszanger meevoelde. 'Misschien interesseert het u dat onze ex-directeur op het punt heeft gestaan hem naar IJsland over te plaatsen'.

Doorboord door ieder woord dat werd gesproken, lekte de strakke ballon van Bernards blijmoedig zelfvertrouwen uit duizend wonden. Bleek, innerlijk verscheurd, kruiperig en gejaagd, bewoog hij zich tussen zijn gasten, stamelde onsamenhangende verontschuldgingen, verzekerde hun dat de wilde er de volgende keer stellig zou zijn, smeekte hun te gaan zitten en een caro-tinesandwich, een plakje vitamine-A-ptof een glas champagnesurrogaat te nemen. Ze deden zich te goed, maar negeerden hem; ze dronken en zeiden hem grofheden in het gezicht of praatten met een ander over hem, luid en beledigend alsof hij er niet was.

'En nu, vrienden', zei de aartsgemeenschapszanger van Canterbury met die prachtige, heldere stem, waarmee hij de plechtigheden op Forddag leidde, 'nu vrienden, vind ik dat het tijd wordt...' Hij stond op, zette zijn glas neer, veegde de kruimels van een overvloedige maaltijd van zijn donkerrode kunstzijden vest en liep naar de deur.

Bernard snelde toe om hem tegen te houden.

'Moet u heus al weg, aartzanger?... Het is nog zo vroeg. Ik had gehoopt dat u...' Ja, wat had hij niet gehoopt, toen Lenina hem in vertrouwen had verteld dat de aartsgemeenschapszanger een uitnodiging zou aanvaarden, wanneer hem deze werd gezonden. 'Hij is erg aardig, weet je'. En ze had Bernard het gouden ritssluitinghan-gertje in de vorm van een T laten zien, dat de aartzanger haar had gegeven als aandenken aan het weekend dat zij in het dioce-sane zanghuis had doorgebracht. De aartsgemeenschapszanger van Canterbury en de heer de wilde zullen aanwezig zijn. Bernard had op alle uitnodigingskaarten zijn overwinning uitgeba-zuind. Maar de wilde had juist deze avond uitgekozen om zich in zijn kamer op te sluiten, 'Hani!' te roepen en zelfs (het was maar gelukkig dat Bernard geen Zuni verstond) 'Sons so ts-na!'.

Wat het hoogtepunt van Bernards hele loopbaan had moeten worden, was op zijn diepste vernedering uitgelopen.

'Ik had zo gehoopt...' herhaalde hij stotterend, terwijl hij de hoogwaardigheidsbekleder smekend en ontdaan aankeek.

'Jonge vriend', zei de aartsgemeenschapszanger met luide en plechtige gestrengheid; iedereen werd stil. 'Laat ik je een goede raad geven'. Hij hief zijn vinger tegen Bernard op. 'Vóór het te laat is. Een goede raad'. (Zijn stem daalde tot een graftoon.) 'Beter je leven, jonge vriend, beter je leven'. Hij maakte het teken van de T boven hem en keerde zich om. 'Lenina, lieve', riep hij op andere toon. 'Ga mee'.

Gehoorzaam, maar zonder een glimlach en (volkomen onge-voelig voor de eer die haar werd aangedaan) zonder vreugde ging Lenina achter hem de kamer uit. De andere gasten volgden op eerbiedige afstand. De laatste sloeg de deur achter zich dicht.

Bernard was alleen.

Gewond, volkomen verslapt, viel hij in een stoel neer, bedekte het gezicht met de handen en begon te schreien. Een paar minuten later bedacht hij zich echter en nam vier tabletten soma.

Boven in zijn kamer zat de wilde Romeo en Julia te lezen.

Lenina en de aartsgemeenschapszanger stapten uit op het dak van het zanghuis. 'Maak voort, jonge vriend - ik bedoel Lenina', riep de aartzanger ongeduldig bij de liftdeuren. Lenina die even gedraald had om naar de maan te kijken, sloeg haar ogen neer en liep snel over het dak om zich bij hem te voegen.

'Een Nieuwe Biologische Theorie' luidde de titel van het ge-schrift, waarvan Mustapha Mond juist de leetuur had beëindigd. Met peinzend gefronst gelaat bleef hij even zitten, nam toen zijn pen op en schreef dwars over het titelblad. 'Des schrijvers wiskundige behandeling van het begrip doelstelling is nieuw en hoogst vernuftig, maar ketters en, wat de tegenwoordige maatschappelijke orde aangaat, gevaarlijk en in wezen revolutionair. Niet publiceren'. Hij onderstreepte de woorden.

'De schrijver moet onder toezicht worden geplaatst Het zal waarschijnlijk nodig zijn, hem naar het zeebiologische station op St. Helena over te plaatsen'. Jammer, dacht hij, terwijl hij zijn handtekening zette. Het was een meesterlijk stuk werk Maar als je eenmaal begon met verklaringen in termen van doelstelling toe te laten, wist je nooit wat het resultaat zou zijn. Het was het soort denkbeeld dat de enigszins onvaste geesten uit de hogere kasten gemakkelijk van streek kon brengen - hun het geloof kon ontnemen in het geluk als het hoogste goed en hen in plaats daarvan tot het geloof brengen dat het doel ergens achter, ergens buiten de tegenwoordige menselijke sfeer lag; dat het doel van het leven niet de handhaving van het welzijn was, maar een intensifiëring en verfijning van het bewustzijn, een verruiming der kennis. Hetgeen, zo overwoog de beheerder, zeer wel mogelijk was. Maar onder de tegenwoordige omstandigheden niet toelaatbaar. Hij nam zijn pen weer op en zette onder de woorden 'Niet publiceren' een tweede streep, nog dikker en zwarter dan de eerste; toen zuchtte hij. 'Wat zou het leuk zijn', dacht hij, 'als je niet over het geluk hoefde te denken!'

Met gesloten ogen, zijn gezicht stralend van verrukking, zat John zachtjes voor zich uit te declameren:

'O zij eerst leent de tootsen gloed en pracht!

Het is als rustte ze op de wang der nacht, Gelijk in 't oor eens moors een rijk juweel; Schoonheid voor deze aard te rijk en te eel...'

De gouden T glinsterde op Lenina's boezem. De aartsgemeenschapszanger pakte hem speels en trok eraan. 'Ik denk', zei Lenina plotseling, een langdurige stilte verbrekend, 'dat ik maar eens een paar gram soma neem'.

Bernard lag inmiddels in diepe slaap en keek glimlachend naar het particuliere paradijs van zijn dromen. Glimlachend, glimlachend. Maar onweerhoudbaar versprong iedere dertig seconden, met een bijna onmerkbaar tikje, de minutenwijzer van de elektrische klok boven zijn bed. Tik, tik, tik, tik... En het was morgen. Bernard was terug in de ellende van ruimte en tijd.

Uiterst mismoedig taxiede hij naar zijn werk in de kweekcentrale. De roes van het succes was vervluchtigd; hij was weer heel nuchter zichzelf', en door de tegenstelling met de tijdelijke opgetogenheid van de afgelopen weken leek dit oude zelf onvergelijkkelijk veel zwaarder dan de omringende atmosfeer.

Tegenover deze ontmoedigde Bernard gedroeg de wilde zich onverwacht hartelijk

'Je bent nu meer zoals je in Malpais was', zei hij, toen Bernard hem zijn klaaglijk verhaal had gedaan.

'Herinner je je nog toen wij voor het eerst met elkaar praatten? Buiten het kleine huisje.

Nu ben je weer net als toen'.

'Omdat ik weer ongelukkig ben; daarom'.

'Nou, ik zou liever ongelukkig zijn dan dat valse, leugenachtige soort geluk bezitten datje hier had'. 'Dat is fraai', zei

Bernard bitter. 'Jij bent *nota bene* de oorzaak van alles. Je weigert op mijn avondje te komen en jaagt ze zo allemaal tegen mij in 't harnas!' Hij wist dat wat hij zei ongerijmd was door de onrechtvaardigheid ervan; innerlijk, en ten slotte zelfs hardop, erkende hij de waarheid van alles wat de

wilde nu zei over de waardeloosheid van vrienden die door zo'n nietige aanleiding in felle vijanden konden veranderen. Maar ondanks deze inzichten, ondanks het feit dat de steun en het medeleven van zijn vriend nu zijn enige troost waren, bleef Bernard, tegelijk met zijn volkomen echte genegenheid, koppig een geheime grief tegen de wilde koesteren en beraamde hij een campagne van kleine wraakoefeningen die hij op hem wilde toepassen.

Een grief koesteren jegens de aartsgemeenschapszanger was nutteloos; er bestond geen mogelijkheid zich te wreken op de chef van de flessenkamer of de assistent-predestinator. Als slachtoffer bezat de wilde voor Bernard dit enorme voordeel boven de anderen: dat hij bereikbaar was. Een van de voornaamste functies van een vriend is (in een lichtere en symbolische vorm) de straffen te ondergaan, die wij onze vijanden zouden willen, maar niet kunnen, opleggen.

Bernards andere slachtoffer-vriend was Helmholtz. Toen hij, beschaamd, opnieuw de vriendschap kwam vragen die hij in zijn voorspoed niet de moeite van het behouden waard had gevonden, schonk Helmholtz hem deze; hij schonk haar zonder een verwijt, zonder een opmerking, als was hij vergeten dat ze ooit ruzie hadden gehad. Bernard voelde zich geroerd, maar tegelijkertijd vernederd door deze grootmoedigheid - een grootmoedigheid die te buitengewoon en dus te vernederender was, doordat zij niets te danken had aan soma en alles aan Helmholtz' karakter. Het was de Helmholtz van het dagelijkse leven, die vergat en vergaf, niet de Helmholtz van een halvegrams-vakantie. Bernard was heel dankbaar (het was een grote troost zijn vriend weer te hebben) en ook vol verwijt (het zou prettig zijn zich op Helmholtz' edelmoedigheid te wreken).

Bij hun eerste ontmoeting na hun vervreemding kwam Bernard met het relaas van zijn tegenslagen en liet zich troosten. Pas enige dagen later hoorde hij, tot zijn verrassing en met een tikje schaamte, dat hij niet de enige was geweest die in moeilijkheden had verkeerd. Ook Helmholtz was met de overheid in conflict gekomen.

'Het ging over een paar verzen', verklaarde hij. 'Ik gaf mijn gewone cursus in gevorderde emotionele techniek voor derde-jaarsstudenten. Twaalf lezingen, waarvan de zevende over rijmen gaat. "Over het Gebruik van Rijm in Morele Propaganda en Reclame", om nauwkeurig te zijn. Ik licht mijn lezing altijd toe met een aantal technische voorbeelden. Deze keer wilde ik hun er een geven dat ik pas zelf had geschreven. Volslagen idioot, natuurlijk, maar ik kon het niet laten'. Hij lachte. 'Ik was benieuwd hoe ze zouden reageren. Bovendien', voegde hij er ernstiger aan toe, 'wilde ik een beetje propaganda maken; ik wilde hun het gevoel bijbrengen dat ik had, toen ik die verzen schreef. Ford!' Hij lachte weer. 'Wat een tumult! De chef liet me bij zich komen en dreigde me met onmiddellijk ontslag. Ik ben een getekende'.

'Maar waar gingen je verzen over?' vroeg Bernard.

'Over het alleen zijn'.

Bernard fronste de wenkbrauwen.

'Als je wilt, zeg ik ze voor je op'. En Helmholtz begon: 'De bijeenkomst van gisteren,

Stokken, maar een gebroken trom,

Middernacht, het knisteren

Van fluiten in een holle kom,

Gesloten lippen, slapende gezichten,

Geen machinegeronk,

De stomme, onverlichte

Plaatsen waar de dag verklank -

Alle stilten zijn blijde,

Wenen (luide of zacht),

Spreken - maar buiten de tijden,

Met de stem van de nacht'.

Zo ging het nog een poosje door. 'Dat heb ik ze als voorbeeld gegeven; toen hebben ze me bij de chef aangegeven'.

'Dat verbaast me niet', zei Bernard. 'Het gaat lijnrecht tegen hun slaaponderricht in. Bedenk eens dat ze minstens een kwart miljoen waarschuwingen tegen de eenzaamheid hebben gehad'.

'Dat weet ik. Maar ik wou eens zien wat voor uitwerking het zou hebben'.

'Nou, dat heb je gezien'.

Helmholtz lachte slechts. 'Ik heb het gevoel', zei hij na een stilte, 'alsof ik nog maar pas iets heb om over te schrijven. Alsof ik nog maar pas in staat ben om de kracht die ik in mij voel te gebruiken - dat overschot van latente kracht. Er schijnt iets met mij te gebeuren'. Ondanks al zijn moeilijkheden leek hij Bernard volmaakt gelukkig.

Helmholtz en de wilde vatten dadelijk sympathie voor elkaar op. In zulk een mate zelfs dat Bernard zich hevig jaloers voelde.

In al die weken was hij met de wilde niet zo intiem geworden als Helmholtz reeds bij de eerste ontmoeting. Terwijl hij hen gade- sloeg en naar hun gesprekken luisterde, betrapte hij zich soms op de spijtige gedachte dat hij er beter aan zou hebben gedaan, hen nooit met elkaar in contact te brengen. Hij schaamde zich voor zijn jaloezie en gebruikte beurtelings heel zijn wilskracht en soma om haar te bestrijden. Maar de pogingen hadden niet veel succes; en tussen de somavakanties waren natuurlijk tussenpozen. Dan kwam het afschuwelijke gevoel steeds terug.

Bij zijn derde ontmoeting met de wilde droeg Helmholtz zijn gedicht over de eenzaamheid voor.

'Hoe vind je het?' vroeg hij toen hij klaar was.

De wilde schudde zijn hoofd. 'Luister hier eens naar', was zijn antwoord; hij ontsloot de la, waarin hij zijn door de muizen aangevreten boek bewaarde, opende het en las: 'Dat de vogel, luidst van stem,

Op Arabië's boom zich zett',

Daar heraut zij en trompet...'

Helmholtz luisterde met toenemende opwindning. Bij 'Arabië's boom' schrok hij; bij 'o, schrille roeper' glimlachte hij eensklaps genoeglijk; bij 'wat op wrede wieden zwiert' schoot het bloed naar zijn wangen; maar, bij 'stervenslied' verbleekte hij en trilde van een ongekende aandoening. De wilde las verder: 'Alle zelfgevoel verdween;

Zij en hij, 't was één te za am,
Eén natuur met dubb'le naam,
En 't getal was twee noch één.

Rede, met zichzelf in strijd,
Nam als één 't gescheid'ne waar...'

'Orgy-porgy!' zei Bernard, de lectuur onderbrekend met een luide, onaangename lach. 'Dat is precies een solidariteitspsalm'.

Hij wreekte zich op zijn beide vrienden, omdat zij meer met elkaar dan met hem op hadden.

In de loop van hun volgende twee of drie bijeenkomsten herhaalde hij zijn kleine wraakoefening dikwijls. Ze was eenvoudig, en daar zowel Helmholtz als de wilde zeer pijnlijk werd getroffen door de vernietiging en bezoedeling van een geliefd poëtisch kristal, buitengewoon doeltreffend. Ten slotte dreigde Helmholtz hem de kamer uit te trappen als hij nog eens durfde onderbreken. En toch kwam, vreemd genoeg, de volgende onderbreking, de schandelijkste van alle, van Helmholtz zelf.

De wilde las hardop voor uit Romeo en Julia - en hij las met een diepe, gespannen hartstocht (want hij zag zichzelf voortdurend als Romeo en Lenina als Julia) . Helmholtz had met verwondering en belangstelling geluisterd naar het toneel van de eerste ontmoeting der minnenden. Het toneel in de tuin had hem verrukt wegens de poëzie, maar de gevoelens die werden uitgesproken hadden hem doen glimlachen. Hoe kon je je zo opwinden voor een meisje - het leek nogal belachelijk. Maar als je het woord voor woord bekeek, wat een voortreffelijk staaltje van emotionele techniek! 'Die ouwe baas', zei hij, 'steekt onze propagandatechnici volkomen in zijn zak'. De wilde glimlachte triomfantelijk en hervatte zijn lectuur. Alles ging betrekkelijk goed, totdat in het laatste toneel van het derde bedrijf Capulet en Lady Capulet Julia begonnen te pressen met Paris te trouwen. Helmholtz was gedurende het hele toneel al onrustig geweest: maar toen de wilde met pathetische gebaren Julia liet uit-roepen:

'Troont in de wolken geen erbarming meer,

Die in de diepte blik van mijn ellend? -

O, lieve moeder, ach, verstoot mij niet!

Verschuif dit huw'lijk nog een maand, een week; Of, wilt gij dit niet, spreid het bruidsbed mij In 't sombere grafgewelf, waar Tybalt ligt...'

toen Julia dit zei, barstte Helmholtz in een onbeheerste schater-lach uit.

Een moeder en vader (potsierlijke obsceniteit) die hun dochter dwongen iemand te nemen die zij niet wilde hebben! En dat idiote kind zei niet eens dat ze een ander had, aan wie ze (voor het ogenblik althans) de voorkeur gaf! De situatie was in haar vieze ongerijmdheid onweerstaanbaar komiek. Het was hem door heldhaftige inspanning gelukt zijn toenemende vrolijkheid te bedwingen, maar 'lieve moeder'(op de trillende smartelijke toon van de wilde) en de toespeeling op Tybalt die dood neerlag, waren te veel voor hem. Hij lachte en lachte tot de tranen langs zijn gezicht stroomden - hij lachte onbedaarlijk terwijl de wilde, bleek van woede, hem over zijn boek heen aankeek en het ten slotte, toen het lachen maar voortduurde, verontwaardigd dichtsloeg, opstond en het, met het gebaar van iemand die de zwijnen zijn parel ontnemt, in de la wegsloot.

'En toch', zei Helmholtz toen hij weer voldoende op adem was om zich te verontschuldigen en de wilde had overreed naar zijn verklaring te luisteren, 'weet ik heel goed datje zulke bela-chelijke, waanzinnige situaties nodig hebt; je kunt niet werkelijk goed over iets anders schrijven. Waarom was die oude knaap zo'n voortreffelijk propagandatechnicus? Omdat hij zoveel krankzinnige, verschrikkelijke dingen had om zich over op te winden. Je moet gekweld en van streek zijn; anders kun je niet op werkelijk goede, doordringende, x-straalachtige zinswen-dingen komen. Maar vaders en moeders!' Hij schudde zijn hoofd. 'Je kunt niet van mij verwachten dat ik bij vaders en moeders een uitgestreken gezicht houd. En wie maakt nu zo'n ophef van de vraag of een jongen een meisje krijgt of niet?' (De wilde kromp ineen, maar Helmholtz, die peinzend naar de grond keek, zag niets.) 'Nee', besloot hij met een zucht, 'dat deugt niet. We hebben een ander soort waanzin en geweld nodig. Maar wat? Wat? Waar kun je het vinden?' Hij zweeg; toen zei hij hoofdschuddend: 'Ik weet het niet, ik weet het niet'.

DE TIEN

Henry Foster dook uit de schemering van het embryomagazijn op.

'Heb je zin om vanavond mee naar een feely te gaan.'

Lenina schudde het hoofd, zonder iets te zeggen.

'Ga je met iemand anders uit?' Het interesseerde hem te weten, wie van zijn vrienden met wie van zijn vriendinnen naar bed gingen. 'Is het Benito?' vroeg hij.

Ze schudde opnieuw het hoofd.

Henry ontdekte de vermoeidheid in die donkerblauwe ogen, de bleekheid onder dat lupusachtige masker, de droefgeestigheid om de hoeken van de glimlachende vuurrode mond. 'Je voelt je toch niet ziek.' vroeg hij een tikje bezorgd, bang dat ze misschien aan een van de weinige overgebleven besmettelijke ziekten leed.

Nogmaals schudde Lenina het hoofd.

'In ieder geval zou ik maar eens naar een dokter gaan', zei Henry. 'Een dokter op tijd en je zorg ben je kwijt', voegde hij er hartelijk aan toe, zijn hypnopedisch spreekwoord met een klap op haar schouder bekrachtigend. 'Misschien heb je een zwangerschapssurrogaat nodig', opperde hij. 'Of een extra sterke H.H.S.-behandeling. Soms is het normale hartstochtsurrogaat niet helemaal...'

'O, in Fords naam', zei Lenina, haar koppig stilzwijgen verbrekend, 'hou je mond!' En ze keerde naar haar veronachtzaam-de embryo's terug.

Een H.H.S.-behandeling! Ze zou hebben gelachen, als ze niet op het punt had gestaan te gaan huilen. Alsof ze niet genoeg H.H. van zichzelf had! Ze zuchtte diep, terwijl ze haar injectie-spuut opnieuw vulde. 'John...' mompelde ze voor zich heen, 'John...' Toen vroeg ze zich af. 'Mijn Ford, heb ik deze zijn slaapziekte-injectie gegeven of niet?' Ze kon het zich werkelijk niet herinneren. Ten slotte besloot ze niet het risico te lopen een tweede dosis te geven en ging naar de volgende fles.

Tweeëntwintig jaar en acht maanden na dat ogenblik zou een veelbelovende alfa- minus administrateur te Mwanza-Mwanza aan trypanosomiasis sterven - het eerste geval in meer dan een halve eeuw. Zuchtend ging Lenina met haar werk door.

Een uur later, in de kleedkamer, voer Fanny heftig uit. 'Maar het is dwaasheid je zo te laten gaan.

Gewoon dwaasheid', herhaalde ze. 'En waarvoor? Een man - één man'.

'Maar hij is de enige die ik wil hebben'.

'Alsof er niet miljoenen andere mannen in de wereld zijn'.

'Maar die wil ik niet'.

'Hoe kun je dat weten als je het niet geprobeerd hebt?' 'Ik heb het geprobeerd'.

'Maar hoeveel?' vroeg Fanny, verachtelijk haar schouders op-halend. 'Eén, twee?' 'Tientallen.

Maar het heeft niets geholpen', voegde ze er hoofdschuddend aan toe.

'Och, je moet volhouden', zei Fanny gewichtig. Maar het was duidelijk dat haar vertrouwen in haar eigen voorschriften was geschokt. 'Zonder volharding kun je niets bereiken'.

'Maar intussen...'

'Denk niet aan hem'.

'Ik kan het niet laten'.

'Neem dan soma'.

'Dat doe ik'.

'Nou, ga er dan mee door'.

'Maar in de tussenpozen vind ik hem nog altijd aardig. Ik zal hem altijd aardig blijven vinden'.

'Nou, als dat het geval is', zei Fanny vastberaden, 'waarom ga je dan niet naar hem toe en neemt hem? Of hij het wil of niet'.

'Maar je moest eens weten hoe verschrikkelijk vréemd hij is!' 'Des te meer reden om flink op te treden'. 'Dat is gemakkelijk genoeg gezegd'.

'Laat je niet beetnemen. Doe wat'. Fanny's stem was een trompet; ze had een spreekster van de Fordse vrouwenvereniging kunnen zijn, die een avondlezing geeft voor aankomende beta-minus-meisjes. 'Ja, doe wat - dadelijk. Doe het nu'.

'Ik ben bang', zei Lenina.

'Je hoeft alleen maar eerst een halve gram soma te nemen. En nu ga ik in het bad'. Ze stapte weg, haar handdoek achter zich aanslepend.

De bel ging en de wilde, die vurig hoopte dat Helmholtz die middag zou komen (want nu hij eindelijk had besloten met Helmholtz over Lenina te praten, kon hij zijn confidenties geen moment meer uitstellen), sprong op en snelde naar de deur.

'Ik had een voorgevoel dat jij het was, Helmholtz', riep hij, terwijl hij opendeed.

Op de drempel stond, in een wit kunstzijden matrozenpakje gekleed en met een ronde witte muts zwierig schuin op haar linkeroor, Lenina.

'O!' zei de wilde, alsof iemand hem een harde klap had gegeven.

Een halve gram was voldoende geweest om Lenina al haar angst en verwarring te doen vergeten. 'Hallo, John', zei ze glimlachend en liep langs hem heen de kamer in. Werktuiglijk sloot hij de deur en volgde haar. Lenina ging zitten. Er viel een langdurige stilte.

'Je schijnt niet erg blij mij te zien, John', zei ze eindelijk.

'Niet blij?' De wilde keek haar verwijtend aan; toen viel hij eensklaps voor haar op de knieën, nam Lenina's hand en kuste deze eerbiedig. 'Niet blij? O, als je eens wist', fluisterde hij; hij waagde het zijn ogen naar haar gezicht op te slaan en vervolgde: 'Bewonderde Lenina, ja, de hoogste bewondering, gelijkwaardig aan het dierbaarste ter wereld'. Ze keek hem glimlachend aan., met wulpse tederheid. 'O, jij zo volmaakt' (zij boog zich met de lippen vaneen naar hem over), 'zo volmaakt en zo smet-teloos geschapen' (dichter en dichter) 'het beste van alle schepselen'. Nog dichterbij. De wilde krabbelde plotseling overeind.

'Daarom', zei hij met afgewend gezicht, 'wilde ik eerst iets dóen... Ik bedoel om je te laten merken dat ik jou waardig ben.

Niet dat ik dat ooit echt zou kunnen zijn. Maar in elk geval om je te bewijzen dat ik niet volkomen ónwaardig ben. Ik wou iets doen'.

'Waarom vind je het nodig...?', begon Lenina, maar liet de zin onvoltooid. Er klonk enige ergenis in haar stem. Als je je voor-por hebt gebogen, dichterbij, met je lippen vaneen, alleen om plotseling, als de sukkel overeindkrabbelt, te merken datje naar niets vooroverbuigt-nu, dan heb je reden, zelfs als er een halve gram soma in je bloed meestroomt, dan heb je alle reden om je te ergeren.

'In Malpais', mompelde de wilde onsamenhangend, 'moest je haar de huid van een bergleeuw brengen - ik bedoel, als je iemand wilde trouwen. Of een wolf'.

'Er zijn in Engeland geen leeuwen', zei Lenina bijna bits.

'En al waren ze er wel', voegde de wilde er met plotselinge minachting aan toe, 'dan zouden de mensen ze waarschijnlijk van helikopters uit doden, met gifgas of zoiets. Dat zou ik niet doen, Lenina'. Hij rechtte zijn schouders, waagde het haar aan te kijken en ontmoette een blik vol niet-begrijpende ergernis.

Verlegen vervolgde hij, hoe langer hoe onsamenhangender: 'Ik wil alles doen. Alles wat je maar wilt. Sommige sporten zijn pijnlijk - weet je. Maar de vreugde weegt tegen de moeite op.

Zo voel ik het. Ik bedoel, ik zou de vloer vegen als je dat wilde'.

'Maar we hebben hier stofzuigers', zei Lenina verbijsterd.

'Dat is niet nodig'.

'Nee, natuurlijk is het niet nódig. Maar sommige vernederin- gen worden nobel ondergaan. Ik zou iets nobel willen ondergaan. Begrijp je niet?'

'Maar er zijn toch stofzuigers...'

'Daar gaat het niet om'.

'En ypsilon-halfzwakzinnigen om ze te bedienen', ging ze voort. 'Waarom dan eigenlijk...P' 'Waarom?'

Voor jou natuurlijk, voor jóu. Alleen om je te bewijzen dat ik...'

'En wat hebben stofzuigers eigenlijk met leeuwen te maken...?' 'Om je te bewijzen hoeveel...'

'Of leeuwen met het feit dat je blij bent mij te zien...?' Ze werd hoe langer hoe meer verbijsterd.

'Hoeveel ik van je houd, Lenina', stiet hij bijna wanhopig uit.

Het bloed dat Lenina naar de wangen schoot, verried haar plotselinge, hevige verrukking. 'Meen je dat, John?'

'Maar ik had het niet willen zeggen', riep de wilde, zijn handen met een smartelijk gebaar ineenslaand.

'Niet vóór... Luister, Lenina; in Malpais trouwen de mensen'.

'Wat doen ze?' De ergernis begon weer in haar stem door te klinken. Waar had hij het nu over? 'Voorgoed. Ze beloven elkaar dat ze voorgoed bij elkaar zullen blijven'. 'Wat een afschuwelijk idee!' Lenina was oprecht geschokt.

'De schijn der schoonheid overlevend met een geest die zich sneller vernieuwt dan bloed in verval raakt'.

'Wat.'

'Zo staat het ook bij Shakespeare. "Zo gij haar maagdelijke band verbreekt vóór alle gewijde plechtigheden met volledige en heilige ritus..."'

'In Fords naam, John, praat geen onzin. Ik begrijp geen woord van wat je zegt. Eerst heb je het over stofzuigers, dan over banden. Je maakt me gek'. Ze sprong op en als was zij bang dat hij haar lichamelijk evenzeer als geestelijk zou ontsnappen, greep zij hem bij de pols. 'Geef mij antwoord op deze vraag: vind je me werkelijk aardig of niet?'

Een ogenblik bleef het stil; toen zei hij heel zacht: 'Ik heb je meer dan iets ter wereld lief. 'Maar waarom heb je dat dan niet gezegd?' riep zij uit, en ze was zozeer verbijsterd dat ze haar scherpe nagels in de huid van zijn pols drukte. 'In plaats van te wauwelen over banden en stofzuigers en leeuwen en mij weken achtereen tot wanhoop te brengen'.

Ze liet zijn hand los en wierp haar boos van zich af.

'Als ik je niet zo aardig vond', zei ze, 'zou ik woedend op je zijn'.

En plotseling lagen haar armen om zijn hals; hij voelde haar lippen zacht tegen de zijne. Zo heerlijk zacht, zo warm en trillend dat hij onwillekeurig moest denken aan de omhelzingen in Drie Weken in een Helikopter. Oe! Oe! de stereoscopische blondi-ne en aah! de meer dan levensechte zwarte. Afschuwelijk, afschuwelijk, afschuwelijk... hij poogde zich los te maken, maar Lenina omhelsde hem nog steviger.

'Waarom heb je dat niet gezegd?' fluisterde zij, het hoofd achteroverbuigend om hem aan te kijken. Er lag een teder verwijt in haar ogen.

'De donkerste hoek, de geschiktste gelegenheid' (de stem van het geweten donderde poëtisch), 'de duidelijkste toespeling die ons slechtere zelf kan maken, zal nooit mijn eer in wellust doen verkeren. Nooit, nooit!' besloot hij.

'Malle jongen!' zei ze. 'Ik heb zo naar je verlangd. En als jij ook naar mij hebt verlangd, waarom heb je

dan niet...'

'Maar, Lenina...', wilde hij protesteren; en toen zij onmiddellijk haar armen losmaakte en zich een paar stappen van hem verwijderde, dacht hij even dat zij zijn onuitgesproken wenk had begrepen. Maar toen zij haar witte lakleren riem losgespte en die zorgvuldig over de rugleuning van een stoel hing, begon hij te vermoeden dat hij zich had vergist.

'Lenina', herhaalde hij angstig.

Zij bracht haar hand naar haar hals en gaf een lange verticale ruk; haar witte matrozenblouse was tot de zoom toe open; het vermoeden werd een al te onwrikbare zekerheid.

'Lenina, wat doe je daar?'

Rits, rits! Het was een antwoord zonder woorden. Zij stapte uit haar van onderen wijde broek. Haar chemise-enveloppe was heel licht roze. De gouden T van de aartsgemeenschapszanger bengelde op haar borst.

'Want die melkheuveldie door de venstertraliën mannen in de ogen steken...' De zingende, donderende, magische woorden schenen haar dubbel gevaarlijk, dubbel verleidelijk te maken.

Zacht, zacht, maar hoe doorborend! borend en stekend in het verstand, tunnels gravend door de vastberadenheid. 'De duurste eden zijn stro voor het vuur in het bloed. Matig je, anders ...'

Rits! Het opgebolde roze viel uiteen als een keurig verdeelde appel. Een draai met de armen, een opheffen eerst van de rech-tervoet, toen van de linker; de chemise-enveloppe lag levenloos en als leeggelopen op de vloer.

Met haar schoenen en sokjes nog aan en haar koket scheefstaande muts op één oor, trad ze op hem toe. 'Lievelling. Lieveling! Had het maar eerder gezegd!' Ze stak haar armen uit.

Maar in plaats van ook 'Lievelling!' te zeggen en zijn armen uit te steken, deinsde de wilde verschrikt terug en sloeg met zijn handen naar haar, alsof hij een op hem af komend gevaarlijk dier poogde te verjagen. Vier stappen achteruit en hij stond tegen de muur.

'Schat!' zei Lenina, legde haar handen op zijn schouders en drukte zich tegen hem aan. 'Sla je armen om me heen', beval ze.

'Kus me tot ik er wg van ben, liefste'.

Ook zij had poëzie tot haar beschikking, zij kende woorden die zongen en betoverden en de trom sloegen. 'Kus me'; ze sloot de ogen, ze liet haar stem dalen tot een slaperig gemompel, 'kus me tot ik in coma ben. Koester me, liefste...'

De wilde greep haar bij de polsen, rukte haar handen van zijn schouders en stiet haar ruw tot op armlengte achteruit.

'Au, je doet me pijn, je doet... o!' Plotseling zweeg ze. Hevige angst had haar de pijn doen vergeten. Toen ze haar ogen opende, had ze zijn gezicht gezien - nee, niet zijn gezicht, maar dat van een woesteling, bleek, vertrokken, trillend van een waanzinnige, onverklaarbare woede. 'Wat heb je, John?' fluisterde zij verslagen. Hij antwoordde niet, maar keek haar alleen met die waanzinnige ogen in het gelaat. De handen die haar polsen vast-hielden beefden. Hij haalde diep en onregelmatig adem. Heel zacht, bijna onmerkbaar, maar angstwekkend, hoorde ze hem plotseling met de tanden knarsen. 'Wat is er?' gilde ze bijna.

En als door haar kreet gewekt, greep hij haar bij de schouders en schudde haar. 'Hoer!' schreeuwde hij. 'Hoer! Schaamteloze slet!'

'O, hou op, hou op!' protesteerde ze met een stem die dwaas trilde door zijn geschud.

'Hoer'.

'Toe nou...'

'Vervloekte hoer!'

'E-en gra-am is be-eter...' begon ze.

De wilde duwde haar met zoveel kracht van zich af, dat ze wankelde en viel. 'Ga weg', schreeuwde hij, terwijl hij dreigend van de poeder die haar fluwelen lichaam geurig had gemaakt.

'Schaamteloze slet, schamteloze slet, schamteloze slet'. Het onbedwingbare ritme dreunde voort.

'Schaamteloze...'

'John, zou ik misschien mijn kleren mogen hebben?'

Hij nam het broekje met het ruime zitvlak, de blouse en de chemise-enveloppe op.

'Doe open!' beval hij, tegen de deur schoppend.

'Nee, dat doe ik niet'. De stem klonk verschrikt en tartend.

'Nou, hoe kan ik ze je dan geven?'

'Duw ze maar door het luchtgat boven de deur'.

Hij deed wat zij had gevraagd en hervatte zijn onrustig geijsbeer door de kamer. 'Schaamteloze slet, schamteloze slet. De duivel Wellust met zijn vette romp en aardappelvinger...'

'John'.

Hij wilde niet antwoorden. 'Vette romp en aardappelvinger'.

'John'.

'Wat is er!' vroeg hij nors.

'Wil je me misschien mijn Malthusgordel geven?'

Lenina zat naar de voetstappen in de andere kamer te luisteren en vroeg zich inmiddels af, hoe lang hij nog zo heen en weer zou blijven stappen; of ze zou moeten wachten tot hij de woning verliet dan wel of ze zijn krankzinnigheid een redelijke termijn zou geven om tot bedaren te komen en het dan wagen de badkamerdeur te openen en het op een lopen te zetten.

Haar onbehaaglijke speculaties werden onderbroken, doordat in de andere kamer de telefoon belde.

Plotseling hield het geijsbeer op. Ze hoorde de stem van de wilde, afgewisseld door stilten.

'Hallo'.

'Ja'

'Als ik niet te aanmatigend ben, ja'.

'Ja, hebt u me niet verstaan? U spreekt met de wilde'.

'Wat? Wie is er ziek? Natuurlijk interesseert het mij'.

'Maar is het ernstig? Is ze werkelijk heel ziek? Ik kom dadelijk...' 'Niet meer in haar kamers? Waar is ze naar toe gebracht?' 'O, God! Wat is het adres?'

'Park Lane drie - zei u? Drie? Dank u'.

Lenina hoorde dat de hoorn op de haak werd gelegd en daarna haastige stappen. Een deur sloeg dicht. Het was stil.

Was hij werkelijk weg?

Met eindeloze omzichtigheid deed ze de deur een halve centimeter open, gluurde door de reet, vatte moed toen ze de lege kamer zag, deed de deur wat verder open en stak haar hoofd naar buiten, liep ten slotte op haar tenen de kamer in, bleef een paar seconden met hevig kloppend hart staan luisteren, snelde toen naar de voordeur, opende deze, glipte erdoor, sloeg haar dicht en rende weg. Pas toen ze in de lift stond en door de koker omlaag zakte, begon ze zich veilig te voelen.

VEERTIEN

Het Park-Lane -hospitaal voor stervenden was een zestig verdiepingen hoge toren van lichtroze tegels. Toen de wilde uit zijn luchttaxi stapte, steeg een convooi vrolijk gekleurde lijk-vliegtuigen snorrend van het dak op en snelde over het Park in westelijke richting weg, naar het Sloughcrematorium. Bij de liftdeuren gaf de dienstdoende portier hem de inlichtingen die hij wenste en hij daalde af naar zaal 81 (een zaal voor vliegende seniliteit, verklaarde de portier) op de zeventiende verdieping.

Het was een grote zaal, stralend door de zonneschijn en de gele beschildering, en er stonden twintig bedden die alle bezet waren. Linda stierf in gezelschap - in gezelschap en met alle moderne gemakken. De lucht was voortdurend vervuld van vrolijke synthetische melodieën. Aan het voeteneind van ieder bed, tegenover de stervende, stond een televisietoestel. De televisie bleef van de morgen tot de avond, als een lopende kraan, aanstaan. Om het kwartier werd de geur in de zaal automatisch veranderd. 'We proberen', verklaarde de zuster die de wilde bij de deur tegemoet was gekomen, 'we proberen hier een hoogst aangename atmosfeer te scheppen - iets tussen een eerste-klas-hotel en een feelpaleis in, als u begrijpt wat ik bedoel'.

'Waar is ze.' vroeg de wilde, haar beleefde verklaringen ne-gerend.

De zuster voelde zich beledigd. 'Wat hebt u een haast', zei ze.

'Is er nog hoop?' vroeg hij.

'U bedoelt dat ze niet zal sterven?' (Hij knikte.) 'Nee, natuurlijk niet. Als iemand hier naar toe wordt gestuurd, is er geen...'

Geschrokken door de uitdrukking van verdriet op zijn bleek gelaat, hield ze eensklaps op. 'Wat is er aan de hand!' vroeg ze.

Ze was iets dergelijks bij bezoekers niet gewend. (Niet dat er overigens veel bezoekers kwamen, er bestond ook geen reden voor.) 'U voelt u toch niet ziek, is het wel?'

Hij schudde het hoofd. 'Ze is mijn moeder', zei hij op nauwelijks hoorbare toon.

De verpleegster keek hem geschrokken en vol afschuw aan; toen keek ze snel de andere kant uit. Van haar hals tot haar slapen was zij één vurige blos.

'Breng mij bij haar', zei de wilde, zich inspannend om op gewone toon te spreken.

Nog steeds blozend, ging ze hem vóór door de zaal. Nog &is-se, onverwelkte gezichten (want de seniliteit maakte zulke snelle vorderingen dat ze geen tijd had om de wangen te doen rim-pelen - alleen het hart en de hersenen werden aangetast) wendden zich om, toen zij voorbijgingen. Ze werden gevolgd door de lege, onbelangstellende blikken van de tweede kindsheid. De wilde huiverde terwijl hij keek

Linda lag in het laatste bed van de lange rij, vlak bij de muur.

Door kussens gesteund lag zij te kijken naar de halve finale van het Zuidamerikaanse Riemann-oppervlakte-tenniskampioen-schap, die in een stille, verkleinde reproductie op het scherm van het televisietoestel aan haar voeteneind werd gespeeld. De figuurtjes schoten geluidloos heen en weer over het verlichte vierkante stuk glas, als vissen in een aquarium - de zwijgende, maar bewegende bewoners van een andere wereld.

Linda bleef kijken, met een vage, niet-begrijpende glimlach.

Op haar bleek, gezwollen gezicht lag een uitdrukking van im-beciel geluk. Af en toe vielen haar oogleden dicht en dan scheen zij enkele seconden te suffen. Daarna ontwaakte ze weer met een schokje - en zag de aquariumsprongen van de tenniskampi-oenen, hoorde de supervox wurlitzeriana die 'Kus mij tot ik weg ben, liefje' ten beste gaf en rook de warme geur van verbona die door de ventilator boven haar hoofd werd geblazen - of liever, ze belandde in een droom, waarvan deze dingen, vervormd en verpaaid door de soma in haar bloed, de wonderbaarlijke be-standdelen waren, en zij glimlachte nog eens haar gebroken en kleurloze glimlach van infantiele tevredenheid.

'Nu, ik moet weg', zei de zuster. 'Ik krijg dadelijk mijn groep kinderen. Bovendien is nummer drie er'. Ze wees in de zaal. 'Die kan er elk ogenblik geweest zijn. Maakt u het zich maar gemakkelijk'. Ze verwijderde zich energiek.

De wilde ging naast het bed zitten.

'Linda', fluisterde hij en nam haar hand.

Toen ze haar naam hoorde, wendde ze zich om. Er kwam een glans van herkenning in haar fletse ogen. Ze drukte zijn hand, ze glimlachte, haar lippen bewogen; toen viel haar hoofd eensklaps voorover. Ze sliep. Hij zat naar haar te kijken - door de ver-moeide huid heen zocht en vond hij dat jonge, stralende gezicht dat zich over hem had gebogen toen hij in Malpais een kind was; hij herinnerde zich (en hij sloot de ogen) haar stem, haar gebaren, alle gebeurtenissen van hun gemeenschappelijk leven.

'Streptokok-G naar Banbury-T...' Hoe mooi had zij gezongen!

En die kinderlijke rijmpjes, hoe betoverend vreemd en geheimzinnig!

A, B, C, vitamine D:

Het vet is in de lever, de vis is in de zee.

Hij voelde hete tranen achter zijn oogleden opwellen, toen hij zich de woorden herinnerde en de stem waarmee Linda ze had gezongen. En dan de leeslessen: de hond zit op de grond, de kat zit op de mat; en de elementaire lessen voor betawerkers in het embryomagazijn. En de lange avonden bij het vuur of, in de zomer, op het dak van het huisje, als ze hem die verhalen van ginds, buiten het reservaat, vertelde: dat prachtige land daarbui-ten, waarvan hij de herinnering, als van een hemel, een paradijs van goedheid en lieflijkheid, nog ongeschonden bewaarde, niet besmeurd door de aanraking met de werkelijkheid van dit echte Londen, deze echte geciviliseerde mannen en vrouwen.

Een plotseling rumoer van schelle stemmetjes deed hem zijn ogen openen en na haastig zijn tranen te hebben weggeveegd keek hij om. Iets dat leek op een eindeloze stroom volkomen gelijke achtjarige mannelijke tweelingen kwam de zaal binnen.

Tweeling na tweeling, tweeling na tweeling verschenen zij - een nachtmerrie. Hun gezichten, hun steeds weer herhaald gezicht - want de hele troep had er maar één - keek stompzinnig voor zich uit, louter neusgaten en bleke uitpuilende ogen. Hun uniform was kaki. Van allen hing de mond open. Krijsend en kwetterend kwamen ze binnen. In een oogwenk scheen de zaal geheel met hen gevuld. Ze zwermden tussen de bedden, klauw-terden eroverheen, kropen eronderdoor, gluurden in de televi-sietoestellen, trokken gezichten tegen de patiënten.

Linda verbaasde hen en verschrikte hen enigszins. Een groepje stond dicht opeen aan het voeteneind van haar bed te staren met de geschrokken en domme nieuwsgierigheid van dieren die plotseling voor iets onbekends gezet worden.

'O, kijk eens, kijk eens!' Ze spraken op zachte, angstige toon.

'Wat is er met haar.' Waarom is ze zo dik.'

Zo'n gezicht hadden zij nog nooit gezien - ze hadden nog nooit een gezicht gezien dat niet jeugdig en glad, een lichaam dat niet meer slank en recht was. Al deze stervende zestigjarigen hadden het voorkomen van kinderlijke meisjes. Daartegenover leek Linda op haar vierenvestigste jaar een monster van slappe en misvormde seniliteit.

'Is ze niet afschuwelijk?' fluisterden zij. 'Kijk eens naar haar tanden!'

Plotseling kwam tussen Johns stoel en de muur een tweeling met een mopshondegezicht van onder het bed te voorschijn en begon in Linda's slapend gelaat te staren.

'Zeg...', begon hij, maar zijn zin eindigde ontijdig in een kreet. De wilde had hem bij zijn kraag gegrepen, over de stoel getild en met een flinke draai om zijn oren huilend wegge-stuurd.

Op zijn geschreeuw kwam de hoofdzuster te hulp snellen.

'Wat hebt u hem gedaan?' vroeg ze woest. 'Ik wil niet dat u de kinderen slaat'.

'Nou, houdt u ze dan van dit bed vandaan'. De stem van de wilde trilde van verontwaardiging. 'Wat doen die smerige snot-neuzen hier trouwens? Het is een schandaal!'

'Een schandaal? Wat bedoelt u? Er worden hun voorwaardelijke reflexen ten opzichte van de dood bijgebracht. En ik wil u wel zeggen', waarschuwde zij hem woedend, 'dat als u zich nog eens met hun opvoeding bemoeit, ik de portiers zal laten komen om u eruit te gooien'.

De wilde stond op en deed een paar stappen in haar richting.

Zijn gebaren en de uitdrukking van zijn gezicht waren zo dreigend dat de zuster verschrikt terugdeinsde. Met grote moeite beheerste hij zich, draaide zich zonder een woord om en ging weer bij het bed zitten.

Gerustgesteld, maar met een waardigheid die een tikje geforceerd en onzeker was, zei de zuster. 'Ik heb u gewaarschuwd, denkt u er dus aan'. Toch bracht zij de al te nieuwsgierige tweelingen weg en liet hen meedoen aan het ritssluitinkje pakken dat door een van haar collega's aan het andere eind van de zaal op touw was gezet.

'Ga nu maar gauw je kopje caféïne-oplossing drinken, lieve', zei ze tot de andere zuster. Het uitoefenen van gezag herstelde haar zelfvertrouwen, deed haar zich beter voelen. 'Kom, kinderen!' riep ze.

Linda had zich onrustig bewogen, ze had haar ogen even geopend, vaag rondgekeken en was toen weer in slaap gevallen.

Naast haar zittend deed de wilde al zijn best om zijn stemming van enige minuten geleden terug te krijgen. 'A, B, C, vitamine D', herhaalde hij voor zich heen, alsof de woorden een toverfor-mule waren die het dode verleden weer tot leven kon wekken.

Maar de toverkracht werkte niet. De mooie herinneringen wei-gerden harknekkig boven te komen; niets dan een akelige herle-ving van jaloezie en lelijkheid en ellende. Popmet een bloedende schouderwond; Linda afzichtelijk slapend, en de vliegen die om de gemorste mesal op de vloer naast het bed zoemden; en de jongens die haar scheldwoorden nariepen als ze voorbijkwam... O, nee, nee! Hij sloot zijn ogen, hij schudde zijn hoofd in een energieke afwijzing van deze herinneringen. 'A, B, C, vitamine D...' Hij trachtte te denken aan de ogenblikken dat hij op haar knie zat en ze haar armen om hem heen sloeg en telkens weer zong en hem in slaap wiegde. 'A, B, C, vitamine D, vitamine D, vitamine D...'

De supervox wurlitzeriana was tot een snikkend crescendo gestegen; en plotseling maakte de verbena in het reukcirculatie-stelsel plaats voor sterke patchoelilucht. Linda bewoog, werd wakker, staarde een paar seconden verbijsterd naar de tennis-sers, hief toen haar gelaat op, snoof een of twee keer de nieuw geparfumeerde lucht op en glimlachte eensklaps - een glimlach van kinderlijke extase.

'Pope!' mompelde ze en sloot de ogen. 'O, ik vind het zo heerlijk, ik...' Ze zuchtte en liet zich weer in de kussens zinken.

'Maar Linda! De wilde sprak op smekende toon. 'Ken je me niet?' Hij had zo heel erg zijn best gedaan; waarom wilde ze hem niet laten vergeten? Hij kneep haar bijna ruw in de slappe hand, als wilde hij haar dwingen terug te keren uit die droom van laag-bij -de grondse genoegens, uit die gemene en akelig herinneringen - terug naar het heden, terug naar de werkelijkheid; het afschuwelijk heden, de vreselijke werkelijkheid - maar toch verheven, toch vol betekenis, toch wanhopig belangrijk, juist door de nadering van dat wat ze zo verschrikkelijk maakte. 'Ken je me niet, Linda?'

Hij voelde de zwakke druk van haar hand, waarmee ze hem antwoordde. De tranen sprongen hem in de ogen. Hij boog zich over haar en kuste haar.

Haar lippen bewogen. 'Pop!' fluisterde ze weer en het was of er een emmer vol vuil in zijn gezicht werd geworpen.

Hij kookte eensklaps van woede. Ten tweeden male ge-dwarsboomd, had de storm van zijn verdriet een andere uitweg gevonden en was veranderd in een storm van smartelijke razernij. 'Maar ik ben John!' schreeuwde hij. 'Ik ben John!' En in zijn woedend verdriet greep hij haar zelfs bij de schouder en schudde haar dooreen.

Linda's ogen gingen knipperend open; ze zag hem, ze kende hem - 'John' - maar verplaatste het echte gezicht, de echte, woedende handen naar een denkbeeldige wereld - te midden van de gewaarwordingen die de patchoeli en de superwurlitzer bij haar wekten, te midden van de verrukkelijke herinneringen en de vreemd getransponeerde gevoelens die het heelal van haar droom vormden. Ze wist dat hij John was, haar zoon, maar ver-beeldde zich dat hij een indringer was in dat paradijselijke Malpais waar ze haar somavakantie met Pophad doorgebracht. Hij was boos omdat ze van Pophield, hij schudde haar dooreen omdat Popdaar in bed lag - alsof dat iets verkeerd was, alsof alle geciviliseerde mensen niet hetzelfde deden. 'Iedereen behoort aan...' Haar stem stierf plotseling weg in een bijna onhoorbaar ademloos gekreun: haar mond viel open: ze deed een wanhopige poging om haar longen met lucht te vullen. Maar het was alsof ze was vergeten hoe ze moest ademen. Ze trachtte te schreeuwen - maar er kwam geen geluid; alleen de angst in haar starende ogen verried wat zij leed. Haar handen gingen naar haar keel en klauwden toen in de lucht - de lucht die zij niet meer kon inademen, de lucht die voor haar had opgehouden te bestaan.

De wilde stond over haar heen gebogen. 'Wat is er, Linda.

Wat is er.' Zijn stem klonk smekend; het was alsof hij smeekte gerustgesteld te worden.

De blik die zij op hem wierp was vervuld van een onuitsprekelijke angst - angst, en, naar het hem voorkwam, verwijt. Ze poogde zich op te richten, maar viel in de kussens terug. Haar gezicht was afschuwelijk vertrokken, haar lippen zagen blauw.

De wilde draaide zich om en snelde de zaal door.

'Vlug, vlug!' riep hij. 'Vlug!'

De hoofdzuster, die midden in een kring ritssluitinkje pak-kende kinderen stond, keek om. Haar aanvankelijke verbazing maakte bijna terstond plaats voor afkeuring. 'Schreeuwt u niet zo! Denkt u aan de kleintjes', zei ze met gefronst gelaat. 'U zou de reflexen kunnen... Maar wat doet u daar.' Hij was door de kring gebroken. 'Past u op!' Een kind gilde.

'Vlug, vlug!' Hij pakte haar bij de mouw en trok haar achter zich aan. 'Vlug! Er is iets gebeurd. Ik heb haar vermoord'.

Toen ze aan het einde van de zaal terugwaren, was Linda dood.

De wilde bleef een ogenblik roerloos staan, toen viel hij naast het bed op de knieën, bedekte het gezicht met de handen en begon onbeheerst te snikken.

De zuster stond er besluiteloos bij, keek nu eens naar de knie-lende gestalte bij het bed (wat een schandelijke vertoning!), dan weer (arme kinderen!) naar de tweelingen die hun ritssluiting- spelletje hadden gestaakt en van het andere eind van de zaal met al hun ogen en neusgaten naar het aanstotelijke toneel keken dat zich bij bed 20 afspeelde. Moest ze iets tegen hem zeggen?

proberen hem weer enig gevoel voor fatsoen bij te brengen?

hem eraan herinneren waar hij was? welk een noodlottig kwaad hij die arme onschuldige kinderen misschien aandeed?

Door dat walglijk gejammer deed hij immers al hun heilzame reflexen met betrekking tot de dood te niet - alsof de dood iets verschrikkelijks was, alsof iemand er zoveel op aankwam! Misschien kregen ze nu de noodlottigste denkbeelden over de zaak, misschien zouden ze geheel verkeerd, volkomen antisociaal gaan reageren.

Ze deed een stap naar voren en tikte hem op de schouder.

'Kunt u zich niet behoorlijk gedragen.' zei ze op zachte, boze toon. Maar toen ze omkeek, zag ze dat een half dozijn tweelingen al waren opgestaan en de zaal doorliepen. De kring was verbroken. Nog één ogenblik... Nee, het risico was te groot. De opleiding van de hele groep werd misschien zes of zeven maanden achteruitgezet. Ze snelde naar haar bedreigde pupillen terug.

'Wie wil er een chocolaatje.' vroeg ze op luide, opgewekte toon.

'Ik!' gilde de hele Bokanovskygroep in koor. Bed zo was volkomen vergeten.

'O, God, o God, o God...' zei de wilde telkens weer voor zich heen. In de chaos van smart en berouw die hem vervulde, was dit het enige duidelijk te onderscheiden woord. 'God!' Hij fluisterde het hardop. 'God...'

'Wat zegt hij toch?' zei een stem, heel dichtbij, duidelijk en schel boven het gejengel van de superwurlitzer uit.

De wilde schrok hevig en terwijl hij de handen van zijn gezicht nam keek hij om zich heen. Vijf kakitweelingen, elk met een stomp van een lange chocoladereep in de rechterhand en hun volkomen gelijke gezichten op verschillende wijze besmeurd met vloeibare chocolade, stonden in een rij en staarden hem met hun domme hondeogen aan.

Zij ontmoetten zijn blik en begonnen gelijktijdig te grinni-ken. Een van hen wees met zijn stomp chocolade.

'Is ze dood?' vroeg hij.

De wilde keek hem een ogenblik zwijgend aan. Toen stond hij zwijgend op en liep zwijgend en langzaam naar de deur.

'Is ze dood?' herhaalde een der nieuwsgierige tweelingen, die naast hem voorttrippelde.

De wilde keek op hem neer en duwde hem nog steeds zwijgend opzij. Het kind viel op de grond en begon dadelijk te krij-sen. De wilde keek niet eens om.

VIJFTIEN

Het dienstpersoneel van het Park-Lane-hospitaal voor stervenden bestond uit honderdtweeënzestig delta's, verdeeld over twee Bokanovskygroepen van vierentachtig roodharige vrouwelijke en achtenzeventig donkere langschedelige mannelijke tweelingen. Om zes uur, als hun werkdag voorbij was, verza-melden de twee groepen zich in de vestibule van het hospitaal en ontvingen van de plaatsvervangende onderthesaurier hun rantsoen soma.

Toen hij uit de lift stapte, stond de wilde midden tussen hen in. Maar zijn gedachten waren elders - bij de dood, bij zijn verdriet en zijn berouw; werktuigelijk, zonder te weten wat hij deed, begon hij zich een weg te banen door de menigte.

'Niet zo dringen daar! Kalm een beetje!'

Hoog of laag, uit een veelheid van kelen piepten of bromden slechts twee stemmen. Eindeloos herhaald, als door een rij spiegels, keerden twee gezichten, het ene een haarloze maan met sproeten, omringd door een krans van oranje, het andere een mager, gesnaveld vogelmasker met een stoppelbaard van twee dagen, zich boos naar hem toe. Hun woorden en, in zijn ribben, de scherpe stoten van ellebogen, verstoorden zijn afgetrokkenheid. Hij ontwaakte opnieuw tot de uiterlijke werkelijkheid, keek om zich heen, wist wat hij zag - herkende met een doordringend gevoel van afschuw en walging de steeds terugkerende koortsdroom van zijn dagen en nachten, de nachtmerrie van krioelende, niet te onderscheiden gelijkheid. Tweelingen, tweelingen... Als bezoedelende maden waren ze over het mysterie van Linda's dood uitgezwermd. Wederom als maden, maar groter, volwassen, kropen ze nu over zijn verdriet en zijn berouw. Hij bleef staan en keek met verbijsterde ogen om zich heen naar de kakibende, te midden waarvan hij stond, er een hoofd bovenuit stekend. 'Wat een flinke schepselen zijn er hier!'

De gezongen woorden hoonden hem. 'Hoe schoon is de mensheid! O heerlijke nieuwe wereld...'

'Soma-uitdeling!' riep een luide stem 'Op je plaats, alsjeblieft.

Opschieten'.

Er was een deur geopend en een tafel en een stoel werden in de vestibule gebracht. De stem behoorde aan een zwierige jonge alfa die met zwart ijzeren geldkistje was binnengekomen. Uit de in afwachting verkerende tweelingen steeg een gemompel van voldoening op. Ze vergaten de wilde volkomen. Hun aandacht was geconcentreerd op het zwarte geldkistje dat de jongeman op de tafel had gezet en nu bezig was te ontsluiten. Het deksel ging omhoog.

'Oo-oh!' zeiden alle honderdtweeënzestig tegelijk, alsof ze naar een vuurwerk keken.

De jongeman nam er een handvol kleine pillendoosjes uit.

'En nu', zei hij gebiedend, 'aantreden, alsjeblieft. Eén tegelijk en niet dringen'.

Eén tegelijk, zonder te dringen, stapten de tweelingen naar voren. Eerst twee mannetjes, dan een vrouwelijk stel, dan weer een mannelijk, dan drie vrouwtjes, dan...

De wilde keek toe. 'O heerlijke nieuwe wereld, o heerlijke nieuwe wereld...' In zijn binnenste schenen de zingende woorden van toon te veranderen. In zijn verdriet en berouw hadden ze hem bespot, en met welk een afschuwelijke, cynische hoon hadden ze hem bespot! Duivels lachend hadden zij de vuilheid, de walgelijke lelijkheid van de nachtmerrie geaccentueerd. Nu .

trompetten zij plotseling een te wapen. 'O heerlijke nieuwe wereld!' Miranda verkondigde de mogelijkheid van lieflijkheid, de mogelijkheid zelfs de nachtmerrie in iets moois en edels om te zetten. 'O, heerlijke nieuwe wereld!' Het was een uitdaging, een bevel.

'Niet dringen daar!' riep de plaatsvervangend onderthesaurier woedend. Hij sloeg het geldkistje dicht.

'Ik houd met de uit-reiking op tot jullie je goed gedragen'.

De delta's mopperden, duwden elkaar een beetje en waren toen stil. Het dreigement had succes gehad. Geen soma - een ontzettende gedachte!

'Zo is het beter', zei de jongeman en hij deed zijn geldkistje weer open.

Linda was een slavin geweest, Linda was gestorven; anderen zouden in vrijheid leven en de wereld zou mooi worden. Een herstel, een plicht. En plotseling werd het de wilde volkomen duidelijk wat hij moest doen; het was alsof er blinden waren geopend, een gordijn was weggetrokken.

'Volgende', zei de onderthesaurier.

Weer trad een kakiwijfje naar voren.

'Stop!' riep de wilde met luide, schallende stem. 'Stop!'

Hij baande zich een weg naar de tafel; de delta's staarden hem verbaasd aan.

'Ford!' zei de plaatsvervangende onderthesaurier zachtjes, 'de wilde'. Hij was bang.

'Luistert u alstublieft', riep de wilde ernstig. 'Luistert u naar wat ik te zeggen heb...' Hij had nog nooit in het openbaar gesproken en vond het heel moeilijk om uitdrukking te geven aan hetgeen hij wilde zeggen. 'Neem dat afschuwelijke spul niet.

Het is vergif, het is vergif'.

'Hoor eens, mijnheer de wilde', zei de plaatsvervangende onderthesaurier met een verzoenende glimlach. 'Zoudt u mij...'

'Vergif voor lichaam en ziel'.

'Ja, maar laat u mij alstublieft met de uitdeling doorgaan.

Rustig nu maar'. Met een behoedzame tederheid van iemand die een vals dier streelt, klopte hij de wilde op de arm.

'Zoudt u mij ...'

'Nooit!' riep de wilde.

'Maar kijk nou eens, ouwe jongen...'

'Gooi het allemaal weg, het afschuwelijke vergif.'

De woorden 'Gooi het allemaal weg' drongen door de omhullende lagen van onbegrip tot in de kern van het bewustzijn der delta's. Een boos gemompel steeg uit de menigte op.

'Ik kom u vrijheid brengen', zei de wilde, terwijl hij zich omwendde naar de tweelingen. 'Ik kom...'

De plaatsvervangende onderthesaurier luisterde niet meer; hij was de vestibule uitgeslopen en zocht in het telefoonboek een nummer op.

'Niet in zijn eigen kamers', vatte Bernard samen. 'Niet in de mijne, niet in de jouwe. Niet in het aphyroditaeum; niet in de centrale of het college. Waar kan hij heen zijn?'

Helmholtz haalde de schouders op. Ze waren van hun werk gekomen in de verwachting dat de wilde op een van de gewone plaatsen op hen zou wachten, maar er was geen spoor van de man te bekennen. Dat was vervelend, aangezien ze van plan waren geweest even in Helmholtz' vierpersoonssporhelikopter naar Biarritz over te wippen. Ze zouden te laat voor het diner zijn, als hij niet gauw kwam.

'We zullen hem nog vijf minuten geven', zei Helmholtz. 'Als hij dan nog niet verschenen is, zullen we...'. Het gerinkel van de telefoonbel onderbrak hem. Hij nam de hoorn op. 'Hallo'. Nadat hij een hele poos had geluisterd, vloekte hij: 'Ford nog an toe! Ik kom meteen'.

'Wat is er?' vroeg Bernard.

'Een van mijn kennissen in het Park-Lane-hospitaal belt me op', zei Helmholtz. 'De wilde is er. Hij schijnt gek te zijn geworden. In elk geval is het dringend. Ga je mee!'

Samen snelden ze door de gang naar de lift.

'Maar willen jullie dan graag slaven zijn?' zei de wilde toen ze het hospitaal betraden. Zijn gezicht was rood, zijn ogen schitterden van geestdrift en verontwaardiging. 'Willen jullie graag kleine kinderen zijn? Ja zeker, dreinende, jengelende kleine kinderen', voegde hij eraan toe, door hun dierlijke stompzin-nigheid zozeer verbijsterd, dat hij hen die hij wilde redden beledigingen in het gelaat slingerde. De beledigingen stuitten af op het dikke schild van hun domheid; ze staarden hem met een wezenloze uitdrukking van doffe, gemelijke wrok aan. 'Ja, jengelende kinderen' schreeuwde hij. Verdriet en berouw, medelijden en piicht - alles was nu vergeten en als het ware opgenomen in een hevige oppermachtige haat tegen deze minder dan menselijke monsters. 'Willen jullie niet vrij zijn en mensen worden? Begrijpen jullie niet eens wat menszijn en vrijheid betekenen?' De woede maakte hem welsprekend; de woorden kwamen gemakkelijk en snel. 'Begrijpen jullie dat niet?' herhaalde hij, maar kreeg geen antwoord op zijn vraag. 'Goed', vervolgde hij bitter. 'Dan zal ik het jullie vertellen; ik zal jullie vrij maken, of jullie het willen of niet'. Hij duwde een raam open dat uitzag op de binnenplaats van het ziekenhuis en begon de kleine pillendoosjes met somatabletten met handen vol tegelijk naar buiten te werpen.

Eén ogenblik bleef de kakitroep zwijgend, als versteend, staan kijken naar deze moedwillige heiligschennis die hun verbazing en afschuw wekte.

'Hij is gek', fluisterde Bernard, die met wijdopen ogen toe-keek. 'Ze zullen hem vermoorden. Ze zullen...'

Plotseling ging er een luide kreet uit de menigte op; in een golvende beweging kwam zij dreigend op de wilde af. 'Ford helpe hem!' zei Bernard en keek de andere kant uit.

'Ford helpt hen die zichzelf helpen'. En met een lach, zelfs een lach van verrukking, baande Helmholtz Watson zich een weg door de menigte.

'Vrij, vrij!' schreeuwde de wilde die met zijn ene hand de so-ma naar buiten bleef gooien, terwijl hij met de andere zijn belagers in hun niet van elkaar te onderscheiden gezichten stompte.

'Vrij!' En plotseling dook Helmholtz naast hem op - 'Beste bra-ve Helmholtz!' - die er ook op los sloeg - 'Eindelijk mensen!' -

en inmiddels ook het vergif met handen vol uit het open raam wierp. 'Ja, mensen! mensen!' en er was geen vergif meer over. Hij nam het geldkistje op en liet hun de zwarte lege binnenkant zien. 'Jullie zijn vrij!'

Brullend kwamen de delta's met verdubbelde woede opzet-ten.

'Het is met ze gedaan', zei Bernard, aarzelend aan de rand van het strijdgewoel; door een plotselinge opwelling gedreven, snelde hij toe om hen te helpen; toen bedacht hij zich en bleef staan; beschaamd deed hij toch weer een stap naar voren; vervolgens bedacht hij zich weer, ten prooi aan een smartelijke, vernederende besluiteloosheid - overwegend dat zij misschien vermoord werden als hij hen niet hielp en dat hij misschien vermoord werd als hij het wel deed - toen (Ford zij geprezen!) de politie, met uitpuilende ogen en met varkenssnuiten in haar gasmakers, kwam binnensnellen.

Bernard rende haar tegemoet. Hij zwaaide met zijn armen; nu deed hij tenminste iets. Hij riep enige keren 'Help!' hoe langer hoe luider, om zichzelf de illusie te geven dat hij hielp.

'Help! Hlp! HELP!'

De politiemannen duwden hem opzij en begonnen met hun werk. Drie man met sproeiers om hun schouders gesespt pompten dikke wolken somadamp in de lucht. Twee anderen waren met de draagbare synthetische muziekdoos in de weer.

Weer vier anderen hadden zich met waterpistolen, geladen met een sterk verdovend middel, een weg door de menigte gebaand en schakelden de wildste vechtersbazen met straal na straal methodisch uit.

'Vlug, vlug!' gilte Bernard. 'Als jullie er niet gauw bij zijn, worden ze vermoord. Ze worden... O!' Geërgerd door zijn gekwebbel had een van de politieagenten een schot uit zijn waterpistool op hem gericht. Bernard stond een paar seconden te wankelen op benen die hun botten, hun pezen, hun spieren schenen te hebben verloren en stokken gelei te zijn geworden, en ten slotte niet eens meer gelei, maar

water: hij zakte als een vod op de vloer.

Plotseling begon er in de synthetische muziekdoo een stem te spreken. De stem der redelijkheid, de stem der welwillendheid. De geluidsrol draaide de synthetische anti-relletjes-toe-spraak nummer twee (middelsoort af). Rechtstreeks uit de diepten van een niet bestaand hart zei de stem: 'Mijn vrienden, mijn '

vrienden!' - zo pathetisch, op een toon van zulk een eindeloos zacht verwijt, dat zelfs de ogen der politiemannen achter hun gasmakers even door tranen werden verblind. 'Wat betekent dat? Waarom zijn jullie niet allen gelukkig en goed voor elkaar?

Gelukkig en goed', herhaalde de stem. 'Vreedzaam, vreedzaam'.

Zij trilde, daalde tot een fluistering en stierf even weg. 'O, ik wil zo graag dat jullie gelukkig zijn', begon zij weer met dringende ernst. 'Ik wil zo graag dat jullie braaf zijn! Toe, toe, wees braaf en...'

Twee minuten later hadden de stem en de somadamp hun werk gedaan. Badend in tranen kusten en omhelsden de delta's elkaar - een half dozijn tweelingen tegelijk in één grote omhelzing. Zelfs Helmholtz en de wilde schreiden bijna. Uit het kantoor van de thesaurier werd een nieuwe voorraad pillendoosjes binnengebracht, er werd haastig een nieuwe uitdeling gehouden en, begeleid door de lieflijke zegenwensen van de bariton-stem, verspreidden de tweelingen zich, huilend of hun hart zou breken. 'Vaarwel, lieve, lieve vrienden, Ford behoede u! Vaarwel, lieve, lieve vrienden. Ford behoede u. Vaarwel, lieve, lieve...'

Toen de laatste delta was verdwenen, schakelde de politie de stroom uit. De engelachtige stem zweeg. 'Wilt u rustig meegaand' vroeg de brigadier, 'of moeten we u verdoven?' Hij richtte dreigend zijn waterpistool.

'O, we gaan wel mee', antwoordde de wilde, beurtelings een snee in zijn lip, een schram in zijn nek en een beet in zijn linkerschouder bittend.

Met zijn zakdoek nog voor zijn bloedende neus knikte Helmholtz bevestigend.

Bernard die weer wakker was geworden en zijn benen weer kon gebruiken, koos dit moment om zo onopvallend mogelijk naar de deur te sluipen.

'Hei daar', riep de brigadier, en een politieagent met een var-kensmasker rende de kamer door en legde een hand op de schouder van de jongeman.

Bernard keerde zich om met een uitdrukking van veront- waardigde onschuld. Vluchten? Dat was hij helemaal niet van plan geweest. 'Ofschoon ik niet snap', zei hij tot de brigadier, 'waarom jullie mij moeten hebben?'

'Bent u niet een vriend van de arrestanten?'

'Och...!' zei Bernard en aarzelde. Nee, dat kon hij werkelijk niet ontkennen. 'Waarom zou ik niet?' vroeg hij.

'Ga dan maar mee', zei de brigadier en hij ging hen voor naar de deur en de wachtende politieauto.

ZESTIEN

De kamer waar de drie mannen heen werden gebracht was de studeerkamer van de beheerder.

'Zijn fordschap komt dadelijk beneden'. De gammahuis-knecht liet hen alleen.

Helmholtz lachte luidkeels.

'Het lijkt meer op een cafedne-oplossing-partijtje dan op een verhoor', zei hij, terwijl hij zich in de meest luxueuze van de mollige armstoelen liet vallen. 'Kop op, Bernard', voegde hij eraan toe, toen hij het groene, ongelukkige gezicht van zijn vriend zag. Maar Bernard liet zich niet opvrolijken; zonder te antwoorden en zelfs zonder Helmholtz aan te kijken ging hij op de on-gemakkelijkste stoel in de kamer zitten, die hij zorgvuldig had uitgezocht in de vage hoop, daarmee de toorn van de hogere machten af te wenden.

De wilde liep inmiddels rusteloos door de kamer en gluurde met vluchtige, oppervlakkige nieuwsgierigheid naar de boeken op de planken, de geluidsrollen en de spoelen voor de leesmachine in hun genummerde vakjes. Op de tafel onder het raam lag een zwaar boek, in zacht zwart kunstleer gebonden en gestempeld met grote gouden T's. Hij nam het op en sloeg het open. Mijn Leven en Werken, door Onze Ford. Het boek was uit-gegeven te Detroit door het genootschap voor de verbreiding van fordse wetenschap. Op goed geluk sloeg hij de bladen om, las hier een zin, daar een alinea en was juist tot de slotsom gekomen dat het boek hem geen belang inboezemde, toen de deur openging en de plaatselijke wereldbeheerder voor West-Europa energiek de kamer binnenstapte.

Mustapha Mond drukte hen alle drie de hand, maar hij richtte het woord tot de wilde. 'U ben dus niet erg op de civilisatie gesteld, mijnheer de wilde', zei hij.

De wilde keek hem aan. Hij had zich voorbereid op liegen, op bulderen of op een gemelijk stilzwijgen; maar gerustgesteld door de gemoedelijke, intelligente uitdrukking op het gelaat van de beheerder, besloot hij onbewimpeld de waarheid te zeggen. 'Nee'. Hij schudde het hoofd.

Bernard schrok en keek ontsteld. Wat moest de beheerder wel denken? Bestempeld te worden als de vriend van een man die zei dat hij niet van de civilisatie hield - die dat openlijk zei en tegen niemand minder dan de beheerder - het was verschrikkelijk. 'Maar, John', begon hij. Na een blik van Mustapha Mond hield hij onderdanig zijn mond.

'Natuurlijk', vervolgde de wilde zijn bekentenis, 'zijn er een paar heel aardige dingen. Al die muziek in de lucht, bijvoorbeeld...'

'Soms klinken duizend instrumenten in mijn oor en soms zijn het stemmen'.

Het gelaat van de wilde straalde eensklaps van blijdschap.

'Hebt u dat ook gelezen?' vroeg hij. 'Ik dacht dat niemand hier in Engeland van dat boek had gehoord'. 'Bijna niemand. Ik ben een van de zeer weinigen. Het is verboden, ziet u. Maar daar ik hier de wetten maak, kan ik ze ook breken. Ongestraft, meneer Marx', voegde hij eraan toe, zich tot Bernhard wendend. 'Hetgeen u, vrees ik, niet kunt'.

Bernard verviel tot een nog hopelozere ellende.

'Maar waarom is het verboden?' vroeg de wilde. In zijn opwinding over het feit dat hij iemand ontmoette die Shakespeare had gelezen, vergat hij even al het andere.

De beheerder haalde de schouders op. 'Omdat het oud is; dat is de voornaamste reden. We hebben hier niets aan oude dingen'.

'Ook niet als ze mooi zijn?'

'Vooral niet als ze mooi zijn. Schoonheid is aantrekkelijk en we willen niet dat de mensen door oude dingen worden aange-trokken. We willen dat ze op de nieuwe gesteld zijn'.

'Maar de nieuwe zijn zo dom en afschuwelijk Die films waarin je niets dan helikopters ziet rondvliegen en waarin je de mensen voelt zoenen'. Hij trok een lelijk gezicht. 'Geiten en apen!' Slechts in de woorden van Othello kon hij een passend voertuig voor zijn minachting en haat vinden.

'Het zijn toch aardige tamme dieren', mompelde de beheerder langs zijn neus weg.

'Waarom laat u hun niet liever Othello zien?'

'Ik heb het u al gezegd; dat is oud. Bovendien zouden ze het niet begrijpen'.

Ja, dat was waar. Hij herinnerde zich hoe Helmholtz om Romeo en Julia had gelachen. 'Nu ja', zei hij na een pauze, 'dan maar iets nieuws dat op Othello lijkt en dat ze zouden kunnen begrijpen'.

'Dat willen we allemaal schrijven', zei Helmholtz, een langdurig stilzwijgen verbrekend.

'En dat is iets wat u nooit zult schrijven', zei de beheerder.

'Omdat, als het werkelijk op Othello leek, niemand het zou begrijpen, al was het nog zo nieuw. En als het nieuw was, zou het onmogelijk op Othello kunnen lijken'.

'Waarom niet?'

'Ja, waarom niet?' herhaalde Helmholtz. Ook hij was bezig de onplezierige werkelijkheid te vergeten.

Alleen Bernard, groen van angst en spanning, dacht eraan; de anderen negeerden hem.

'Waarom niet?'

'Omdat onze wereld niet dezelfde is als Othello's wereld. Je kunt geen auto's zonder staal maken - en je kunt geen tragedies maken zonder maatschappelijke onevenwichtigheid. De wereld is nu stabiel. De mensen zijn gelukkig; ze krijgen wat ze begeren, en ze begeren nooit wat ze niet kunnen krijgen. Ze hebben het goed; ze zijn veilig; ze zijn nooit ziek; ze zijn niet bang voor de dood; ze weten gelukkig niets van hartstocht en ouderdom; ze worden niet lastig gevallen door moeders of vaders; ze hebben geen vrouwen, kinderen of minnaars die hun heftige emoties bezorgen; ze zijn zo afgericht dat ze zich vrijwel niet anders kunnen gedragen dan ze zich behoren te gedragen. En mocht er iets mis gaan, dan is er soma.'

Die u in naam van de vrijheid uit het raam bent gaan gooien, mijnheer de wilde. Vrijheid!' Hij lachte. 'U dacht dat delta's zouden weten wat vrijheid is! En nu denkt u dat ze Othello zouden begrijpen! Die is goed!'

De wilde bleef even zwijgen. 'En toch', hield hij koppig vol, 'is Othello goed, Othello is beter dan die feelies'.

'Natuurlijk', stemde de beheerder toe. 'Maar dat is de prijs die wij voor de stabiliteit moeten betalen. Je moet kiezen tussen geluk en wat de mensen hoge kunst plachten te noemen. Wij hebben de hoge kunst opgeofferd. In plaats daarvan hebben wij de feelies en het reukorgel'.

'Maar die betekenen niets'.

'Ze betekenen zichzelf', ze betekenen voor het publiek een heleboel aangename gewaarwordingen'.

'Maar ze zijn... zij zijn het werk van een idioot'.

De beheerder lachte. 'U bent niet erg beleefd tegenover uw vriend mijnheer Watson. Een van onze meest vooraanstaande emotie-ingenieurs...'

'Maar hij heeft gelijk', zei Helmholtz somber. 'Het is inderdaad idioot. Schrijven als je niets te zeggen hebt...'

'Precies. Maar daar is de allergrootste vindingrijkheid voor nodig. U maakt auto's van het absolute minimum aan staal -

kunstwerken van nagenoeg niets anders dan sensatie'.

De wilde schudde het hoofd. 'Ik vind het allemaal verschrikkelijk'.

'Natuurlijk vindt u dat. Werkelijk geluk lijkt altijd nogal nietig in vergelijking met de overcompensatie van ellende. En evenwichtigheid is natuurlijk lang niet zo boeiend als onevenwichtigheid. Tevredenheid heeft niets van de bekoring van een felle strijd tegen het ongeluk, niets van de schilderachtigheid van een worsteling met de verleiding of van een noodlottige nederlaag tegen hartstocht of twijfel. Geluk is nooit groots'.

'Dat geloof ik ook', zei de wilde na een stilte. 'Maar moet het zo erg zijn als die tweelingen?' Hij streek met zijn hand over zijn ogen, als poogde hij de herinnering uit te wissen aan die lange rijen volkomen gelijke dwergen aan de montagetafels, die queue makende tweelingkudden bij de ingang van het Brentford monorailstation, die menselijke maden die om Linda's sterfbed krioelden, het eindeloos herhaalde gelaat van zijn bela-gers. Hij keek naar zijn verbonden linkerhand en huiverde; 'Afschuwelijk!'

'Maar zo nuttig! Ik merk dat u niet op onze Bokanovskygroepen gesteld bent, maar ik verzeker u dat zij de grondslag vormen, waarop al het andere is gebouwd. Zij zijn de gyroscoop die het raketvliegtuig van de staat nooit van zijn vaste baan doet af-wijken'. De diepe stem trilde geestdriftig; de gebarende hand omvatte heel de ruimte en de stormloop van de onweerstaanbare machine. Mustapha Monds welsprekendheid benaderde de synthetische volmaaktheid.

'Ik heb me afgevraagd', zei de wilde, 'waarom ze er eigenlijk zijn - in aanmerking genomen dat u uit die flessen alles kunt krijgen wat u maar wilt. Als u zich daar toch mee bezighoudt, waarom maakt u dan niet allemaal alfa-dubbel-plussen?'

Mustapha Mond lachte. 'Omdat we ons niet willen laten af-maken', antwoordde hij. 'Wij geloven in geluk en stabiliteit.

Een maatschappij van alfa's zou alleen maar onstabiel en ellendig zijn. Stelt u zich eens een door alfa's gedreven fabriek voor -

dat wil zeggen door afzonderlijke, niet aan elkaar verwante individuen met een goede erfelijkheid en zodanig toegerust dat ze (binnen zekere grenzen) in staat zijn een vrije keus te doen en verantwoordelijkheid te aanvaarden. Stelt u zich dat eens voor!'

herhaalde hij.

De wilde poogde het zich voor te stellen, maar zonder veel succes.

'Het is absurditeit. Iemand die als alfa is uitgebroed en als alfa geconditioneerd zou gek worden als hij het werk van een ypsilon-halfzwakzinnige moest doen, of hij zou de boel kapotslaan.

Alfa's kunnen volkomen maatschappelijk worden gemaakt -

maar alleen op voorwaarde dat je ze alfawerk laat doen. Alleen van een ypsilon kun je verwachten dat hij zich ypsilonopoffe- ringen getroost, om de eenvoudige reden dat het voor hem geen opofferingen zijn; ze vormen de lijn van de geringste weerstand.

Zijn voorwaardelijke reflexen zijn een spoor waarlangs hij zich moet bewegen. Hij kan er niets aan doen; hij is ertoe gedoemd.

Zelfs nadat hij is uitgebroed zit hij nog in een fles - een onzichtbare fles van infantiele en embryonale fixaties. Ieder van ons', vervolgde de beheerder peinzend, 'gaat natuurlijk in een fles door het leven. Maar als we toevallig alfa's zijn, is onze fles naar verhouding reusachtige groot. We zouden er hevig onder lijden als we in een nauwere ruimte werden opgesloten. Je kunt het champagnesurrogaat van de hogere kasten niet in flessen van de lagere kasten gieten. Dat is theoretisch duidelijk. Maar het is ook in de praktijk bewezen. Het resultaat van het Cyprusexperiment was overtuigend'.

'Wat was dat?' vroeg de wilde.

Mustapha Mond glimlacht. 'Nou, je zou het desgewenst een experiment met herbottelen kunnen noemen. Het is in A.F. 473

begonnen. De beheerders hadden alle bewoners van het eiland Cyprus verwijderd en het opnieuw gekoloniseerd met een speciaal gekweekte groep van tweeëntwintigduizend alfa's. Heel de uitrusting op het gebied van landbouw en industrie werd aan hen overgedragen en ze moesten hun eigen zaken beredderen.

Het resultaat beantwoordde volkomen aan de verwachtingen.

Het land werd niet behoorlijk bewerkt; in alle fabrieken braken stakingen uit; de wetten werden aan de kant gezet, bevelen niet gehoorzaamd. Alle mensen die een tijdlang werk van lagere or-de was opgedragen, intrigeerden voortdurend om hogere baantjes te krijgen, en alle mensen met hogere baantjes intrigeerden uit alle macht om te houden wat ze hadden. Binnen zes jaar hadden ze een volslagen burgeroorlog. Toen er negentiendui -zend van de tweeëntwintigduizend waren vermoord, verzochten de overlevenden de wereldbeheerders eenstemming de regering van het eiland weer op zich te nemen. Hetgeen zij deden.

En dat was het einde van de enige alfasamenleving die de wereld ooit heeft gekend'.

De wilde zuchtte diep.

'De volmaakte indeling der bevolking', zei Mustapha Mond, 'is ontleend aan de ijsberg - acht negende onder de waterspiegel, één negende erboven'.

'En zijn ze onder de waterspiegel gelukkig?'

'Gelukkiger dan erboven. Gelukkiger dan uw vrienden hier bijvoorbeeld'. Hij wees.

'Ondanks dat afschuwelijke werkt'

'Afschuwelijk? Zij vinden het niet afschuwelijk Integendeel, ze houden ervan. Het is gemakkelijk, het is kinderlijk eenvoudig. Ze hoeven hun hersens noch hun spieren in te spannen. Ze-veneneenhalf uur licht, niet uitputtend werk en daarna het so-marantsoen en spelletjes en onbeperkte paring en de feelies.

Wat kunnen ze nog meer verlangen? Zeker', voegde hij eraan toe, 'ze zouden om een kortere werktijd kunnen vragen. En natuurlijk zouden we hun een kortere werktijd kunnen geven.

Technisch zou het hoogst eenvoudig zijn om de werktijd van de lagere kasten tot drie of vier uur per dag te verminderen. Maar zouden ze daardoor gelukkiger worden? Nee, zeker niet. Men heeft het geprobeerd, ruim anderhalve eeuw geleden. In heel Ierland werd de vierurige werkdag ingevoerd. Wat was het resultaat? Onrust en een grote toename van het somaverbruik; dat was alles. Die drieëneenhalf uur extra vrije tijd waren zo weinig een bron van geluk dat de mensen zich gedrongen voelden zich eraan te onttrekken. Het bureau uitvindingen heeft massa's plannen voor arbeidsbesparende werkwijzen. Duizenden'.

Mustapha Mond maakte een breed gebaar. 'En waarom voeren wij ze niet uit? Ter wille van de arbeiders; het zou louter wreedheid zijn hen aan al te veel vrije tijd bloot te stellen. Voor de landbouw geldt hetzelfde. Als we wilden, zouden we ieder stukje voedsel synthetisch kunnen bereiden. Maar we doen het niet.

We houden liever een derde van de bevolking op het land. Voor hun eigen bestwil - omdat het langer duurt voedsel uit de grond te halen dan uit een fabriek. Bovendien moeten we om onze stabiliteit denken. We willen geen verandering. Iedere verandering vormt een bedreiging voor de stabiliteit. Ook dat is een reden waarom we zo voorzichtig zijn met het toepassen van nieuwe uitvindingen. Iedere ontdekking van de zuivere wetenschap is potentieel revolutionair; zelfs de wetenschap moet soms als een mogelijke vijand worden behandeld. Jazeker, zelfs de wetenschap.'

De wetenschap? De wilde fronste de wenkbrauwen. Hij kende het woord. Maar wat het precies betekende kon hij niet zeggen. Shakespeare en de oude mannen van de pueblo hadden het nooit over de wetenschap en van Linda had hij slechts vage aan-duidingen gekregen: wetenschap was iets waarmee je helikopters maakte, iets waardoor je om de korendansen moest lachen, iets dat voorkwam dat je rimpels kreeg en tanden verloor. Hij deed een wanhopige poging om te begrijpen wat de beheerder bedoelde.

'Ja', zei Mustapha Mond, 'ook dat is een post op de rekening der stabiliteit. Niet alleen de kunst is overenigbaar met geluk; ook de wetenschap. De wetenschap is gevaarlijk; wij moeten haar zorgvuldig aan kettingen leggen en muilbanden'.

'Wat?' zei Helmholtz verbaasd. 'En we zeggen altijd dat wetenschap alles is. Dat is een hypnopedische gemeenplaats'.

'Driemaal per week van het dertiende tot het zeventiende jaar', bracht Bernard in het midden. 'En al de wetenschapspropaganda die wij op school maken...'

'Ja; maar welk soort wetenschap?' vroeg Mustapha Mond sarcastisch. 'U hebt geen wetenschappelijke opleiding gehad, dus u kunt er niet over oordelen. Ik ben in mijn tijd een tamelijk goed natuurkundige geweest. Goed genoeg om in te zien dat al onze wetenschap niet meer is dan een kookboek met een leerstellige kooktheorie die niemand in twijfel mag trekken, en een receptenlijst die niet mag worden aangevuld, behalve met speciale vergunning van de chef-kok. Ik ben nu de chef-kok. Maar eenmaal ben ik een weetgierig koksmaatje geweest. Ik ben een beetje op mijn eigen houtje gaan koken. Onrechtzinnig koken, onwettig koken. Met andere woorden, een beetje echte wetenschap'. Hij zweeg.

'En wat is er toen gebeurd?' vroeg Helmholtz Watson.

De beheerder zuchtte. 'Bijna hetzelfde wat er met jullie gaat gebeuren, jongemannen. Men heeft op het punt gestaan mij naar een eiland te sturen'.

Deze woorden prikkelden Bernard tot een heftige, onbeta-melijke activiteit. 'Wou u mij naar een eiland sturen?' Hij sprong op, snelde de kamer door en bleef druk gebarend voor de beheerder staan. 'Dat kunt u niet doen. Ik heb niets gedaan. Het waren de anderen. Ik zweer u dat de anderen het gedaan hebben'. Hij wees beschuldigend op Helmholtz en de wilde. 'O, alstublieft, stuurt u mij niet naar Ijsland. Ik beloof u dat ik me behoorlijk zal gedragen. Geef u mij nog een kans'. Zijn tranen begonnen te stromen. 'Heus, het was hun schuld', snikte hij. 'En niet naar Ijsland. O, alstublieft, fordschap, alstublieft...'. En in overmaat van zelfvernederig wierp hij zich voor de beheerder op de knieën. Mustapha Mond poogde hem te doen opstaan, maar Bernard bleef liggen smeken; de woorden bleven onuit-puttelijk vloeien. Ten slotte moest de beheerder zijn vierde secretaris bellen.

'Haal drie mannen', beval hij, 'en laat mijnheer Marx naar een slaapkamer brengen. Geef hem een

flinke somadouché, stop hem dan in bed en laat hem alleen'.

De vierde secretaris verliet de kamer en keerde met drie groen geniformeerde tweelinglakeien terug. Nog steeds luid schreeuwend en snikkend werd Bernard weggedragen.

'Je zou denken dat hij onthoofd wordt', zei de beheerder, toen de deur dichtging. 'Terwijl hij als hij maar een greintje benul had zou begrijpen dat zijn straf in werkelijkheid een beloning is. Hij wordt naar een eiland gestuurd. Dat wil zeggen, hij wordt ergens heengestuurd waar hij de belangwekkendste groep mannen en vrouwen zal ontmoeten die er op de wereld te vinden is. Alle mensen die om de een of andere reden al te zeer bewust van hun individualiteit zijn geworden om in het gemeenschapsleven te passen. Alle mensen die zich niet tevreden stellen met rechtzinnigheid, maar die eigen, onafhankelijke ideeën hebben. In één woord, iedereen die wat is. Ik benijd u bijna, mijnheer Watson'.

Helmholtz lachte. 'Waarom zit u dan zelf niet op een eiland?'

'Omdat ik hieraan ten slotte de voorkeur heb gegeven', antwoordde de beheerder. 'Ik mocht kiezen; óf naar een eiland worden gezonden waar ik met mijn zuivere wetenschap had kunnen doorgaan óf lid worden van de beheerdersraad met het vooruitzicht na verloop van tijd zelf een beheerderschap te bekleeden. Ik heb het laatste gekozen en de wetenschap laten lopen'. Na een korte stilte vervolgde hij; 'Soms betreur ik de wetenschap wel een beetje. Geluk is een harde meester - speciaal het geluk van anderen. Een veel hardere meester, als je niet bent opgekweekt om het zonder tegenspraak te aanvaarden, dan de waarheid'. Hij zuchtte, zweeg weer en vervolgde toen op levendiger toon: 'Enfin, plicht is plicht. Je kunt niet bij je eigen voorkeuren te rade gaan. Ik stel belang in de waarheid, ik houd van de wetenschap. Maar de waarheid is een bedreiging, de wetenschap is een openbaar gevaar. Even gevaarlijk als ze weldadig is geweest. Ze heeft ons het meest stabiele evenwicht van de geschiedenis gegeven. Dat van China was in vergelijking met het onze hopeloos onzeker, zelfs de primitieve matriarchaten waren niet stabielier dan wij zijn. Ik herhaal: dank zij de wetenschap.

Maar we kunnen niet toelaten dat de wetenschap haar eigen vruchten teniet doet. Daarom begrenzen wij het gebied van haar onderzoekingen zo zorgvuldig - daardoor ben ik bijna naar een eiland gestuurd. Wij laten niet toe dat zij zich met iets anders bemoeit dan met de meest dringende problemen van het ogenblik. Alle andere onderzoekingen worden angstvallig tegengegaan. Het is merkwaardig', vervolgde hij na een korte pauze, 'te lezen wat de mensen uit de tijd van Onze Ford over wetenschappelijke vooruitgang plachten te schrijven. Ze schijnen zich te hebben verbeeld dat men die eindeloos kon laten doorgaan, zonder met iets anders rekening te houden. Kennis was het hoogste goed, waarheid de opperste waarde; al het andere was secundair en van ondergeschikt belang. Zeker, ook toen begonnen de opvattingen te veranderen. Onze Ford zelf heeft veel gedaan om de nadruk te verleggen van waarheid en schoonheid naar gerief en geluk. De massaproductie eiste deze verplaatsing. Universeel geluk houdt de raderen voortdurend in beweging; waarheid en schoonheid kunnen dat niet. En steeds wanneer de massa's de politieke macht veroverden, ging het natuurlijk meer om geluk dan om waarheid en schoonheid. Maar ondanks alles was het onbeperkt wetenschappelijk onderzoek nog steeds geoorloofd. De mensen bleven over waarheid en schoonheid praten alsof dat nog steeds de hoogste goederen waren. Tot aan de tijd van de Negenjarige Oorlog. Die heeft hen tot andere inzichten gebracht. Wat heb je aan waarheid of schoonheid of kennis, als overal om je heen de antraxbommen ontploffen? Toen heeft men de wetenschap voor het eerst onder controle geplaatst - na de Negenjarige Oorlog. De mensen waren toen zelfs bereid om hun begeerten onder controle te laten plaatsen. Voor een rustig leven hadden ze alles over. Sindsdien zijn wij met onze controle voortgegaan. Voor de waarheid is dat natuurlijk niet zo erg goed geweest. Maar het geluk is het zeer ten goede gekomen. Je kunt niet iets voor niets krijgen. Je moet betalen voor het geluk. U betaalt ervoor, mijnheer Watson - u betaalt omdat u nu toevallig te veel belang stelt in schoonheid.

Ik had te veel belangstelling voor de waarheid; ik heb ook betaald'.

'Maar u bent niet naar een eiland gegaan', zei de wilde, een lang stilzwijgen verbrekend.

De beheerder glimlachte. 'Daarmee heb ik betaald. Door de dienst van het geluk te kiezen. Het geluk van anderen - niet het mijne. Het is maar goed', voegde hij er na een pauze aan toe, 'dat er zoveel eilanden op de wereld zijn. Ik zou niet weten wat we zonder deze moesten beginnen. Jullie allemaal in de gaskamer stoppen, vermoed ik. Tussen twee haakjes, mijnheer Watson, bent u op een tropisch klimaat gesteld? De Markieze-eilanden, bijvoorbeeld, of Samoa? Of liever iets frissers?'

Helmholtz stond uit zijn mollige stoel op. 'Ik heb het liefst een heel slecht klimaat', antwoordde hij. 'Ik geloof dat je beter schrijft als het klimaat slecht is. Als er een boel wind en storm is bijvoorbeeld...'

De beheerder knikte goedkeurend. 'Ik waardeer uw houding, mijnheer Watson. Ik waardeer haar bijzonder. Evenzeer als ik haar officieel afkeur'. Hij glimlachte. 'Wat denkt u van de Falk-landeilanden?'

'Ja, dat lijkt mij wel iets', antwoordde Helmholtz. 'En als u het goedvindt, zou ik nu eens willen gaan kijken hoe die arme Bernard het maakt'.

ZEVENTIEN

'Kunst, wetenschap - u schijnt een tamelijk hoge prijs voor uw geluk te hebben betaald', zei de wilde toen zij alleen waren. 'Is er nog iets anders?'

'Ja, godsdienst natuurlijk', antwoordde de beheerder. 'Er placht iets te zijn dat God genoemd werd - vóór de Negenjarige Oorlog. Maar dat is waar ook: u weet waarschijnlijk alles over God'.

'Nou...'. De wilde aarzde. Hij had graag iets willen zeggen over eenzaamheid, over de nacht, over het tafelland dat bleek in de maneschijn lag, over de afgrond, over de duik in de zwarte duisternis, over de dood. Hij had graag willen spreken; maar er waren geen woorden. Zelfs niet bij Shakespeare.

Inmiddels was de beheerder naar de andere kant van de kamer gegaan en ontsloot een grote brandkast die in de muur tussen de boekenplanken was gebouwd. De zware deur zwaaide open. Terwijl hij in de duisternis daarbinnen scharrelde, zei hij: 'Het is een onderwerp waarin ik altijd heel veel belang heb gesteld'. Hij haalde een dik zwart boek te voorschijn. 'Dit hebt u bijvoorbeeld nog nooit gelezen'.

De wilde nam het boek aan. 'Bijbel, bevattende Alle de Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments', las hij hardop van het titelblad.

'En dit evenmin'. Het was een klein boekje, waaraan de band ontbrak 'De Navolging van Christus'.

'En dit ook niet'. Hij overhandigde hem een ander boek.

'De Verscheidenheden der Godsdienstige Ervaring. Door William James'.

'En ik heb nog veel meer', vervolgde Mustapha Mond, zijn plaats weer innemend. 'Een hele verzameling pornografische oude boeken. God in de brandkast en Ford op de boekenplanken. Hij wees lachend op zijn uitgestalde boekerij - de planken vol boeken, de rekken vol leesmachinespoelen en geluidsrollen.

'Maar als u van God weet, waarom vertelt u het hun dan niet?' vroeg de wilde verontwaardigd. 'Waarom geeft u hun die boeken over God niet?'

'Om dezelfde reden waarom wij hun Othello niet geven: ze zijn oud; ze handelen over God van honderden jaren geleden.

Niet over God van nu'.

'Maar God verandert niet'.

'Maar de mensen wel'.

'Wat maakt dat voor verschil?'

'Een geweldig verschil', zei Mustapha Mond. Hij stond weer op en ging naar de brandkast. 'Er was eens een man die kardinaal Newman heette', zei hij. 'Een kardinaal', verklaarde hij terloops, 'was een soort aartsgemeenschapszanger'.

"'Ik, Pandulph, kardinaal van schoon Milaan". Ik heb er bij Shakespeare over gelezen'.

'Natuurlijk. Nu, zoals ik zei, er was eens een man die kardinaal Newman heette. Aha, hier heb ik het boek'. Hij haalde het te voorschijn. 'En nu ik hier toch sta, zal ik dit ook meenemen.

Het is van een man die Maine de Biran heette. Hij was filosoof, als u weet wat dat was'.

'Een man die droomt over een kleiner aantal dingen dan er in hemel en aarde zijn', zei de wilde prompt.

'Precies. Ik zal u een van de dingen voorlezen, waarvan hij op zeker ogenblik heeft gedroomd. Maar luistert u eerst eens naar wat die oude aartsgemeenschapszanger heeft gezegd'. Hij opende het boek op een plaats die door een strookje papier was aan-geduid en begon te lezen. 'Wij zijn evenmin van onszelf als hetgeen wij bezitten van onszelf is. Wij hebben onszelf niet gemaakt, wij kunnen niet boven onszelf staan. Wij zijn niet onze eigen meesters. Wij zijn Gods eigendom. Is het niet ons geluk de zaak zo te beschouwen? Is het een geluk, of een troost, te denken dat wij wel van onszelf zijn? Misschien zijn de jonge en welva- rende mensen deze mening toegedaan. Zij vinden het misschien heel wat om, naar zij menen, alles te hebben zoals zij dat wensen - van niemand afhankelijk te zijn - aan niets te hoeven denken dat buiten hun gezichtskring ligt, niet de last te hebben van voortdurende verantwoording, voortdurend gebed, voortdurende zorg voor wat zij op gezag van anderen doen. Maar naarmate de tijd vordert, zullen zij, zoals alle mensen, merken dat onafhankelijkheid niet voor de mens is gemaakt - dat zij een onnatuurlijke toestand is - dat zij ons een poosje kan dragen, maar ons niet veilig naar het einde brengt...'. Mustapha Mond zweeg, legde het eerste boek neer, nam het andere op en sloeg de bladzijden om. 'Neem dit bijvoorbeeld eens', zei hij en hij begon met zijn diepe stem opnieuw voor te lezen: 'Een mens wordt oud; hij merkt bij zichzelf dat wezenlijke gevoel van zwakte, van lusteloosheid, van onbehagen, dat het vorderen der jaren begeleidt; en terwijl hij dat gevoel heeft, verbeeldt hij zich dat hij alleen maar ziek is en sust zijn angst met de gedachte dat de-ze bedroevende toestand een bepaalde oorzaak heeft, waarvan hij, als van een ziekte, hoopt te genezen. Ijdele verbeelding! Die ziekte is ouderdom; en het is een verschrikkelijke kwaal! Naar men zegt is het de angst voor de dood en voor wat er na de dood komt, die de mensen zich tot de godsdienst doet wenden als zij ouder worden. Maar mijn eigen ervaring heeft mij de overtuiging geschonken dat, geheel afgescheiden van dergelijke ang-sten of verbeeldingen, het godsdienstig gevoel de neiging heeft zich te ontwikkelen naarmate wij ouder worden; het ontwikkelt zich doordat, wanneer de hartstochten bedaren, de fantasie en de gevoeligheid minder worden geprikkeld en minder prikkel-baar zijn, onze rede minder in haar werking wordt belemmerd, minder verduisterd door de beelden, verlangens en afleidingen die haar plachten te absorberen; waarna God verschijnt als van achter een wolk; onze ziel voelt, ziet en wendt zich tot de bron van alle licht; en wel van nature en onvermijdelijk; want nu alles wat de wereld der gewaarwordingen haar leven en bekoring schonk ons begint te

ontglippen, nu het waarneembare bestaan niet meer wordt gesteund door indrukken van binnenuit of van buitenaf, voelen wij de behoefte te steunen op iets dat blijft, iets dat ons nooit zal bedriegen - een werkelijkheid, een volstrekte en eeuwigdurende waarheid. Ja, wij wenden ons onvermijdelijk tot God; want dit godsdienstige gevoel is van nature zo zuiver, zo heerlijk voor de ziel die het ondergaat, dat het ons schadeloos stelt voor al onze andere verliezen'. Mustapha Mond sloot het boek en leunde in zijn stoel achterover. 'Een van de talrijke dingen in hemel en aarde waarvan deze filosofen niet hebben gedroomd was dit' (hij maakte een handgebaar), 'wij, de moderne wereld. "Je kunt slechts onafhankelijk zijn van God zolang je jeugd en welvaart bezit, onafhankelijkheid zal je niet veilig naar het einde brengen". Goed, wij hebben nu jeugd en welvaart tot het eind toe. Wat volgt daaruit? Dat wij blijkbaar onafhankelijk van God kunnen zijn. "Het godsdienstig gevoel zal ons voor al onze verliezen schadeloos stellen". Maar wij hoeven voor geen enkel verlies schadeloos te worden gesteld; godsdienstig gevoel is overbodig. En waarom zouden wij op jacht gaan naar een surrogaat voor jeugdige begeerten, als het ons nooit aan jeugdige begeerten ontbreekt? Een surrogaat voor afleiding, als wij al de oude dwaasheden tot het laatste moment blijven genieten?

Waarom hebben wij rust nodig, als onze geest en ons lichaam behagen blijven scheppen in activiteit? troost, als wij soma hebben? iets onwrikbaars, als er een maatschappelijke orde is?'

'Dus u denkt dat er geen God is?'

'Nee, ik denk dat er zeer waarschijnlijk wel een is'.

'Maar waarom...?'

Mustapha Mond viel hem in de rede. 'Maar hij openbaart zich op verschillende wijzen aan verschillende mensen. In de pre-moderne tijd openbaarde hij zich als het wezen dat in deze boeken wordt beschreven. Nu...'

'En hoe openbaart hij zich nu?' vroeg de wilde.

'Tja, hij openbaart zich nu als een afwezigheid; alsof hij er helemaal niet was'.

'Dat is uw schuld'.

'Noemt u het de schuld van de civilisatie. God is niet verenigbaar met machines en wetenschappelijke geneeskunde en uni-verseel geluk. Je moet kiezen. Onze civilisatie heeft machines en geneeskunde en geluk gekozen. Daarom moet ik deze boeken in de brandkast sluiten. Ze zijn vies. De mensen zouden schrikken als...'

De wilde onderbrak hem. 'Maar is het niet natuurlijk het gevoel te hebben dat er een God is?'

'U zou net zo goed kunnen vragen of het natuurlijk is je broek met een ritsluiting dicht te maken', zei de beheerder sarcastisch. 'U doet me denken aan een andere oude knaap, Brad-ley genaamd. Hij heeft de wijsbegeerte gedefinieerd als het vinden van slechte redenen voor wat men instinctief gelooft. Alsof men ooit iets instinctief gelooft! Men gelooft iets omdat men ertoe is opgevoed het te geloven. Het vinden van slechte redenen voor wat men op grond van andere slechte redenen gelooft - dat is wijsbegeerte. Men gelooft in God omdat men ertoe is opgevoed om in God te geloven'.

'En toch', hield de wilde vol, 'is het natuurlijk in God te geloven wanneer je alleen bent - helemaal alleen, in de nacht, als je aan de dood denkt...'

'Maar de mensen zijn tegenwoordig nooit alleen', zei Mustapha Mond. 'Wij brengen hun een afkeer van de eenzaamheid bij; en wij richten hun leven zo in dat het bijna onmogelijk voor hen is ooit alleen te zijn'.

De wilde knikte somber. In Malpais had hij geleden doordat men hem buiten de gemeenschappelijke activiteit van de pueblo had gesloten, in het beschaafde Londen leed hij doordat hij nooit aan die gemeenschappelijke activiteit kon ontkomen, nooit rustig alleen kon zijn.

'Herinnert u zich die passage in King Lear?' zei de wilde ten slotte: "'De goden zijn rechtvaardig en van onze aangename ondeugden maken zij werktuigen om ons te teisteren; de donkere en zondige plaats waar hij u trof kostte hem zijn ogen", en Edmund antwoordt - u herinnert zich dat hij gewond is en gaat sterven - "Gij hebt gelijk gehad; het is waar. Het wiel is een volle slag omgedraaid; ik ben hier". Wat denkt u daarvan? Schijnt er niet een God te zijn die de dingen leidt, die straft en belooft?'

'O ja?' vroeg de beheerder op zijn beurt. 'Je kunt je met een neutrale vrouw aan alle mogelijke plezierige ondeugden overgeven, zonder het gevaar te lopen dat de zoon van je minnares je ogen zal uitsteken. "Het wiel is een volle slag omgedraaid; ik ben hier". Maar waar zou Edmund tegenwoordig zijn? Hij zou in een mollige stoel, met zijn arm om het middel van een meisje en zuigend op een stuk geslachtshormoonkautschom naar de feelies zitten kijken. De goden zijn rechtvaardig. Ongetwijfeld. Maar hun wetboek wordt in laatste instantie gedicteerd door de organistoren van de maatschappij; de Voorzienigheid richt zich naar de mensen'.

'Weet u dat zeker.' vroeg de wilde. 'Weet u heel zeker dat de Edmund in die mollige stoel niet even zwaar gestraft is als de Edmund die gewond is en doodbloedt. De goden zijn rechtvaardig. Hebben ze zijn plezierige ondeugden niet gebruikt als een werktuig om hem te vernederen?'

'Vnederen, uit welk oogpunt. Als gelukkig, hard werkend, goederen verbruikend burger is hij volmaakt. Natuurlijk, als u een andere maatstaf dan de onze gebruikt zou u misschien kunnen zeggen dat hij vernederd is. Maar u moet aan één groep postulaten vasthouden. Men kan niet elektromagnetisch golf spelen volgens de regels van centrifugaal tennis'.

'Maar waarde wordt niet bepaald door iemands wil', zei de wilde. 'Zij ontleent haar niveau en haar waardigheid evenzeer aan haar intrinsieke betekenis als aan degene die haar aanprijst'.

'Kom, kom', protesteerde Mustapha Mond, 'gaat dat niet een beetje te ver.'

'Als u zichzelf veroorloofde over God te denken, zou u zichzelf niet veroorloven door plezierige ondeugden te worden vernederd. U zou een reden hebben om de dingen geduldig te dragen, om de dingen met moed te doen. Dat heb ik bij de Indianen gezien'.

'Dat geloof ik graag', zei Mustapha Mond. 'Maar wij zijn nu eenmaal geen Indianen. Een geciviliseerd mens hoeft niets te verdragen dat werkelijk onplezierig is. En wat het doen van de dingen betreft - Ford verhoede dat hij zoiets in zijn hoofd zou halen. De hele maatschappelijke orde zou in de war raken als de mensen iets op eigen houtje gingen doen'.

'Maar zelfverloochening dan? Als u een God had, zou u een reden voor zelfverloochening hebben'. 'De industriële civilisatie is alleen mogelijk als er geen zelfverloochening bestaat. Toegeven aan de eigen begeerten tot aan de grenzen die door hygiëne en economie worden gesteld. Anders zouden de wielen ophouden te draaien'.

'U zou een reden tot kuisheid hebben!' zei de wilde die bij de-ze woorden een weinig bloosde. 'Maar kuisheid betekent hartstocht, kuisheid betekent neurasthenie. En hartstocht en neurasthenie betekenen onevenwichtigheid. En onevenwichtigheid betekent het einde van de civilisatie. Je kunt geen duurzame civilisatie hebben zonder een heleboel onplezierige ondeugden'.

'Maar God is de reden van alles wat edel en mooi en heldhaftig is. Als u een God had...'

'Beste jonge vriend', zei Mustapha Mond, 'de civilisatie heeft volstrekt geen behoefte aan edelheid of heldhaftigheid. Die dingen zijn symptomen van politieke ondoelmatigheid. In een behoorlijk georganiseerde maatschappij als de onze krijgt niemand gelegenheid om edel en heldhaftig te zijn. De omstandigheden moeten volkomen onstabiel worden vóór die gelegenheid kan ontstaan. Waar oorlogen zijn, waar verdeeldheid heerst, waar verleidingen moeten worden weerstaan, voorwer -pen van liefde bevochten of verdedigd - daar hebben edelheid en heldhaftigheid natuurlijk enige zin. Maar er zijn tegenwoordig geen oorlogen. Er wordt zorgvuldig voor gewaakt dat men teveel van iemand gaat houden. Er bestaat niet zoiets als politieke verdeeldheid; de mensen worden zo afgericht dat ze alleen maar kunnen doen wat ze behoren te doen. En mocht er door een ongelukkig toeval toch eens iets onplezierigs gebeuren, dan is er altijd nog soma, dat je een vakantie van de feiten kan bezorgen. En er is altijd soma om je woede te kalmeren, om je met je vijanden te verzoenen, om je geduldig en lijdzaam te maken. In het verleden kon je die dingen alleen door grote inspanning en na jaren van strenge morele oefening bereiken. Nu slik je twee of drie halvegramstabletten en klaar ben je. Iedereen kan tegenwoordig deugdzaam zijn. Je kunst minstens de helft van je mo-raliteit in een flesje bij je dragen. Christendom zonder tranen -

dat is soma'.

'Maar de tranen zijn noodzakelijk. Herinnert u zich niet wat Othello zegt? "Als er na elke storm zulke stilten komen, laat de wind dan waaien tot hij de doden heeft opgewekt". Er bestaat een verhaal dat een van de oude Indianen ons placht te vertellen, over het meisje van Matsaki. De jongemannen die met haar wilden trouwen moesten een ochtend in haar tuin werken. Het leek gemakkelijk; maar er waren betoverde vliegen en muskieten. De meeste jongemannen konden niet tegen de beten en steken. Maar degene die het wel kon - die kreeg het meisje'.

'Heel aardig! Maar in geciviliseerde landen', zei de beheerder, 'kun je meisjes krijgen zonder dat je voor ze in de tuin hoeft te v, erken; en er zijn geen vliegen of muskieten die je steken. Die hebben we al eeuwen geleden uitgeroeid'.

De wilde knikte en fronste de wenkbrauwen. 'U hebt ze uitgeroeid. Ja, dat is net iets voor u. Al het onplezierige uitroeien in plaats van het leren verdragen. Of het edeler is de strikken en pijlen van het woedende noodlot te verdragen dan de wapens op te nemen tegen een zee van moeilijkheden en er een eind aan te maken door zich ertegen te verzetten... Maar dat doet u geen van beide. U verdraagt niet en verzet u evenmin. U schaft alleen maar de strikken en pijlen af. Het is al te gemakkelijk'.

Hij zweeg plotseling en dacht aan zijn moeder. In haar zaal op de zevenendertigste verdieping had Linda gedreven in een zee van zingende lichten en geparfumeerde liefkozingen - ze was weggedreven, uit de ruimte, uit de tijd, uit de gevangenis van haar herinneringen, haar gewoonten, haar bejaard, gezwollen lichaam. En Tomakin, ex-directeur van het broeden kweekwezen, Tomakin was nog steeds met vakantie - met vakantie van de vernedering en de pijn, in een wereld waar hij die woorden, dat spottende gelach niet kon horen, dat afschuwelijke gezicht niet kon zien, die vochtige, slappe armen niet om zijn hals kon voelen, in een mooie wereld...

'Wat u nodig hebt', vervolgde de wilde, 'is voor de verandering iets mt tranen. Niets kost hier genoeg'. ('Twaalfeneenhalf miljoen dollar', had Henry Foster tegen-geworpen, toen de wilde hem dit had gezegd. 'Twaalfeneenhalf miljoen dollar - zoveel heeft de nieuwe kweekcentrale gekost. Geen cent minder'.)

'Wat sterfelijk en onzeker is blootstellen aan alles wat het fortuin, de dood en het gevaar durven, zelfs voor een eierschaal.

Zit daar niet wat in?' vroeg hij, naar Mustapha Mond opkijkend.

'Geheel afgezien van God - ofschoon God er natuurlijk een reden voor zou zijn. Zit er niet iets in gevaarlijk te leven?'

'Daar zit heel veel in', antwoordde de beheerder. 'Bij mannen en vrouwen moeten de bijnieren af en toe worden geprikkeld'.

'Wat.' vroeg de wilde, niet begrijpend.

'Dat is een van de voorwaarden voor een volmaakte gezondheid. Daarom hebben wij de H.H.S.-behandeling verplicht gesteld'.

'H.H.S.'

'Hevige-hartstochtsurrogaat. Geregeld eenmaal per maand.

We doordringen het hele organisme met adrenaline. Het is het volledige fysiologische equivalent van vrees en woede. Alle to-nische resultaten van het vermoorden van Desdemona en het vermoord worden

door Othello, zonder een van de ongemakken'.

'Maar ik houd van de ongemakken'.

'Wij niet', zei de beheerder. 'Wij doen de dingen liever op ons gemak'.

'Maar ik wil geen gemak. Ik wil God, ik wil poëzie, ik wil echt gevaar, ik wil vrijheid, ik wil goedheid. Ik wil zonde'.

'Feitelijk', zei Mustapha Mond, 'eist u het recht op om ongelukkig te zijn'.

'Om maar niet te spreken van het recht om oud en lelijk en impotent te worden; het recht om syfilis en kanker te hebben; het recht om te weinig te eren te hebben; het recht om vuil te zijn; het recht om voortdurend in angst te leven voor wat er morgen kan gebeuren; het recht om te worden gekweld door al-lerlei onuitsprekelijke pijnen'.

Er viel een lange stilte.

'Dat eis ik allemaal', zei de wilde ten slotte.

Mustapha Mond haalde de schouders op. 'U doet maar'.

ACHTTIEN

De deur stond op een kier, ze gingen binnen.

'John!'

Uit de badkamer kwam een onaangenaam, kenmerkend geluid.

'Is er iets aan de hand?' riep Helmholtz.

Er kwam geen antwoord. Het onaangename geluid werd tweemaal herhaald; het was stil. Toen ging de badkamerdeur met een klik open en verscheen de wilde, zeer bleek.

'Nee maar', riep Helmholtz bezorgd uit, 'je ziet er echt ziek uit, John!' 'Heb je iets gegeten dat je niet kon verdragen?' vroeg Bernard. De wilde knikte. 'Ik heb civilisatie gegeten'.

'Wat?'

'Ik ben erdoor vergiftigd; het heeft me besmeurd. En toen', voegde hij er op zachtere toon aan toe, 'heb ik mijn eigen slechtheid opgegeten'.

'Ja, maar wat nu eigenlijk... Ik bedoel, je hebt zoëven toch...'

'Nu ben ik gezuiverd', zei de wilde. 'Ik heb wat mosterd met warm water gedronken'.

De anderen staarden hem verbaasd aan. 'Je wilt toch niet zeggen dat je dat met opzet hebt gedaan?' vroeg Bernard.

'Zo zuiveren de Indianen zich altijd'. Hij ging zitten en streek zuchtend met de hand over het voorhoofd. 'Ik ga een paar minuten rusten', zei hij. 'Ik ben nogal moe'.

'Dat verwondert me niets', zei Helmholtz. Na een pauze vervolgde hij op andere toon: 'We kwamen je goedendag zeggen.

Morgenochtend vertrekken we'.

'Ja, morgenochtend vertrekken we', zei Bernard op wiens gezicht de wilde een nieuwe uitdrukking van vastberaden berusting ontwaarde. 'O ja, John', vervolgde hij, terwijl hij zich in zijn stoel vooroverboog en een hand op de knie van de wilde legde, 'ik wou je zeggen hoeveel spijt ik heb van alles wat er gisteren is gebeurd'. Hij bloosde. 'Ik schaam me erg', vervolgde hij, ondanks de onvastheid van zijn stem, 'ik...'

De wilde onderbrak hem, greep zijn hand en drukte deze hartelijk.

'Helmholtz is reusachtig voor me geweest', hernam Bernard na een kort stilzwijgen. 'Als hij er niet was geweest, zou ik...'

'Nou, nou', protesteerde Helmholtz.

Er viel een stilte. Ondanks hun bedroefdheid - of liever, daardoor, want hun bedroefdheid was een symptoom van hun liefde voor elkaar - waren de drie jongemannen gelukkig.

'Ik heb vanmorgen de beheerder opgezocht', zei de wilde eindelijk.

'Waarvoor?'

'Om te vragen of ik met jullie mee naar de eilanden mocht'.

'En wat heeft hij gezegd?' vroeg Helmholtz benieuwd.

De wilde schudde het hoofd. 'Hij wou me niet laten gaan'.

'Waarom niet?'

'Hij zei dat hij met het experiment wilde doorgaan. Maar ik word nog liever gehangen', voegde de wilde er met plotselinge woede aan toe, 'dan dat ik nog verder met me laat experimenteren. Al kwamen alle beheerders van de wereld. Ik ga morgen ook weg'.

'Maar waar naar toe?' vroegen de anderen tegelijk.

De wilde haalde de schouders op. 'Het doet er niet toe. Het kan me niet schelen. Als ik maar alleen kan zijn'.

Van Guildford liep de terugweg over het Weydal naar Godal-ming, ging vervolgens over Milford en Witley naar Haslemere en verder via Petersfield naar Portsmouth. Ongeveer evenwijdig daaraan liep de heenweg over Worplesden, Tongham, Puttenham, Elstead en Grayshott. Tussen de Hog's Back en Hindhead waren er punten waar de beide wegen niet meer dan zes of zeven kilometer van elkaar lagen. De afstand was te klein voor onvoorzichtige vliegers - vooral 's nachts en wanneer ze een halve gram te veel op hadden. Er waren ongelukken voorgekomen. Ernstige ongelukken. Men had besloten de heenweg een paar kilometer naar het westen te verleggen. Tussen Grayshott en Tongham gaven vier verlaten luchtvaartorens de richting van de oude weg van Portsmouth naar Londen aan. De hemel erboven was stil en verlaten. De helikopters gonsden en ronkten nu onophoudelijk boven Selborne, Borden en Farnham.

De wilde had de oude vuurtoren die op de kruin van de heuvel tussen Puttenham en Elstead stond als kluzenaarsverblijf gekozen. Het gebouw was van gewapend beton en in uitstekende toestand - bijna te gerieflijk, had de wilde gedacht toen hij de plek voor het eerst verkende, bijna te geciviliseerd luxueus. Hij suste zijn geweten door zichzelf een des te strengere zelftucht, des te vollediger en grondiger zuiveringen te beloven. Zijn eerste nacht in de kluis bracht hij met opzet slapeloos door. Hij lag urenlang op zijn knieën te bidden, nu eens tot de Hemel aan welke de schuldige Claudius om vergeving had gesmeekt, dan weer in het Zuni tot Awonawilona, een andere keer tot Jezus en Pookong, weer een andere keer tot zijn eigen beschermdier, de adelaar. Van tijd tot tijd strekte hij de armen alsof hij aan het kruis hing en hield ze minuten achtereen in die stand, tot de geleidelijk toenemende pijn de hevigheid van een sidderende, folterende doodsstrijd had aangenomen; hij bleef zo vrijwillig gekruisigd terwijl hij door zijn opeengeklemd tanden (en terwijl het zweet hem van het gezicht gutste) telkens herhaalde: 'O, vergeef mij! O, maak mij zuiver! O, help mij om goed te zijn!' -

tot hij op het punt was flauw te vallen van pijn.

Toen de morgen aanbrak, had hij het gevoel dat hij het recht had verworven de vuurtoren te bewonen; ja, ook al zat er in de meeste ramen nog glas en ook al was het uitzicht van het platform zo mooi. Want juist de reden waarom hij de vuurtoren had gekozen was bijna onmiddellijk een reden geworden om ergens anders heen te gaan. Hij had besloten daar te leven omdat het uitzicht er zo mooi was, omdat hij van dit hoge punt scheen uit te zien op de belichaming van een goddelijk wezen. Maar waaraan had hij het verdiend elke dag en ieder uur te worden verwend door een lieflijk uitzicht? Waaraan had hij het verdiend in de zichtbare aanwezigheid van God te leven? Hij verdiende niet meer dan in een vuil kot te leven, het een of andere duistere gat in de grond. Stijf en nog pijnlijk na zijn lange nacht van martelingen, maar juist daardoor innerlijk gerustgesteld, klom hij naar het platform van zijn toren en keek, terwijl de zon opging, over de stralende wereld uit die hij nu weer mocht bewonen. In het noorden werd het uitzicht begrensd door de lange kalkketen van de Hog's Back, achter welks oostelijk uiteinde de zeven wolkenkrabbers oprezen die Guildford vormden. Bij de aanblik daarvan trok de wilde een lelijk gezicht; maar hij zou zich er mettertijd mee verzoenen; want 's nachts twinkelden zij vrolijk met geometrische figuren of staken, door schijnwerpers verlicht, hun stralende vingers (met een gebaar welks betekenis thans in Engeland door niemand behalve door de wilde werd begrepen) omhoog naar de peilloze mysteriën van de hemel.

In het dal dat de Hog's Back scheidde van de zanderige heuvel waarop de vuurtoren stond, lag Puttenham, een bescheiden dorpje, negen verdiepingen hoog, met silo's, een hoenderpark en een kleine vitamineD-fabriek. Aan de andere kant van de vuurtoren, naar het zuiden, daalde de grond in lange, met heide begroeide hellingen naar een reeks vijvers af.

Daarachter, boven de bossen die ertussen lagen, verhief zich de veertien verdiepingen hoge toren van Elstead. Vaag in de nevelige Engelse lucht lokten Hindhead en Selborne de blik naar een blauwe romantische verte. Maar het was niet alleen de verte die de wilde naar zijn vuurtoren had getrokken; het nabije was even verleidelijk als het verre. De bossen, de open stukken met heide en gele brem, de groepjes Schotse dennen, de blinkende vijvers met hun overhangende berken, hun waterlelies en hun bie-zenvelden - die waren mooi en voor een oog dat gewend was aan de dorheid van de Amerikaanse woestijn, verbazingwekkend. En dan de eenzaamheid! Er gingen hele dagen voorbij zonder dat hij een menselijk wezen zag. De vuurtoren was slechts een kwartier vliegen van de Charing-T-Toren; maar de heuvels van Malpais waren nauwelijks méér verlaten dan deze heide in Surrey. De drommen die dagelijks Londen verlieten, deden dit alleen om elektromagnetisch golf of tennis te spelen.

In Puttenham waren geen banen; het dichtstbijzijnde tennis-park was in Guildford. Bloemen en het uitzicht over het land waren hier de enige aantrekkelijkheden. En aangezien er dus geen enkele reden was om hier naar toe te gaan, kwam er niemand. Gedurende de eerste dagen leefde de wilde alleen en ongestoord.

Het geld dat John bij zijn aankomst uit het reservaat voor persoonlijke uitgaven had ontvangen was merendeels aan zijn uitrusting opgegaan. Vóór zijn vertrek uit Londen had hij vier kunstwollen dekens, touw en garen, spijkers, lijm, wat gereedschap, lucifers (ofschoon hij van plan was te zijner tijd een oefening in vuuronthouding te doen), een paar potten en pannen, twee dozijn pakjes zaad en tien kilo tarwebloem gekocht. 'Nee, géén synthetisch zetmeel en bloemsurrogaat van katoenafval', had hij met nadruk gezegd. 'Al is het ook voedzamer'. Maar toen het om panglandulaire biscuits en gevitaminiseerd rundvlees-surrogaat ging, had hij aan de overredingskracht van de winkel-ier geen weerstand kunnen bieden. Terwijl hij nu naar de blik-jes keek, verweet hij zich bitter zijn zwakte. Afschuwelijk geciviliseerd spul! Hij had zich voorgenomen dat hij het nooit zou eten, al kwam hij om van de honger. 'Ik zal ze leren', dacht hij wraakzuchtig. Ook hij zou ervan leren.

Hij telde zijn geld. Het weinige dat er over was zou, naar hij hoopte, voldoende zijn om hem de winter door te helpen. Tegen de volgende lente zou zijn tuin genoeg opleveren om hem van de buitenwereld onafhankelijk te maken. Intussen zou er nog altijd wild zijn. Hij had konijnen in overvloed gezien en op de vijvers waren watervogels. Hij begon dadelijk een boog en pijlen te maken.

Dicht bij de vuurtoren stonden essen en voor pijlen beschikte hij over een heel bosje prachtige rechte jonge hazelaars. Hij begon met een jonge es te vellen, hakte er een twee meter lange stam zonder takken uit, schildte de bast af en schoor er het witte hout laag na laag af, zoals de oude Mitsima hem had geleerd, tot hij een staaf van zijn eigen lengte over had, stroef in het dikkere midden, veerkrachtig en fijn aan de slanke uiteinden. Het werk verschaftte hem een intens genoegen. Na die weken van ledigheid in Londen, waar hij als hij iets wilde hebben maar op een knopje hoefde te drukken of een hefboom over te halen, was het een zuivere verrukking iets te doen dat vaardigheid en geduld vergde.

Hij was bijna met modelleren van de staaf klaar, toen hij met schrik merkte dat hij aan het zingen was - aan het zingen. Het was alsof hij, zichzelf ontmoetend, zich eensklaps had betrappt, op heterdaad betrappt. Hij bloosde schuldig. Per slot van rekening was hij hier niet gekomen om te zingen en zich te vermaken, maar om verdere besmetting met het vuil van de civilisatie te ontvluchten; om gezuiverd en goed te worden; om mettertijd boete te doen. Tot zijn verslagenheid zag hij in dat hij, verdiept in het snijden van zijn boog, vergeten had wat hij had gezworen zich voortdurend te zullen herinneren - de arme Linda en zijn eigen moorddadige onvriendelijkheid jegens haar, en die afschuwelijke tweelingen, die als luizen over het mysterie van haar dood krioelden en door hun aanwezigheid niet alleen zijn eigen verdriet en berouw, maar de goden zelf hadden beledigd.

Hij had gezworen dat hij het zou onthouden, hij had gezworen onophoudelijk boete te doen. En nu zat hij hier gelukkig boven zijn boog te zingen, werkelijk te zingen.

Hij ging naar binnen, opende de mosterdpot en zette wat water op het vuur.

Een half uur later reden drie delta-minus-landarbeiders van een der Puttenhamse Bokanovskagroepen

toevallig naar Elstead en zagen tot hun verbazing op de top van de heuvel een jongeman bij de verlaten vuurtoren staan, naakt tot het middel en bezig zichzelf te slaan met een zweep met knopen. Er stonden vuurrode horizontale strepen op zijn rug en van de ene striem naar de andere liepen dunne straaltjes bloed. De bestuurder van de lorrie stopte aan de kant van de weg en bleef met zijn beide metgezellen met open mond naar het ongewone schouwspel staan kijken. Een, twee, drie - zij telden de slagen. Na de achtste onderbrak de jongeman zijn zelfkastijding om naar de rand van het bos te rennen en daar hevig te braken. Toen hij klaar was, nam hij de zweep op en begon zich weer te slaan. Negen, tien, elf, twaalf...

'Ford!' fluisterde de bestuurder. En zijn tweelingen waren van dezelfde mening.

'Fordie!' zeiden ze.

Drie dagen later kwamen de verslaggevers, zoals gieren op een lijk afkomen.

De boog, gedroogd en gehard boven een zacht vuur van groen hout, was klaar. De wilde was met zijn pijlen bezig. Dertig hazelaarstokken waren geschild en gedroogd, van scherpe punten voorzien en zorgvuldig ingekeept. Hij had op een nacht een overval op het Puttenhamse hoenderpark gedaan en had nu veren genoeg om een heel arsenaal te voorzien. Toen de eerste verslaggever hem aantrof, was hij bezig veren op zijn pijlen aan te brengen. Geruisloos op zijn rubberschoenen kwam de man achter hem staan.

'Goedemorgen, mijnheer de wilde', zei hij. 'Ik ben de vertegenwoordiger van De Uurradio'. Geschrokken als door de beet van een slang, sprong de wilde overeind en verstrooide pijlen, veren, lijmpot en kwast in alle richtingen.

'Neemt u me niet kwalijk', zei de verslaggever met oprechte spijt. 'Het was niet mijn bedoeling...' Hij tikte aan zijn hoed - de aluminium kachelpijp waarin hij zijn radio-ontvanger en zender meedroeg. 'Excuseert u dat ik hem niet afneem', zei hij. 'Hij is een beetje zwaar. Zoals ik al zei ben ik de vertegenwoordiger van De Uur...'

'Wat wilt u?' vroeg de wilde dreigend. De verslaggever antwoordde met zijn beminnelijkste glimlach. 'Het zou onze lezers natuurlijk bijzonder interesseren...' Hij hield zijn hoofd schuin en zijn glimlach werd bijna koket. 'Een paar woorden maar, mijnheer de wilde'. En snel wond hij met een reeks rituele gebaren twee draden af die verbonden waren met de draagbare batterij welke om zijn middel was gesespt; hij stak ze tegelijk in de zijkanalen van zijn aluminium hoed; drukte op een veer op de bol - en er schoten antennes omhoog; drukte op een andere veer boven op de rand - en als een duveltje uit een doosje sprong er een microfoon uit die vijftien centimeter voor zijn neus hing te bengelen; hij schoof een koptelefoon over zijn oren; drukte op een knopje aan de linkerkant van de hoed - en van binnenuit kwam een vaag gezoem als van een wesp; draaide aan een knop rechts - en het gezoem werd onderbroken door een stethoscopisch geruis en geknetter, door hikkende en piepende geluiden. 'Hallo', zei hij tot de microfoon, 'hallo, hallo...'

Plotseling ging er in de hoed een bel. 'Ben je daar, Edzel? Hier Primo Mellon. Ja, ik heb hem te pakken. Mijnheer de wilde neemt nu de microfoon en zal een paar woorden zeggen. Nietwaar, mijnheer de wilde?' Hij keek de wilde weer met een van zijn innemende glimlachjes aan. 'Vertelt u onze lezers eens waarom u hier bent gekomen. Waarom u Londen (blijf aan het toestel, Edzel!) zo plotseling hebt verlaten. En natuurlijk van die zweep'. (De wilde schrok. Hoe wisten zij van die zweep?) 'We wilden allemaal dolgraag iets over die zweep weten. En dan iets over de civilisatie. U weet wel wat ik bedoel. "Hoe ik over het geciviliseerde meisje denk". Een paar woorden maar, een paar...'

De wilde gehoorzaamde met onthutsende letterlijkheid. Hij sprak vijf woorden en niet meer - vijf woorden, dezelfde die hij tegen Bernard over de aartsgemeenschapszanger van Canterbury had gezegd. 'Hani! Sons so tse-na!' Hierop greep hij de verslaggever bij de schouder, slingerde hem rond (de jongeman bleek een zeer verleidelijk doelwit), mikte en gaf hem met al de kracht en nauwkeurigheid van een kampioenvoetballer een geweldige trap.

Acht minuten later werd er een nieuwe editie van De Uurradio in de straten van Londen verkocht.
VERSLAGGEVER UURRADIO KRIJGT TRAP ONDER ACHTERSTE VAN GEHEIMZINNIGE WILDE
luiden de koppen op de voorpagina. **SENSATIE IN SURREY**.

'Sensatie zelfs in Londen', dacht de verslaggever, toen hij bij zijn terugkeer de woorden las. En bovendien een zeer pijnlijke sensatie. Hij ging voorzichtig zitten om te lunchen.

Niet afgeschrikt door de waarschuwende kwetsuur op het achterste van hun collega, meldden zich die middag nog vier verslaggevers, die de New York Times, Het Vierdimensionale Continuum van Frankfurt, de Fordian Science Monitor en de Deltaspiegel vertegenwoordigden, bij de vuurtoren en werden met steeds heftiger geweld ontvangen.

Van veilige afstand en zijn billen wrijvend, riep de man van de Fordian Science Monitor. 'Idiote sukkel, waarom neem je dan geen soma?'

'Hoepel op!' De wilde schudde zijn vuist.

De ander ging een paar passen achteruit en draaide zich toen weer om. 'Het kwaad bestaat niet als je een paar gram neemt'.

'Kohakwa iyathtokyai!' Er klonk dreigende spot in de toon.

'Pijn is inbeelding'.

'O ja?' zei de wilde, nam een dikke hazelaartak op en liep op de ander toe.

De man van de Fordian Science Monitor rende naar zijn helikopter.

Daarna werd de wilde een tijdlang met rust gelaten. Een paar helikopters kwamen nieuwsgierig om de toren zweven. Hij schoot een pijl in het toestel dat het hinderlijkst was doordat het het dichtst in de nabijheid kwam. De pijl drong door de aluminium vloer van de cabine; er klonk een snerpende gil en toen schoot de machine de lucht in met alle snelheid die ze kon ontwikkelen. De andere bleven voortaan op

eerbiedige afstand.

Zonder op hun vermoeiend gezoem te letten (hij vergeleek zichzelf met een der aanbidders van de Maagd van Matsaki, onbewogen en standvastig te midden van het gevleugelde venijn), spitte de wilde in wat zijn tuin moest worden. Na een tijdje begon het venijn blijkbaar te vervelen en het vloog weg; uren achtereen bleef de hemel boven zijn hoofd leeg en op de leeu-weriken na geruisloos.

Het weer was drukkend warm, er zat onweer in de lucht. Hij had de hele morgen gespit en lag languit op de vloer te rusten.

En eensklaps was de gedachte aan Lenina een werkelijke tegenwoordigheid, naakt en tastbaar.

'Lieverd!' en 'Sla je armen om mij heen!' zeggend - in schoenen en sokken, geparfumeerd.

Schaamteloze slet! Maar o, o, haar armen om zijn hals, het rijzen van haar borsten, haar mond! De eeuwigheid was in onze lippen en ogen. Lenina... Nee, nee, nee, nee! Hij sprong op en rende, half naakt als hij was, het huis uit. Aan de rand van de heide stond een bosje ruige jeneverbesstruiken. Hij wierp zich erte-genaan, hij omhelsde, niet het zachte lichaam dat hij begeerde, maar een armvol groene stekels. Scherp, met duizend punten, prikten zij hem. Hij trachtte aan de arme Linda te denken, ademloos en stom, met haar grijpende handen en de onuitsprekelijke angst in haar ogen. De arme Linda die bij gezwoven had zich te blijven herinneren. Maar hij werd nog steeds vervolgd door de tegenwoordigheid van Lenina. Lenina die hij zich beloofd had te zullen vergeten. Zelfs door de steken en prikken van de jeneverdoorns heen was zijn terugkrimp vles zich van haar bewust, bleef zij onontkoombaar echt. 'Lieve, lieve...

En als jij ook naar mij hebt verlangd, waarom heb je dan niet...'

De zweep hing aan een spijker bij de deur, gereed om bij de komst van verslaggevers gehanteerd te worden. Als een razende rende de wilde naar huis terug, greep haar en liet haar suizen.

De geknoopte koorden beten in zijn vlees.

'Slet! Slet!' schreeuwde hij bij elke slag, als was het Lenina (en hoe vurig wenste hij, dat het zo was!), de blanke, geurige schandelijke Lenina die hij zo geselde. 'Slet!' En toen, op wanhopige toon: 'O, Linda, vergeef me. Vergeef me, God. Ik ben slecht. Ik ben zondig. Ik ben... Nee, nee, jij slet, jij slet!'

In zijn zorgvuldig gebouwde schuilplaats in het bos, driehonderd meter verderop, had Darwin Bonaparte, de bekwaamste groot-wild-fotograaf van de Feelymaatschappij, het hele toneel gevolgd. Zijn geduld en bekwaamheid waren beloofd. Hij had drie dagen in de stam van een kunstmatige eik gezeten, drie nachten op zijn buik door de hei gekropen, microfoons in bremstruiken verborgen en draden in het losse grijze zand begraven. Tweeënzeventig uur van het grootste ongemak. Maar nu was het grote ogenblik gekomen - het grootste, naar Darwin gelegenheid had te bedenken terwijl hij zich tussen zijn instrumenten voortbewoog, het grootste sinds hij de vermaarde, geheel brullende stereoscopische feely van het huwelijk van de gorilla had opgenomen. 'Prachtig', zei hij in zichzelf, toen de wilde zijn verbazingwekkende vertoning begon. 'Prachtig!' Hij hield zijn telescopische camera's zorgvuldig gericht - vastge-kleefd aan hun bewegend object zette een sterkere vergroting op om een close-up te krijgen van het bezeten, verwrongen gezicht (schitterend!); schakelde voor een halve minuut over op langzame opname (een geraffineerd komisch effect, beloofde hij zichzelf, luisterde inmiddels naar de slagen, het kreunen, de wilde, woedende woorden die op de geluidsstrook van zijn film werden vastgelegd, probeerde het effect van een kleine versterking (ja, dat was beslist beter); was verrukt tijdens een korte stilte het schrille gezang van een leeuwerik te horen; wenste dat de wilde zich zou omkeren, zodat hij een goede close-up van het bloed op zijn rug kon maken - en bijna onmiddellijk (wat een verbazingwekkend geluk!) draaide de hulpvaardige vent zich om en was hij in staat een volmaakte close-up te nemen.

'Nou, dat was geweldig!' zei hij tot zichzelf toen alles voorbij was. 'Werkelijk geweldig!' Hij wiste het gelaat af. Als ze in het atelier de voeleffecten hadden ingelast, zou het een prachtige film zijn. Bijna even goed, dacht Darwin Bonaparte, als het Lief-deleven van de Walvis - en dat betekende, bij Ford, heel wat!

Twaalf dagen later werd De Wilde van Surey in circulatie gebracht en kon in ieder eersterangsfeelypaleis in West-Europa worden gezien, gehoord en gevoeld.

Darwin Bonapartes film sloeg onmiddellijk in. In de middag die volgde op de avond van de premiëre, werd Johns landelijke eenzaamheid plotseling verbroken doordat er een grote zwerm helikopters verscheen.

Hij was in zijn tuin aan het spitten - hij spitte ook in zijn geest rond, waar hij moeizaam zijn gedachten om en om keerde.

De dood - en hij stak zijn spade in de grond, en nog eens en nog eens. En heel de tijd die achter ons ligt heeft dwazen bijgelicht op hun weg naar de schamele dood. Er rolde een overtuigende donder door de woorden. Hij schepte weer een spade vol aarde op. Waarom was Linda gestorven.' Waarom moest hij zo zijn dat ze van lieverlee minder dan menselijk was geworden en ten slotte... Hij huiverde. Een minnekozend kadaver. Hij zette zijn voet op de spade en dreef haar woest in de grond. Als vliegen voor dartele jongens, zo zijn wij voor de goden; ze vermoorden ons voor de grap. Opnieuw de donder; woorden die zich als waar aandienden - meer waar in zekere zin dan de waarheid zelf. En toch had diezelfde Gloucester hen de altijd vriendelijke goden genoemd. Bovendien, uw beste rust is slaap en die roept gij dikwijls op; toch vreest gij hevig de dood die niet méér is.

Niet meer dan slaap. Slaap. Misschien om te dromen. Zijn spade stiet tegen een steen; hij bukte zich om hem op te rapen. 'ant in die slaap des doods, welke dromen...?'

Een zoemend geluid boven zijn hoofd was een gebrul geworden; en plotseling stond hij in de schaduw, er was iets tussen de zon en hem. Verschrikt keek hij op van zijn graafwerk, van zijn gedachten; verblind en verbijssterd keek hij op, terwijl zijn geest nog dwaalde in die andere wereld van meer-waar-dan - waarheid, nog geconcentreerd was op de ontzaglijke problemen van dood en godheid; hij keek op en zag

vlak boven zich de zwerm zwevende toestellen. Als sprinkhanen kwamen ze aanzetten, hingen even stil en daalden toen overal om hem heen op de hei.

En uit de buiken van deze reusachtige sprinkhanen stapten mannen in witte kunstflanellen kleren, vrouwen (want het was warm) in kunstshantoeng pyjama's of fluwelen broekjes en mouwloze, half geopende sporthemden - uit ieder toestel een paar. Binnen enkele minuten waren er dozijnen, ze stonden in een wijde kring om de vuurtoren te kijken, te lachen, lieten hun camera's klikken en wierpen (als naar een aap) pinda's, pakjes geslachtshormoonkauwgom en panglandulaire petits beurres naar de wilde. En ieder ogenblik - want over de Hog's Back stroomde het verkeer nu onafgebroken - nam hun aantal toe.

Als in een nachtmerrie werden dozijnen honderdtallen.

De wilde had dekking gezocht en stond nu als een dier dat in het nauw is gedreven met zijn rug tegen de muur van de vuurtoren; in sprakeloze afschuw staarde hij van het ene gezicht naar het andere, als een waanzinnige.

Uit deze verdoving werd hij tot een directer bewustzijn van de werkelijkheid gewekt, doordat een goed gemikt pakje kauwgom zijn wang raakte. Een pijnlijke schok - en hij was klaar wakker, wakker en wild van woede.

'Ga weg!' schreeuwde hij.

De aap had gesproken; er ging een storm van gelach en ap-plaus op. 'Leve de wilde! Hoera, hoera!' En boven dit Babel uit hoorde hij schreeuwen: 'De zweep, de zweep!'

Gevolg gevend aan deze aansporing, greep hij de tros geknoopte koorden van de spijker achter de deur en schudde hem tegen zijn kwelgeesten.

Er stegen toejuichingen op.

Dreigend trad hij op hen toe. Een vrouw gilte van angst. De rij wankelde op het meeste bedreigde punt, maar herstelde zich en hield stand. Het bewustzijn van hun overweldigende meerderheid had deze toeristen een moed gegeven die de wilde niet van hen had verwacht. Verbluft bleef hij staan en keek om zich heen.

'Waarom laten jullie me niet met rust.' Zijn boze vraag had een bijna klaaglijke ondertoon.

'Neem een paar magnesiumzout-amandelen!' zei de man die, indien de wilde naar voren zou komen, het eerst zou worden aangevallen. Hij stak hem een pakje toe. 'Ze zijn heus heel goed', voegde hij er met een ietwat zenuwachtige, verzoenende glimlach aan toe. 'En het magnesiumzout houdt je jong'.

De wilde negeerde zijn aanbod. 'Wat willen jullie van mij.'

vroeg hij, zich van het ene grijnzende gezicht tot het andere wendend.

'De zweep', antwoordden honderd stemmen door elkaar.

'Vertoon het kunstje met de zweep. Laat ons het kunstje met de zweep zien'.

Toen begon een groep achter in de rij in koor en met een traag, zwaar ritme te roepen: 'Wij - willen - de zweep. Wij -

willen - de zweep'.

Anderen namen de kreet meteen over en de woorden werden papegaaiachtig steeds weer herhaald, met gestadig toenemend geluidsvolume, tot er, bij de zevende of achtste herhaling, niets anders meer werd gezegd. 'Wij - willen - de zweep'.

Ze schreeuwden allen tegelijk; en, bedwelmd door het rumoer, de eensgezindheid, het gevoel van ritmische versmelting, hadden zij, naar het scheen, uren kunnen doorgaan - bijna tot in het oneindige. Maar ongeveer bij de vijfentwintigste herhaling werd de reeks met een schok onderbroken. Er was nog een helikopter van achter Hog's Back gekomen; ze bleef even boven de menigte hangen en daalde toen, op een paar meter afstand van de wilde, in de open ruimte tussen de rij toeristen en de vuurtoren. Het geronk van de luchtschroeven overstemde even het geschreeuw; maar toen het toestel de grond raakte en de motoren waren uitgeschakeld, brak het 'Wij - willen - de zweep; wij - willen - de zweep' weer met dezelfde luide, hardnekkige monotonie los.

De deur van de helikopter ging open; er stapte eerst een blonde, blozende jongeman uit en toen een jonge vrouw met een groen fluwelen broekje, een wit sporthemd en een jockeypet.

Bij de aanblik van de jonge vrouw schrok de wilde, deinsde terug en werd bleek.

De jonge vrouw keek hem glimlachend aan - een onzekere, smekende, bijna onderdanige glimlach. Er verliepen seconden.

Haar lippen bewogen, ze zei iets; maar de klank van haar stem ging verloren in het luidkeels herhaalde refrein van de toeristen.

'Wij - willen - de zweep! Wij - willen - de zweep!'

De jonge vrouw drukte beide handen tegen haar linkerzij en op haar perzikachtig, popperig mooie gezichtje verscheen een vreemde, ongerijmde uitdrukking van smartelijke hunkering.

Haar blauwe ogen schenen groter en helderder te worden; en plotseling rolden er twee tranen langs haar wangen. Onhoorbaar sprak zij opnieuw; toen, met een snel, hartstochelijk gebaar, stak ze haar armen naar de wilde uit en trad naar voren.

'Wij - willen - de zweep! Wij - willen...'

En plotseling kregen zij wat ze wilden.

'Slet!' De wilde was als een krankzinnige op haar toegesnel.

'Dweil!' Als een krankzinnige ranselde hij haar met zijn uit koorden bestaande zweep.

Ontsteld had ze zich omgedraaid om te vluchten, maar ze was gestruikeld en in de hei gevallen. 'Henry, Henry!' riep ze.

Maar haar blozende metgezel had haastig een goed heenkomen gezocht achter de helikopter.

Met een kreet van verrukte opwindning werd de rij verbroken; allen stroomden naar het magnetische

aantrekkingspunt. Pijn was een boeiende verschrikking.

'Snol, straatmeid, snol!' Razend sloeg de wilde opnieuw.

Gretig dromden zij samen, dringend en wriemelend als varkens om de trog.

'O, het vlees!' De wilde knarsetandde. Ditmaal kwam de zweep op zijn schouders neer. 'Dood het, dood het!'

Aangetrokken door de boeiende verschrikking van de pijn en van binnenuit gedreven door de gewoonte der samenwerking, het verlangen naar eensgezindheid en versmelting, dat hun opleiding hun zo onuitwisbaar had ingeprent, begonnen ze zijn razende gebaren na te doen en elkaar te slaan zoals de wilde zijn eigen weerspanning vlees sloeg of die mollige belichaming der verdorvenheid die aan zijn voeten in de hei lag te kronkelen.

'Dood het, dood het, dood het...' bleef de wilde roepen.

Toen begon iemand plotseling 'Orgy-porgy' te zingen en even later hadden allen het refrein overgenomen en begonnen zingend te dansen. Orgy-porgy, al maar in de rondte, terwijl ze elkaar in zes-achtste maat sloegen. Orgy-porgy...

Het was na middernacht toen de laatste helikopter wegvloog.

Verdoofd door soma en uitgeput door een langdurige zinnelij-ke razernij lag de wilde in de hei te slapen. Toen hij ontwaakte, stond de zon reeds hoog. Hij bleef een ogenblik, als een uil die er niets van begrijpt, tegen het licht liggen knipperen; toen herinnerde hij zich plotseling - alles.

'O, mijn God, mijn God!' Hij bedekte zijn ogen met zijn hand.

Die avond was de zwerm helikopters die over de Hog's Back kwam aanzoemen een donkere wolk van tien kilometer lang.

De beschrijving van de orgie van de vorige avond had in alle kranten gestaan.

'Wilde!' riepen de eerstaankomenden toen ze uit hun toestel stapten. 'Mijnheer de wilde!' Er kwam geen antwoord.

De deur van de vuurtoren stond op een kier. Ze duwden haar open en kwamen in een schemerig vertrek. Door een boog aan het andere eind van de kamer konden ze de voet van de trap zien die naar de bovenverdieping leidde. Vlak onder de top van de boog bengelden een paar voeten.

'Mijnheer de wilde!'

Langzaam, heel langzaam, als twee trage kompasnaalden, draaiden de voeten naar rechts; noord, noordoost, oost, zuidoost, zuid, zuidzuidwest; toen bleven ze stil hangen en draaiden een paar seconden later even traag naar links terug.

Zuidzuidwest, zuid, zuidoost, oost...

NAWOORD

Alle moralisten zijn het erover eens, dat chronisch berouw een hoogst ongewenst gevoel is. Als men zich slecht gedragen heeft moet men spijt hebben, het zoveel mogelijk goedmaken en zijn best doen zich de volgende keer beter te gedragen. In geen geval moet men gaan peinzen over zijn euvelheden. Zich in het slijk wentelen is niet de beste manier om schoon te worden.

Ook kunst heeft haar eigen moraal, en vele van de wetten van deze moraal zijn dezelfde als, of in elk geval analoog aan, de wetten van de gewone ethiek. Berouw bijvoorbeeld is even ongewenst met betrekking tot onze slechte kunst als met betrekking tot ons slechte gedrag. De slechtheid moet opgespoord, erkend en, zo mogelijk, in de toekomst vermeden worden. Zich blind staren op de literaire tekortkomingen van twintig jaar geleden, trachten een onvolmaakt werk op te voeren tot de perfectie die het bij de eerste vormgeving miste, op middelbare leeftijd zijn dagen doorbrengen met pogingen om de artistieke zonden goed te maken die begaan en achtergelaten werden door die ander die men zelf in zijn jeugd was - dit alles is voor-zeker vergeefs nutteloos. En daarom is dit nieuwe Heerlijke Nieuwe Wereld hetzelfde als het oude. Als kunstwerk heeft het aanzienlijke fouten; maar om deze te verbeteren zou ik het boek moeten herschrijven - en in het proces van het herschrijven zou ik, als een ouder, ander mens, waarschijnlijk niet alleen enkele van de gebreken van het verhaal doen verdwijnen, maar ook die verdiensten die het oorspronkelijk bezat. En daarom bied ik weerstand aan de verleiding om te verzinken in een artistiek berouw, en geef er de voorkeur aan om zowel het goede als het slechte met rust te laten en over iets anders te denken.

Inmiddels echter lijkt het in elk geval de moeite waard om de ernstigste fout in het verhaal te noemen, welke de volgende is.

Aan de wilde worden slechts twee alternatieven geboden, een waanzinnig leven in Utopia, of het leven van een primitief mens in een Indiaans dorp, een leven dat in sommige opzichten menselijker is, maar in andere opzichten nauwelijks minder vreemd en abnormaal. In de tijd dat het boek werd geschreven vond ik het idee, dat aan menselijke wezens een vrije wil is gegeven om te kiezen tussen waanzin aan de ene en krankzinnigheid aan de andere kant, vermakelijk, en het leek me best mogelijk dat het waar was. Ter wille van het dramatische effect echter heb ik de wilde dikwijls redelijker laten spreken dan zijn opvoeding tussen de belijders van een godsdienst, die half vruchtbaarheids-cultus en half Penitente -fanatisme is, feitelijk zou wettigen. Zelfs zijn bekendheid met Shakespeare zou in werkelijkheid zulke uitingen niet rechtvaardigen. En ten slotte moet hij natuurlijk zijn normaliteit wel verliezen; het hem aangeboren Penitente-isme herstelt zijn autoriteit en hij eindigt in maniakale zelfkastijding en wanhopige zelfmoord. 'En zo stierven zij nog lang en ongelukkig' - zeer tot geruststelling en vermaak van de Pyrrho-nische estheet die deze fabel schreef.

Heden ten dage voel ik geen verlangen om aan te tonen dat normaliteit onmogelijk is. Integendeel ben ik, ofschoon het een even trieste zekerheid voor mij blijft als in het verleden dat normaliteit een vrij zeldzaam verschijnsel is, ervan overtuigd, dat zij bereikt kan worden, en zou haar graag veelvuldiger tegenkomen. Omdat ik dit in verschillende recente boeken gezegd heb en, bovenal, omdat ik een bloemlezing heb verzameld van wat de normale mensen gezegd hebben over normaliteit en alle middelen waardoor zij bereikt kan worden, heeft een eminent academisch gevormd criticus mij gezegd dat ik een treurig verschijnsel ben van de mislukking ener klasse van intellectuelen in een tijd van crisis. Dit impliceert, veronderstel ik, dat de professor en zijn collega's opbeurende verschijnselen van succes zijn.

De weldoeners der mensheid verdienen de eer en de lof die hun toekomen. Laat ons een Pantheon voor professoren bouwen.

Het zou gelegen moeten zijn tussen de rudnes van een van de verwoeste steden van Europa of Japan, en boven de ingang van de grafkelder zou ik, in letters van één a twee meter, de eenvoudige woorden schrijven: GEWIJD AAN DE NAGEDACHTENIS

VAN DE OPVOEDERS DER WERELD. SI MOMENTUM REQUIRIS
CIRCUMSPICE.

Maar om op de toekomst terug te komen ... Als ik het boek nu moest herschrijven zou ik de wilde een derde alternatief bieden.

Bij zijn bijzonder moeilijke keuze zou tussen de beide uitersten van utopie en primitiviteit de mogelijkheid van normaliteit liggen - een mogelijkheid die, tot op zekere hoogte, al verwezen-lijkt is in een gemeenschap van ballingen en refugis van de Heerlijke Nieuwe Wereld, die binnen de grenzen van het reservaat leven. In deze gemeenschap zou een gedecentraliseerde economie heersen volgens de wetten van Henry-George, en een co"operatieve politiek naar het systeem van Kropotkin. Wetenschap en techniek zouden gebruikt worden alsof zij, evenals de sabbat, voor de mensen gemaakt waren, niet (zoals tegenwoordig en nog sterker in de Heerlijke Nieuwe Wereld) alsof de mensen zich aan hen zouden moeten aanpassen en onderwerpen. Godsdienst zou de welbewuste en intelligente nastreving zijn van 's mensen Einddoel, de tot eenwording leidende kennis van de alomtegenwoordige Tao of Logos, de bovennatuurlijke Godheid of Brahman. En de overheersende levensfilosofie zou een soort Hoger Utilitarisme zijn, waarin het principe van het Grootste Geluk ondergeschikt zou zijn aan het principe van het Einddoel - daar de eerste vraag die gesteld en beantwoord moet worden, bij elke omstandigheid in het leven, is: 'Hoe zal deze gedachte of daad bijdragen, of storend werken op, het bereiken, door mij en het grootst mogelijke aantal andere individuen, van 's mensen Einddoel?'

Opgevoed tussen de primitieven, zou de wilde (in deze hypo -thetische nieuwe versie van het boek) niet naar Utopia worden overgebracht voor hij de gelegenheid had gehad uit de eerste hand iets te leren over

de aard van een maatschappij, samenge-steld uit vrijwillig samenwerkende individuen die zich wijden aan het nastreven van normaliteit. Zodanig veranderd zou Heerlijke Nieuwe Wereld een artistieke en (indien men zulk een groot woord mag gebruiken in verband met een werk dat op fictie be-rust) een filosofische volmaaktheid bezitten, die het in zijn huidige vorm duidelijk mist.

Maar Heerlijke Nieuwe Wereld is een boek over de toekomst en, wat ook de artistieke of filosofische kwaliteiten mogen zijn, een boek over de toekomst kan ons slechts interesseren als de profetieën er uitzien alsof zij wel eens vervuld konden worden.

Hoe plausibel lijken deze voorspellingen gezien vanuit onze huidige gunstige positie, vijftien jaar verder langs het hellende vlak van de moderne geschiedenis? Wat is er in deze smartelijke tussentijd gebeurd om de voorspellingen uit 1931 te bevestigen of te ontzenuwen?

Een groot en opvallend gebrek aan vooruitziendheid is meteen duidelijk. In Heerlijke Nieuwe Wereld wordt niet gezinspeeld op kernsplitsing. Dat dit niet gebeurt, is inderdaad vrij vreemd; want de mogelijkheden van atoomenergie waren een populair onderwerp van gesprek geweest jaren voordat het boek geschreven werd. Mijn oude vriend Robert Nichols had zelfs over dit onderwerp een succesvol toneelstuk geschreven, en ik herinner me dat ik het zelf terloops genoemd had in een roman, ge - publiceerd tegen het eind van de jaren twintig. Daarom lijkt het, zoals ik reeds zei, zeer vreemd dat de raketten en helikopters uit de zevende eeuw na Onze Ford niet voortbewogen zouden zijn geweest door zich splitsende kernen. Deze vergissing mag dan niet vergeeflijk zijn, maar in elk geval kan zij gemakkelijk verklaard worden. Het thema van Heerlijke Nieuwe Wereld is niet de vooruitgang van de wetenschap als zodanig; het is de vooruitgang van de wetenschap voor zover deze menselijke individuen raakt. De triomfen van natuurwetenschap, chemie en techniek worden stilzwijgend als vaststaand aangenomen. De enige wetenschappelijke vorderingen die nauwkeurig beschreven moeten worden zijn diegene die de toepassing op menselijke wezens met zich meebrengen van de resultaten van toekomstig onderzoek in biologie, fysiologie en psychologie. Slechts door middel van de wetenschappen met betrekking tot het dagelijks leven kan de hoedanigheid van dit leven radicaal veranderd worden. De exacte wetenschappen kunnen op zulk een wijze worden toegepast dat zij het leven vernietigen of het onmogelijk ingewikkeld en ongerieflijk maken; tenzij zij gebruikt worden als instrumenten door de biologen en psychologen, kunnen zij niets doen om de natuurlijke vormen en uitingen van het leven zelf te veranderen. Het vrijmaken van atoomenergie betekent een grote revolutie in de geschiedenis der mensheid, maar niet (tenzij we onszelf in duizend stukken uiteen laten springen en zo een eind aan de geschiedenis maken) de laatste en ingrijpendste revolutie.

Deze werkelijk revolutionaire revolutie moet niet de buitenwereld, maar de menselijke wezens zelf in hart en nieren doordringen. Daar hij in een revolutionaire periode leefde, maakte de Maquis de Sade vanzelfsprekend gebruik van deze revolu -tietheorie om het vreemde stempel van waanzin dat op hem rustte te rationaliseren. Robespierre had de meest oppervlakkige soort revolutie gemaakt, namelijk de politieke. Babeuf was iets dieper gegaan, en had een poging tot economische revolutie gewaagd. Sade beschouwde zichzelf als de apostel van de werkelijk revolutionaire revolutie, boven alle politiek en economie uit - de revolutie van individuele mannen, vrouwen en kinderen, wier lichamen voortaan aller gemeenschappelijk seksueel bezit zouden worden en wier geest zou worden gezuiverd van elk fatsoen, alle naarstig verworven beperkingen van de tradi-tionele beschaving. Tussen Sadisme en de werkelijk revolutionaire revolutie bestaat natuurlijk geen noodzakelijk of onvermijdelijk verband. Sade was krankzinnig en het min of meer bewuste doel van zijn revolutie was algemene chaos en vernietiging. De mensen die de Heerlijke Nieuwe Wereld besturen, mogen niet normaal zijn (in wat men de absolute zin des woords zou kunnen noemen); maar zij zijn niet gek, en hun doel is niet anarchie maar maatschappelijk evenwicht. Het is om dit evenwicht te bereiken dat zij, langs wetenschappelijke weg, de allerlaatste, persoonlijke, werkelijk revolutionaire revolutie maken.

Maar inmiddels zijn zij in de eerste fase van wat misschien de voorlaatste revolutie is. Haar volgende fase zou een atoomoor-log kunnen zijn, en in dat geval hoeven we ons niet druk te maken over voorspellingen omtrent de toekomst. Maar het is denkbaar dat we genoeg gezond verstand hebben om, zo al niet geheel met vechten op te houden, ons dan toch tenminste zo redelijk te gedragen als onze achttiende-eeuwse voorouders deden. De onvoorstelbare verschrikkingen van de Dertigjarige Oorlog gaven de mensen inderdaad een les, en meer dan honderd jaar lang weerstonden de politici en generaals van Europa welbewust de verleiding hun militaire middelen aan te wenden tot aan de grens van vernietiging of (in de meerderheid der con-flicten) door te gaan met vechten totdat de vijand totaal vernietigd was. Zij waren natuurlijk agressief, en belust op voordeel en roem; maar zij waren ook conservatief, vastbesloten om tot elke prijs hun wereld intact te laten, als een goedlopende zaak. Gedurende de laatste dertig jaar zijn er geen conservatieven geweest; er zijn slechts rechtse nationalistische radicalen geweest en linkse nationalistische radicalen. De laatste conservatieve staatsman was de vijfde markies van Landsdowne; en toen hij een brief aan The Times schreef, waarin hij voorstelde de Eerste Wereldoorlog te doen eindigen in een compromis, zoals dat met de meeste oorlogen uit de achttiende eeuw gebeurd was, weigerde de redacteur van deze eens zo conservatieve krant hem af te drukken. De nationalistische radicalen kregen hun zin, met de gevolgen die wij allen kennen - bolsjewisme, fascis-me, inflatie, depressie, Hitler, de Tweede Wereldoorlog, de ondergang van Europa en bijna overal hongersnood.

Aangenomen nu dat wij in staat zijn evenveel van Hiroshima te leren als onze voorvaderen leerden van Maagdenburg, kunnen we misschien een periode tegemoet zien, weliswaar niet van vrede, maar toch van beperkte en slechts gedeeltelijk ver- nietigende oorlog. In die periode zal kernenergie vermoedelijk aangewend worden voor industriële doeleinden. Het resultaat zal hoogstwaarschijnlijk een reeks

weergaloos snelle en grondige economische en sociale veranderingen zijn. Alle bestaande menselijke levensvormen zullen worden ontworpen en er zullen nieuwe vormen moeten worden gedimproiseerd om in overeenstemming te zijn met de onmenselijke factor atoomkracht.

Als een Procrustes in moderne gedaante zal de kerngeleerde het bed spreiden waarop de mensheid moet liggen; en als de mensheid daar niet in past - wel, dan is dat erg jammer voor de mensheid. Er zal wat uitgerekt en hier en daar geamputeerd moeten worden - hetzelfde soort uitrekken en amputeren als steeds aan de gang is geweest sinds de toegepaste wetenschap werkelijk op dreef kwam; alleen zal het ditmaal heelwat drastischer gaandan in het verleden. Deze verre van pijnloze operaties zullen worden geleid door zeer gecentraliseerde totalitaire staten. Dat is onvermijdelijk; want de nabije toekomst zal waarschijnlijk lijken op het nabije verleden, en in het nabije verleden zijn snelle technische veranderingen, die plaatsvonden bij een economie van massaproductie en onder een bevolking die voornamelijk bezitloos was, altijd geneigd geweest economische en sociale verwarring te stichten. Om deze verwarring tegen te gaan is de macht gecentraliseerd en het staatstoezicht verscherpt. Waarschijnlijk zullen alle staten van de wereld zelfs vóór de aanwending van atoomenergie zogoed als geheel totalitair zijn; dat zij totalitair zullen zijn tijdens en na de aanwending hiervan lijkt bijna zeker. Alleen een volksbeweging op grote schaal, strevend naar decentralisatie en particulier initiatief, kan de huidige tendens tot staatsocialisme tegengaan. Op het ogenblik wijst niets erop dat zulk een beweging plaats zal vinden.

Er is natuurlijk geen reden waarom het nieuwe totalitarisme op het oude zou lijken. Regeren met de knoet, door middel van vuurpeloton, kunstmatige hongersnood, massa-arrestatie en massa-deportatie, is niet alleen onmenselijk (dat kan tegenwoordig niemand veel schelen); het is aantoonbaar inefficiënt -

en in een eeuw van vergevorderde techniek is inefficiency de zonde tegen de Heilige Geest. In een werkelijk efficiënte totalitaire staat zou het almachtige bewind van politieke kopstukken en hun uitgebreide staf een volk van slaven beheersen die niet gedwongen hoeven worden omdat zij hun slavernij liefhebben.

Dit te bewerkstelligen is de taak, in huidige totalitaire staten toebedeeld aan propagandaministeries, kranteredacteurs en onderwijzers. Maar hun methoden zijn nog grof en onwetenschappelijk. De oude grootspraak van de jezudeten dat zij, wanneer men hen met het onderwijs van het kind belastte, konden instaan voor de godsdienstige opvattingen van de man, was het produkt van een wensdroom. En de moderne pedagoog is waarschijnlijk heel wat minder efficiënt in het bepalen van de reflexen zijner leerlingen dan de geestelijken die Voltaire opvoeden. De grootste propagandatriomfen zijn behaald, niet door iets te doen, maar door iets niet te doen. De waarheid is loffelijk, maar zwijgen over de waarheid, vanuit praktisch oogpunt, nog loffelijker. Door bepaalde onderwerpen eenvoudigweg niet aan te roeren, door wat Churchill noemt een 'ijzeren gordijn' te laten zakken tussen de massa en de feiten en argumenten die de plaatselijke politieke kopstukken als ongewenst beschouwen, hebben totalitaire propagandisten de openbare mening veel effectiever bedinvloed dan zij hadden kunnen doen door de wel-sprekendste dreigementen, de meest overtuigende logische weerleggingen. Maar zwijgen is niet genoeg. Als vervolging, li-quidatie en andere symptomen van sociale wrijving vermeden moeten worden, moeten de positieve kanten van de propaganda even effectief gemaakt worden als de negatieve. De belangrijkste projecten voor de toekomst zullen bestaan uit door de staat gesubsidieerde enquêtes omtrent wat de politici en de geleerden die eraan deelnemen 'het geluksprobleem' zullen noemen -

met andere woorden, het probleem de mensen hun slavernij te doen liefhebben. Zonder economische zekerheid kan de liefde tot de slaverij met geen mogelijkheid ontstaan; om kort te gaan, ik neem aan dat het almachtige bewind en de leiders daarvan erin zullen slagen het probleem van blijvende zekerheid op te lossen. Maar men neigt er zeer snel toe zekerheid als vaststaand aan te nemen. Haar te verwerven betekent slechts een oppervlakkige, uiterlijke revolutie. De liefde tot de slavernij kan alleen wortel schieten als resultaat van een diepe, persoonlijke revolutie in 's mensen ziel en lichaam. Om die revolutie teweeg te brengen hebben wij, onder andere, de volgende ontdekkingen en uitvindingen nodig. In de eerst plaats een sterk verbeterde suggestietechniek - door het bepalen van de reflexen bij kinderen en, later, met behulp van narcotica, zoals scopolamine. In de tweede plaats een uitgebreide kennis van de verschillende soorten mensen, die de regeringsleiders ertoe in staat stelt elk willekeurig individu zijn of haar eigen plaats in de sociale en economische hiërarchie aan te wijzen. (Ronde pinnen in vierkante gaten neigen ertoe gevaarlijke gedachten te koesteren omtrent het sociale systeem en anderen te infecteren met hun ontevredenheid.) In de derde plaats (daar de werkelijkheid, hoewel utopisch, iets is waarvan de mensen vrij dikwijls vakantie willen nemen) een substituuut voor alcohol en de andere narcotica, iets dat tegelijkertijd onschadelijker en aangenamer is dan jenever of herodine. En in de vierde plaats (maar dit zou een project op lange termijn zijn, dat generaties van totalitaire heerschappij zou kosten om tot een succesvol einde gebracht te worden) een volwaardig systeem van eugenese, dat bedoeld is om het mensenprodukt te standaardiseren en zo de taak van de leiders te vergemakkelijken. In Heerlijke Nieuwe Wereld is deze standaardisatie van het mensenprodukt op fantastische, ofschoon misschien niet onmogelijke wijze tot het uiterste gedreven. Technisch en ideologisch gezien zijn wij nog ver af van baby's in een fles en Bokanovskagroepen van half-achterlijken. Maar wie weet wat er niet kan gebeuren in 600 n.F.? Inmiddels liggen de andere karakteristieke kenmerken van die meer gelukkige en stabiele wereld - de equivalenten van soma en hypnopædia en het wetenschappelijke kastensysteem - waarschijnlijk niet meer dan drie of vier generaties in de toekomst. Ook de seksuele promiscuïteit van Heerlijke Nieuwe Wereld lijkt niet zo ver van ons af. Er zijn reeds bepaalde Amerikaanse steden waarin het aantal echtscheidingen gelijk is aan het aantal huwelijken. Binnen enkele jaren zullen trouwboekjes ongetwijfeld uitgereikt worden als hondepenningen, geldig voor een periode van twaalf maanden, zonder een enkele

wet tegen het veranderen van hond of het erop nahouden van meer dan één dier tegelijk. Daar politieke en economische vrijheid beperkt worden, vertoont seksuele vrijheid ter compensatie hiervan de neiging toe te nemen. En de dictator zal er (tenzij hij kanonnevlees nodig heeft en gezinnen om lege of veroverde gebieden mee te koloniseren) verstandig aan doen die vrijheid aan te moedigen. Tezamen met de vrijheid om te dagdromen onder de invloed van opwekkende middelen en films en de radio, zal zij ertoe bijdragen zijn onderda-nen te verzoenen met de slavernij die hun deel is.

Alles bij elkaar genomen ziet het er naar uit alsof Utopia veel dichterbij ons is dan iemand, zelfs vijftien jaar geleden nog, had kunnen denken. Toen projecteerde ik het zeshonderd jaar in de toekomst. Heden ten dage lijkt het heel goed mogelijk, dat deze gruwel reeds binnen een eeuw op ons neerkomt. Dat wil zeggen, wanneer wij ervan afzien onszelf in die tussentijd in duizend stukken uit elkaar te laten springen. Inderdaad, tenzij wij verkiezen te decentraliseren en de toegepaste wetenschap niet als het doel te gebruiken waartoe menselijke wezens moeten dienen als middel, maar als het middel om een geslacht voort te brengen van vrije individuen, kunnen wij slechts kiezen tussen twee alternatieven: ofwel een aantal nationale, gemilitariseerde totalitarismen, geworteld in de verschrikking van de atoombom en uitlopend op de vernietiging van de beschaving (of, als de oorlogvoering beperkt wordt, de bestendiging van het militarisme); of anders één supranationaal totalitarisme, in het leven ge-roepen door de maatschappelijke chaos die ontstaat bij snelle technische vooruitgang in het algemeen en bij de atoomrevolu-tie in het bijzonder, en die zich, door de behoefte aan efficiency en stabiliteit, ontwikkelt tot de welvaartstirannie van Utopia.

Kies eieren voor uw geld.